

Space for Available
for Advertising

WWW.PREETNEWS.COM
WWW.PREETNAMA.COM

preetnamausa
@gmail.com

ਪ੍ਰੀਤਨਾਮਾ

ਨਿਊਜ਼ਪੇਪਰ

ਮੁੱਖ ਸੰਪਾਦਕ : ਪ੍ਰਿਤਪਾਲ ਕੌਰ ਪ੍ਰੀਤ ਮੁਰਾ ਸੱਚ

Online and Print Media +1 201-312-4180 +1 917-328-8436

ਇਸ ਦੁਨੀਆ ਵਿਚ
ਜੇਕਰ ਕਿਸੇ ਦਾ
ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਕਰਨਾ ਹੈ
ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਮਾਂ ਬਾਪ
ਦਾ ਕਰੋ, ਜੋ ਤੁਹਾਨੂੰ
ਕਦੇ ਵੀ ਧੋਖਾ ਨਹੀਂ
ਦਿੰਦੇ

ਪ੍ਰਿਤਪਾਲ ਕੌਰ ਪ੍ਰੀਤ
Preetnamausa@gmail.com

ਸਾਲ 4, ਅੰਕ 377 30 ਅਕਤੂਬਰ ਤੋਂ 05 ਨਵੰਬਰ, 2026 ਵੈਬਸਾਈਟ : www.preetnama.com, www.preetnews.com ਈਮੇਲ preetnamausa@gmail.com

ਭਾਰਤੀਆਂ ਦਾ ਅਮਰੀਕਾ ਤੋਂ ਹੋਇਆ ਮੋਹ ਭੰਗ !

ਅਗਸਤ 'ਚ 39 ਫੀਸਦੀ ਘਟੀਆਂ ਸਟੂਡੈਂਟ ਵੀਜ਼ਾ ਐਂਟਰੀਆਂ

ਵਾਸ਼ਿੰਗਟਨ : ਅਮਰੀਕਾ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹਾਈ ਲਈ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਭਾਰਤੀ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਵੱਡੀ ਗਿਰਾਵਟ ਦਰਜ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਅਮਰੀਕੀ ਵਣਜ ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਅੰਤਰ-ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਵਪਾਰ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਦੇ ਅੰਕੜਿਆਂ ਅਨੁਸਾਰ ਇਸ ਸਾਲ ਅਗਸਤ ਮਹੀਨੇ ਵਿੱਚ ਐੱਫ ਐੱਮ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਦੇ ਵੀਜ਼ਿਆਂ 'ਤੇ ਅਮਰੀਕਾ ਪਹੁੰਚਣ ਵਾਲੇ ਭਾਰਤੀਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ 39 ਫੀਸਦੀ ਦੀ ਗਿਰਾਵਟ ਆਈ ਹੈ। ਸਾਲ 2020 ਦੀ ਕੋਰੋਨਾ ਮਹਾਂਮਾਰੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਗਸਤ ਮਹੀਨੇ ਵਿੱਚ ਅਮਰੀਕਾ ਪਹੁੰਚਣ ਵਾਲੇ ਭਾਰਤੀ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦਾ ਇਹ ਸਭ ਤੋਂ ਹੇਠਲਾ ਪੱਧਰ ਹੈ।

ਇਸ ਸਾਲ ਅਗਸਤ ਵਿੱਚ 25,321 ਭਾਰਤੀ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਅਮਰੀਕਾ ਪਹੁੰਚੇ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਅਗਸਤ ਵਿੱਚ ਇਹ ਗਿਣਤੀ 41,540 ਸੀ। ਇਹ ਅੰਕੜਾ ਅਗਸਤ 2023 ਦੇ 93,833 ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੇ ਰਿਕਾਰਡ ਪੱਧਰ ਨਾਲੋਂ 73 ਫੀਸਦੀ ਘੱਟ ਹੈ। ਗਿਰਾਵਟ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਸਾਬਕਾ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਜੋਆ ਬਾਇਡੇਨ ਦੇ ਕਾਰਜ ਕਾਲ ਦੌਰਾਨ ਅਗਸਤ 2024 ਵਿੱਚ ਹੋਈ ਸੀ, ਜਦੋਂ ਆਮਦ 20.3 ਫੀਸਦੀ ਘੱਟ ਕੇ 74,825 ਰਹਿ ਗਈ ਸੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਡੋਨਾਲਡ ਟਰੰਪ ਦੇ ਦੂਜੇ ਕਾਰਜ ਕਾਲ ਵਿੱਚ ਇਸ ਵਿੱਚ ਹੋਰ ਤੇਜ਼ੀ ਆਈ, ਜਿੱਥੇ ਅਗਸਤ 2025 ਵਿੱਚ 44.5 ਫੀਸਦੀ ਅਤੇ ਇਸ ਸਾਲ ਅਗਸਤ 2026 ਵਿੱਚ 39 ਫੀਸਦੀ ਦੀ ਹੋਰ ਗਿਰਾਵਟ ਦਰਜ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਜੂਨ ਤੋਂ ਸਤੰਬਰ ਦਰਮਿਆਨ ਕੁੱਲ 53,714 ਭਾਰਤੀ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਅਮਰੀਕਾ ਪਹੁੰਚੇ, ਜੋ ਕਿ 2025 ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ 28.2 ਫੀਸਦੀ ਅਤੇ

2024 ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ 59.7 ਫੀਸਦੀ ਘੱਟ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਸਤੰਬਰ ਮਹੀਨੇ ਵਿੱਚ 12,285 ਐਂਟਰੀਆਂ ਨਾਲ 5 ਫੀਸਦੀ ਦਾ ਮਾਮੂਲੀ ਸੁਧਾਰ ਦੇਖਣ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ। ਇੱਕ ਰਿਪੋਰਟ ਅਨੁਸਾਰ ਭਾਰਤੀ ਬਿਨੈਕਾਰਾਂ ਲਈ

ਐੱਫ-1 ਵੀਜ਼ਾ ਰੱਦ ਹੋਣ ਦੀ ਦਰ ਵਿੱਤੀ ਸਾਲ 2023 ਵਿੱਚ 36 ਫੀਸਦੀ ਸੀ, ਜੋ 2024 ਵਿੱਚ ਵੱਧ ਕੇ 53 ਫੀਸਦੀ ਅਤੇ 2025 ਵਿੱਚ 61 ਫੀਸਦੀ ਤਕ ਪਹੁੰਚ ਗਈ। ਭਾਰਤ ਦੇ ਵਿਦੇਸ਼ ਮੰਤਰਾਲੇ ਦੁਆਰਾ ਰਾਜ ਸਭਾ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੇ ਜਵਾਬ ਅਨੁਸਾਰ,

ਜੂਨ-ਜੁਲਾਈ 2025 ਦੌਰਾਨ ਅਮਰੀਕਾ ਨੇ ਭਾਰਤੀ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਨੂੰ 12,776 ਐੱਫ-1 ਵੀਜ਼ੇ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਸਨ, ਜੋ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਦੀ ਇਸੇ ਮਿਆਦ (41,336) ਨਾਲੋਂ 69.1 ਫੀਸਦੀ ਘੱਟ ਸਨ।

ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਦੇ ਮਾਹਿਰਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਅਮਰੀਕੀ

ਵੀਜ਼ਾ ਨੀਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਅਨਿਸ਼ਚਿਤਤਾ ਅਤੇ ਵੱਧ ਰਹੇ ਖਰਚੇ ਇਸ ਗਿਰਾਵਟ ਦਾ ਮੁੱਖ ਕਾਰਨ ਹਨ। ਅਮਰੀਕੀ ਵਿਦੇਸ਼ ਵਿਭਾਗ ਦੀਆਂ ਹਦਾਇਤਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਵੀਜ਼ਾ ਬਿਨੈਕਾਰਾਂ ਲਈ ਆਪਣੇ ਸੋਸ਼ਲ ਮੀਡੀਆ ਪ੍ਰੋਫਾਈਲ ਜਨਤਕ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਮਰੀਕੀ ਹੋਮਲੈਂਡ ਸਕਿਓਰਟੀ ਵਿਭਾਗ ਨੇ ਪੜ੍ਹਾਈ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਲਈ ਵਿਦਿਅਕ ਅਦਾਰਿਆਂ 'ਤੇ ਪ੍ਰਤੀ ਵਿਦਿਆਰਥੀ 70,000 ਡਾਲਰ ਅਤੇ ਵਾਧੂ ਮਿਆਦ ਲਈ 30,000 ਡਾਲਰ ਫੀਸ ਲਗਾਉਣ ਦੀ ਤਜਵੀਜ਼ ਰੱਖੀ ਹੈ। ਅੰਤਰ-ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਦੀ ਮਿਆਦ 4 ਸਾਲ ਤਕ ਸੀਮਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਨਿਯਮ 'ਤੇ ਮੈਸਾਚੂਸੇਟਸ ਦੀ ਸੰਘੀ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਰੋਕ ਲਗਾ ਦਿੱਤੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿਰੁੱਧ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਵੀਜ਼ਾ ਸਟੈਂਪਿੰਗ ਲਈ ਅਪਾਇੰਟਮੈਂਟਾਂ ਨਾ ਮਿਲਣ ਅਤੇ ਡਾਲਰ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਰੁਪਏ ਦੇ ਉਤਾਰ-ਚੜ੍ਹਾਅ ਕਾਰਨ ਕਈ ਪਰਿਵਾਰ ਆਪਣੇ ਫੈਸਲਿਆਂ 'ਤੇ ਮੁੜ ਵਿਚਾਰ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ।

ਅਮਰੀਕੀ ਨੀਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਅਸਥਿਰਤਾ ਅਤੇ ਪੜ੍ਹਾਈ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਰੋਜ਼ਗਾਰ ਦੇ ਅਨਿਸ਼ਚਿਤ ਭਵਿੱਖ ਨੂੰ ਦੇਖਦਿਆਂ ਭਾਰਤੀ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਹੁਣ ਜਰਮਨੀ, ਨੀਦਰਲੈਂਡਜ਼, ਫਰਾਂਸ, ਸਪੇਨ, ਸਿੰਗਾਪੁਰ, ਹੋਂਗਕਾਂਗ ਅਤੇ ਜਾਪਾਨ ਵਰਗੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦਾ ਰੁਖ਼ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਕਈ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਭਾਰਤ ਦੀਆਂ ਨਿੱਜੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲਾ ਲੈਣ ਜਾਂ ਵੀਜ਼ਾ ਨਿਯਮ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੋਣ ਤਕ ਆਪਣੀ ਯਾਤਰਾ ਮੁਲਤਵੀ ਕਰਨ ਨੂੰ ਪਹਿਲ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ।

ਅਮਰੀਕਾ 'ਚ ਭਾਰਤੀਆਂ ਦੀ ਵਿੱਤੀ ਤਰੱਕੀ ਦਰਮਿਆਨ ਵਧੇ ਨਫਰਤੀ ਮਾਮਲੇ ਤੇ ਵੀਜ਼ਾ ਕਾਨੂੰਨ

ਵਾਸ਼ਿੰਗਟਨ : ਅਮਰੀਕਾ ਵਿੱਚ ਵੱਸਦਾ ਭਾਰਤੀ ਭਾਈਚਾਰਾ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਖੁਸ਼ਹਾਲ ਅਤੇ ਉੱਚ-ਸਿੱਖਿਅਤ ਸਮੂਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਬਣ ਕੇ ਉੱਭਰਿਆ ਹੈ। ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਸਫਲ ਭਾਰਤੀ ਸੀ.ਈ.ਓ., ਉੱਦਮੀ ਅਤੇ ਵਿਗਿਆਨੀ ਆਪਣੀ ਇਸ ਤਰੱਕੀ ਦਾ ਸਿਹਰਾ ਆਪਣੀ ਮਿਹਨਤ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਅਮਰੀਕਾ ਦੇ ਉਸ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਅਤੇ ਆਰਥਿਕਤਾ ਨੂੰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਪ੍ਰਤਿਭਾ ਅਤੇ ਯੋਗਤਾ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਦੂਜੇ ਪ੍ਰਵਾਸੀ ਭਾਈਚਾਰਿਆਂ ਦੇ ਉਲਟ, ਭਾਰਤੀ ਅਮਰੀਕੀਆਂ ਨੇ ਸਿਰਫ ਇੱਕ ਹੀ ਪੀੜ੍ਹੀ ਦੇ ਅੰਦਰ ਇਹ ਬੁਲੰਦੀਆਂ ਹਾਸਲ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ। ਸਰੋਤ ਦੇ ਅੰਕੜਿਆਂ ਅਨੁਸਾਰ, ਭਾਰਤੀ ਅਮਰੀਕੀਆਂ ਦੀ ਔਸਤ ਘਰੇਲੂ ਆਮਦਨ 1,51,200 ਡਾਲਰ ਹੈ, ਜਦਕਿ ਗ਼ੈਰ ਅਮਰੀਕੀਆਂ ਲਈ ਇਹ ਔਸਤ 92,530 ਡਾਲਰ ਹੈ। ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਵੀ 25 ਸਾਲ ਜਾਂ ਇਸ ਤੋਂ ਵੱਧ ਉਮਰ ਦੇ ਲੱਗਭਗ 3-ਚੌਥਾਈ (75%) ਭਾਰਤੀਆਂ ਕੋਲ

ਬੈਚਲਰ ਡਿਗਰੀ ਹੈ, ਜਦਕਿ ਇਸ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਮਾਈਨੋਰਿਟੀ' ਜਾਂ 'ਤਕਨਾਲੋਜੀ ਦੇ ਨਵੇਂ ਟਾਈਟਨਜ਼' ਵਜੋਂ ਜਾਣੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਇਸ ਭਾਈਚਾਰੇ ਲਈ ਸੋਸ਼ਲ ਮੀਡੀਆ ਮੰਚਾਂ (ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਐੱਕਸ, ਯੂਟਿਊਬ ਅਤੇ ਰੈਡਿਟ) 'ਤੇ ਵਧੀ ਭਾਰਤ-ਵਿਰੋਧੀ ਬਿਆਨਬਾਜ਼ੀ ਇੱਕ ਵੱਡਾ ਝਟਕਾ ਬਣ ਕੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਈ ਹੈ। 'ਸਟੋਪ ਏ.ਏ.ਪੀ.ਆਈ. ਹੇਟ' ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਮੁਤਾਬਕ, ਅਮਰੀਕਾ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਲੱਗਭਗ ਅੱਧੇ ਦੱਖਣੀ ਏਸ਼ੀਆਈ

ਮਾਈਨੋਰਿਟੀ' ਜਾਂ 'ਤਕਨਾਲੋਜੀ ਦੇ ਨਵੇਂ ਟਾਈਟਨਜ਼' ਵਜੋਂ ਜਾਣੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਇਸ ਭਾਈਚਾਰੇ ਲਈ ਸੋਸ਼ਲ ਮੀਡੀਆ ਮੰਚਾਂ (ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਐੱਕਸ, ਯੂਟਿਊਬ ਅਤੇ ਰੈਡਿਟ) 'ਤੇ ਵਧੀ ਭਾਰਤ-ਵਿਰੋਧੀ ਬਿਆਨਬਾਜ਼ੀ ਇੱਕ ਵੱਡਾ ਝਟਕਾ ਬਣ ਕੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਈ ਹੈ। 'ਸਟੋਪ ਏ.ਏ.ਪੀ.ਆਈ. ਹੇਟ' ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਮੁਤਾਬਕ, ਅਮਰੀਕਾ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਲੱਗਭਗ ਅੱਧੇ ਦੱਖਣੀ ਏਸ਼ੀਆਈ

ਨਫਰਤ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋਣ ਦੀ ਗੱਲ ਕਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ, 2023 ਤੋਂ 2025 ਦਰਮਿਆਨ ਇੰਟਰਨੈੱਟ 'ਤੇ ਦੱਖਣੀ ਏਸ਼ੀਆਈ ਲੋਕਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਨਫਰਤੀ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਵਿੱਚ 109 ਫੀਸਦੀ ਦਾ ਵਾਧਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਚੁਣੌਤੀਆਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਟ੍ਰੰਪ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਵਲੋਂ ਐੱਚ-1ਬੀ ਵੀਜ਼ਾ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਨੂੰ ਸਖ਼ਤੀ ਨਾਲ ਸੀਮਤ ਕਰਨ ਦੇ ਯਤਨ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ, ਜਿਸ ਦਾ ਸਿੱਧਾ ਅਸਰ ਭਾਰਤੀਆਂ 'ਤੇ ਪੈ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਕੁੱਲ ਐੱਚ-1ਬੀ ਵੀਜ਼ਾ ਧਾਰਕਾਂ ਵਿੱਚੋਂ 70 ਫੀਸਦੀ ਭਾਰਤੀ ਹਨ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਦੋ ਅਦਾਲਤੀ ਜੱਜਾਂ ਵਲੋਂ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਟ੍ਰੰਪ ਦੀ ਵੀਜ਼ੇ ਲਈ 1,00,000 ਡਾਲਰ ਫੀਸ ਦੀ ਤਜਵੀਜ਼ 'ਤੇ ਰੋਕ ਲਗਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਪਰ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਆਈ.ਟੀ. ਸਟਾਫ਼ਿੰਗ ਅਤੇ ਆਉਟਸੋਰਸਿੰਗ ਫ਼ਰਮਾਂ ਵਿੱਚ ਅਰਜ਼ੀਆਂ ਵਿੱਚ 92 ਫੀਸਦੀ ਦੀ ਗਿਰਾਵਟ ਆਈ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਆਪਣੀ ਵੱਡੀ ਕਾਮਯਾਬੀ ਵਜੋਂ ਪੇਸ਼ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ।

Preetnama

ਪ੍ਰੀਤਨਾਮਾ
ਖਰਾ ਸੱਚ

On our English language New Website
WWW.PREETNEWS.COM

Khara Sach

Chief Editor
Pritpal Kaur
+1 201-312-4180

Vol 4, Issue 377

Website: www.preetnama.com Email preetnamausa@gmail.com

30 OCT TO 05 NOV., 2026

ਭਇਆ ਅਨੰਦ ਜਗਤੁ ਵਿਚ ਕਲਿ ਤਾਰਨ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਆਇਆ ।

In regards to Satguru Sri Guru Nanak Dev
Sahib Ji Mahrajs Parkaash Purab

S. Mohinder Singh Mehmampur

Warmly invites you to join the Parbhat Pheri at his residence and receive
Guru Sahib's blessings.

SATURDAY

31

OCTOBER

SRI SUKHMANI SAHIB STARTS AT
4AM

149-14 123rd ST SOUTH OZONE PARK NY
11420

CONTACT: 9179409004

Preetnama

ਪ੍ਰੀਤਨਾਮਾ

ਖਰਾ ਸੱਚ

On our English language New Website
WWW.PREETNEWS.COM

Khara Sach

Chief Editor
Pritpal Kaur
+1 201-312-4180

Vol 4, Issue 377

Website: www.preetnama.com Email preetnamausa@gmail.com

30 OCT TO 05 NOV., 2026

ਸਤਿਗੁਰੁ ਬੰਦੀਛੋਰੁ ਹੈ ਜੀਵਣ ਮੁਕਤਿ ਕਰੈ ਓਡੀਟਾ ॥

BANDI CHHOR DIVAS

NOVEMBER 8TH SUNDAY

6:00 PM - 9:30 PM

In celebration of Bandi Chhor Divas, a special Gurmat Samagam will be held at Gurdwara Sahib. We humbly invite all Sangat to join and receive the blessings of Guru Sahib Ji. There will also be **deepmala** outside the Gurdwara Sahib.

GURDWARA BABA MAKHAN SHAH LUBANA SIKH CENTER

EXECUTIVE COMMITTEE

Mohinder Singh Mehmadpur	President	917-940-9004
Kulwant Singh Nadala	Vice President	718-306-7779
Bhupinder Singh Bobby	Vice President	347-832-6963
Balwinder Singh Jalandhar	General Secretary	917-346-3662
Sukhjinder Singh Rimpay	General Secretary	917-578-6004
Tarsem Singh Surkha	Cashier	917-217-6581
Jit Singh	Cashier	646-479-7253
Dalip Singh	Cashier	917-660-7241
Jaspreet Singh Gilzian	Building In-charge	718-496-7545
Sardool Singh	Building In-charge	516-603-2805
Gurmit Singh	Langar In-charge	646-331-0140
Balwinder Singh Kuke	Asst Langar In-charge	646-496-7400
Gurmeet Kaur	Education In-charge	212-313-1313
Daljit Kaur	Education In-charge	929-583-0291
Sukhdev Singh Bhatnara	Member	347-445-0237
Gurmit Singh Tanda	Member	347-651-7165
Gurmeet Singh Mehndipur	Member	917-496-4411

BOARD OF TRUSTEES

Gurnam Singh Talhi	Chairman	917-361-9488
Guribhai Singh	Vice Chairman	917-226-6245
Master Narang Singh	Vice Chairman	917-345-0378
Akal Singh	Secretary	516-244-3081
Sukhwinder Singh	Trustee	347-753-6238
Balbir Singh Alampur	Trustee	347-285-7026
Saroop Singh Talhi	Trustee	347-721-6245
Surinder Singh	Trustee	917-225-6245
Kulwant Singh	Trustee	718-404-3793
Jaspal Singh Bhagwanpur	Trustee	718-820-3375
Harbinder Singh Jony	Trustee	929-325-4215
Lakhwinder Singh Laddi	Trustee	347-684-9246
Satnam Singh	Trustee	
Baljinder Singh Kurukshetra	Trustee	516-710-0992
Davinder Singh Gilzian	Trustee	646-256-4665
Jaswinder Singh	Trustee	347-656-1800
Baljit Singh	Trustee	718-820-2836
Amarjit Singh	Trustee	718-304-6639
Parvinder Kaur	Trustee	

EX-PRESIDENTS / SELECTION COMMITTEE

Master Mohinder Singh
Raghubir Singh Subhanpur
Manjit Singh Dasuya
Kuldeep Singh Khalsa
Himmat Singh Sarpanch
Gurmej Singh Haryana
Pritam Singh Gilzian
Raghubir Singh Babbi
Gurmeet Singh Mehmadpur
Paramjit Singh Begowal
Harjit Singh Sallan
Mohinder Singh Mehmadpur
Jagjit Singh Begowal
Amrik Singh Morthali
Satnam Singh Talhi
Baldev Singh Gilzian
Daler Singh
Sukhjinder Singh Subhanpur

SEVADAR

Harpreet Singh Subhanpur
Davinder Singh Shalla
Karamjit Singh Bhatnara
Ganb Singh Kali
Harjit Singh Gilzian
Narinder Singh
Surinder Singh Panna
Jaswinder Singh Mahna
Jaswinder Singh Akala
Harinder Singh Kundlas
Davinder Singh Bobby Sallan
Jagat Singh Sallan
Karnal Singh Narangpur
Gurdev Singh Nangal Lubana
Bikram Singh Tinku
Mohinder Singh Harry
Amritpal Singh Khalsa
Mallik Singh Multani
Sethi
Micky
Prince
Satta Multani
Mallik Singh Neeta
Mukdev Singh Salampur
Paramjit Singh Bittu Haryana
Gurmeet Singh Bholath
Karnal Singh Niki Miani

ਸਟਾਫ਼

ਡਾ. ਗਿਆਨੀ ਅਮਰੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਲਗਭਗ
ਦਿਨ ਹਰੀ - 917-400-3868

ਗਿਆਨੀ ਕੁਲਵਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ
ਮੈਨੇਜਿੰਗ ਡਾਇਰੈਕਟਰ - 347-993-1608

ਡਾਈ ਰਸਦੀ ਸਿੰਘ ਜੀ: ਕੁੱਝੀ

ਡਾਈ ਸੁਰੇਸ਼ ਸਿੰਘ ਜੀ: ਕੁੱਝੀ

ਇਸ ਪਾਠਕ ਵਿਭਾਗ ਦੀਆਂ ਸਹੂਲਤਾਂ
ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਲੇਖ ਲੇਖ ਭਾਵਾਈਆਂ।

GurdwaraBabaMakhanShahLubana.org
Instagram: @gurdwara_bml

Designed by: Amritpal Singh Khalsa

LILC's Grand Diwali Dhamaka Lights Up Long Island - SOLD OUT Show at Sapphire Banquet Hall

Over 200 Guests Celebrated Festival of Lights in Grand Style

HICKSVILLE, NY — The Long Island Indian community came together in a spectacular celebration of culture, lights, and togetherness as *Long Island Ladies Circle [LILC] hosted its Grand Diwali Dhamaka on November 9th

at Sapphire Banquet Hall, Hicksville.* The event was declared *SOLD OUT* days in advance, packing the luxurious Sapphire Ballroom and making it one of the most successful Diwali celebrations on Long Island

this year. Guests praised the *excellent food and flawless presentation by Sapphire Banquet Hall.* The evening was a true Dhamaka — a vibrant mix of traditional and modern. The hall was transformed with

LILC's Grand Diwali Dhamaka Lights Up Long Island - SOLD OUT Show at Sapphire Banquet Hall *Over 200 Guests Celebrated Festival of Lights in Grand Style*

elegant Diwali decor, sparkling lights, and a grand stage setting. Guests were treated to a dazzling lineup of live dance performances, melodious Bollywood music, a lavish festive feast, and a warm community atmosphere that captured the true spirit of Diwali.

The celebration was led by *LILC Founder President Pinky Jaggi*, whose vision and leadership brought the community together for this grand festival.

Adding extra sparkle to the evening, the event was *emceed by Poojaa & Priyanka*, who kept the energy high, the crowd engaged, and

the celebration flowing seamlessly from start to finish. The evening was graced by distinguished chief guests. *Congressman Tom Suozzi was the Chief Guest and endorsed LILC* for its outstanding community service and for empowering women in the community. *North Hempstead Town Clerk Ragini Srivastava* also graced the occasion and congratulated LILC on its successful celebration.

In a special recognition, *Harry Malhotra, representing Supervisor Joseph Saladino, handed over an official citation to Sapphire

Banquet Hall* in honor of its excellent service and contribution to the community.

"Our goal was to bring the entire community together to celebrate the Festival of Lights as one family, and the sold-out response shows how much our community wanted this," said Founder President Pinky Jaggi. "We are overwhelmed by the love and support from Long Island."

Families came dressed in their finest festive attire, with stunning lehengas, sarees, and sherwanis lighting up the evening. The event featured cultural performances by local talent,

DJ and dhol beats that kept the dance floor full, and a celebration that continued late into the night.

The Grand Diwali Dhamaka was not just an event, but a testament to the growing strength and unity of the Indian community on Long Island. LILC thanked all sponsors, volunteers, performers, and the community for making the evening a grand success.

LILC has announced plans for an even bigger celebration next year. Here's Wishing Everyone A Very Happy Diwali From Team LILC.

Preetnama

ਪ੍ਰੀਤਨਾਮਾ
ਖਰਾ ਸੱਚ

Khara Sach

On our English language New Website
WWW.PREETNEWS.COM

Chief Editor
Pritpal Kaur
+1 201-312-4180

Vol 4, Issue 377

Website: www.preetnama.com Email preetnamausa@gmail.com

30 OCT TO 05 NOV., 2026

LILC's Grand Diwali Dhamaka Lights Up Long Island - SOLD OUT Show at Sapphire Banquet Hall *Over 200 Guests Celebrated Festival of Lights in Grand Style*

Preetnama

ਪ੍ਰੀਤਨਾਮਾ

ਖਰਾ ਸੱਚ

On our English language New Website
WWW.PREETNEWS.COM

Khara Sach

Chief Editor
Pritpal Kaur

+1 201-312-4180

Vol 4, Issue 377

Website: www.preetnama.com Email preetnamausa@gmail.com

30 OCT TO 05 NOV., 2026

Long Island Ladies Circle
presents

Seventh Mata Ki Chowki

Chowki by
Sandeep Sehgal
& Team

Sunday, December 6th, 2026
4 PM – 8 PM

Asamai Temple
80 E Barclay Street
Hicksville, NY 11801

Pinky Jaggi
President, LILC

For More Information Contact
Pinky Jaggi • 516-330-7323

Annual Community Jagran Celebrated with Great Devotion and Enthusiasm in Hicksville, New York

Hicksville, New York, October 2026: The Annual Community Jagran was successfully celebrated on October 17, 2026, at Sapphire Banquet NY, Hicksville, Long Island, bringing together devotees and community members for a spiritually uplifting night filled with devotion, prayers, and religious celebrations.

The overnight Jagran began at 7:30 PM and continued until 6:00 AM on October 18.

Devotees gathered to seek the blessings of Maa Durga and participate in the devotional celebrations with great faith, enthusiasm, and devotion. The event provided an opportunity for families and community members to come together, strengthen their spiritual connections, and celebrate their religious traditions. The atmosphere was filled with devotion and positive energy as participants joined in

prayers and worship throughout the night. Special arrangements were made for devotees, including vrat food for those observing religious fasting. Langar was also served to attendees, along with badaam milk, Indian coffee, and snacks. The community's generous support and contributions towards Langar Sewa reflected the spirit of sharing, service, and togetherness. The Jagran Committee and

volunteers worked tirelessly to make the event successful. The organizers expressed their heartfelt gratitude to all devotees, sponsors, donors, committee members, volunteers, and community supporters whose cooperation and dedication made this spiritual gathering possible. The Annual Community Jagran once again highlighted the importance of faith, devotion, cultural traditions, and community unity.

Preetnama

ਪ੍ਰੀਤਨਾਮਾ
ਖਰਾ ਸੱਚ

Khara Sach

On our English language New Website
WWW.PREETNEWS.COM

Chief Editor
Pritpal Kaur
+1 201-312-4180

Vol 4, Issue 377

Website: www.preetnama.com Email preetnamausa@gmail.com

30 OCT TO 05 NOV., 2026

Annual Community Jagran Celebrated with Great Devotion and Enthusiasm in Hicksville, New York

Preetnama

ਪ੍ਰੀਤਨਾਮਾ
ਖਰਾ ਸੱਚ

Khara Sach

On our English language New Website
WWW.PREETNEWS.COM

Chief Editor
Pritpal Kaur
+1 201-312-4180

Vol 4, Issue 377

Website: www.preetnama.com Email preetnamausa@gmail.com

30 OCT TO 05 NOV., 2026

No body have time to watch TV Advertisement
No body have time to read Physical newspapers

It's social time.

Online News, Advertisement, Promotion Anytime anywhere.

Doesn't matter where are you.

Advertisement with Preetnama.

Promote your business with TalkShow

We gave social stage to show yourself and your Business.

Business Persons, Doctor,
Advocates, VISA, Tour Travel, Actor, Singers,
writers come Join or TalkShow
and Advertisement with us on national
& International based.

**Search Just
Preetnama
Youtube
Facebook
Twitter
Instagram
LinkedIn
Tiktok**

No ned to go anywhere, Just leave message on
WhatsApp or email us. We will call you back.

Contact immediately

+1 201-312-4180, +1 917-328-8436

www.preetnama.com, www.preetnews.com

Email- preetnamausa@gmail.com

Preetnama

ਪ੍ਰੀਤਨਾਮਾ

ਖਰਾ ਸੱਚ

On our English language New Website
WWW.PREETNEWS.COM

Khara Sach

Chief Editor
Pritpal Kaur

+1 201-312-4180

Vol 4, Issue 377

Website: www.preetnama.com Email preetnamausa@gmail.com

30 OCT TO 05 NOV., 2026

GENERATIONS

LIVE IN
NEW YORK

Music Connects Generations

DIFFERENT VOICES
SAME EMOTIONS

RAGABOYZ

9th Generation of Patiala Gharana

SHAE GILL

Globally Famous Pasoori Voice

SUNDAY • NOVEMBER 15

THE SPACE AT WESTBURY

250 POST AVE, WESTBURY, NY 11590

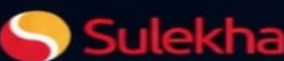
TICKETS: \$50 • \$75 • \$100 • \$150 • \$200 • ELITE

BOOKING & INFO

ASIM 516-835-3003	ARTI MAJITHIA 516-413-9009	SONIA SODHI 917-698-0997	SAPPHIRE 516-786-5005
----------------------	-------------------------------	-----------------------------	--------------------------

Powered By

Sulekha

DIGITAL NETWORK
TV PARTNER

SANJHA
ਪੰਜਾਬ
USA

Hum Hindustani

PANJAB
NOW
WWW.SAABNOW.TV

GLOBAL
PUNJAB

DESI AMERICA
The Total Package

PREETNAMA
ONLINE AND PRINT MEDIA
KHARA SACH
CHIEF EDITOR PRITPAL KAUR
+1 201-312-4180
Preetnama TV

Df
DESIRUZION

RADIO ZINDAGI
America's #1 & Largest South Asian Radio Network
1550 AM 101.9 FM 1310 AM 96.7 FM 540 AM
Raj, Anand, Dharma by www.RadioZindagi.com
RADIO PARTNER

jus
broadcasting

York Always A Good Idea

ਹਫ਼ਤਾਵਾਰੀ ਪ੍ਰੀਤਨਾਮਾ

Weekly Preetnama www.preetnama.com
+1 (201) 312-4180

PRITPAL KAUR
Editor-In-Chief
+1 201-312-4180
+1 917-328-8436

ADVISORY BOARD

Joga Singh

Jaswinder Singh New Jersey

Mindie Manak
NewYork

Jagjit Singh Dasuya

Gurmeet Singh Dhalwan
Chicago

G. S Singh Punjab

Sujan Nag, USA

Dr. Jagdeep Dhimaan, India

Sarabjit Kaur Punjab

Sukhmandar Brar
(Bhagata Bhaika) Vancouver,

Sunil Kumar Gund
(Journalist) India

Raj Rani
Video editor

Jagmeet Kaur
97817-41631

ਪ੍ਰੀਤਨਾਮਾ ਪੰਜਾਬੀ ਮਾਂ ਬੋਲੀ, ਸਭਿਆਚਾਰ ਅਤੇ
ਪੰਜਾਂ ਪਾਣੀਆਂ ਦੀ ਧਰਤੀ ਦੀ ਸਲਾਮਤੀ ਨੂੰ
ਸਮਰਪਿਤ ਹੈ। ਪ੍ਰੀਤਨਾਮਾ ਵਿਚ ਛਪੀਆਂ
ਰਚਨਾਵਾਂ ਨਾਲ ਸੰਪਾਦਕ ਜਾਂ ਅਖਬਾਰ ਦਾ
ਸਹਿਮਤ ਹੋਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਲੇਖਕ
ਆਪਣੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਈਮੇਲ ਰਾਹੀਂ ਭੇਜ
ਸਕਦੇ ਹਨ। ਈਮੇਲ ਵਾਲੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਨੂੰ
ਤਰਜਮਾ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਪ੍ਰੀਤਨਾਮਾ ਨੂੰ
ਰਚਨਾਵਾਂ ਵਿਚ ਲੋੜ ਅਨੁਸਾਰ ਕਾਟ ਛਾਟ
ਕਰਨ ਦਾ ਜਾਂ ਬਿਲਕੁਲ ਨਾ ਛਾਪਣ ਦਾ
ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ। ਇਸਤਿਹਾਰ ਵਿਚ ਛਪੀ ਸਮਗਰੀ
ਲਈ ਇਸਤਿਹਾਰਦਾਤਾ ਖੁਦ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹੋਵੇਗਾ।
ਇਸਤਿਹਾਰਾਂ ਵਿਚ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਜਾਣਕਾਰੀ,
ਕੀਮਤ, ਵਰਤੋਂ, ਕੁਆਲਿਟੀ, ਸੁਝਾਵਾਂ ਲਈ
ਸਿਰਫ ਇਸਤਿਹਾਰ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਕੰਪਨੀ ਹੀ
ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹੋਵੇਗੀ।

**The Preetnama is not responsible or legally liable
for any news, article, advertisement or typing
mistakes in the news or articles**

ਪਿਛਲੇ ਕੁਝ ਹਫ਼ਤਿਆਂ ਤੋਂ ਪਾਠਕਾਂ ਵੱਲੋਂ ਲੇਖ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਨਾ ਹੋਣ ਦੇ ਲਗਾਤਾਰ ਫੋਨ ਆ ਰਹੇ ਹਨ,
ਜਿਸ ਲਈ ਲਈ ਖਿਮਾ ਦੇ ਜਾਚਕ ਹਾਂ। ਪ੍ਰੀਤਨਾਮਾ ਵੱਲੋਂ ਲੇਖਕਾਂ ਨੂੰ ਬੇਨਤੀ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਵਾਰ
ਵਿਚ ਇੱਕ ਹੀ ਲੇਖ ਭੇਜਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਜੋ ਢੁਕਵੀਂ ਜਗ੍ਹਾ 'ਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ।

Preetnamausa@gmail.com
www.preetnama.com

21ਵੀਂ ਸਦੀ 'ਚ ਵੀ ਕਿਉਂ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਹਨ ਵਹਿਮ-ਭਰਮ ?

ਸਾਡੇ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ ਵਿਚ ਕਈ ਵਾਰ ਅਜਿਹੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਵਾਪਰਦੀਆਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹੋਂਦ ਬਾਰੇ ਜਾਂ ਵਾਪਰਨ ਦਾ ਕਿਸੇ ਕੋਲ ਵੀ ਕੋਈ ਸੰਭਾਵਤ ਉੱਤਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਪਰ 10 ਵਿਚੋਂ 7 ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਅਜਿਹੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਦਰੁਸਤ ਉੱਤਰ ਦੇ ਕੇ ਸਾਇੰਸ ਨੇ ਹਮੇਸ਼ਾ ਆਪਣੀ ਤਰੱਕੀ ਦੀ ਮਿਸਾਲ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਪਰ ਅੱਜ ਵੀ ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਵੱਖਰੀ ਘਟਨਾ ਵਾਪਰਦੀ ਤਾਂ ਕਿਤੇ ਨਾ ਕਿਤੇ ਲੋਕਾਂ ਵੱਲੋਂ ਅਜਿਹੀਆਂ ਗ਼ੈਰ-ਮਨੁੱਖੀ ਘਟਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਵਹਿਮ-ਭਰਮਾਂ ਜਾਂ ਅੰਧ-ਵਿਸ਼ਵਾਸਾਂ ਨਾਲ ਜੋੜ ਕੇ ਉਸ ਦੇ ਸੰਭਵ ਹੋਣ ਦੇ ਵਸੀਲੇ ਖੋਜੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਦੇ ਚਲਦਿਆਂ ਹੀ ਮਨੁੱਖ ਕਈ ਵਾਰ ਆਪਣਾ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਸਜੀਵ ਵਸਤੂ ਦਾ ਮਾਲੀ ਜਾਂ ਜਾਨੀ ਨੁਕਸਾਨ ਕਰਨ ਵੀ ਗੁਰੇਜ਼ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਜੇ ਪੁਰਾਤਨ ਸਮੇਂ 'ਤੇ ਨਿਗਾਹ ਮਾਰੀ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਦੇਖਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਪੁਰਾਣੇ ਸਮਿਆਂ ਵਿਚ ਸਿੱਖਿਆ ਤੇ ਤਕਨਾਲੋਜੀ ਦੀ ਘਾਟ ਕਾਰਨ ਅੰਧ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਅਤੇ ਵਹਿਮ ਭਰਮ, ਰੀਤੀ ਰਿਵਾਜ ਜਾਂ ਜਾਦੂ ਟੂਣੇ ਸਿਖਰ 'ਤੇ ਸੀ ਪਰ ਬਦਲੇ ਸਮੇਂ 'ਚ ਅੱਜ ਵਿਗਿਆਨਕ ਯੁੱਗ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਮਨੁੱਖ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਪੁਰਾਤਨ ਵਹਿਮ-ਭਰਮਾਂ ਅਤੇ ਲੋਕ ਵਿਸ਼ਵਾਸਾਂ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਹੈ। ਪਰ ਕਈ ਅਜਿਹੇ ਵਹਿਮ-ਭਰਮ, ਡੇਰੇ ਜਾਂ ਅੰਧ-ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪਿਛੋੜਾ ਸਾਡੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਅਜਿਹੀ ਥਾਂ ਕਾਇਮ ਕਰ ਚੁੱਕਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਪਰਛਾਵਾਂ ਅੱਜ ਵੀ ਸਾਡੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਧੁਰੇ ਦੁਆਲੇ ਘੁੰਮ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਜੇ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਜੀਵਨ ਦੀ ਸਫਲਤਾ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਲਈ ਵੱਡਾ ਅੜਿੱਕਾ ਸਾਬਤ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ।

ਭੁਪਿੰਦਰ ਵੀਰ ਸਿੰਘ

ਪ੍ਰਫੁੱਲਤ ਦਾ ਕਾਰਨ : ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਆਬਾਦੀ ਪਿੰਡਾਂ ਦੀ ਵਸਨੀਕ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਅਗਿਆਨਤਾ ਦੇ ਹਨ੍ਹੇਰੇ ਵਿਚ ਹੀ ਵਿਚਰਦੀ ਰਹੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਅੰਧ-ਵਿਸ਼ਵਾਸਾਂ ਕਾਰਨ ਡੇਰਿਆਂ ਵਿਚ ਨਿਰੰਤਰ ਵਾਧਾ ਹੁੰਦਾ ਗਿਆ। ਅੱਜ ਦੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਵੀ ਕਈ ਵਹਿਮਾਂ ਭਰਮਾਂ ਦੀ ਕਿਤੇ ਨਾ ਕਿਤੇ ਹਰ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਛਾਪ ਮਿਲ ਹੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਵਿਆਹ ਸਮੇਂ ਦੇ ਰੀਤੀ-ਰਿਵਾਜ, ਮਰਨ ਸਮੇਂ ਦੇ ਰੀਤੀ ਰਿਵਾਜ, ਜਾਦੂ-ਟੂਣੇ, ਵਰਤ ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਅੰਧ-ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾਂ ਹੋਰ ਵੀ ਬਹੁਤੇ ਅਜਿਹੇ ਟੋਟਕੇ ਹਨ ਜੋ ਅੱਜ ਦੇ ਅਤਿ ਆਧੁਨਿਕ ਯੁੱਗ ਵਿਚ ਵੀ ਆਪਣੀ ਚਰਮ ਸੀਮਾ 'ਤੇ ਹਨ। ਦੂਸਰੇ ਪੱਖ ਤੋਂ ਵਰਦਾਨ ਮੰਨੀ ਜਾਂਦੀ ਤਕਨਾਲੋਜੀ ਵੀ ਕਿਸੇ ਹੱਦ ਤੱਕ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਹਿਮਾਂ-ਭਰਮਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਚਾਰਨ ਵਿਚ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਟੀ.ਵੀ ਤੇ ਇਕ ਤਰਫ ਡਿਸਕਵਰੀ ਸਾਇੰਸ ਜਿਹੇ ਚੈਨਲਾਂ ਤੇ ਹਰ ਗੱਲ ਤੇ ਤਰਕ ਕਰਕੇ ਉਸ ਦੀ ਹੋਂਦ ਦਾ ਸਹੀ ਕਾਰਨ ਸਾਹਮਣੇ ਲਿਆ ਕੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਜਾਗਰੂਕ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਥੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਟੀ.ਵੀ. ਚੈਨਲ 'ਤੇ ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਅੰਧ-ਵਿਸ਼ਵਾਸਾਂ, ਤਾਰਾ ਮੰਡਲ ਤੇ ਗ੍ਰਹਿਆਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਵਹਿਮਾਂ-ਭਰਮਾਂ ਦੀਆਂ ਕੋਪੀਆਂ ਤੋਂ ਬਚਣ ਦੇ ਉਪਾਅ ਅਤੇ ਰਾਸ਼ੀਫਲ ਆਦਿ ਦੱਸ ਕੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਅੰਧ-ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਵਿਚ ਧੱਕਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਜੰਤਰਾਂ ਦਾ ਕਾਗਜ਼ ਦੇ ਟੁਕੜਿਆਂ ਤੇ ਲਿਖ ਕੇ ਪੀਣ ਨਾਲ ਰੋਗਾਂ ਦਾ ਨਿਪਟਾਰਾ ਹੋਣਾ ਵੀ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਅੰਧ-ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਬਣ ਚੁੱਕਾ ਹੈ ਪਰ ਅਸਲ ਵਿਚ ਉਹ ਕਾਗਜ਼ ਬਿਮਾਰੀ ਵਾਲੇ ਕੀਟਾਣੂ ਅੰਦਰ ਲੈ ਕੇ ਜਾਣ ਦਾ ਹੀ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਸਰੀਰ ਲਈ ਨੁਕਸਾਨਦਾਇਕ ਸਿੱਧ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਬੁੱਤ ਪੂਜਾ, ਮੂਰਤੀ ਪੂਜਾ, ਜਠੇਰਿਆਂ ਦੀ ਰੋਟੀ ਖਵਾਉਣੀ, ਦੇਵੀ-ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੇ ਅਸਥਾਨਾਂ 'ਤੇ ਸ਼ਰਾਬ ਦਾ ਚੜ੍ਹਾਉਣਾ, ਪਿੱਤਰਾਂ ਤੇ ਮੜ੍ਹੀਆਂ ਨੂੰ ਪੂਜਣ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਹੋਰ ਵੀ ਬਹੁਤ ਅਜਿਹੇ ਕਰਮ ਕਾਂਡ ਹਨ ਜੋ ਵਿਗਿਆਨਕ ਯੁੱਗ ਵਿਚ ਵੀ ਸਾਡੀ ਮਾਨਸਿਕਤਾ ਦੀ ਭਟਕੀ ਹੋਈ ਤਸਵੀਰ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਵਹਿਮਾਂ ਦਾ ਹੀ ਨਵਾਂ ਰੂਪ ਹਨ ਲੋਕ ਵਿਸ਼ਵਾਸ : ਸੂਰਜ ਤੇ ਚੰਨ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਦੇਣਾ ਜਾਂ ਉਸ ਦੀ ਪੂਜਾ ਕਰਨੀ, ਏਕਮ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਦਸ਼ਮੀ ਤੱਕ ਦੇ ਲੋਕ ਵਿਸ਼ਵਾਸ, ਤੁਲਸੀ ਜਾਂ ਤ੍ਰਿਵੇਣੀ ਦੀ ਪੂਜਾ ਕਰਨੀ, ਮੰਗਲੀਕਾਂ ਦਾ ਦਰਖੱਤਾਂ ਜਾਂ ਜਾਨਵਰਾਂ ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਕਰਕੇ ਮੰਗਲ ਦੀ ਕੋਪੀ ਠੀਕ ਕਰਨੀ, ਜੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਭ ਦਾ ਵਿਗਿਆਨਕ ਪੱਖ ਤੋਂ ਕਾਰਨ ਵਾਚਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਹੋਰ ਹੀ ਸੱਚ ਸਾਹਮਣੇ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚੰਨ ਜਾਂ ਸੂਰਜ ਦੀਆਂ ਗਤੀ-ਵਿਧੀਆਂ ਵਿਚ ਬਦਲਾਅ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ ਵਿਚ ਨਿਰੰਤਰ ਚੱਲ ਰਹੀਆਂ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆਵਾਂ ਕਾਰਨ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਨਜ਼ਰ ਲੱਗਣ ਦਾ ਉਪਾਅ ਮਿਰਚਾਂ ਵਾਰਨੀਆਂ ਜਾਂ ਸਾੜਨੀਆਂ, ਸੁਪਨਿਆਂ ਵਿਚ ਵੱਖਰੇ-ਵੱਖਰੇ ਹਾਲਾਤ ਦਾ ਦਿਖਣਾ ਵੀ ਵੱਖਰੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਕ ਵੱਡਾ ਅੰਧ-ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਜੋ ਕਿ ਇਕ ਬਹੁਤ ਅਹਿਮ ਲੋਕ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਬਣ ਕੇ ਉੱਭਰ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਅੱਜ ਦੀਆਂ ਸਿੱਖਿਅਤ ਕੁੜੀਆਂ ਜਾਂ ਔਰਤਾਂ ਵੱਲੋਂ ਵੀ ਪੂਰੀ ਮਰਿਆਦਾ ਨਾਲ ਨਿਭਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਕੋਈ ਸੋਮਵਾਰ ਦਾ ਵਰਤ ਰੱਖਦਾ ਹੈ ਕੋਈ ਮੰਗਲ, ਕੋਈ ਬੁੱਕਰ ਜਾਂ ਸ਼ਨੀ ਦਾ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਦੇਵੀ ਦੇਵਤਾ ਜਾਂ ਵਿਧੀ ਵੀ ਵੱਖ-ਵੱਖਰੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਜੇ ਵਿਗਿਆਨਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦੇਖਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਵਰਤ ਰੱਖਣ ਨਾਲ ਪਾਚਣ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਠੀਕ ਰਹਿਣ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਹੋਰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਬਾਕੀ ਸਭ ਕਲਪਨਾਵਾਂ ਹੀ ਹਨ ਜਾਂ ਫਿਰ ਅੰਧ-ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਜਾਗਰੂਕ ਹੋਣ ਦੀ ਲੋੜ : ਉਪਰੋਕਤ ਸਾਰੇ ਵਹਿਮ-ਭਰਮ, ਰੀਤੀ-ਰਿਵਾਜ ਜਾਂ ਅੰਧ-ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਅੱਜ ਦੇ ਵਿਗਿਆਨਕ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਵੀ ਸਾਡਾ ਅਹਿਮ ਅੰਗ ਬਣੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਬਾਕੀ ਵਿਕਾਸਸ਼ੀਲ ਦੇਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਭਾਰਤ ਦੇ ਕਈ ਕਦਮ ਪਿੱਛੇ ਰਹਿਣ ਦੇ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਕਾਰਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਅੰਧ-ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦਾ ਹੋਣਾ ਵੀ ਵੱਡਾ ਕਾਰਨ ਬਣ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਅੱਜ ਕੱਲ੍ਹ ਢੋਂਗੀਆਂ ਨੇ ਵਾਤਾਅਨੁਕੂਲ ਦਫਤਰ ਬਣਾ ਲਏ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਲੋਕਾਂ ਤੋਂ ਮੋਟੀ ਫੀਸ ਲੈ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦੁੱਖਾਂ ਦਾ ਨਿਪਟਾਰਾ ਕਰਨ ਦੇ ਫੋਕੇ ਦਾਅਵੇ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਅਜਿਹੇ ਆਪੇ ਬਣੇ ਰਹਿਬਰਾਂ ਦੇ ਡੇਰਿਆਂ ਜਾਂ ਦਫਤਰਾਂ ਵਿਚ ਲੱਗੀਆਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਲੰਬੀਆਂ ਲਾਈਨਾਂ ਅਤੇ ਵਾਰੀ ਲਈ ਉਡੀਕ ਘਰਾਂ ਵਿਚ ਬੈਠੇ ਇਕੱਠਾਂ ਤੋਂ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਗਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਵਿਗਿਆਨ ਅੰਧ-ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨੂੰ ਘਟਾਉਣ ਵਿਚ ਕਿੰਨਾ ਕੁ ਸਹਾਈ ਹੋ ਸਕਿਆ ਹੈ। ਕਈ ਵਾਰ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਸੋਚਣ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਹੋਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਦੇਖਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਇਕ ਪਾਸੇ ਤਾਂ ਲੱਖਾਂ ਅਰਬਾਂ ਰੁਪਈਆ ਖਰਚ ਕੇ ਵਿਗਿਆਨ ਚੰਨ ਅਤੇ ਹੋਰ ਗ੍ਰਹਿਆਂ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਣ ਵਿਚ ਸਫਲ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਗ੍ਰਹਿਆਂ ਜਿਵੇਂ ਮੰਗਲ, ਬ੍ਰਹਿਸਪਤੀ, ਬੁੱਧ ਅਤੇ ਹੋਰਾਂ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਲਈ ਹੋਰ ਨਵੀਂ ਤਕਨਾਲੋਜੀ ਹੋਂਦ ਵਿਚ ਲਿਆਂਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ ਦੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸਹੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਮਿਲ ਸਕੇ ਪਰ ਅਜਿਹੇ ਢੋਂਗੀ ਸੜਕ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਆਸਣ ਲਗਾ ਕੇ ਸਿਰਫ 50 ਰੁਪਏ ਲੈ ਕੇ ਮਨੁੱਖ ਵੱਲ ਕੋਪੀ ਲੈ ਕੇ ਆ ਰਹੇ ਜਾਂ ਕੰਮ-ਕਾਰਾਂ ਵਿਚ ਅੜਚਣ ਬਣ ਰਹੇ ਮੰਗਲ, ਸ਼ਨੀ ਜਿਹੇ ਗ੍ਰਹਾਂ ਦੀ ਦਿਸ਼ਾਂ ਹੀ ਬਦਲ ਕੇ ਹੋਰ ਪਾਸੇ ਨੂੰ ਕਰਨ ਦੇ ਦਾਅਵੇ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਗੁੰਮਰਾਹ ਕਰਕੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਗ੍ਰਹਿਆਂ ਦੀ ਦਿਸ਼ਾ ਮੋੜ ਕੇ ਹੋਰ ਪਾਸੇ ਕਰ ਦੇਣ ਦਾ ਵੀ ਯਕੀਨ ਦਿਵਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਜੇਕਰ ਅਜਿਹੇ ਵਹਿਮ-ਭਰਮ ਜਾਂ ਅੰਧ-ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ ਵਿਚੋਂ ਖ਼ਤਮ ਨਾ ਹੋਏ ਤਾਂ ਸਾਡਾ ਦੇਸ਼ ਕਦੀ ਵੀ ਵਿਕਾਸਸ਼ੀਲ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਸੂਚੀ ਵਿਚ ਉੱਪਰ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਦਾ ਇਕੋ ਇਕ ਤਰੀਕਾ ਇਹ ਹੈ ਸਾਨੂੰ ਸਭ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਸੋਚ ਬਦਲਣੀ ਹੋਵੇਗੀ। ਅਜਿਹੇ ਵਹਿਮਾਂ ਭਰਮਾਂ ਦੇ ਨੁਕਸਾਨਾਂ ਬਾਰੇ ਦੱਸ ਕੇ ਅੰਧ-ਵਿਸ਼ਵਾਸਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਜਾਗਰੂਕ ਕਰਨਾ ਹੋਵੇਗਾ ਤਾਂ ਹੀ ਅਸੀਂ ਵਹਿਮ-ਭਰਮ ਅਤੇ ਲੋਕ ਵਿਸ਼ਵਾਸਾਂ ਤੋਂ ਨਿਜਾਤ ਪਾ ਕੇ ਸਫਲ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਾਂ।

Preetnama Talk Show

News

Social

Political

Talk Show

Interview

Music

Current Issue

Host : Pritpal Kaur Preet

Web : www.preetnama.com, Email : Preetnamausa@gmail.com

LIVE

Live on Facebook
page PreetnamaTv

+1 201-312-4180
+1 917-328-8436

ब्रिक्स संसदीय मंच है शांति और न्यायपूर्ण विश्व व्यवस्था का संकल्प

आज जब दुनिया युद्धों, क्षेत्रीय संघर्षों, आर्थिक अस्थिरता, आतंकवाद, व्यापारिक तनाव और जलवायु परिवर्तन जैसी गंभीर चुनौतियों से घिरी हुई है, तब अंतरराष्ट्रीय सहयोग की सार्थकता केवल कूटनीतिक घोषणाओं में नहीं, बल्कि आम आदमी के जीवन में सकारात्मक परिवर्तन लाने में निहित है। ऐसे समय में 26-27 अक्टूबर 2026 को नई दिल्ली के संविधान सदन में आयोजित 12वां ब्रिक्स संसदीय मंच वैश्विक लोकतांत्रिक संवाद, जन-केंद्रित विकास और बहुपक्षीय सहयोग की दिशा में एक महत्वपूर्ण अवसर बनकर सामने आया है। भारत की अध्यक्षता में आयोजित यह सम्मेलन इस विश्वास को सुदृढ़ करता है कि दुनिया की समस्याओं का स्थायी समाधान टकराव, वर्चस्व और संकीर्ण राष्ट्रीय हितों में नहीं, बल्कि संवाद, सहमति और साझा जिम्मेदारी में निहित है। इस संसदीय मंच का सबसे महत्वपूर्ण संदेश है कि विकास का वास्तविक उद्देश्य केवल आर्थिक समृद्धि नहीं, बल्कि प्रत्येक व्यक्ति के जीवन में सम्मान, सुरक्षा, अवसर और खुशहाली सुनिश्चित करना है। सकल घरेलू उत्पाद की वृद्धि, तकनीकी प्रगति, व्यापार का विस्तार और बुनियादी ढाँचे का विकास सभी सार्थक हैं, जब उनका लाभ समाज के अंतिम व्यक्ति तक पहुँचे। विकास की चमक के बीच यदि गरीबी, भुखमरी, बेरोजगारी, असमानता और सामाजिक वंचना बनी रहती है, तो प्रगति का दावा अधूरा है। इसलिए जन-केंद्रित विकास की अवधारणा आज वैश्विक नीतियों की अनिवार्य कसौटी बननी चाहिए।

लोकसभा अध्यक्ष ओम बिरला का संसदीय संवाद, लोकतांत्रिक मूल्यों और जनहित को प्राथमिकता देने पर बल इसी दृष्टि से विशेष प्रासंगिकता रखता है। संसद लोकतंत्र की आत्मा है। वह केवल कानून बनाने वाली संस्था नहीं, बल्कि जनता की आकांक्षाओं, पीड़ाओं, अधिकारों और अपेक्षाओं की प्रतिनिधि है। सांसदों का दायित्व सरकारों के निर्णयों का समर्थन करना भर नहीं, बल्कि उनकी समीक्षा करना, जनहित के प्रश्न उठाना और सत्ता को जवाबदेह बनाए रखना भी है। जब विभिन्न देशों के निर्वाचित प्रतिनिधि एक मंच पर बैठकर अनुभवों और विचारों का आदान-प्रदान करते हैं, तब संसदीय लोकतंत्र की शक्ति राष्ट्रीय सीमाओं से आगे बढ़कर वैश्विक कल्याण का माध्यम बन सकती है। इस मंच की प्रासंगिकता इसलिए भी बढ़ जाती है कि वर्तमान विश्व व्यवस्था अनेक विरोधाभासों से जूझ रही है। एक ओर विज्ञान, संचार और कृत्रिम बुद्धिमत्ता ने मानव जीवन को अभूतपूर्व क्षमताएँ प्रदान की हैं, वहीं दूसरी ओर युद्धों, अविश्वास, हथियारों की प्रतिस्पर्धा और आर्थिक विषमताओं ने मानवता के भविष्य को अनिश्चित बनाया है। ऐसे वातावरण में सांसदों का साझा दायित्व है कि वे

अपने-अपने देशों की नीतियों को मानवीय संवेदनाओं, शांति और न्याय के व्यापक उद्देश्यों से जोड़ें। संसदों के बीच संवाद कार्यपालिका की कूटनीति को जनप्रतिनिधियों के अनुभवों से समृद्ध करता है और अंतरराष्ट्रीय निर्णयों में पारदर्शिता तथा लोकतांत्रिक उत्तरदायित्व को प्रोत्साहित करता है।

ब्रिक्स संसदीय मंच के चार प्रमुख आधार-संस्थागत लचीलापन, नवाचार, सहयोग और सतत विकास-भविष्य की वैश्विक राजनीति के लिए विशेष महत्व रखते हैं। संस्थागत लचीलापन लोकतांत्रिक संस्थाओं को संकटों के बीच भी सक्षम और उत्तरदायी बनाएगा। कृत्रिम बुद्धिमत्ता और डिजिटल तकनीक के उपयोग में नैतिकता, पारदर्शिता तथा मानवीय हितों की रक्षा आवश्यक है, ताकि तकनीक सुविधा का माध्यम बने, असमानता और नियंत्रण का नहीं। इसी प्रकार सतत विकास का अर्थ आर्थिक प्रगति और पर्यावरण संरक्षण के बीच संतुलन स्थापित करना है। जलवायु संकट का सामना कोई देश अकेले नहीं कर सकता, इसके लिए संसाधनों, ज्ञान और उत्तरदायित्व का न्यायपूर्ण बँटवारा जरूरी है। इस सम्मेलन का एक महत्वपूर्ण पक्ष ग्लोबल साउथ अर्थात् विकासशील देशों की आवाज को अंतरराष्ट्रीय निर्णय प्रक्रिया में अधिक प्रभावशाली बनाना है। विश्व की बढ़ी आबादी इन देशों में निवास करती है, लेकिन वैश्विक वित्तीय व्यवस्था, व्यापारिक नियमों और अंतरराष्ट्रीय संस्थाओं में उनकी अपेक्षाओं को हमेशा पर्याप्त स्थान नहीं मिला है। खाद्य सुरक्षा, उर्वरक उपलब्धता, ऊर्जा की सुलभता, ऋण का बोझ और विकास के लिए वित्तीय संसाधनों की कमी जैसी समस्याएँ करोड़ों लोगों के जीवन को प्रभावित करती हैं। ऐसे में ब्रिक्स देशों के सांसदों को यह सुनिश्चित करने का प्रयास करना चाहिए कि वैश्विक नीतियाँ शक्तिशाली देशों के हितों तक सीमित न रहें, बल्कि विकासशील समाजों की वास्तविक

आवश्यकताओं को भी प्रतिबिंबित करें। भारत की भूमिका इस संदर्भ में विशेष रूप से उल्लेखनीय है। भारत अपनी लोकतांत्रिक परंपराओं, विविधतापूर्ण सामाजिक संरचना, विकास संबंधी अनुभवों और अंतरराष्ट्रीय सहयोग की नीति के माध्यम से विभिन्न देशों के बीच संवाद का सेतु बन सकता है। भारत की शक्ति केवल उसकी आर्थिक क्षमता या जनसंख्या में नहीं, बल्कि विविधताओं को साथ लेकर चलने और मतभेदों के बीच सहमति खोजने की लोकतांत्रिक क्षमता में भी निहित है। नई दिल्ली में इस मंच का आयोजन भारतीय संसदीय कूटनीति को नई ऊर्जा प्रदान करता है।

भारत का प्रयास होना चाहिए कि ब्रिक्स सहयोग किसी एक देश के वर्चस्व का साधन न बने, बल्कि सभी सदस्य और साझेदार देशों के साझा हितों का मंच बने। लोकसभा अध्यक्ष ओम बिरला ने अपने उद्घाटन संबोधन में इस बात पर विशेष बल दिया कि ब्रिक्स की वास्तविक सफलता संवाद को ठोस परिणामों में बदलने से मापी जाएगी। उन्होंने युवाओं की आकांक्षाओं को अवसरों से जोड़ने तथा विकास और पर्यावरण संरक्षण को परस्पर पूरक बनाने की आवश्यकता भी रेखांकित की। इन विचारों में भविष्य की दिशा छिपी है। दुनिया की युवा आबादी को गुणवत्तापूर्ण शिक्षा, कौशल, रोजगार और नवाचार के अवसर उपलब्ध कराना केवल राष्ट्रीय सरकारों का दायित्व नहीं, बल्कि वैश्विक सहयोग का भी विषय है। यदि युवाओं की ऊर्जा को सकारात्मक दिशा नहीं मिलेगी, तो निराशा और असमानता सामाजिक अस्थिरता को जन्म दे सकती हैं। इसी तरह आतंकवाद के विरुद्ध साझा रणनीति, अंतरराष्ट्रीय कानूनों का सम्मान और संयुक्त राष्ट्र जैसी वैश्विक संस्थाओं में सुधार आज की अपरिहार्य जरूरतें हैं। भारत ने आतंकवाद के विरुद्ध सहयोग और अधिक

लोकसभा अध्यक्ष ओम बिरला का संसदीय संवाद, लोकतांत्रिक मूल्यों और जनहित को प्राथमिकता देने पर बल इसी दृष्टि से विशेष प्रासंगिकता रखता है। संसद लोकतंत्र की आत्मा है। वह केवल कानून बनाने वाली संस्था नहीं, बल्कि जनता की आकांक्षाओं, पीड़ाओं, अधिकारों और अपेक्षाओं की प्रतिनिधि है।

प्रतिनिधित्वपूर्ण वैश्विक शासन व्यवस्था की आवश्यकता को संसदीय संवाद के महत्वपूर्ण विषयों के रूप में उठाया है। अंतरराष्ट्रीय संस्थाओं की विश्वसनीयता तभी बढ़ेगी, जब वे सभी देशों के साथ न्यायपूर्ण व्यवहार करें और संकटों के समाधान में प्रभावी भूमिका निभाएँ। शांति का अर्थ केवल युद्ध का अभाव नहीं, बल्कि भयमुक्त जीवन, न्यायपूर्ण अवसर और मानवीय गरिमा की सुरक्षा भी है।

अंततः 12वें ब्रिक्स संसदीय मंच का वास्तविक महत्व इस बात में निहित है कि वह दुनिया के सांसदों को उनकी मूल जिम्मेदारी का स्मरण कराता है-वे केवल अपने देशों की सीमाओं के भीतर जनता के प्रतिनिधि नहीं, बल्कि साझा मानव भविष्य के निर्माण में भागीदार भी हैं। संविधान सदन से उठने वाला संदेश स्पष्ट है कि लोकतंत्र की सार्थकता जनता के विश्वास, संस्थाओं की जवाबदेही और नीतियों के मानवीय परिणामों में है। यह सम्मेलन तभी ऐतिहासिक सिद्ध होगा, जब इसके विचार ठोस नीतियों, प्रभावी कानूनों और जनजीवन में दिखाई देने वाले परिवर्तनों का रूप लेंगे। दुनिया को आज केवल शक्तिशाली राष्ट्रों की नहीं, बल्कि संवेदनशील नेतृत्व, उत्तरदायी संसदों और मानवीय दृष्टि से प्रेरित नीतियों की आवश्यकता है। भारत की अध्यक्षता में ब्रिक्स संसदीय मंच इसी दिशा में आशा जगाता है कि संवाद संघर्षों को कम कर सकता है, सहयोग विषमताओं को घटा सकता है और लोकतंत्र विकास को मानवीय बना सकता है। यही इस सम्मेलन का संदेश है, यही इसकी प्रासंगिकता और यही एक शांतिपूर्ण, समावेशी तथा न्यायपूर्ण विश्व व्यवस्था की सबसे बड़ी आवश्यकता है।

- ललित गर्ग

लेखक, पत्रकार, स्तंभकार

सूर्य के बिना सांसारिक क्रियाएं संभव नहीं ऊर्जा के बड़ा स्रोत

सूर्य साक्षात् दर्शन देने वाले देवता माने गये हैं। सूर्य के बिना सांसारिक व प्राकृतिक क्रियाएं संभव नहीं हैं। वैदिक काल से ही प्रकृति के एक प्रमुख अंग के रूप में सूर्य की उपासना होती थी। सूर्य को सर्व रोग, दोष एवं आपदाओं के अपहर्ता के रूप में पूजा गया है ण नारायण तत्व की मुख्यता होने के कारण सूर्य को सूर्यनारायण की संज्ञा भी दी गई है। सूर्य के मानवीय रूप की कल्पना एवं शिल्पांकन ईसा पूर्व तृतीय शताब्दी से मिलता है देश और कालभेद से सूर्य के आसन मुद्रा अलंकरण रथ रथाश्च आदि को लेकर पुराणों में चित्रण एवं शिल्पांकन की दृष्टि से सूर्य के अनेक रूप सामने आते हैं। न केवल भारतीय वरन विश्व की लगभग समस्त सभ्यताओं में सूर्य को गरिमामय स्थान दिया गया है सूर्य

की अधिसंख्य मूर्तियां लाल एवं काले पत्थर को तराशकर बनाई गई हैं विज्ञान भी बतलाता है कि रवि.रश्मि में सप्त वर्ण सम्मिलित हैं वर्षाकाल में इन्द्रधनुष के रंगों में इस रंग विघटन को प्रत्यक्ष देखा जा सकता है। सौर ऊर्जा वह उर्जा है जो सीधे सूर्य से प्राप्त की जाती है। सौर ऊर्जा ही मौसम एवं जलवायु का परिवर्तन करती है। यही धरती पर सभी प्रकार के जीवन पेड़, पौधे और जीव, जन्तु का आधार है। सौर उर्जा को विविध प्रकार से प्रयोग किया जाता है किन्तु वर्तमान युग में बिजली ही ऊर्जा का वह प्रकार है जो पलक झपकते कहीं से कहीं पहुंच कर बटन दबाते ही सेवा में हाजिर रहती हैं अतः सूर्य की ऊर्जा को विद्युत उर्जा में बदलने को ही मुख्य रूप से सौर उर्जा के रूप में जाना जाता है। सूर्य की उर्जा को

दो प्रकार से विद्युत उर्जा में बदला जा सकता है। पहला प्रकाश, विद्युत सेल की सहायता से और दूसरा किसी तरल पदार्थ को सूर्य की उष्मा से गर्म करने के बाद इससे विद्युत जनरेटर चलाकर। सौर ऊर्जा भविष्य के लिए अक्षय ऊर्जा का स्रोत साबित हो रही है। अंतरिक्ष उपकरणों में भी सौर ऊर्जा का ही प्रयोग किया जाता है। सूर्य से सीधे प्राप्त होने वाली ऊर्जा में कई विशेषताएं हैं जो इस स्रोत को आकर्षक बनाती हैं। इनमें इसकी सुलभता अप्रदूषणकारी होना व अक्षुण्य होना प्रमुख हैं। अकेले भारतीय भूभाग पर ही 5000 लाख करोड़ किलोवाट घंटा प्रति वर्ग मी० के बराबर सौर ऊर्जा पड़ती है जो कि विश्व की संपूर्ण विद्युत खपत से कई गुने अधिक है। साफ धूप वाले अर्थात्

क्षेत्र, परिक्षणों द्वारा यह साबित हो चुका है कि आवासीय भवनों रेस्तराओं, होटलों अस्पतालों व विभिन्न उद्योगों जैसे खाद्य परिष्करण औषधि वस्त्र डिब्बा बन्दी आदि के लिए यह एक सर्वथा उचित प्रौद्योगिकी है। जब हम सौर उष्मक से जल गर्म करते हैं तो इससे उच्च दोनों रूपों में प्राप्त होती है का उपयोग आवश्यकता वाले समय में बिजली की कई प्रकार से हो सकता है। सौर उष्मा बचत होती है। 100 लीटर क्षमता के 1000 का उपयोग अनाज को सुखाने जल उष्मन घरेलू सौर जल, उष्मकों से एक मेगावाट खाना पकाने प्रशीतलीकरण जल बिजली की बचत होती है। साथ ही परिष्करण तथा विद्युत ऊर्जा उत्पादन हेतु अनुमान है कि इस तरह 100 लीटर की क्षमता के एक सौर उष्मक से कार्बन डाई आक्साइड के उत्सर्जन में प्रतिवर्ष 175 टन की कमी होती है। अभी इन संयंत्रों का जीवन, काल लगभग 15.20 वर्ष का है। सोलर कुकर द्वारा खाना पकाने से विभिन्न प्रकार के परम्परागत ईंधनों की बचत होती है। बाक्स कुकर वाष्प, कुकर व उष्मा भंडारक प्रकार के सौर, कुकर विकसित किए जा चुके हैं। ऐसे भी बाक्स कुकर विकसित किए गये हैं जो बरसात या धुंध के दिनों में बिजली से खाना पकाने हेतु प्रयोग किए जा सकते हैं। सौर वायु उष्मन सूरज की गर्मी के प्रयोग द्वारा कटाई के पश्चात कृषि उत्पादों व अन्य पदार्थों को सुखाने के लिए विकसित किए गये हैं। इन पद्धतियों के प्रयोग द्वारा खुले में अनाजों व अन्य उत्पादों को सुखाते समय होने वाले नुकसान कम किए जा सकते हैं। चाय पत्ती, लकड़ी मसाले आदि को सुखाने में इनका व्यापक प्रयोग किया जा रहा है।

एकाग्रता बनाए रखना माता पिता के लिए चुनौती

ज्यादातर बच्चों में देखा गया है कि उनका पढ़ाई में मन नहीं लगता। बाकी कामों में भी वे सही से ध्यान नहीं दे पाते। इसकी कई वजहें हो सकती हैं लेकिन एक वजह एकाग्रता की कमी भी है। अगर आपके बच्चे में भी एकाग्रता की कमी है तो फिर कुछ चीजों का ध्यान रख आप इसे सुधार सकते हैं।

नाश्ते में साबुत अनाज की बनी चीजें

आपका बच्चा किसी काम पर सही ढंग से ध्यान नहीं दे पाता इसकी सबसे बड़ी वजह है उसके शरीर में शुगर की कमी। इसे पूरा करने के लिए अपने बच्चे को साबुत अनाज का नाश्ता दें। चाहे तो आप नाश्ते में ब्राउन राइस और बाजरे की बनी चीजें दे सकते हैं। ब्राउन राइस पोहा खिला सकते हैं। साबुत अनाज को नाश्ते में शामिल करने से दिनभर भूख नहीं लगती और पूरे दिन दिमाग भी सक्रिय रहता है।

शुगर को कहे ना

जब बच्चे घर से बाहर होते हैं या बाहर खाते हैं तो फिर आप उनकी बॉडी के शुगर लेवल पर चेक नहीं रख सकते इसलिए जरूरी है कि आप उनकी शुगर क्रेविंग्स को घर पर ही दूर कर

दें। इसके लिए आप अपने बच्चे को शुगर से शरीर में होने वाले नुकसान के बारे में बता सकते हैं। आपका बच्चा रोजाना जो खाना खा रहा है उसमें भी आप कुछ बदलाव कर उसके शरीर में शुगर की कमी पूरी कर सकते हैं।

बच्चे को भूख लगे तो ये चीजें खिलाएं ये चीजें आलू के बजाय अपने बच्चों को स्टार्च वाली अन्य चीजें खिलाएं जैसे कि शकरकंदी। इसे आप बेकड चिप्स और फ्रेंच फ्राइज भी बना सकती हैं। अगर आपके बच्चे को अरबी खाना पसंद नहीं है तो आप उससे अन्य स्वादिष्ट चीजें बना सकती हैं। इसके अलावा बाकी स्टार्च फूड्स खिला सकती हैं। दरअसल स्टार्च सेरोटॉनिन का मुख्य स्रोत होता है जो मूड को अच्छा रखता है। इसके अलावा यह बच्चों को शांत और खुश रहने में भी मदद करता है।

बेटे को भी सिखाएं घर के काम
बच्चों को बचपन से ही अच्छी बातें सिखाने की जिम्मेदारी माता, पिता की होती है। पांच साल से 18 वर्ष की आयु तक बेटों को कुछ बातें सिखाने से वह जिम्मेदार और आदर्श व्यक्ति बनते

हैं। अक्सर मां अपने बेटे को रसोई का कोई काम करने नहीं देती। उनका मानना है कि रसोई का काम सिर्फ लड़कियों का है। मगर अपने बेटे को बताएं कि आज के दौर में लड़कों को भी रसोई का काम आना चाहिए क्योंकि उच्च शिक्षा और नौकरियों के दौरान उन्हें भी अकेला रहना पड़ सकता है। 12 वर्ष की आयु के बाद बच्चा परिपक्व होने लगता है। उसे आप इस अवस्था में कुछ छोटे काम जैसे चाय व सैंडविच बनाना आदि सिखा सकती हैं। बेटे को शारीरिक हिंसा से हमेशा दूर रहने के लिए कहें। इससे जहां वह बाहर लड़ाई, झगड़े से दूर रहेगा वहीं घर के सदस्यों से भी अच्छा व्यवहार करेगा।

महिलाओं का सम्मान

हर महिला को अपने बेटे को महिलाओं का सम्मान करने की शिक्षा देनी चाहिए। बचपन से मिली इस शिक्षा के कारण वह हर रिश्ते के साथ ही महिलाओं का भी सम्मान करेगा और उनसे आदर से पेश आयेगा।

भावनात्मक होना

कई महिलाएं अपने बेटे को रोते समय कहती हैं तुम लड़की हो क्या लेकिन ऐसा न कहें। भावनात्मक होना कोई शर्मनाक बात नहीं है। ऐसा करके आप बच्चे को कठोर बना देती हैं और फिर वह किसी ओर की भावनाओं को भी नहीं समझता। दया भाव--बेटे को बताएं कि उसे मन में सभी के प्रति दया भाव रखना चाहिए।

Democracy under barricades

The curbs on peaceful protests in New Delhi raise troubling questions about democratic dissent, institutional autonomy and the excessive use of state power. A democracy must protect the right to question authority, not turn its capital into a fortress against its own citizens

On October 19, I attended a seminar at the Imperial Hotel, which is the epitome of colonial heritage, a relic the owners have diligently protected, preserved and promoted, whereas close by, Delhi Gymkhana Club (DGC), a senior relic, is under threat of eviction and its administration taken over by a government structure. Other colonial facilities in the vicinity, like the Race Course, have been closed down, and the IAF's golf course is in the crosshairs. Previously, the security of the Prime Minister was cited as the reason for this. As a first step, the DGC staff living on the premises had to be relocated. But now, since the PM's residence is being relocated, things should change. The resplendent Rashtrapati Bhawan, the ultimate symbol of colonial legacy, will stay, as will North and South Blocks — their innards, once the nuclear shelter, will become museums.

After the recent protests against the Election Commission of India at Jantar Mantar and other places, Roopchand, driver of the Imperial Hotel, showed me the protest sites and said that, as he could not access the hotel on his bike during the protests, he had to take the metro to East Patel Nagar and then walk the rest of the 10 km to the hotel. If there was a kind policeman near the barricades, he might let him pass. Otherwise, he would have to dodge the police like the protestors, through the by-lanes. He suggested, why not relocate the ECI? My drive through Jantar Mantar, Sansad Marg, All India Radio and ECI was eye-opening. There were at least 20,000 police/paramilitary personnel and millions of barricades and buses neatly lined up along the street to arrest and relocate protestors. It was an ocean of khaki and camouflage fabric even on a non-protest day. On Vijayadashami, the Cockroach

Janata Party (CJP, downgraded by the CJI from a cockroach to a fly) was ceremonially put to rest by being burnt along with the effigies of Ravan. But the apparent disenfranchisement of 130mn voters due to 'logical discrepancies', with the courts observing that they can vote the next time, was not extinguished. Social media is agog, citing cases of discrepancy/cheating abetted by the ECI. The disproportionate use of force was augmented with unlawful, undemocratic force multipliers. Buy Maps

UNHRC, Geneva, and several human rights experts criticised the government for blocking the constitutional rights to peaceful protests, which were dutifully rejected by the MEA spokesperson. Al Jazeera and BBC have portrayed the protests fairly and accurately; except for Congresswoman Pramila Jayapal, no official has criticised the treatment of student protesters by the police. US Secretary of State Marco Rubio, in Mumbai on 20 October, said it was an internal political matter. India's strategic autonomy is extremely sensitive to external interference in internal affairs. None of the veterans' social media groups has touched on the student protests, as 12 years of BJP rule have made them

immune to such deviations. This took me back to the 1970s, when a batchmate recently recalled the Emergency. He said that, before going to the US for a course, he was interviewed by the then Director General of Military Training, Maj Gen Vir Vohra, who counselled him on how to defend the Emergency. Then, as now, the military has taken a neutral position, though it has sworn to defend the Constitution. He also recalled how, in Bombay, a friend took him to listen to the socialist and anti-Emergency activist George Fernandes speak somewhere near Churchgate, where Fernandes compared the Emergency to the 'silence of the graveyard'. Later, he became the most unlikely defence minister. Every government, regardless of its political stance, has attempted to keep the military under firm civilian control. Any change in army behaviour was contingent on the personality and military ethos of its Army Chief. Some stood up, spoke out and disagreed with government policy, confined to its unconstitutional use, rarely for interference in the Army's internal affairs. After the inept handling of Blue Star (Golden Temple), Army Chiefs have kept a distance from any religious show-down. So, a Maratha battalion lo-

cated 1,000 m from Ayodhya watched helplessly when Babri Masjid was brought down, though it was duty-bound to protect public property. The Army was similarly held back during the Gujarat riots, though it was ultimately brought in - but too little, too late. All that has changed in the last 12 years. All three services, in some way, participate in functions to celebrate the religion of the majority community, while many units have a secular house of worship. An Air Marshal now heads the Ram Mandir Trust, and the IAF last week performed its annual air show across Namo Ghat, Varanasi, the PM's constituency, while he was present. Buy Maps

Since 2014, the integrity of most institutions has been compromised. Despite the state's absolute control in Delhi, student protests in July brought about a minister's resignation and now seek the CEC's removal. This is not any Gen Z uprising like those in Sri Lanka, Bangladesh and Nepal. In India, regime change will happen only through the ballot box, not through street protests. There was once the Arab Spring, which led to regime change. Now, it is Europe's dark winter, but no regime change has taken place through the streets; it has all hap-

pened through free and fair elections. People have lost faith in the centre-left or centre-right. Instead, they are looking to the far-right parties, which have made gains in Germany. Protests are ongoing in France, Spain, Serbia, Belgium, Portugal, Italy, Germany, Albania and Greece. But the democratic order will not change through the streets, only through the ballot box. Buy Maps

The establishment's accusation that the opposition and student protestors are attempting regime change is fear-mongering. The students have a legitimate right to carry out peaceful protests; the state's denial of this fundamental right through the use of excessive state violence and preventive law to quell the voice of youth reflects the poor training and confidence of the police in internal security management.

The Prakash Singh report on police reforms must be implemented so that the constitutional right to democratic dissent is protected without the heart of New Delhi resembling a police state. Since 2014, the integrity of most institutions has been compromised. Despite the state's absolute control in Delhi, student protests in July brought about a minister's resignation and now seek the CEC's removal

When rebuke replaces restraint

The Daler Mehndi controversy at Uttarakhand's Kunjapuri fair raises a larger question about the exercise of public authority: where does accountability end and public humiliation begin? While religious occasions demand decorum and artistes must honour their professional commitments, allegations made before the facts are established risk turning legitimate scrutiny into a public spectacle

The controversy surrounding Punjabi singer Daler Mehndi's performance at the Siddhpeth Maa Kunjapuri Fair in Uttarakhand has raised a question far more consequential than whether a concert met its audience's expectations: does the authority to demand accountability also confer the licence to publicly humiliate?

When a lawmaker and minister walked onto the stage, interrupted Mehndi's performance and questioned whether he was singing live or lip-syncing, the disagreement ceased to be merely about entertainment. The minister alleged that

the singer was intoxicated and unable to perform adequately. The allegations, however, were not independently established. The subsequent revelation that Mehndi was reportedly unwell added another dimension to an already unfortunate episode.

There is little dispute that a religious gathering deserves decorum. The Kunjapuri fair is rooted in faith and tradition, and a performance during Navratri must respect the sensibilities of the occasion. Equally, an artiste engaged for a public event has obligations to the organisers and the audience. Professional commitments cannot be divorced from contractual terms, agreed standards of performance and the circumstances in which an event is organised.

But acknowledging these responsibilities does not mean that every perceived shortcoming warrants a public dressing-down. A minister is entitled to question the quality of a performance, seek explanations from the organisers, examine

contractual obligations and, if circumstances demand, insist that a concert be stopped. If there were legitimate concerns about the artiste's condition or the authenticity of the performance, they deserved prompt investigation. What was difficult to justify was the manner in which suspicion was converted into public accusation before the facts had been conclusively established.

Accountability is a principle; public humiliation is a choice. The distinction matters particularly when the person making the accusation occupies constitutional office. A lawmaker's words carry a weight that ordinary heckling does not. A remark delivered from the stage by a powerful public representative, before an assembled audience and rolling cameras, can rapidly become a verdict in the court of public opinion. Social media then amplifies the spectacle, leaving the person accused to contend with reputational injury that may endure long after the original facts have been clarified.

Preetnama

ਪ੍ਰੀਤਨਾਮਾ
ਖਰਾ ਸੱਚ

On our English language New Website
WWW.PREETNEWS.COM

Khara Sach

Chief Editor
Pritpal Kaur
+1 201-312-4180

Vol 4, Issue 377

Website: www.preetnama.com Email preetnamausa@gmail.com

30 OCT TO 05 NOV., 2026

THE IMPACT OF SMALL CHANGES

In a world that often feels overwhelming and chaotic, the idea that small changes can lead to significant impact is both empowering and transformative. While many people aspire to make large-scale changes in their lives, communities, or the environment, they often overlook the power of incremental adjustments. Small changes can be the building blocks for a better life, a healthier planet, and a more harmonious society. By making minor yet consistent modifications in our daily routines, habits, and perspectives, we can collectively create a ripple effect that leads to monumental shifts.

The journey toward meaningful change often begins with self-awareness. Recognizing the areas in our lives that could benefit from adjustment is the first step toward transformation. This self-reflection can be as simple as evaluating our daily routines, identifying habits that are counterproductive, or acknowledging aspects of our lives that leave us feeling unfulfilled. For instance, consider how many hours we spend on social media each day. A slight reduction in screen time, even by just 15 minutes, can free up time for more enriching activities such as reading, exercising, or spending quality time with loved ones.

One of the most impactful small changes individuals can implement is a shift in their dietary habits. The food we consume plays a crucial role in our overall health, well-being, and the health of the planet. By incorporating more plant-based meals into our diets, we can improve our personal health while also reducing our carbon footprint. This doesn't mean that everyone needs to become a vegetarian or vegan overnight; rather, adopting a "meatless Monday" or committing to one plant-based meal each day can yield substantial benefits over time. Research shows that plant-based diets are linked to lower rates of chronic diseases such as heart disease, diabetes, and certain cancers. Additionally, reducing meat consumption contributes to lower greenhouse gas emissions, making it a win-win for personal health and the environment.

Another area where small changes can lead to significant im-

pacts is in our approach to physical activity. Many people find themselves overwhelmed by the idea of committing to an intense workout regimen or spending hours at the gym. However, integrating movement into our daily routines can be achieved through simpler means. For example, choosing to walk or bike for short errands instead of driving, taking the stairs instead of the elevator, or incorporating short bursts of activity throughout the day can collectively improve physical health and mental well-being. Even a brisk 10-minute walk can elevate mood and boost productivity. By fostering a mindset that values movement as an integral part of daily life, we can gradually cultivate healthier lifestyles without the pressure of drastic changes.

Mindfulness practices are another area where small shifts can lead to significant transformations. In a society that often emphasizes productivity and busyness, taking a few moments each day for mindfulness or meditation can help center our thoughts and reduce stress. Even dedicating just five minutes in the morning or evening to breathe deeply, reflect on the day, or practice gratitude can have profound effects on mental health. Research indicates that regular mindfulness practice can improve emotional regulation, increase focus, and promote overall well-being. As individuals become more mindful, they may also find

themselves more present in their interactions with others, fostering deeper connections and enhancing relationships.

The power of community should

Peerzada Aubaid Akhoon
(+91) 9205000010/ 9797152491/
9205000016

not be underestimated when discussing the impact of small changes. Often, we feel that our individual actions may be insignificant in the grand scheme of things. However, collective efforts, no matter how small, can lead to significant societal shifts. Consider community clean-up events. A group of neighbors coming together to pick up litter in a local park may seem like a minor effort, but such actions can inspire others to take pride in their surroundings and participate in maintaining a clean environment. Similarly, supporting local businesses instead of larger corporations, even through small purchases, can strengthen community ties and contribute to a more sustainable economy.

In addition to community engagement, small changes in our daily consumption habits can lead to significant environmental impacts. For example, adopting a mindset of conscious consumption means being mindful of what we buy and how it affects the planet. Simple practices, such as carrying reusable bags, using a reusable water bottle, or opt-

ing for products with minimal packaging, can collectively reduce waste and environmental harm. When individuals prioritize sustainability in their purchases, they encourage companies to adopt more eco-friendly practices, thereby amplifying the impact of their choices.

Financial habits also represent a domain where small changes can yield substantial results. Many people struggle with saving money or managing expenses effectively. However, implementing minor adjustments to spending habits can lead to long-term financial stability. For instance, setting aside just a small percentage of income each month into a savings account can accumulate over time, creating a safety net for emergencies or future investments. Additionally, creating a budget and tracking spending, even if done informally, can help individuals become more aware of their financial habits and make informed decisions about their spending.

Education and lifelong learning represent yet another area where small changes can have profound impacts. The pursuit of knowledge is not confined to formal education; rather, it can take many forms, including reading, online courses, or engaging in discussions with others. By dedicating just a few minutes each day to learning something new—whether it's a skill, a language, or a topic of interest—we can expand our horizons and enhance our per-

sonal growth. Lifelong learning fosters adaptability and resilience, essential traits in an ever-evolving world.

Lastly, the realm of personal relationships can also benefit from small changes. A simple act of kindness, such as sending a text to check in on a friend, expressing appreciation, or actively listening during conversations, can strengthen connections and enhance the quality of our relationships. Building a habit of showing gratitude and kindness not only enriches our lives but also creates a positive feedback loop, inspiring others to engage in similar behaviors.

The notion that small changes can lead to significant impact is a powerful reminder that transformation does not always require grand gestures or sweeping reforms. By making incremental adjustments in our daily lives—whether through dietary choices, physical activity, mindfulness practices, community engagement, sustainable consumption, financial habits, lifelong learning, or nurturing relationships—we can create a ripple effect that extends far beyond ourselves. Each small action contributes to a larger movement toward personal growth, community well-being, and environmental sustainability. As we embrace the potential of these small changes, we empower ourselves and others to create a better, more harmonious world. Ultimately, it is the accumulation of these small shifts that can lead to a brighter future, one that reflects our shared values and aspirations.

About the Author

Mr. Sheikh Aqib Farooq stands as an eminent authority in the interdisciplinary fields of educational technology, civil service training, and skill development. With an extensive repertoire of knowledge and experience, they have established themselves as a transformative figure, adept at harmonizing traditional educational methodologies with avant-garde technological innovations. Their unwavering commitment to enhancing learning environments has rendered them a catalyst for positive change within diverse educational settings.

India's unfinished decolonisation

When the Union Jack came down in August 1947, colonial rule ended on paper; whether it ended in substance is harder to say. That raises deeper questions. Does independence truly free a nation? Can decolonisation ever be complete? Would a former colony even want it? India's past sharpens these questions.

The subcontinent has always drawn outsiders, from seekers of wisdom to plunderers like Nader Shah, so foreign influence was never alien here. So why does the British chapter loom so large? Scale and depth. Around 1913, the empire spanned nearly a quarter of the globe and ruled roughly 410 million people. In India, dominance took almost two centuries to build, replacing the medieval order with a colonial one. A structure raised over two hundred years is unlikely to be dismantled in seventy-five.

A "Tryst with Destiny"

The speech by Pandit Jawaharlal Nehru, said on the night intervening 14/15 August 1947, resonates for many as the beginning of political decolonisation in India - the celebrations began as streets dazzled with euphoric people

flocking to listen to the leaders give speeches. Many stayed away, reeling from the loss of loved ones incurred in the goriest division in history - the partition of the country into two parts, a tragic outcome and a huge price to be paid for throwing off the colonial rule. However, 1947 was not a clean break: the British-designed police, civil service, army and judiciary still run the country. Buy Maps

The Ledger of Empire

Company and Crown rule drained India of revenue, jewels and artefacts on a staggering scale. Asked about returning the Kohinoor, David Cameron warned that agreeing to one request would empty the British Museum. Economist Utsa Patnaik estimates the drain at about \$45 trillion, none of it repaid. The damage went beyond plunder. India became a supplier of raw cotton, jute,

oilseeds and minerals, and a buyer of British shoes, biscuits, machinery and locomotives. Traditional livelihoods collapsed. Yet the record since independence is not bleak. Historian Aditya Mukherjee notes that in 1947 India imported nearly all its machine tools; by 1970 the share had fallen to about nine per cent. The zamindari system of 1793, which reduced cultivators to tenants on their own

land, was dismantled in the early 1950s. Economic decolonisation has been substantial, if not total. Buy Maps

Where are we today in terms of decolonisation?

Historian Dipesh Chakrabarty called decolonisation "clumsy, complicated and inherently incomplete". Independence was less a rupture than a long, ongoing adaptation. The mind may be the hardest territory to reclaim. After 1857, Lord Elphinstone urged London to adopt the Roman maxim of divide and rule. Sir John Strachey argued that hostile creeds among Indians were essential to British power. Religiously segregated neighbourhoods across India and Pakistan suggest how we are still caught up in colonial segregation. Buy Maps

Marcus Garvey warned that a people ignorant of their history are like a tree without roots. Forgetting colonialism invites repeating its mistakes. The Museum of British Colonialism has petitioned for a National Day of Commemoration for the Victims of Colonialism, honouring those who paid for imperial rule.

Author: Chandini Jaswal

Israel's election: A referendum on Netanyahu

Israelis vote amid deep divisions over the October 7 security failure, rising living costs and Netanyahu's policies. The outcome may reshape Middle East itself

Israelis votes in their first election since October 7, 2023, and no pollster can say with confidence who will govern. In the last polls before the blackout, Gadi Eisenkot's Yashar led Benjamin Netanyahu's Likud on Channel 13, Walla and Ma'agar Mohot; Direct Polls and the pro-Netanyahu Channel 14 had Likud ahead. In mainstream polls neither bloc reaches 61 seats. This is a referendum on Netanyahu, 77, the only senior figure from that day still in office. October 7 colours every choice: over 60 percent of Israelis say it shapes their vote, the Israel Democracy Institute finds. But shared trauma has

hardened loyalties more than shifted them. Defenders say the security establishment failed Netanyahu and he led a rebound. Critics say the man who sold himself as Mr. Security presided over the worst failure in Israel's history and refuses an independent inquiry. Thousands rallied in Tel Aviv on Saturday, days before the vote, to demand one. Other issues loom. About 80,000 ultra-Orthodox men of service age have not enlisted; the High Court struck down the coalition's law shielding them, and roughly four in five Israelis favour conscription or sanctions. Hamas, Hezbollah and Iran's government all still

stand, and the Iran ceasefire is widely judged inconclusive. Prices bite as defence spending has doubled since 2023. And the Arab parties, polling around a dozen seats, are ruled out as partners by Netanyahu and most of the opposition, so even a strong opposition struggles to reach 61. Netanyahu's case: 19 years as prime minister, a long push to confront Iran, Trump's endorsement on October 18, and rivals still being assembled, from Avigdor Liberman's hawks to Yair Golan's left, behind a party founded only in 2025. The case against: no independent inquiry, unmet war aims, a coalition that has

slipped from 60 seats to roughly 48 to 55 in mainstream polls, and a corruption trial plus an ICC warrant. No politician has more at stake. He denies the bribery, fraud and breach-of-trust charges, but his pardon request, unprecedented mid-trial, is stalled, with President Herzog preferring a plea deal first. His opponents' terms run through retirement: Lapid demands an admission of guilt, and Bennett would end the trial only if he left public life. A sitting prime minister can bargain; a former one accepts terms. The opposition promises a state commission on October 7 straight away, and he is the

only senior figure left to answer. Even a stalemate serves him: he stays caretaker while talks run, and if nobody reaches 61 the country votes again. The region should expect less change than the rhetoric suggests. Netanyahu and Eisenkot both rule out a Palestinian state, and Riyadh's price for normalisation is a path to one. Where the result matters is Washington: Trump says he is not inclined to finish the Iran job if anyone but Netanyahu leads Israel. Israel is not choosing between war and peace today. It is choosing who answers for the last three years, and who is trusted with the next three.

Anger: Silent enemy, which gains control over us

Yes, whether we realise it or not, anger is a very big enemy. Lord Krishna has warned about it in many verses in the Bhagavad Gita, especially in verse 16.21, when He described it as a door to hell. Anger is that harmful. Surprisingly, some of us think anger is a necessary tool to be used on others. It can be, if it is controlled, which it hardly ever is. The common manifestation is anger taking possession, with eyes turning red and foul words streaming out of the mouth. Some of us take pride in getting angry; how dangerous anger is!

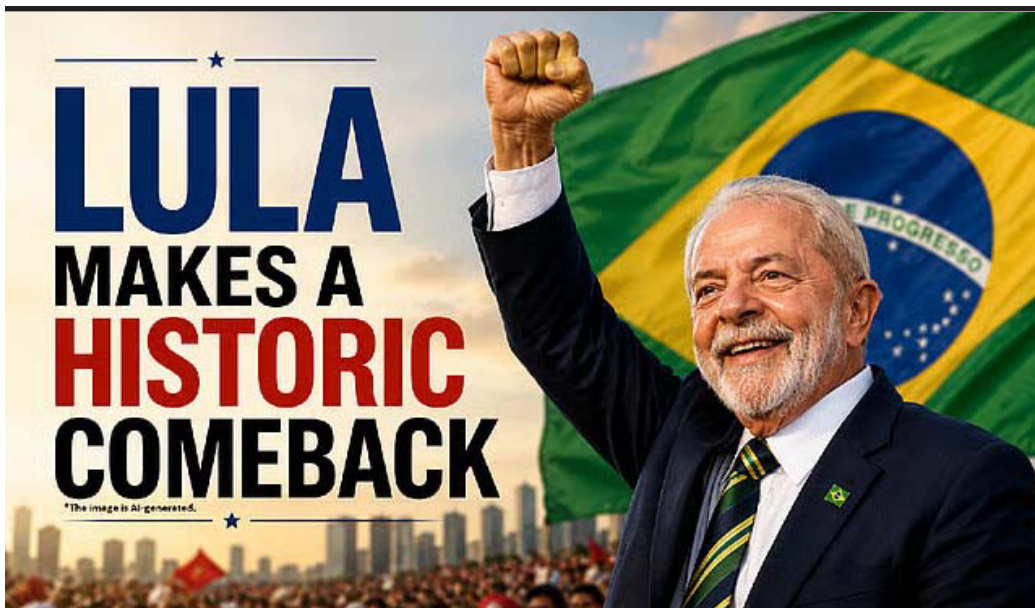
Other characteristics of anger — the ever-present enemy — include the absence of any warning. It makes its dreaded appearance, and we are completely helpless about it. Even people mainly in the mode of goodness — the highest — are guilty of losing control over themselves. The example of Durvasa Muni is a well-known one. Anger is most difficult to get rid of, even more so than lust, if that is possible.

enemy? The first step for me is to seek guidance and help from God — who else? Silent chanting of Krishna, Krishna, Krishna... follows, or should follow, for me. We are habituated to blaming others for our troubles; we forget that, out of the three sources of problems, the self is the major offender. Others and natural forces are distant seconds in this dukhalaya (place of misery, 8.15).

I find forgiving to be the best antidote to anger. I have realised that to forgive is divine. I watch myself because I don't wish to create more bad 'karmaphalas' (results of acts) than I already have. I try to be careful to react in a proper way, though I am quite frequently unsuccessful. This is part of my routine for self-improvement. Isn't it wise to control anger? All said and done, my battle against anger continues. Please get started now, not later; it is an uphill task to be able to control anger.

There are several causes for anger to appear. The first one must be inconvenience of some sort. Who wants to be inconvenienced? Overstress is a close second. One is likely to get angry when the pressure is high. Then, the opulence of power makes one use this bad emotion on others willingly. Anyone or even anything can fall prey to it. Others also do their part by inciting anger through unpleasant actions. There are many harms caused by anger. The first one must be the loss of peace of mind. Bodily signs appear besides red eyes and foul words; one is even ready with threatening gestures. Blood pressure goes up; doctors warn about it. Acidity is a sure giveaway that anger is ruling. I check myself as soon as I begin to feel uneasy. Except in the case of controlled anger with someone near and dear, there is no benefit in getting angry. How, then, should we deal with this formidable control anger.

Luiz Inácio Lula da Silva's unprecedented fourth-term victory offers a reprieve for Brazilian democracy and checks the region's rightward drift

With the victory of Luiz Inácio Lula da Silva, 80, Brazil has once again shown that it does not believe in hollow nationalism. Lula beat Flávio Bolsonaro with 51.8 per cent of the vote, a margin of about 4.4 million ballots. Lula's win has surprised many, as he was not doing well

before the election.

It will be debated for a long time why Lula won. The economy helped for sure: inflation is tamed and unemployment sits near record lows. Sovereignty helped more. Washington's tariffs and sanctions, which Donald Trump tied to Jair Bolsonaro's coup trial, let Lula cast himself as the defender of national dignity rather than a tired incumbent. Memory did the rest. Jair Bolsonaro is serving 27 years for plotting

to overturn the 2022 vote, and Flávio's promise to secure his father's amnesty reminded voters what a restoration might mean. Flávio, himself under corruption investigation, never escaped that shadow. The protest vote behind his first-round lead proved softer than expected: every runoff poll had him ahead, and all underestimated Lula.

For Brazil, this is a reprieve, not a blank cheque. Lula returns on 5 January, facing a hostile Congress, a narrow mandate and a rival who says he cannot accept the result and will ask the courts to annul it. Governing will demand compromise and fiscal prudence.

Many who backed him did so partly out of fear of the alternative; they will now expect results on prices, safety and jobs, not merely a defence of institutions. At 80, Lula must think about succession; the Workers' Party cannot remain a one-man movement. For Latin America, the result checks a rightward tide. Javier Milei openly backed Flávio, and Colombia elected the right-wing Abelardo de la Espriella in June. Lula and Mexico's Claudia Sheinbaum now stand as the region's leading counterweights to Washington's pressure, and Brazil's size

gives that resistance heft. Mercosur trade, climate diplomacy and regional integration regain their most influential champion. For Trump, who hailed Flávio's first-round lead as a "big victory", this is a strategic and personal setback: tariffs and pressure failed to dislodge a leader they may even have strengthened. Expect hard bargaining, though Lula has kept the door open, phoning Trump in August to reopen trade talks. The message to the world is plain. Populist nationalism is not invincible. Democracies that prosecute coup plotters, run credible elections and withstand foreign pressure can still command public trust, and independent courts and electoral bodies, so often cast as obstacles, proved a safeguard. For the Global South, including India, Lula's return preserves a forceful voice for multipolar diplomacy and for BRICS, as great-power pressure on middle powers rises. Buy Maps

Yet a margin this narrow leaves no room for triumphalism. Lula won by defending democracy and sovereignty; he must now deliver prosperity. Brazil survived the assault of 8 January 2023. It must now show, once more, that its democracy holds.

Shri Naveen Patnaik Extends Best Wishes to Dr. Abinash Singh Mahapatra on his book on Sri Guru Tegh Bahadur Sahib Ji

Bhubaneswar, Odisha : Shri Naveen Patnaik, Hon'ble Leader of the Opposition in the Odisha Legislative Assembly and the longest-serving Chief Minister of Odisha, having held the office for an illustrious tenure of twenty-four

years, has conveyed his heartfelt best wishes to Dr. Abinash Singh Mahapatra, Sikh Historian and Author, associated with Shiromani Panth Akaali Buddha Dal (96 Crori : Panjva Takhat), on the publication of his significant literary work,

"Safar E Shahadat : Sagal Srisht Di Chadar, The Incredible Martyrdom of Sri Guru Tegh Bahadur Sahib Ji." In his letter dated 24 October 2026, issued from Naveen Nivas, Shri Patnaik acknowledged the receipt of the book,

extended his felicitations to Dr. Mahapatra, and expressed his anticipation of reading this profound work commemorating the unparalleled sacrifice and supreme martyrdom of the Ninth Sikh Guru, Sri Guru Tegh Bahadur Sahib Ji Maharaj.

This gracious acknowledgement assumes a special significance in view of Shri Naveen Patnaik's longstanding association with Dr. Abinash Singh Mahapatra's literary and historical endeavours. On several previous occasions, Shri Patnaik has had the honour of releasing Dr. Mahapatra's writings with his own hands, thereby extending his encouragement to the author's sustained pursuit of historical scholarship, literary preservation, and the dissemination of Sikh heritage. His consistent goodwill and steadfast support have remained a source of encouragement amid Dr. Mahapatra's noble endeavours to bring the historical, spiritual, and civilisational contributions of the Sikh Gurus to a wider readership. The present communication thus

constitutes more than a formal expression of felicitations; it reflects a continuing spirit of encouragement towards an author devoted to preserving the immortal heritage of the Khalsa Panth.

Through *Safar E Shahadat*, Dr. Mahapatra endeavours to illuminate the extraordinary legacy of Sri Guru Tegh Bahadur Sahib Ji Maharaj, whose supreme sacrifice for the protection of religious liberty, human dignity, and the freedom of conscience transcends the boundaries of faith and community. Shri Naveen Patnaik's encouraging words therefore stand as a distinguished gesture of recognition for Dr. Mahapatra's literary commitment and his enduring mission to bring the timeless message of the Ninth Sikh Guru's unparalleled martyrdom to the forefront of historical consciousness, inspiring generations to come with the eternal ideals of courage, compassion, righteousness, and selfless sacrifice.

✓ No body have time to watch TV Advertisement
✓ No body have time to read Physical newspapers

It's social time.

Online News, Advertisement, Promotion Anytime anywhere.

Doesn't matter where are you.

Advertisement with Preetnama.
Promote your business with TalkShow
We gave social stage to show yourself
and your Business.

**Business Persons, Doctor,
Advocates, VISA, Tour Travel, Actor, Singers,
writers come Join or TalkShow
and Advertisement with us on national
& International based.**

Search Just

- Preetnama Youtube
- Facebook
- Twitter
- Instagram
- LinkedIn
- Tiktok

+1 201-312-4180, +1 917-328-8436

www.preetnama.com, www.preetnews.com

Email- preetnamausa@gmail.com

No need to go anywhere, Just leave message on
WhatsApp or email us. We will call you back.

Contact immediately

PREETNAMA
ਪ੍ਰੀਤਨਾਮਾ

Your Voice... Our Platform...

When English Speaks in Indian Voices

English in India is much more than a language inherited from the British. It has become a living medium of communication, education, literature, business and cultural expression. Over time, Indians have adapted English to their own experiences, traditions, languages and social realities. The result is a fascinating variety of English that reflects the country's extraordinary diversity.

A Language with Many Voices

India is home to hundreds of languages and dialects. When Indians speak English, their mother tongues often influence their pronunciation, vocabulary, sentence structure and expressions. A Punjabi speaker may bring the rhythm of Punjabi into English, while a Bengali, Tamil, Malayalam or Marathi speaker may add distinctive features of their own language.

These variations are not simply mistakes or deviations from British or American English. Many are natural outcomes of multilingualism and cultural adaptation. Indian English has developed its own identity, shaped by the everyday lives of millions of speakers.

The Indian Touch

Indian English contains expressions that may sound unfamiliar to people from other English-speaking countries but are widely understood in India. Words and phrases such as "prepone," meaning to move an event to an earlier time, and "do the needful," meaning to take the necessary action, illustrate how English has been adapted to Indian communication needs.

Expressions such as "What is your good name?" and "I am having a doubt" are also

common in Indian usage, although they may differ from conventional British or American phrasing. Such expressions often reflect the influence of Indian languages and established patterns of politeness.

Indian English is also enriched by words borrowed from local languages, including terms associated with food, clothing, festivals, family relationships and social customs. Words such as dosa, saree, guru and jugaad have travelled beyond India and entered wider international usage.

English and Indian Identity

English occupies a unique position in Indian society. It connects people from different linguistic backgrounds and serves as an important language in higher education, scientific research, information technology, administration and international business.

For many students, English opens doors to universities, professional opportunities and global knowledge. It allows Indian scientists, writers, entrepreneurs and educators to share their ideas with audiences around the world. At the same time, English should not be considered superior to Indian languages. Hindi, Punjabi, Tamil, Bengali, Marathi, Malayalam and other languages carry rich literary traditions, cultural memories and indigenous knowledge. A truly inclusive society respects English as a useful resource while recognising the equal cultural worth of its regional languages.

English in Literature and Popular Culture

Indian writers have transformed English into a powerful instrument for expressing Indian realities. Authors such as R. K. Narayan,

Mulk Raj Anand, Salman Rushdie and Arundhati Roy have demonstrated how English can communicate Indian settings, relationships, conflicts and philosophies.

Indian English literature frequently draws upon local idioms, folklore, family structures and social experiences. Its characters may speak English while thinking through the cultural frameworks of their communities. This combination gives Indian writing a distinctive voice.

Cinema, television, advertising and social media have further popularised Indian English. The mixing of English with Hindi and other Indian languages, often called code-switching or code-mixing, is common in everyday conversation. Young people may move naturally between languages depending on their audience, purpose and situation.

Challenges and Opportunities

Despite its growing influence, English can also create social divisions. Students from English-medium schools may enjoy advantages in competitive examinations and professional interviews, while talented students from rural or disadvantaged backgrounds may struggle because of limited access to quality English education.

The solution is not to reject English but to make learning it more accessible. Schools should develop students' confidence in speaking, reading and writing English without discouraging their mother tongues. Teachers should focus on communication, comprehension and critical thinking rather than treating accent imitation as the measure of proficiency.

In an increasingly interconnected world, multilingualism is a strength. Students who understand their own languages and learn English effectively can participate in global conversations without losing their cultural roots.

A Language That Belongs to Its Speakers

Languages evolve whenever people use them to express new ideas and experiences. English has changed across the world, and India is an important part of that evolution. Its different accents, expressions and regional influences reflect the creativity of its speakers. The future of English in India will continue to be shaped by classrooms, workplaces, literature, technology and digital communication. Artificial intelligence and online platforms may introduce new ways of learning and using the language, but human experience will remain central to its development.

When English speaks in Indian voices, it does not merely repeat a foreign linguistic tradition. It tells stories of Indian families, villages, cities, ambitions, struggles and achievements. It becomes a bridge between cultures and a mirror of a diverse society.

The true strength of Indian English lies not in sounding British or American, but in communicating clearly, confidently and authentically. India does not simply speak English; it continues to make English its own.

Dr Vijay Garg Retired Principal?
Eminent Scientist street kour Chand
MHR Malout Punjab -152107
Mobile 9465682110

India must turn disruption into opportunity

Every technological revolution has sparked fears of job losses, yet many have created new industries and livelihoods. As artificial intelligence reshapes the world of work, India must invest in skills, innovation and infrastructure to turn disruption into an engine of growth and shared prosperity. Buy Maps "Technology cannot be stopped, even if God wills it" is a popular saying that captures the dilemma of our times. Every technological revolution generates anxiety about its consequences, particularly among those who fear losing their livelihoods or traditional ways of life. History offers a powerful lesson: technologies once viewed with suspicion often become indispensable instruments of progress. Artificial intelligence (AI), the latest stage of this transformation, should be seen not merely as a threat to employment but as an opportunity for India to create new industries, livelihoods and prosperity.

Resistance to technological change is not new. Around 2,500 years ago, the Greek philosopher Socrates reportedly expressed concern that writing would weaken human memory and encourage people to depend on written records rather than their own minds. Centuries later, when the printing press transformed the circulation of knowledge, some religious authorities feared that printing sacred texts would diminish their sanctity and undermine established authority. The spread of printed books, instead, expanded literacy, encouraged debate and made knowledge accessible to millions. What was once considered a threat eventually became one of humanity's greatest instruments of intellectual progress. The Industrial Revolution produced similar apprehensions. When machines began transforming production, fears grew that human labour would become redundant. In the late

sixteenth century, Queen Elizabeth I of England reportedly opposed a patent for a knitting machine because it could threaten the livelihoods of hand-knitters. The concern reflected the tension between technological innovation and the protection of existing occupations. Industrialisation eventually transformed economies, created new industries and changed the nature of work, although its benefits were unevenly distributed and many workers experienced hardship during the transition.

Economists and social commentators also warned that mechanisation and computerisation could eliminate employment on a massive scale. During the twentieth century, the arrival of computers revived fears that machines would replace office workers and make many conventional occupations unnecessary. Automation intensified these concerns by enabling machines to perform tasks

previously carried out by people. Nevertheless, computerisation also created new professions in software development, information technology, telecommunications, digital services and systems management. India's IT industry is a striking example of how a technology initially associated with disruption can become a source of economic growth and employment. Buy Maps Kerala provides an especially interesting illustration. In the 1980s, the Communist Party of India (Marxist)-led Left Democratic Front organised a statewide bandh against computerisation. Computers were seen as instruments that could destroy jobs and undermine workers' security. Trade unions feared that machines would make employees redundant, while many people were uncertain about the future of work. These concerns reflected genuine anxieties in a society where employment was central to economic security.

THE VALUE OF HARD WORK, PATIENCE AND FINANCIAL WISDOM

In an increasingly materialistic world, money is the source of one of the most powerful influences on human behaviour. The desire to achieve financial independence, enjoy a comfortable lifestyle and secure a better future is natural. However, the growing obsession of becoming rich overnight has created a dangerous illusion that wealth can be accumulated without consistent effort, discipline or knowledge. From fraudulent investment schemes to online platforms promising extraordinary returns, people are constantly exposed to attractive but often misleading claims. The principle that there is no shortcut to making money deserves renewed attention in an age where instant gratification frequently takes precedence over patience and perseverance. Genuine financial success is not merely about earning more; it is about developing the wisdom to earn, save, invest and manage money responsibly.

The dream of becoming rich quickly has fascinated humanity for generations. Today, however, digital technology and social media have amplified this temptation. Photographs of luxurious homes, expensive cars, foreign holidays and extravagant lifestyles create the impression that financial success is easily attainable. Online advertisements, messaging groups and self-proclaimed financial experts often exploit these aspirations by promising guaranteed profits, effortless income and financial freedom within a remarkably short period.

Unfortunately, many such promises conceal substantial risks. Fraudulent investment platforms, pyramid schemes, fake trading recommendations and deceptive online courses can deprive unsuspecting individuals of their hard-earned savings. The problem becomes particularly serious when people invest borrowed money or use their emergency funds in pursuit of unrealistic returns.

The fundamental truth is that visible wealth rarely tells the complete story. Behind genuine financial achievement are often years of education, professional experience, disciplined saving, calculated risks and repeated learning from mistakes. Comparing one's circumstances with the carefully curated lifestyles displayed online can therefore create unrealistic expectations and encourage irresponsible financial decisions. Society must learn to distinguish between the appearance of wealth and the actual process of wealth creation.

Hard work remains one of the most dependable foundations of financial progress.

Whether a person is an entrepreneur, teacher, farmer, engineer, shopkeeper or skilled worker, sustained effort and professional commitment can gradually improve earning potential. Success may not arrive immediately, but consistent work develops competence, credibility and opportunities that can produce lasting benefits.

Patience is equally important. Every meaningful achievement requires time, and financial growth is no exception. A business needs customers, a professional career requires experience, and investments generally need time to benefit from the power of compounding. Expecting immediate rewards from every effort can lead to frustration and impulsive decisions.

Moreover, difficulties are an inevitable part of the journey. Businesses may suffer losses, employment opportunities may disappear, and investments may decline in value. Such experiences can become valuable lessons when approached with honesty and careful reflection. Resilience enables individuals to recover from setbacks, reconsider their strategies and continue working towards realistic objectives.

Nevertheless, hard work alone does not guarantee wealth. Economic circumstances, access to opportunities, health and unforeseen events also influence financial outcomes. The real lesson is that disciplined effort, combined with informed decisions and adaptability, offers a more reliable foundation than the pursuit of easy money.

Earning money is only one aspect of financial well-being; managing it wisely is equally important. Many people work diligently throughout their lives but struggle financially because they lack effective budgeting habits, spend beyond their means or fail to prepare for emergencies. Financial literacy helps individuals understand income, expenditure, savings, borrowing, insurance, taxation and investment.

A practical financial plan begins with identifying essential expenses and distinguishing necessities from unnecessary luxuries. Regular saving, maintaining an emergency fund and avoiding excessive debt can provide stability during uncertain times. Even modest savings, accumulated consistently, can create a meaningful financial cushion over time. Investment decisions also require knowledge and caution. Every investment carries some degree of risk, and returns that appear unusually high should always invite careful scrutiny. Diversification, an understanding of

one's risk tolerance and a long-term perspective can help individuals make more balanced decisions. No investment strategy can eliminate every risk or guarantee profits.

Financial education should therefore become an essential part of everyday learning. Schools, families and community institutions can help young people understand the value of money, responsible spending and the consequences of financial fraud. An informed individual is better equipped to recognise misleading claims and protect hard-earned resources.

The expansion of digital payments, online banking and internet-based investment services has created new opportunities for economic participation. At the same time, it has provided fraudsters with new ways to manipulate people's hopes and fears. Fake investment applications, impersonation scams, fraudulent job offers and messages promising assured profits have become serious concerns.

A common feature of such schemes is urgency. Victims may be told that an extraordinary opportunity will disappear within hours or that they must recruit others to earn substantial rewards. This pressure discourages careful thinking and encourages decisions driven by excitement or fear of missing out.

People must develop the habit of verifying claims before transferring money, sharing confidential information or trusting unfamiliar platforms. They should check the legitimacy of financial intermediaries, understand the terms of an investment and seek independent advice when necessary. Personal identification numbers, passwords and one-time passwords must never be disclosed to unknown individuals.

The golden rule is simple: if an offer promises exceptionally high returns with little or no risk, it deserves scepticism rather than blind trust. Financial prudence begins with questioning attractive promises and refusing to make hurried decisions.

Although hard work is essential, working intelligently can make effort more productive. Smart work involves setting clear objectives, acquiring relevant skills, using technology effectively, managing time and identifying better ways to solve problems. It does not mean avoiding effort; rather, it means directing effort towards meaningful results.

For example, a small business owner who studies customer needs, maintains accurate accounts and adopts suitable digital tools may improve efficiency without making

reckless financial commitments. Similarly, a professional who continuously updates their knowledge may increase their earning potential by adapting to changing demands.

Ethics must also remain central to financial success. Wealth acquired through dishonesty, exploitation or deception can damage reputations, relationships and social trust. Genuine success should be measured not only by the amount of money accumulated but also by the fairness of the methods used to earn it.

A healthy financial mindset recognises that money is a means of meeting needs, creating opportunities and improving quality of life. It should not become the sole measure of personal worth. Contentment, self-respect, meaningful relationships and social responsibility are equally important dimensions of a fulfilling life.

The belief that there is no shortcut to making money is not merely a motivational slogan; it is a practical principle of financial responsibility. In a world increasingly attracted to instant gratification, individuals must learn to value patience over impulsiveness, knowledge over speculation and sustainable progress over unrealistic promises.

Financial success does not necessarily require extraordinary wealth or a luxurious lifestyle. It begins with earning honestly, spending wisely, saving regularly, investing thoughtfully and preparing for uncertainty. It also requires the courage to reject deceptive opportunities, the humility to learn from mistakes and the determination to continue despite setbacks.

Ultimately, lasting prosperity is built through a combination of effort, financial literacy, sound judgement, ethical conduct and perseverance. Instead of searching for shortcuts, people should focus on developing skills, creating value and making informed decisions. The road to financial independence may be gradual, but a foundation built on discipline and wisdom is far more likely to endure than wealth pursued through haste and illusion.

The real secret of making money is not discovering a shortcut; it is developing the patience, knowledge and discipline to follow the right path.

SURINDERPAL SINGH
M.Sc. (Mathematics)

M.A. (English, Punjabi, Religious Studies)

Faculty, Science Department
Sri Amritsar Sahib

29 ਅਕਤੂਬਰ ਨੂੰ ਜਨਮ ਦਿਨ ਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼: ਬਾਬਾ ਨੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ: ਜੀਵਨ, ਸੇਵਾ ਅਤੇ ਗੁਰਮਤਿ

ਪਹੁੰਚੇ। ਉੱਥੇ ਉਹ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਗੋਦਾਵਰੀ ਤੋਂ ਜਲ ਲਿਆਉਂਦੇ ਸਨ। ਇਹ ਜਲ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਅੰਗੀਠਾ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸੇਵਾ ਲਈ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਲਗਭਗ 1904 ਵਿੱਚ ਹਜ਼ੂਰ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਤੁਰ ਕੇ ਉਹ ਲਹਿਰਾਗਾਹਾ ਦੇ ਸੰਤ ਵਧਾਵਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਕੋਲ ਪਹੁੰਚੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਲਈ। ਫਿਰ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਹਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤੋਂ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਮਿਲੀ। ਭੁੱਚੇ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਣਾ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੂਲ ਮੰਤਰ ਦੇ ਸਿਮਰਨ ਵਿੱਚ ਲੰਮਾ ਸਮਾਂ ਬਿਤਾਇਆ। ਇਕੱਤਾ ਸਾਧਨਾ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸੰਗਤ ਵਿੱਚ ਵਿਚਰਨ ਦੀ ਦਿਸ਼ਾ ਮਿਲੀ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਅਤੇ ਗੁਰਮਤਿ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਿਸ਼ਨ ਦਾ ਆਧਾਰ ਬਣੇ।

ਇਹ ਜਿਉਂਦਾ ਜਾਗਦਾ ਬੋਲਦਾ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਹੈ— ਇਹ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਹਰ ਸਮੇਂ ਬਚਨ ਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਬਾਬਾ ਜੀ ਨਾਲ ਜੋੜਿਆ ਜਾਂਦਾ ਇਹ ਕਥਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਪ੍ਰਤੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸ਼ਰਧਾ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿੱਚ ਬੈਠਣਾ, ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਜੋਤ ਅਤੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਅੱਗੇ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋਣਾ ਸੀ। ਇਸ ਭਾਵ ਅਨੁਸਾਰ, ਬਾਣੀ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰਨ ਦੇ ਨਾਲ ਉਸ ਦਾ ਅਰਥ ਸਮਝਣਾ ਵੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਦਾ ਮਾਰਗਦਰਸ਼ਨ ਸੱਚ ਬੋਲਣ, ਦਇਆ ਕਰਨ ਅਤੇ ਹਉਮੈ ਛੱਡਣ ਦੇ ਅਮਲ ਵਿੱਚ ਉਤਰਦਾ ਹੈ। ਸੰਗਤ ਲਈ ਸ਼ਰਧਾ ਅਤੇ ਆਚਰਨ ਦਾ ਇਹ ਜੋੜ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦਾ ਮੂਲ ਸੀ।

ਉਹ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਅਤੇ ਸੁਖ ਆਸਨ ਦੀ ਸੇਵਾ ਪੂਰੇ ਅਦਬ ਨਾਲ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਜੀਵਨੀ ਪ੍ਰਸੰਗਾਂ ਵਿੱਚ ਰਾਤ ਦੇ ਵਜੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰਨ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਸੰਗਤ ਵੱਲੋਂ ਲਿਆਂਦੀ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦੇ ਦੀ ਸੇਵਾ ਉਹ ਪਹਿਲਾਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਅਰਪਣ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਫਿਰ ਆਪ ਛਕਦੇ ਸਨ। ਆਪਣੇ ਲਈ ਉਹ ਨਿਮਾਣੇ

ਸੇਵਾਦਾਰ ਦਾ ਸਥਾਨ ਚੁਣਦੇ ਸਨ। ਧਰਤੀ ਵਿੱਚ ਨੀਵੀਂ ਥਾਂ ਬਣਾ ਕੇ ਬੈਠਣ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ ਇਸ ਨਿਮਰਤਾ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸਤਿਕਾਰ ਨਾਲ ਆਪਣੀ ਵਡਿਆਈ ਤੋਂ ਬਚਣਾ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਅਭਿਆਸ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਸੀ।

ਕਲੇਰਾਂ ਵਿੱਚ ਸਿਮਰਨ, ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ ਅਤੇ ਕੀਰਤਨ

ਲਗਭਗ 1918 ਤੋਂ 1921 ਦਰਮਿਆਨ ਜਗਰਾਉ ਨੇੜੇ ਕਲੇਰਾਂ ਵਿਖੇ ਨਾਨਕਸਰ ਦਾ ਰੂਪ ਉਭਰਿਆ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਇਹ ਥਾਂ ਇਕੱਤਾ ਅਤੇ ਝਾੜੀਆਂ ਵਾਲੀ

ਸੁਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਫਲੋਰਾ
647-829-9397

ਸੀ। ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਟਿਕਾਣੇ ਨਾਲ ਸੰਗਤ ਜੁੜਨ ਲੱਗੀ ਅਤੇ ਨਾਮ ਅਭਿਆਸ ਲਈ ਇਕੱਠ ਵਧਣ ਲੱਗੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਲਗਾਤਾਰ ਪਾਠ ਅਤੇ ਸਵੇਰ-ਸ਼ਾਮ ਕੀਰਤਨ ਦੀ ਰੀਤ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕੀਤਾ। ਅਸਥਾਈ ਝੋਂਪੜੀਆਂ ਅਤੇ ਮਿੱਟੀ ਦੇ ਸਾਢੇ ਢਾਂਚੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵੈਰਾਗੀ ਜੀਵਨ ਨਾਲ ਮੇਲ ਖਾਂਦੇ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜੀਵਨਕਾਲ ਵਿੱਚ ਪੱਕੀਆਂ ਇਮਾਰਤਾਂ ਦੀ ਥਾਂ ਭਗਤੀ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸੇਵਾ ਉੱਤੇ ਜ਼ੋਰ ਰਿਹਾ। ਭਾਰਤ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਸਫ਼ਰਾਂ ਦੌਰਾਨ ਉਹ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਣ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਣਾ ਦਿੰਦੇ ਸਨ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਗੁਰਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹਨ ਅਤੇ ਉਸ ਅਨੁਸਾਰ ਚੱਲਣ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੰਦੇ। ਧਾਰਮਿਕ ਹਾਜ਼ਰੀ ਨੂੰ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਜੀਵਨ ਦੀ ਰਹਿਣੀ ਨਾਲ ਜੋੜਨਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਦਾ ਅਹਿਮ ਪੱਖ ਸੀ। ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ, ਕਿਰਤ ਅਤੇ ਨਿਮਰ ਸੇਵਾ ਦਾ ਸੰਦੇਸ਼ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਵਿੱਚ ਕਿਰਤ ਅਤੇ ਸਿਮਰਨ ਇਕੱਠੇ

ਚੱਲਦੇ ਸਨ। ਅੱਜ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮੁੱਲਾਂ ਦਾ ਅਮਲ ਇਮਾਨਦਾਰ ਰੋਜ਼ੀ, ਕੰਮ ਪ੍ਰਤੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਅਤੇ ਲੋੜਵੰਦ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਵਿੱਚ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੇਵਾ ਬਦਲੇ ਮਾਣ ਦੀ ਉਮੀਦ ਨਾ ਰੱਖਣਾ ਨਿਮਰਤਾ ਨੂੰ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਵਰਤਾਉ ਵਿੱਚ ਲਿਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਬਣੀਆਂ ਇਮਾਰਤਾਂ ਜਾਂ ਵਿਕਸਿਤ ਹੋਈਆਂ ਗੀਤਾਂ ਨੂੰ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਨਿੱਜੀ ਜੀਵਨ ਨਾਲ ਇਕਸਾਰ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਗੁਰਬਾਣੀ, ਸਾਦਗੀ ਅਤੇ ਨਿਸ਼ਕਾਮਤਾ ਦੇ ਆਧਾਰ ਉੱਤੇ ਬਣਦਾ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਸੰਸਥਾ ਦਾ ਆਕਾਰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕੀਮਤਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਦਾ ਮਾਪਦੰਡ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਬਾਬਾ ਨੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਪਛਾਣ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਪ੍ਰਤੀ ਅਟੁੱਟ ਸ਼ਰਧਾ ਨਾਲ ਜੁੜੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਿਮਰ ਜੀਵਨ ਅਤੇ ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਸੇਵਾ ਇਸ ਸ਼ਰਧਾ ਦਾ ਅਮਲੀ ਰੂਪ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਿਰਾਸਤ ਦਾ ਮੂਲ ਗੁਰਬਾਣੀ ਅਨੁਸਾਰ ਜੀਵਨ ਜਿਉਣ ਵਿੱਚ ਹੈ। ਬਾਹਰੀ ਰਸਮਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਮ, ਇਮਾਨਦਾਰ ਕਿਰਤ ਅਤੇ ਸੇਵਾ ਨੂੰ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਆਚਰਨ ਵਿੱਚ ਥਾਂ ਦੇਣਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੰਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਜੁੜਨ ਦਾ ਰਾਹ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਈਸ਼ਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਨਾਨਕਸਰ ਕਲੇਰਾਂ ਵਿੱਚ ਸੇਵਾ ਦੀ ਪਰੰਪਰਾ ਅੱਗੇ ਵਧਾਈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਾਠ, ਕੀਰਤਨ ਅਤੇ ਸੰਗਤ ਦੀ ਸਾਂਝ ਜਾਰੀ ਰਹੀ। ਨਾਨਕਸਰ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਸ਼ਰਧਾਲੂਆਂ ਲਈ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਪ੍ਰਤੀ ਸਤਿਕਾਰ ਇਸ ਪਰੰਪਰਾ ਦੀ ਕੇਂਦਰੀ ਪਛਾਣ ਬਣਿਆ ਰਿਹਾ। ਬਾਬਾ ਨੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ 29 ਅਗਸਤ 1943 ਨੂੰ ਕਲੇਰਾਂ ਵਿਖੇ ਜੋਤੀ ਜੋਤ ਸਮਾਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਯਾਦ ਨਾਮ ਅਤੇ ਸੇਵਾ ਦੀ ਪਰੰਪਰਾ ਅੱਜ ਵੀ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਨਾਨਕਸਰ ਦੁਨੀਆਂ ਭਰ ਵਿੱਚ ਸਥਾਪਤ ਗੁਰੂਘਰਾਂ ਵਿੱਚ ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਚੱਲ ਰਹੀ ਹੈ।

ਬਾਬਾ ਨੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨਾਨਕਸਰ ਸੰਪਰਦਾ ਦੇ ਬਾਨੀ ਸਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਪ੍ਰਤੀ ਸ਼ਰਧਾ ਨੂੰ ਜੀਵਨ ਦਾ ਆਧਾਰ ਬਣਾਇਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਵਿੱਚ ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਸੇਵਾ ਅਤੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਅਨੁਸਾਰ ਜੀਵਨ ਜਿਉਣ ਨੂੰ ਕੇਂਦਰੀ ਥਾਂ ਮਿਲੀ। ਸੰਗਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਅਤੇ ਨਿਮਰਤਾ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਸੰਤ ਵਜੋਂ ਯਾਦ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨਾਨਕਸਰ ਦੀ ਧਾਰਮਿਕ ਪਰੰਪਰਾ ਵਿੱਚ ਅੱਜ ਵੀ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਪਰੰਪਰਾ ਦੀਆਂ ਜੜ੍ਹਾਂ ਸ਼ੇਰਪੁਰਾ ਦੇ ਸਾਢੇ ਜੀਵਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰੂਹਾਨੀ ਸਫ਼ਰ ਨਾਲ ਜੁੜਦੀਆਂ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜਨਮ ਨਵੰਬਰ 1872 ਵਿੱਚ ਜਗਰਾਉ ਨੇੜਲੇ ਪਿੰਡ ਸ਼ੇਰਪੁਰਾ, ਪੰਜਾਬ ਵਿਖੇ ਹੋਇਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਿਤਾ ਸ੍ਰੀ ਜੈ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅਤੇ ਮਾਤਾ ਸਦਾ ਕੌਰ ਜੀ ਸਨ। ਪਰਿਵਾਰਕ ਮਾਹੌਲ ਵਿੱਚ ਸਾਦਗੀ ਅਤੇ ਮਿਹਨਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੁੱਢਲੇ ਜੀਵਨ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਬਣੇ। ਜੀਵਨੀ ਪ੍ਰਸੰਗਾਂ ਅਨੁਸਾਰ, ਬਚਪਨ ਵਿੱਚ ਹੀ ਉਹ ਸਿਮਰਨ ਲਈ ਸਮਾਂ ਕੱਢਦੇ ਅਤੇ ਇਕੱਤਾ ਵਿੱਚ ਬੈਠਦੇ ਸਨ। ਮੁੱਢਲੀ ਉਮਰ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਤਰਖਾਣ ਦਾ ਕੰਮ ਕੀਤਾ। ਕੰਮ ਕਰਦਿਆਂ ਵੀ ਨਾਮ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਰਹਿਣ ਅਤੇ ਪੂਰੀ ਮਿਹਨਤ ਕਰਨ ਦਾ ਇਹ ਸੁਭਾਅ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਗਲੇ ਉਪਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦਾ। ਕਰੀਬ ਵੀਹ ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪਿੰਡ ਛੱਡਿਆ। ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਅਤੇ ਰੁੜਕੀ ਰਾਹੀਂ ਉਹ ਹਜ਼ੂਰ ਸਾਹਿਬ

ਕਦੇ ਸਿਹਰਾ ਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਅਨੰਦ ਕਾਰਜ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹੁੰਦੇ ਸੀ

ਸਮੇਂ ਸਮੇਂ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਕੁੱਝ ਬਦਲਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਬੇਸ਼ਕ ਸਮਾਂ ਕਿਸੇ ਦੇ ਮੁਬਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਪਰ ਫਿਰ ਵੀ ਆਮ ਹੀ ਕਹਿ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਸਮੇਂ ਸਮੇਂ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰਿਵਾਜਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰੀਏ ਤਾਂ ਰਿਵਾਜ ਵੀ ਵੇਖਦਿਆਂ ਵੇਖਦਿਆਂ ਹੀ ਬਹੁਤ ਬਦਲ ਗਏ ਹਨ। ਅੱਜ ਤੋਂ ਚਾਰ ਪੰਜ ਦਹਾਕੇ ਪਹਿਲਾਂ ਵਿਆਹ ਬਹੁਤ ਲੰਬੇ ਚਲਦੇ ਸੀ। ਨਾਨਕਾ ਮੇਲ ਕਈ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਸ਼ਾਇਦ ਹੀ ਕੋਈ ਰਿਸਤੇਦਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੋਵੇ ਜਿਹੜਾ ਵਿਆਹ ਦੇ ਐਨ ਮੌਕੇ ਤੇ ਪਹੁੰਚਦਾ ਹੋਵੇ। ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਬੜੇ ਚਾਵਾਂ ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਦੇ ਸ਼ਗਨ ਵਿਹਾਰ ਭੈਣ ਭਰਾਵਾਂ ਤੇ ਰਿਸਤੇਦਾਰਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲ ਜੁਲ ਕੇ ਕਰਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਬਰਾਤਾਂ ਵੀ ਕਈ ਕਈ ਦਿਨ ਸੱਹਰਿਆਂ ਦੇ ਪਿੰਡ ਠਹਿਰਦੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਸਨ। ਅਗੇਂ ਪਿੰਡ ਵਾਲੇ ਵੀ ਪੂਰੇ ਜੋਰਾਂ ਸੋਰਾਂ ਨਾਲ ਬਰਾਤ ਦਾ ਆਦਰ ਮਾਣ ਕਰਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸੀ। ਉਹਨਾਂ ਸਮਿਆਂ ਵਿੱਚ ਪਿੰਡਾਂ ਵਾਲੇ ਧੀ ਨੂੰ ਧੀ ਤੇ ਭੈਣ ਨੂੰ ਭੈਣ ਦਾ ਦਰਜਾ ਦਿਆ ਕਰਦੇ ਸੀ। ਕਦੇ ਜਾਤ ਪਾਤ ਤੇ ਉੱਚ ਨੀਚ ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੁੰਦਾ। ਜਿਹਨਾਂ ਘਰ ਵਿਆਹ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੁੰਦਾ ਕਿ ਵਿਆਹ ਸਾਡੇ ਘਰ ਹੈ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਦੇ। ਪਿੰਡ ਵਾਲੇ ਮੁੰਡਿਆਂ ਨੇ ਹੀ ਮੰਜੇ ਬਿਸਤਰੇ ਇੱਕਠੇ ਕਰਨੇ। ਸਾਰੇ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਦੁੱਧ ਇੱਕਠਾ ਕਰਨਾ। ਭਾਵੇਂ ਵਿਆਹ

ਕੁੜੀ ਦਾ ਹੋਵੇ ਤੇ ਭਾਵੇਂ ਮੁੰਡੇ ਦਾ। ਸਭ ਨੇ ਰਲ ਮਿਲ ਕੇ ਕਾਰਜ ਨੂੰ ਸਿਰੇ ਚੜ੍ਹਾਉਣਾ। ਹੁਣ ਗੱਲ ਕਰੀਏ ਕਿ ਅੱਜ ਵਾਂਗੂੰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਝੱਟ ਮੰਗਣੀ ਤੇ ਪੱਟ ਵਿਆਹ। ਫਿਰ ਵਿਆਹ ਦੇ ਅਜੇ ਚਾਅ ਵੀ ਕਿੱਧਰੇ ਪੂਰੇ ਨਹੀਂ ਹੋਏ ਹੁੰਦੇ ਤੇ ਫਿਰ ਨਾਲ ਹੀ ਤਲਾਕ ਵਾਲਾ ਕੰਮ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਭ ਸਿੱਖਿਆ ਦੀ ਘਾਟ ਦਾ ਇੱਕ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਕਾਰਨ ਹੈ।

ਕੁੜੀਆਂ ਵਿਆਹ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਘੁੰਡ ਕੱਢ ਕੇ ਅਨੰਦ ਕਾਰਜ ਕਰਵਾਇਆ ਕਰਦੀਆਂ ਸਨ। ਘੁੰਡ ਇੱਕ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ

ਸੁਬੇਦਾਰ ਜਸਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਭੁਲੇਰੀਆ
ਮਮਦੋਟ 7589155501

ਪਰਦਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਲੋਕ ਅੱਖਾਂ ਦੀ ਸ਼ਰਮ ਮੰਨਦੇ ਸੀ। ਕੁੜੀਆਂ ਆਪਣੇ

ਬਾਬਲ ਦੀ ਪੱਗ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਮਾਣ ਦਿੰਦੀਆਂ ਸਨ। ਇਹੋ ਹੀ ਸੱਚਦੀਆਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਕਿ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕੀਮਤ ਤੇ ਸਾਡੇ ਪਿਉ ਦੀ ਪੱਗ ਨੂੰ ਦਾਗ ਨਹੀਂ ਲੱਗਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਇੰਨਾ ਕੱਜ ਢੱਕ ਕੇ ਰੱਖਦੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਸਨ ਕਿ ਇੱਕ ਵੀ ਸਰੀਰ ਦਾ ਅੰਗ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰ ਨਾ ਸੱਕੇ। ਸਾਲੂ ਤੇ ਫੁੱਲਕਾਰੀ ਆਪਣੇ ਸਰੀਰ ਦੁਆਲੇ ਲਪੇਟ ਕੇ ਰੱਖਣੀ। ਜਦੋਂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਅਨੰਦ

ਕਾਰਜ ਦੀ ਰਸਮ ਪੂਰੀ ਕਰ ਲੈਣੀ। ਫਿਰ ਪਹਿਲਾਂ ਮੁੰਡੇ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਕਹਿਣਾ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਭਾਈ ਸਿਹਰਾ ਪੜ੍ਹੋ। ਮੁੰਡੇ ਵਾਲਿਆਂ ਵਲੋਂ ਕਿਸੇ ਸੂਝਵਾਨ ਨੇ ਸਿਹਰਾ ਪੜ੍ਹਨਾ। ਫਿਰ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਕੁੜੀ ਵਾਲਿਆਂ ਵਲੋਂ ਸਿੱਖਿਆ ਪੜ੍ਹਨੀ ਤੇ ਦੇਣੀ। ਕਿ ਧੀਏ ਅੱਜ ਤੋਂ ਤੂੰ ਕੁੜੀ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਸਹੁਰਿਆਂ ਦੇ ਘਰ ਦੀ ਨੂੰਹ ਬਣਕੇ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਤੂੰ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਧੀ ਬਣਕੇ ਵਿਖਾਉਣਾ ਹੈ। ਕੋਈ ਵੀ ਇਹ ਜਿਹਾ ਕੰਮ ਜਾਂ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ। ਜਿਸ ਨਾਲ ਤੇਰੇ ਭਰਾਵਾਂ ਜਾਂ ਮਾਪਿਆਂ ਨੂੰ ਨੀਵਾਂ ਵੇਖਣਾ ਪਏ। ਤੇਰੇ ਸੌਹਰੇ ਘਰੋਂ ਬਾਹਰ ਪੈਰ ਨਹੀਂ ਨਿਕਲਣੇ ਚਾਹੀਦੇ। ਮੁੰਡੇ ਨੂੰ ਵੀ ਕਹਿਣਾ ਕਿ ਇਹ ਅੱਜ ਤੋਂ ਤੇਰੀ ਜੀਵਨ ਸਾਥੀ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਚਲਣਾ ਕਦੇ ਇਸ ਨੂੰ ਧੋਖਾ ਨਹੀਂ ਦੇਣਾ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੇ ਮੁੰਡੇ ਕੁੜੀਆਂ ਉਸ ਤੇ ਪਹਿਰਾ ਵੀ ਦਿੰਦੇ ਸਨ। ਉਹਨਾਂ ਸਮਿਆਂ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਘਟ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਛੁਟ-ਛੁਟਾਅ ਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਜਿਵੇਂ ਜਿਵੇਂ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਪੁਰਾਣੇ ਰਿਵਾਜਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਉਵੇਂ ਉਵੇਂ ਅਜਕਲ ਪ੍ਰਸ਼ਾਨੀਆਂ ਵਧਦੀਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਅੱਜ ਲੋੜ ਹੈ ਫਿਰ ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੇ ਧੀਆਂ ਪੁੱਤਰਾਂ ਨੂੰ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇਣ ਦੀ, ਸਿਹਰੇ ਦੀ ਕੀਮਤ ਦਸਣ ਦੀ। ਵਿਆਹ ਕੋਈ ਗੁੱਡੀ ਗੁੱਡੇ ਦਾ ਖੇਲ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਉਸ ਨੂੰ ਇਹ ਖੇਲ ਸਮਝਿਆ ਜਾਵੇ। ਵਿਆਹ ਦੋਹਾਂ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਦਾ ਮੇਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਵਿਆਹ ਦੀ ਪ੍ਰੰਪਰਾ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਦੀ ਬਹੁਤ ਲੋੜ ਹੈ। ਤਾਂ ਹੀ ਕੋਰਟ ਕਚਹਿਰੀਆਂ ਦੇ ਚੱਕਰਾਂ ਤੋਂ ਬਚਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਨਸ਼ਿਆਂ ਦੇ ਮੁੱਦੇ 'ਤੇ ਅਮਿਤ ਸ਼ਾਹ ਅਤੇ ਭਗਵੰਤ ਮਾਨ ਆਹਮੋ-ਸਾਹਮਣੇ

ਸੈਂਟਰ ਦੀ ਸਰਕਾਰੀ ਰਿਪੋਰਟ ਅਨੁਸਾਰ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਰਾਜ ਵੇਲੇ 22 ਵਿੱਚੋਂ 18 ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਨਸ਼ਿਆਂ ਵਿਚ ਅਤਿ ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲ ਸਨ, ਜੋ ਨਵੀਂ ਰਿਪੋਰਟ 2026 ਵਿੱਚ ਘੱਟਕੇ 6 ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਰਹਿ ਗਏ। ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਨਸ਼ਿਆਂ ਦਾ ਮੁੱਦਾ ਸਿਰਫ ਸਮਾਜਿਕ ਸਮੱਸਿਆ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਸਿਆਸਤ ਦਾ ਵੀ ਇੱਕ ਵੱਡਾ ਹਥਿਆਰ ਬਣ ਚੁੱਕਾ ਹੈ। ਨਸ਼ਿਆਂ ਨੇ ਅਨੇਕਾਂ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਦੇ ਘਰ ਉਜਾੜੇ, ਮਾਪਿਆਂ ਦੀਆਂ ਆਸਾਂ ਤੋੜੀਆਂ ਅਤੇ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਦੇ ਭਵਿੱਖ 'ਤੇ ਸਵਾਲੀਆ ਨਿਸ਼ਾਨ ਲਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਹਰ ਸਰਕਾਰ ਨਸ਼ਿਆਂ ਨੂੰ ਖ਼ਤਮ ਕਰਨ ਦੇ ਦਾਅਵੇ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕ ਅੱਜ ਵੀ ਇਸ ਬੁਰਾਈ ਤੋਂ ਪੱਕੀ ਮੁਕਤੀ ਦੀ ਉਡੀਕ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਹਾਲ ਹੀ ਵਿੱਚ ਕੇਂਦਰੀ ਗ੍ਰਹਿ ਮੰਤਰੀ ਅਮਿਤ ਸ਼ਾਹ ਨੇ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਜੇਕਰ 2027 ਦੀਆਂ ਪੰਜਾਬ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਭਾਜਪਾ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਬਣਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ 31 ਦਸੰਬਰ 2029 ਤੱਕ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚੋਂ ਚਿੱਟੇ ਦੇ ਕਾਰੋਬਾਰ ਨੂੰ ਖ਼ਤਮ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ, ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਭਗਵੰਤ ਮਾਨ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ 'ਤੇ ਸਵਾਲ ਉਠਾਉਂਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਸਰਹੱਦ ਪਾਰੋਂ ਨਸ਼ਿਆਂ ਦੀ ਤਸਕਰੀ, ਡਰੋਨਾਂ ਰਾਹੀਂ ਨਸ਼ਿਆਂ ਦੀ ਸਪਲਾਈ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਸਰਗਰਮ ਤਸਕਰੀ ਦੇ ਨੈੱਟਵਰਕ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਵਿੱਚ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਵੀ ਵੱਡੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਉਹ ਨਾਕਾਮ ਰਹੀ ਹੈ।

ਦੇਵਾਂ ਆਗੂਆਂ ਦੇ ਬਿਆਨਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਕੁਝ ਅਜਿਹੇ ਸਵਾਲ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜਵਾਬ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਖ਼ਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਆਪਣੀਆਂ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਮੌਜੂਦਾ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਕਾਰਗੁਜ਼ਾਰੀ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਇੱਕ ਸਵਾਲ ਬੇਹੱਦ ਅਹਿਮ ਹੈ।

ਕੇਂਦਰ ਦੀ 2020 ਵਾਲੀ ਰਿਪੋਰਟ ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਬ ਦੇ 18 ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ

ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਪ੍ਰੈੱਸ ਸੂਚਨਾ ਬਿਊਰੋ (92) ਵੱਲੋਂ 26 ਜੂਨ 2020 ਨੂੰ ਜਾਰੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਅਨੁਸਾਰ, ਨਸ਼ਿਆਂ ਦੀ ਸਮੱਸਿਆ ਨਾਲ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਦੇਸ਼ ਦੇ 272 ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ ਲਈ ਨਸ਼ਾ ਮੁਕਤੀ ਸਬੰਧੀ ਸਾਲਾਨਾ ਕਾਰਜ ਯੋਜਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਇਸ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਬ ਦੇ 18 ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਕਾਂਗਰਸ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਸੀ। ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਫ਼ਰੀਦਕੋਟ, ਜਲੰਧਰ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ, ਬਠਿੰਡਾ, ਫ਼ਰੋਜ਼ਪੁਰ, ਫ਼ਾਜ਼ਿਲਕਾ, ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ, ਕਪੂਰਥਲਾ, ਲੁਧਿਆਣਾ, ਮਾਨਸਾ, ਮੋਗਾ, ਪਠਾਨਕੋਟ, ਸੰਗਰੂਰ, ਪਟਿਆਲਾ, ਸ੍ਰੀ ਮੁਕਤਸਰ ਸਾਹਿਬ, ਸ਼ਹੀਦ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਨਗਰ, ਤਰਨ ਤਾਰਨ ਅਤੇ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਦੇ ਨਾਂ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ। ਇਸ ਰਿਪੋਰਟ ਤੋਂ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਨਸ਼ਿਆਂ ਦੀ ਸਮੱਸਿਆ ਗੰਭੀਰ ਸੀ। ਪਰ ਇਹ ਵੀ ਸਮਝਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਕੇਂਦਰ ਦੀ ਸੂਚੀ ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ ਨੂੰ ਨਸ਼ਿਆਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋਣ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਦਰਜ ਕਰਦੀ ਸੀ। ਇਸ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਇਹ ਇੱਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸਰਕਾਰੀ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਸੀ, ਜਿਸ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਨਸ਼ਿਆਂ ਦੀ ਸਮੱਸਿਆ ਅਤੇ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਕਾਰਗੁਜ਼ਾਰੀ ਬਾਰੇ ਸਵਾਲ ਉਠਾਏ ਜਾ ਸਕਦੇ ਸਨ।

2026 ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਵਿੱਚ ਛੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਅਤਿ ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲ

17 ਸਤੰਬਰ 2026 ਨੂੰ 'ਦਿ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨ' ਵਿੱਚ ਛਪੀ ਰਿਪੋਰਟ ਅਨੁਸਾਰ, ਕੇਂਦਰ ਦੀ ਨਸ਼ਾ ਵਿਰੋਧੀ ਯੋਜਨਾਬੰਦੀ ਵਿੱਚ ਦੇਸ਼ ਦੇ 272 ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲ ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ 73 ਨੂੰ 'ਅਤਿ ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲ' ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਵਿੱਚ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ। ਇਸ ਰਿਪੋਰਟ ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਛੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ—ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ, ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ, ਤਰਨ ਤਾਰਨ, ਫ਼ਰੋਜ਼ਪੁਰ, ਫ਼ਾਜ਼ਿਲਕਾ ਅਤੇ ਲੁਧਿਆਣਾ—ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।

ਇੱਥੇ ਇੱਕ ਅਹਿਮ ਗੱਲ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਰਨੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। 2020 ਵਿੱਚ ਜਾਰੀ ਕੀਤੀ ਗਈ 'ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ' ਦੀ ਸੂਚੀ ਅਤੇ 2026 ਵਿੱਚ ਦੱਸੀ ਗਈ 'ਅਤਿ ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲ ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ' ਦੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਦੇ ਕਿਹੜੇ ਮਾਪਦੰਡ ਵਰਤੋਂ ਵਿੱਚ ਲਿਆਏ ਗਏ? ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਨਸ਼ਿਆਂ ਦੀ ਸਮੱਸਿਆ 18 ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ ਤੋਂ ਘਟ ਕੇ ਛੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ ਤੱਕ ਰਹਿ ਗਈ ਹੈ।

ਪਰ ਦੇਵਾਂ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਨੂੰ ਸਾਹਮਣੇ ਰੱਖ ਕੇ ਇਹ ਸਵਾਲ ਜ਼ਰੂਰ ਪੁੱਛਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਅੰਕੜਿਆਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਨਸ਼ਿਆਂ ਦੀ ਰੋਕਥਾਮ ਲਈ ਕੀ ਕਦਮ ਚੁੱਕੇ ਗਏ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੀ ਨਤੀਜੇ ਨਿਕਲੇ?

ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਸਵਾਲ: ਭਗਵੰਤ ਮਾਨ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਇਹ ਰਿਪੋਰਟ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਵਰਤੀ?

ਇਸ ਪੂਰੇ ਮਾਮਲੇ ਦਾ ਇੱਕ ਅਹਿਮ ਪੱਖ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਮੌਜੂਦਾ ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਜਦੋਂ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਆਗੂ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਨਸ਼ਿਆਂ ਦੇ ਮੁੱਦੇ 'ਤੇ ਭਗਵੰਤ ਮਾਨ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਘੇਰਦੇ ਰਹੇ, ਤਾਂ ਕੀ ਸਰਕਾਰ ਕੋਲ ਕੇਂਦਰ ਦੀ 2020 ਵਾਲੀ ਰਿਪੋਰਟ ਨੂੰ ਸਾਹਮਣੇ ਰੱਖ ਕੇ ਜਵਾਬ ਦੇਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਨਹੀਂ ਸੀ?

ਕੀ ਸਰਕਾਰ ਇਹ ਨਹੀਂ ਪੁੱਛ ਸਕਦੀ ਸੀ ਕਿ ਜਦੋਂ ਕਾਂਗਰਸ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਸੱਤਾ ਵਿੱਚ ਸੀ, ਉਸ ਸਮੇਂ ਕੇਂਦਰ ਦੀ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਸੂਬੇ ਦੇ 22 ਵਿੱਚੋਂ 18 ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਨਸ਼ਿਆਂ ਤੋਂ ਵੱਧ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ, ਤਾਂ ਉਸ ਸਮੇਂ ਨਸ਼ਿਆਂ ਦੀ ਰੋਕਥਾਮ ਲਈ ਕੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ?

ਜੇਕਰ ਮੌਜੂਦਾ ਸਰਕਾਰ ਕੋਲ ਇਹ ਸਰਕਾਰੀ ਰਿਪੋਰਟ ਮੌਜੂਦ ਸੀ, ਤਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਵਿੱਚ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਦੋਸ਼ਾਂ ਦਾ ਜਵਾਬ ਦੇਣ ਲਈ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਵਰਤਿਆ ਗਿਆ? ਕੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਇਸ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਦਾ ਗੰਭੀਰਤਾ ਨਾਲ ਅਧਿਐਨ ਕੀਤਾ ਸੀ? ਕੀ ਇਸ ਬਾਰੇ ਵਿਧਾਇਕਾਂ ਅਤੇ ਮੰਤਰੀਆਂ ਨੂੰ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ? ਇਹ ਸਵਾਲ ਕਿਸੇ ਇੱਕ ਪਾਰਟੀ ਦਾ ਪੱਖ ਲੈਣ ਲਈ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਸਿਆਸੀ ਸਮਝ, ਤਿਆਰੀ ਅਤੇ ਜਵਾਬਦੇਹੀ ਬਾਰੇ ਹਨ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਵਾਲਾਂ ਦੇ ਜਵਾਬ ਦੇਣਾ ਸਬੰਧਤ ਆਗੂਆਂ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਹੈ। **ਅਮਿਤ ਸ਼ਾਹ ਦਾ 2029 ਤੱਕ ਨਸ਼ੇ ਖ਼ਤਮ ਕਰਨ ਦਾ ਵਾਅਦਾ**

ਕੇਂਦਰੀ ਗ੍ਰਹਿ ਮੰਤਰੀ ਅਮਿਤ ਸ਼ਾਹ ਦਾ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਕਿ 2027 ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਭਾਜਪਾ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਬਣਨ 'ਤੇ 31 ਦਸੰਬਰ 2029 ਤੱਕ ਚਿੱਟੇ ਦੇ ਕਾਰੋਬਾਰ ਨੂੰ ਖ਼ਤਮ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ, ਕਈ ਸਵਾਲ ਖੜ੍ਹੇ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਕੋਲ ਨਸ਼ਿਆਂ ਦੀ ਤਸਕਰੀ ਰੋਕਣ, ਸਰਹੱਦ ਪਾਰੋਂ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਨਸ਼ਿਆਂ ਨੂੰ ਕਾਬੂ ਕਰਨ ਅਤੇ ਵੱਡੇ ਤਸਕਰੀ ਨੈੱਟਵਰਕਾਂ ਨੂੰ ਤੋੜਨ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਹ ਕੰਮ ਹੁਣ ਤੱਕ ਪੂਰੀ ਤਾਕਤ ਨਾਲ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ? ਨਸ਼ਿਆਂ ਦੀ ਤਸਕਰੀ ਕਿਸੇ ਇੱਕ ਸਿਆਸੀ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਸਮੱਸਿਆ ਨਹੀਂ।

ਮੇਜਰ ਸਿੰਘ ਬੁਢਲਾਡਾ

94176 42327

ਇਹ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਨੌਜਵਾਨਾਂ, ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਅਤੇ ਆਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਪੀੜ੍ਹੀਆਂ ਦੇ ਭਵਿੱਖ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਮਸਲਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਚੋਣਾਂ

ਨਸ਼ਿਆਂ ਵਰਗੇ ਗੰਭੀਰ ਮਸਲੇ 'ਤੇ ਵੀ ਸਿਆਸੀ ਲਾਭ ਨੂੰ ਪਹਿਲ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ? ਇਹ ਸਵਾਲ ਕਿਸੇ ਦੀ ਨੀਅਤ ਬਾਰੇ ਅੰਤਿਮ ਫ਼ੈਸਲਾ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਸਗੋਂ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਤੋਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਜਵਾਬ ਮੰਗਦੇ ਹਨ।

ਸਰਹੱਦ, ਡਰੋਨ ਅਤੇ ਤਸਕਰੀ ਦੇ ਨੈੱਟਵਰਕਾਂ ਦੀ ਜਵਾਬਦੇਹੀ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਸਰਹੱਦ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਨਾਲ ਲੱਗਦੀ ਹੈ। ਸਰਹੱਦ ਪਾਰੋਂ ਨਸ਼ਿਆਂ ਦੀ ਤਸਕਰੀ ਅਤੇ ਡਰੋਨਾਂ ਰਾਹੀਂ ਨਸ਼ੀਲੇ ਪਦਾਰਥ ਭੇਜੇ ਜਾਣ ਦੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਸੂਬੇ ਲਈ ਗੰਭੀਰ ਚੁਣੌਤੀ ਹਨ।

ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ, ਸਰਹੱਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਬਲਾਂ ਅਤੇ ਨਸ਼ਾ ਵਿਰੋਧੀ ਏਜੰਸੀਆਂ ਦੀ ਅਹਿਮ ਭੂਮਿਕਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਪੰਜਾਬ ਪੁਲਿਸ ਅਤੇ ਸੂਬਾ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਵੀ ਘੱਟ ਨਹੀਂ ਹੋ ਜਾਂਦੀ।

ਕੇਂਦਰ ਅਤੇ ਸੂਬਾ ਸਰਕਾਰ ਦੇਵਾਂ ਨੂੰ ਦੱਸਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਨਸ਼ਿਆਂ ਦੀ ਤਸਕਰੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਕਿੰਨੇ ਵੱਡੇ ਨੈੱਟਵਰਕ ਤੋੜੇ ਗਏ, ਕਿੰਨੇ ਮੁੱਖ ਤਸਕਰਾਂ ਨੂੰ ਸਜ਼ਾਵਾਂ ਹੋਈਆਂ ਅਤੇ ਸਰਹੱਦ 'ਤੇ ਡਰੋਨਾਂ ਰਾਹੀਂ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਤਸਕਰੀ ਰੋਕਣ ਲਈ ਕਿਹੜੇ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਕਦਮ ਚੁੱਕੇ ਗਏ। ਸਿਰਫ਼ ਨਸ਼ਿਆਂ ਦੀਆਂ ਖੋਪਾਂ ਫੜਨ ਜਾਂ ਛੋਟੇ ਨਸ਼ਾ ਵੇਚਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰ ਕਰਨ ਨਾਲ ਸਮੱਸਿਆ ਦਾ ਪੂਰਾ ਹੱਲ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ। ਲੋੜ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਹੈ ਕਿ ਨਸ਼ਿਆਂ ਦੀ ਸਪਲਾਈ ਦੇ ਮੁੱਖ ਸਰੋਤਾਂ, ਵਿੱਤੀ ਲੈਣ-ਦੇਣ ਅਤੇ ਪੂਰੇ ਤਸਕਰੀ ਨੈੱਟਵਰਕ ਦੀ ਜਾਂਚ ਹੋਵੇ।

ਨਸ਼ਾ ਮੁਕਤੀ ਦੇ ਨਾਲ ਮੁੜ ਵਸੋਬਾ ਵੀ ਜ਼ਰੂਰੀ

ਨਸ਼ਿਆਂ ਵਿਰੁੱਧ ਲੜਾਈ ਦਾ ਇੱਕ ਵੱਡਾ ਹਿੱਸਾ ਨਸ਼ੇ ਦੀ ਲਤ ਤੋਂ ਪੀੜਤ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਇਲਾਜ ਰਾਹੀਂ ਮੁੜ ਆਮ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨਾਲ ਜੋੜਨਾ ਹੈ। ਨਸ਼ੇ ਦੀ ਲਤ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹਰ ਵਿਅਕਤੀ ਅਪਰਾਧੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਕਈ ਨੌਜਵਾਨ ਸਮੇਂ ਸਿਰ

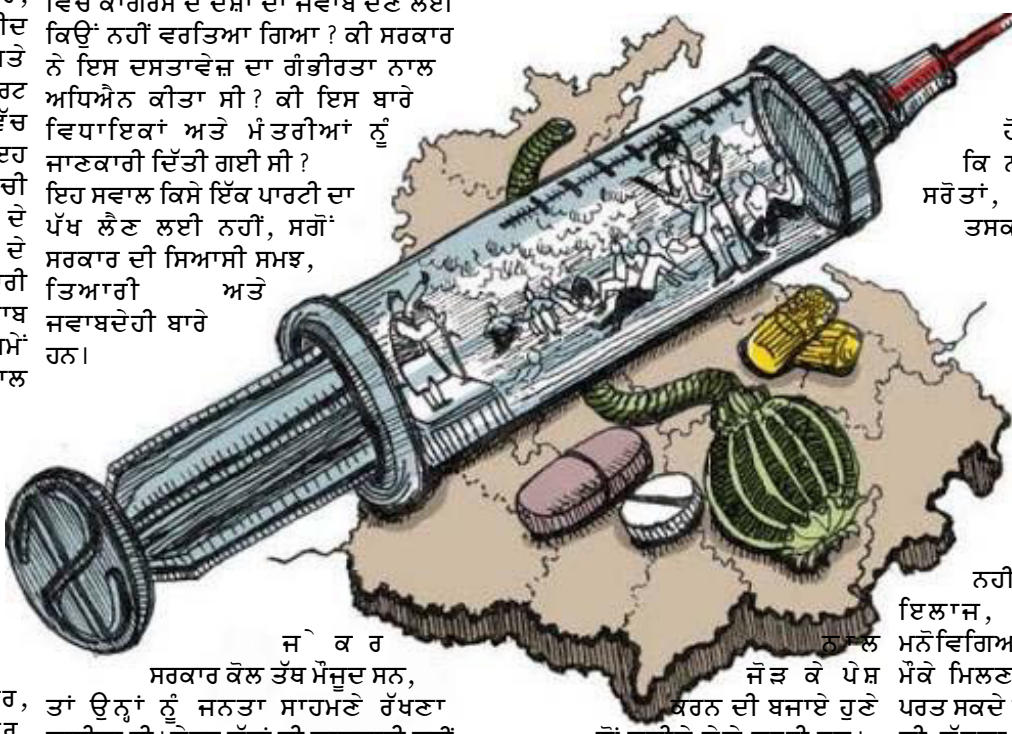
ਇਲਾਜ, ਪਰਿਵਾਰਕ ਸਹਿਯੋਗ, ਮਨੋਵਿਗਿਆਨਕ ਸਲਾਹ ਅਤੇ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਦੇ ਮੌਕੇ ਮਿਲਣ 'ਤੇ ਮੁੜ ਆਮ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵੱਲ ਪਰਤ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਸਰਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਵੀ ਦੱਸਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਨਸ਼ਾ ਮੁਕਤੀ ਕੇਂਦਰਾਂ ਵਿੱਚ ਕਿੰਨੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਇਲਾਜ ਹੋਇਆ, ਕਿੰਨੇ ਲੋਕ ਨਸ਼ੇ ਤੋਂ ਦੂਰ ਰਹਿ ਸਕੇ ਅਤੇ ਇਲਾਜ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਜਾਂ ਸਵੈ-ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਨਾਲ ਜੋੜਨ ਲਈ ਕੀ ਪੁੱਛਯੋਗ ਕੀਤੇ ਗਏ। ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਨੌਜਵਾਨ ਨਸ਼ਾ ਛੱਡਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮੁੜ ਉਸੇ ਮਾਹੌਲ ਵਿੱਚ ਚਲਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਨਸ਼ਾ ਆਸਾਨੀ ਨਾਲ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਦੇ ਮੌਕੇ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਤਾਂ ਉਸ ਦੇ ਦੁਬਾਰਾ ਨਸ਼ੇ ਵੱਲ ਮੁੜਨ ਦਾ ਖ਼ਤਰਾ ਬਣਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਨਸ਼ਾ

ਮੁਕਤੀ ਕੇਂਦਰਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵਧਾਉਣ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਇਲਾਜ ਦੀ ਗੁਣਵੱਤਾ, ਪਰਿਵਾਰਕ ਸਲਾਹ, ਮੁੜ ਵਸੋਬੇ ਅਤੇ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ 'ਤੇ ਵੀ ਧਿਆਨ ਦੇਣਾ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ। **ਪਿਛਲੀਆਂ ਸਰਕਾਰਾਂ ਦੀ ਜਵਾਬਦੇਹੀ ਵੀ ਤੈਅ ਹੋਵੇ**

ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਨਸ਼ਿਆਂ ਦਾ ਮੁੱਦਾ ਅੱਜ ਪੈਦਾ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ। ਅਕਾਲੀ-ਭਾਜਪਾ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਸਮੇਂ ਵੀ ਇਹ ਗੰਭੀਰ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਉੱਠਦਾ ਰਿਹਾ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕਾਂਗਰਸ ਸਰਕਾਰ ਆਈ ਅਤੇ ਫਿਰ ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਬਣੀ। ਹਰ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਨਸ਼ਿਆਂ ਨੂੰ ਖ਼ਤਮ ਕਰਨ ਦੇ ਵਾਅਦੇ ਕੀਤੇ। ਇਸ ਲਈ ਹੁਣ ਸਮਾਂ ਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸਿਰਫ਼ ਇੱਕ-ਦੂਜੇ 'ਤੇ ਦੋਸ਼ ਲਾਉਣ ਦੀ ਬਜਾਏ ਹਰ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਕਾਰਜਕਾਲ ਦਾ ਤੱਥਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਕਿੰਨੇ ਨਸ਼ਾ ਤਸਕਰ ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰ ਹੋਏ? ਕਿੰਨਿਆਂ ਨੂੰ ਸਜ਼ਾਵਾਂ ਹੋਈਆਂ? ਨਸ਼ਿਆਂ ਦੀ ਸਪਲਾਈ ਦੇ ਮੁੱਖ ਸਰੋਤਾਂ ਨੂੰ ਕਿੰਨਾ ਨੁਕਸਾਨ ਪਹੁੰਚਿਆ? ਨਸ਼ੇ ਦੀ ਲਤ ਤੋਂ ਪੀੜਤ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਇਲਾਜ ਅਤੇ ਮੁੜ ਵਸੋਬੇ ਲਈ ਕਿੰਨਾ ਕੰਮ ਹੋਇਆ? ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਵਾਲਾਂ ਦੇ ਜਵਾਬ ਸਰਕਾਰੀ ਰਿਕਾਰਡ ਅਤੇ ਪ੍ਰਮਾਣਿਤ ਅੰਕੜਿਆਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਕਿਸੇ ਵੀ ਪਾਰਟੀ ਨੂੰ ਸਿਰਫ਼ ਆਪਣੇ ਵਿਰੋਧੀਆਂ 'ਤੇ ਦੋਸ਼ ਲਾ ਕੇ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਤੋਂ ਬਚਣ ਦਾ ਹੱਕ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ।

ਨਸ਼ਿਆਂ ਵਿਰੁੱਧ ਲੜਾਈ ਸਮਾਜ ਦੀ ਵੀ ਸਾਂਝੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ।

ਨਸ਼ਿਆਂ ਦੀ ਸਮੱਸਿਆ ਦਾ ਹੱਲ ਸਿਰਫ਼ ਪੁਲਿਸ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਜਾਂ ਸਿਆਸੀ ਬਿਆਨਾਂ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਇਸ ਲਈ ਸਰਕਾਰ, ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ, ਸਮਾਜਿਕ ਸੰਸਥਾਵਾਂ, ਪੰਚਾਇਤਾਂ, ਨਗਰ ਕੌਂਸਲਾਂ, ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀਆਂ, ਸਕੂਲਾਂ, ਮਾਪਿਆਂ ਅਤੇ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲ ਕੇ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਪਵੇਗਾ। ਪਿੰਡਾਂ ਅਤੇ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿੱਚ ਨਸ਼ਿਆਂ ਦੀ ਸਪਲਾਈ ਬਾਰੇ ਭਰੋਸੇਯੋਗ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੇਣ, ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਖੇਡਾਂ ਅਤੇ ਰਚਨਾਤਮਕ ਸਰਗਰਮੀਆਂ ਨਾਲ ਜੋੜਨ, ਨਸ਼ੇ ਦੀ ਲਤ ਤੋਂ ਪੀੜਤ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਇਲਾਜ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕਰਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਭੇਦਭਾਵ ਨਾ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਅਜਿਹਾ ਮਾਹੌਲ ਬਣਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਨਸ਼ੇ ਦੀ ਲਤ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਇੱਜ਼ਤ ਨਾਲ ਜੀਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਮਿਲੇ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਨਸ਼ਿਆਂ ਦਾ ਕਾਰੋਬਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਵੱਡੇ ਤਸਕਰਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਸਖ਼ਤ ਅਤੇ ਨਿਰਪੱਖ ਕਾਰਵਾਈ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਅੰਤਿਮ ਸਵਾਲ: ਨਸ਼ਿਆਂ ਦਾ ਖ਼ਾਤਮਾ ਜਾਂ ਸਿਆਸੀ ਵਾਅਦਾ? ਅਮਿਤ ਸ਼ਾਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ 2027 ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਭਾਜਪਾ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਬਣਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ 2029 ਦੇ ਅੰਤ ਤੱਕ ਚਿੱਟੇ ਦਾ ਕਾਰੋਬਾਰ ਖ਼ਤਮ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਭਗਵੰਤ ਮਾਨ ਕੇਂਦਰ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ 'ਤੇ ਸਵਾਲ ਉਠਾਉਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਕਾਂਗਰਸ ਵੀ ਨਸ਼ਿਆਂ ਦੇ ਮੁੱਦੇ 'ਤੇ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਘੇਰਦੀ ਹੈ। ਪਰ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸਿਆਸੀ ਬਿਆਨਾਂ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਜਾ ਕੇ ਨਤੀਜੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਜੇਕਰ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਕੋਲ ਨਸ਼ਿਆਂ ਦੇ ਵੱਡੇ ਨੈੱਟਵਰਕ ਤੋੜਨ ਅਤੇ ਸਰਹੱਦ ਪਾਰੋਂ ਆਉਂਦੀ ਸਪਲਾਈ ਰੋਕਣ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਹ ਹੁਣ ਤੋਂ ਇਸ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕਰੇ। ਜੇਕਰ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨਸ਼ਿਆਂ ਵਿਰੁੱਧ ਜੰਗ ਜਿੱਤਣ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਹ ਆਪਣੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਦੇ ਅੰਕੜੇ ਜਨਤਾ ਸਾਹਮਣੇ ਰੱਖੇ। ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸਿਰਫ਼ ਵਾਅਦੇ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਨਤੀਜੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਨਸ਼ਿਆਂ ਦਾ ਮੁੱਦਾ ਕਿਸੇ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਚੋਣ ਜਿੱਤਣ ਦਾ ਸਾਧਨ ਨਹੀਂ ਬਣਨਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਇਹ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਨੌਜਵਾਨ ਪੀੜ੍ਹੀ ਨੂੰ ਬਚਾਉਣ ਅਤੇ ਸੂਬੇ ਦਾ ਭਵਿੱਖ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਕਰਨ ਦਾ ਸਵਾਲ ਹੈ। ਸਵਾਲ ਸਿੱਧਾ ਹੈ: ਜਦੋਂ ਨਸ਼ਿਆਂ ਵਿਰੁੱਧ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਅੱਜ ਵੀ ਸਰਕਾਰਾਂ ਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਫਿਰ 2027 ਦੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੀ ਉਡੀਕ ਕਿਉਂ? ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਨਸ਼ਾ ਮੁਕਤ ਕਰਨ ਲਈ ਸਿਆਸੀ ਵਾਅਦਿਆਂ ਦੀ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਅੱਜ ਤੋਂ ਹੀ ਇਮਾਨਦਾਰ ਨੀਅਤ, ਸਾਂਝੀ ਜਵਾਬਦੇਹੀ ਅਤੇ ਨੌਸ ਕਾਰਵਾਈ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ।

ਜੇਕਰ ਸਰਕਾਰ ਕੋਲ ਤੱਥ ਮੌਜੂਦ ਸਨ, ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜਨਤਾ ਸਾਹਮਣੇ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ। ਜੇਕਰ ਤੱਥਾਂ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਤਾਂ ਇਹ ਵੀ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਗੰਭੀਰ ਸਵਾਲ ਹੈ।

ਅਰਵਿੰਦ ਕੇਜਰੀਵਾਲ ਅਤੇ ਮਨੀਸ਼ ਸਿਸੋਦੀਆ ਵਰਗੇ ਆਗੂਆਂ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਬਾਰੇ ਵੀ ਪੁੱਛਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਕੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਰਿਪੋਰਟ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਸੀ? ਜੇਕਰ ਸੀ, ਤਾਂ ਕੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਇਸ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਦੋਸ਼ਾਂ ਦਾ ਜਵਾਬ ਦੇਣ ਦੀ ਸਲਾਹ ਦਿੱਤੀ? ਅਤੇ ਜੇਕਰ ਜਾਣਕਾਰੀ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਤਾਂ ਇਸ ਦਾ ਕਾਰਨ ਕੀ ਸੀ?

ਕੀ ਨਸ਼ਿਆਂ ਖ਼ੁਲਾਫ਼ਾ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਕਾਰਵਾਈ ਲਈ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਭਾਜਪਾ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਬਣਨ ਦੀ ਉਡੀਕ ਕਰਨੀ ਪਵੇਗੀ? ਕੀ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਸਮਝਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇਕਰ ਉਹ 2027 ਵਿੱਚ ਭਾਜਪਾ ਨੂੰ ਸੱਤਾ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੇ, ਤਾਂ ਨਸ਼ਿਆਂ ਦੀ ਸਮੱਸਿਆ ਨੂੰ ਖ਼ਤਮ ਕਰਨ ਲਈ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਪੂਰੀ ਤਾਕਤ ਨਹੀਂ ਵਰਤੀ ਜਾਵੇਗੀ? ਕੀ ਇਹ ਪੰਜਾਬ ਨਾਲ ਮਤਰੇਈ ਮਾਂ ਵਾਲਾ ਸਲੂਕ ਹੋਣ ਵਰਗਾ ਨਹੀਂ ਲੱਗੇਗਾ? ਕੀ

ਦਿਲ ਹੂਮ ਹੂਮ ਕਰੇ: ਭੂਪੇਨ ਹਜ਼ਾਰਿਕਾ

ਪਹਿਲਾ ਗਾਣਾ ਕੋਲਕਾਤਾ ਵਿੱਚ ਰਿਕਾਰਡ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਆਸਾਮੀ ਤੇ ਭਾਰਤੀ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤੀ ਦੇ ਗਾਇਕ ਨੇ 13 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲਾ ਗਾਣਾ ਲਿਖਿਆ। ਏਥੋਂ ਹੀ ਭੂਪੇਨ ਦਾ ਗਾਇਕ, ਸੰਗੀਤਕਾਰ ਤੇ ਗੀਤਕਾਰ ਬਣਨ ਦਾ ਸਫ਼ਰ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਇਆ।

ਸਾਲ 1942 ਵਿੱਚ ਆਰਟਸ ਵਿਸ਼ੇ ਵਿੱਚ ਇੰਟਰ ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਪੂਰੀ ਕਰਨ ਪਿੱਛੋਂ ਉਹਨੇ 1946 ਵਿੱਚ ਬਨਾਰਸ ਹਿੰਦੂ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਤੋਂ ਰਾਜਨੀਤੀ ਵਿੱਚ ਐਮਏ ਕੀਤੀ। ਪੜ੍ਹਾਈ ਪੂਰੀ ਕਰਨ ਪਿੱਛੋਂ ਉਹਨੇ ਗੁਹਾਟੀ ਆਲ ਇੰਡੀਆ ਰੇਡੀਓ ਤੇ ਗਾਉਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਉਹ ਆਸਾਮੀ ਤੇ ਬੰਗਲਾ ਗੀਤਾਂ ਦਾ ਹਿੰਦੀ ਵਿੱਚ ਅਨੁਵਾਦ ਕਰਕੇ ਉਹਨੂੰ ਆਪਣੀ ਆਵਾਜ਼ ਦਿੰਦਾ ਸੀ। ਗਾਇਕੀ ਅਤੇ ਕਵਿਤਾ ਦੇ ਸ਼ੌਕ ਕਰਕੇ ਉਹਨੂੰ ਕਈ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਦਾ ਗਿਆਨ ਸੀ। ਫਿਰ ਸਮਾਂ ਬੀਤਣ ਤੇ ਸਟੇਜ ਪ੍ਰਫਾਰਮੈਂਸ ਵੀ ਦੇਣ ਲੱਗ ਪਿਆ ਸੀ। ਪਿੱਛੋਂ ਪੀਐਚਡੀ ਕਰਨ ਲਈ ਕੋਲੰਬੀਆ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਚਲਾ ਗਿਆ। ਉੱਥੇ ਭੂਪੇਨ ਦੀ ਮੁਲਾਕਾਤ ਪ੍ਰਿਯੰਵਦਾ ਪਟੇਲ ਨਾਲ ਹੋਈ। ਦੋਹਾਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰੇਮ ਹੋ ਗਿਆ ਅਤੇ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿੱਚ 1950 ਵਿੱਚ ਦੋਹਾਂ ਨੇ ਸ਼ਾਦੀ ਕਰ ਲਈ। 1952 ਵਿੱਚ ਪੁੱਤਰ ਤੇਜ ਹਜ਼ਾਰਿਕਾ ਦਾ ਜਨਮ ਹੋਇਆ ਅਤੇ 1953 ਵਿੱਚ ਹਜ਼ਾਰਿਕਾ ਆਪਣੇ ਪਰਿਵਾਰ ਨਾਲ ਭਾਰਤ ਮੁੜ ਆਇਆ। ਕੁਝ ਸਮਾਂ ਉਹਨੇ ਗੁਹਾਟੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹਾਇਆ ਪਰ ਛੇਤੀ ਹੀ ਅਸਤੀਫਾ ਦੇ ਦਿੱਤਾ। ਪੈਸਿਆਂ ਦੀ ਤੰਗੀ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਿਯੰਵਦਾ ਨੇ ਉਹਨੂੰ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਭੂਪੇਨ ਨੇ ਸੰਗੀਤ ਨੂੰ ਹੀ ਆਪਣਾ ਸਾਥੀ ਬਣਾ ਲਿਆ।

ਅਭਿਨੇਤਰੀ ਕਲਪਨਾ ਲਾਜ਼ਮੀ ਨਾਲ ਭੂਪੇਨ ਦੇ 40 ਸਾਲ ਪ੍ਰੇਮ-ਸੰਬੰਧ ਰਹੇ। ਇਹਦਾ ਵੇਰਵਾ ਲਾਜ਼ਮੀ ਦੀ ਲਿਖੀ ਕਿਤਾਬ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ ਜੋ ਲਾਜ਼ਮੀ ਦੀ ਮੌਤ ਪਿੱਛੋਂ ਚਰਚਿਤ ਹੋਈ। ਉਮਰ ਵਿੱਚ 23 ਸਾਲ ਵੱਡੇ ਭੂਪੇਨ ਤੇ ਲਿਖੀ ਜੀਵਨੀ 'ਭੂਪੇਨ ਹਜ਼ਾਰਿਕਾ - ਐਜ਼ ਆਈ ਨਿਊ ਹਿਮ' ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਹੋਣ ਪਿੱਛੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸੰਬੰਧਾਂ ਦਾ ਭੇਦ ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ।

ਪ੍ਰੋ. ਨਵ ਸੰਗੀਤ ਸਿੰਘ
(9417692015)

'ਨਯਾ ਗਯਾਨੋਦਯ' ਦੇ ਸਾਹਿਤਕ ਵਾਰਸ਼ਿਕੀ ਐਂਕ 2015 ਵਿੱਚ ਦਿਨਕਰ ਕੁਮਾਰ ਦੇ ਇੱਕ ਲੇਖ ਮੁਤਾਬਕ 13 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿੱਚ ਉਹਨੇ 'ਅਗਨੀ ਯੁਗਰ ਫਿਰੰਗਤ' ਗੀਤ ਲਿਖਿਆ ਸੀ। ਇਸੇ ਗੀਤ ਨੂੰ ਜੋਤੀ ਪ੍ਰਸਾਦ ਨੇ 1946 ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਫ਼ੀਲਮ ਲਈ ਲਿਆ ਸੀ। ਭੂਪੇਨ ਨੇ ਹਿੰਦੀ ਸਿਨੇਮਾ ਵਿੱਚ ਰੁਦਾਲੀ, ਮਿਲ ਗਈ ਮੰਜ਼ਿਲ ਮੁਝੇ, ਸਾਜ਼, ਦਰਮਿਆਂ, ਗਜਗਾਮਿਨੀ (ਸ਼ੀਰਸ਼ਕ ਗੀਤ), ਦਮਨ, ਕਿਉਂ ਜਿਹੀਆਂ ਕਾਮਯਾਬ ਫ਼ੀਲਮਾਂ ਨੂੰ ਗੀਤ-ਸੰਗੀਤ ਨਾਲ ਸ਼ਿੰਗਾਰਿਆ। ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਵਿੱਚ ਉਹਨੇ 1000 ਗੀਤ ਗਾਏ ਤੇ 15 ਕਿਤਾਬਾਂ ਲਿਖੀਆਂ। ਸਟਾਰ ਟੀਵੀ ਦੇ ਸੀਰੀਅਲ 'ਡਾਨ' ਨੂੰ ਪ੍ਰੋਡਿਊਸ ਕੀਤਾ। ਭੂਪੇਨ ਦੇ ਯਾਦਗਾਰੀ ਗੀਤਾਂ ਵਿੱਚ ਫ਼ੀਲਮ 'ਰੁਦਾਲੀ' (1993) ਦੇ 'ਦਿਲ ਹੂਮ ਹੂਮ ਕਰੇ', 'ਸਮਯ ਓ ਧੀਰੇ ਚਲੇ', 'ਬੂਠੀ ਮੁਠੀ ਮਿਤਵਾ' ਤਾਂ ਸੰਗੀਤ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਦੀਆਂ ਯਾਦਾਂ ਵਿੱਚ ਹਨ ਹੀ, ਇਨ੍ਹਾਂ

ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਭੂਪੇਨ ਦੀ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਆਵਾਜ਼ ਨੂੰ 'ਗੰਗਾ ਤੁਮ ਬਹਤੀ ਹੋ ਕਿਉਂ' ਗੀਤ ਵਿੱਚ ਵੀ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਪੰਡਤ ਨਰੇਂਦਰ ਸ਼ਰਮਾ ਨੇ ਇਸ ਗੀਤ ਦਾ ਅਨੁਵਾਦ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਭੂਪੇਨ ਨੇ ਆਪਣੀ ਆਵਾਜ਼, ਕਲਮ ਅਤੇ ਸੰਗੀਤ ਨਾਲ ਸੰਵਾਰਿਆ ਤਾਂ ਦੋਸ਼-ਦੁਨੀਆਂ ਵਿੱਚ ਇਸ ਗੀਤ ਦੇ ਅਣਗਿਣਤ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਕ ਮਿਲੇ। ਆਸਾਮੀ ਨਾਲ ਹੋਰ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਇਸ ਗੀਤ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸਤੁਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਆਸਾਮ ਤੋਂ ਆ ਕੇ ਹਿੰਦੀ ਵਿੱਚ ਨਾਂ ਕਮਾਉਣ ਵਾਲੇ ਭੂਪੇਨ ਨੂੰ ਫ਼ੀਲਮ 'ਗਾਂਧੀ ਟੂ ਹਿਟਲਰ' ਵਿੱਚ ਮਹਾਤਮਾ ਗਾਂਧੀ ਦੇ ਪੱਸੇਦੀਦਾ ਭਜਨ 'ਵੈਸ਼ਣਵ ਜਨ' ਗਾਉਣ ਲਈ ਵੀ ਯਾਦ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸੰਗੀਤ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਯੋਗਦਾਨ ਲਈ 1975 ਵਿੱਚ ਭੂਪੇਨ ਨੂੰ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪੁਰਸਕਾਰ, 1992 ਵਿੱਚ ਸਿਨੇਮਾ ਦਾ ਸਰਵੋੱਚ ਪੁਰਸਕਾਰ 'ਦਾਦਾ ਸਾਹਿਬ ਫਾਲਕੇ ਪੁਰਸਕਾਰ', 2009 ਵਿੱਚ ਅਸੇਮ ਰਤਨ ਸੰਗੀਤ ਨਾਟਕ ਅਕਾਦਮੀ ਅਵਾਰਡ, 2011 ਵਿੱਚ ਪਦਮ ਭੂਸ਼ਣ ਤੇ ਮੌਤ ਪਿੱਛੋਂ (2019 ਵਿੱਚ) 'ਭਾਰਤ ਰਤਨ' ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਆਸਾਮ ਅਤੇ ਅਰੁਨਾਚਲ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਜੋੜਨ ਵਾਲਾ ਇੱਕ ਪੁਲ ਹੈ, ਜਿਸਨੂੰ 'ਭੂਪੇਨ ਹਜ਼ਾਰਿਕਾ ਸੇਤੂ' ਜਾਂ 'ਢੋਲਾ-ਸਦੀਆ ਸੇਤੂ' ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਬ੍ਰਹਮਪੁੱਤਰ ਦੀ ਸਹਾਇਕ ਲਹਿਰ ਨਦੀ ਤੇ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। 5 ਨਵੰਬਰ 2011 ਨੂੰ ਫ਼ੀਲਮ-ਜਗਤ ਦੇ ਇਸ ਬ੍ਰਹਮਪੁੱਤਰ ਪੁੱਤਰ ਵਾਲੇ ਕਲਾਕਾਰ ਦਾ ਦਿਹਾਂਤ ਹੋ ਗਿਆ। ਲੋਕ-ਸੰਗੀਤ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ਵ-ਸੰਗੀਤ ਨਾਲ ਜੋੜਨ ਵਾਲੇ, ਮਾਨਵਤਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰੇਮ ਦਾ ਸੰਦੇਸ਼ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਭੂਪੇਨ ਨੂੰ ਉਹਦੇ ਚਰਿਤ੍ਰੇ ਹਮੇਸ਼ਾ ਯਾਦ ਰੱਖਣਗੇ।

ਬਦਲਦੇ ਰੰਗ ਤਕਦੀਰ ਦੇ ...

- ਸਿਆਣਿਆਂ ਨੇ ਸੱਚ ਆਖਿਆ ਕਿ ਸਮੇਂ ਨੂੰ ਬਦਲਦਿਆਂ ਦੇਰ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦੀ ਅੱਜ ਹੋਰ ਤੇ ਕੱਲ੍ਹ ਨੂੰ ਹੋਰ ਇਸ ਨੇ ਬਦਲਣਾ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਗੱਲ ਕਰੀਏ ਥੋੜ੍ਹਾ ਜਾਂ ਪਿਛਲੇ ਲੰਘੇ ਸਮੇਂ ਨਾਲੋਂ ਅੱਜ ਹਾਲਾਤ ਅਤੇ ਸਮਾਂ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਬਦਲ ਚੁੱਕਿਆ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਸਮੇਂ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਤੋਂ ਆਏ ਸਾਡੇ ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਦਾ ਸਮਾਂ ਸੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਵੀ ਅਸੀਂ ਅੱਜ ਇੱਕ ਚੰਗਾ ਸਮਾਂ ਆ ਕੇ ਵਡਿਆਉਂਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਉਹ ਅੱਜ ਨਾਲੋਂ ਜ਼ਰੂਰ ਚੰਗਾ ਸਮਾਂ ਸੀ ਭਾਵੇਂ ਕਿਹੋ ਜਿਹਾ ਵੀ। ਇਹ ਗੱਲ ਠੀਕ ਹੈ ਕਿ ਵਿਛੋੜੇ ਅਤੇ ਉਜੜਨ ਦਾ ਦੁੱਖ ਹਰ ਇੱਕ ਨੂੰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਜੇਕਰ ਅਗਾਂਹ ਜਾ ਕੇ ਹੋਰ ਵੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਮਾੜਾ ਸਮਾਂ ਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਪਿਛਲੇ ਨੂੰ ਯਾਦ ਜ਼ਰੂਰ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਸਮੇਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਮਾਰੀ ਪਲਟੀ ਸਦਕਾ ਸਭ ਕੁਝ ਤਹਿਸ-ਨਹਿਸ ਕਰਕੇ ਰੱਖ ਦਿੱਤਾ ਨਾ ਓਹ ਗੱਲਾਂ ਰਹੀਆਂ।

ਨਾ ਬਾਤਾਂ ਨਾ ਉਹ ਪਿਆਰ ਨਾ ਮੁਹੱਬਤ ਜਦ ਇਕੱਠੇ ਬੈਠ ਕੇ ਚਾਬੜਾਂ ਪਾਉਂਦੇ ਸੀ ਅਤੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਮੇਲ ਮਿਲਾਪ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਕਿੱਥੇ ਗਈਆਂ ਉਹ ਗੱਲਾਂ ਕੁਝ ਵੀ ਯਾਦ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਅੱਜ ਬਦਲ ਚੁੱਕੇ ਸਮੇਂ ਨੌਜਵਾਨੀ ਨੂੰ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਫੋਟ ਮਾਰੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਨੌਜਵਾਨੀ ਇਸਦੀ ਲਪੇਟ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਸਾਰਾ ਕੁਝ ਭੁੱਲ ਚੁੱਕੀ ਹੈ।

ਕਿਸੇ ਸਮੇਂ ਸਾਡੀਆਂ ਬਜ਼ੁਰਗ ਮਾਂਵਾਂ ਤੰਦੂਰ ਵਿੱਚ ਰੋਟੀ ਲਾਹੁੰਦੀਆਂ ਸਨ ਅਤੇ ਘਰਾਂ ਵਿੱਚ ਬੈਠ ਕੇ ਸੇਵੀਆਂ ਵੱਟਦੀਆਂ ਸੀ। ਕਿੱਡਾ ਪਿਆਰ ਤੇ ਮੁਹੱਬਤ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਸਨ ਸਾਰੀਆਂ। ਉਸ ਤੋਂ ਵੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਭੱਠੀ ਤੇ ਦਾਣੇ ਭੁੰਨਾਉਣ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਪਿੰਡ ਦੀਆਂ ਸੱਥਾਂ ਵਿੱਚ ਜੁੜਦੀ ਮਹਿਫ਼ਿਲ ਸਦਾ ਚਰਚਾ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਹੁੰਦੀ ਸੀ। ਵਿਆਹਾਂ ਵਿੱਚ ਕੜਾਹੀ ਤੇ ਇਕੱਠ ਅਤੇ ਫੇਰ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪਿੰਡ ਦੇ ਮੁੰਡਿਆਂ ਵੱਲੋਂ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਕੇ ਮੰਜੇ ਬਿਸਤਰੇ ਇਕੱਠੇ ਕਰਨ ਨੂੰ ਇਕ ਵੱਡੀ ਗੱਲ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਜਿਸ ਦੇ ਬਿਨਾਂ ਵਿਆਹ ਸੰਪੂਰਨ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੁੰਦਾ। ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਵੱਲੋਂ ਆਪਣੇ ਦੋਸਤਾਂ ਮਿੱਤਰਾਂ ਸੰਗ ਰਲ ਕੇ ਖੇਡੀ ਜਾਂਦੀ ਗੁੱਲੀ ਡੰਡੇ ਦੀ ਖੇਡ ਵੀ ਅੱਜ ਅਲੋਪ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਹੈ ਹਾਂ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਬਜ਼ੁਰਗ ਲੋਕ ਤਾਜ਼ ਜ਼ਰੂਰ ਖੇਡਦੇ ਵਿਖਾਈ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਭੱਠੀ ਤੇ ਦਾਣੇ ਭੁੰਨਣ ਵਾਲੀ ਤਾਈ ਦੀ ਚਰਚਾ ਨੂੰ ਅੱਜ ਦਾ ਕਿਹੜਾ ਨੌਜਵਾਨ ਹੈ ਜੋ ਚੇਤੇ ਕਰਦਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਕਿਸੇ ਟਾਈਮ ਓਨਾ ਭੱਠੀਆਂ ਉੱਤੇ ਲਾਈਨਾਂ ਲੱਗਦੀਆਂ ਸਨ।

ਬੀਤੇ ਸਮੇਂ ਦੀਆਂ ਚੀਸਾਂ ਬਣ ਕੇ ਰਹਿ ਗਈਆਂ ਨੇ ਇਹ ਗੱਲਾਂ। ਅੱਜ ਦੇ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਇੰਟਰਨੈੱਟ ਜਾਂ ਸੋਸ਼ਲ ਮੀਡੀਆ ਤੋਂ ਹੀ ਵਿਹਲ ਨਹੀਂ ਉਸ ਨੇ ਸਾਰਾ ਕੁਝ ਜੋ ਸਾਡੀ ਵਿਰਾਸਤ ਸੀ ਭੁਲਾ ਕੇ ਰੱਖ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਅੱਜ ਦੀ ਪੀੜ੍ਹੀ ਨੂੰ।

ਜੇਕਰ ਲੰਘੇ ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਦੀ ਗਰਿਸਤੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਤੇ ਝਾਤ ਮਾਰੀਏ ਤਾਂ ਉਥੇ ਵੀ ਕਾਫ਼ੀ ਕੁਝ ਬਦਲਿਆ ਨਜ਼ਰੀਂ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਮਿਆਂ ਅੰਦਰ ਹਰ ਪਰਿਵਾਰ ਵਿਚ ਅੱਧੀ ਦਰਜਨ ਦੇ ਕਰੀਬ ਨਿਆਣੇ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੇ ਸਨ ਜੋ

ਲੇਖਕ - ਸਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਮੀਰਪੁਰੀ
5592850841

ਅੱਜ ਘਟ ਕੇ ਮਹਿਜ਼ ਇੱਕ ਜਾਂ ਦੋ ਤਕ ਸਿਮਟ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਅਸੀਂ ਉਥੇ ਵੀ ਮਾਰ ਖਾ ਚੁੱਕੇ ਹਾਂ। ਲੰਘੇ ਸਮੇਂ ਸਾਡੇ ਪਿੰਡਾਂ ਕੰਨੀ ਇੱਕ ਬਜ਼ੁਰਗ ਦੇ ਘਰ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਇੱਕ ਦਰਜਨ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਬੱਚਿਆਂ ਨੇ ਅਕਸਰ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਆਪਣੇ ਵੱਲ ਖਿੱਚਣ ਦੀ ਵੱਡੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਸੀ ਪਰ ਹੁਣ ਉਹ ਸਮੇਂ ਕਿੱਥੇ। ਸਭ ਕੁਝ ਗੁਆਚ ਚੁੱਕਿਆ ਹੈ ਸ਼ੋਹਰਤ ਅਤੇ ਪੈਸੇ ਦੀ ਲਾਲਸਾ ਦੇ ਧੌਕੇ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਇਨਸਾਨ ਗੁਰਬਤ ਦੀ ਹਨ੍ਹੇਰੀ ਵਿੱਚ ਗੁਆਚਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਰਜ਼ਾ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੋ ਕੇ ਅਜਿਹੇ ਗਲਤ ਕੰਮ ਕਰ ਬੈਠਦੇ ਹਨ ਜੋ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਵੀ ਮਨਜ਼ੂਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ ਅੱਜਕੱਲ੍ਹ ਲੋਕਾਂ ਵੱਲੋਂ ਆਮ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਡਰ ਭੁਲਾ ਕੇ ਚੋਰੀ ਝੂਠ ਅਤੇ ਬੇਈਮਾਨੀ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ ਇਹ ਆਮ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵਰਤਾਰਾ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਹੈ ਅਸੀਂ ਰੋਜ਼ ਵੇਖਦੇ ਹਾਂ। ਇੱਥੇ ਇੱਕ ਗੱਲ ਹੋਰ ਖਾਸ ਤੌਰ ਤੇ ਵਰਨਣਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਅੱਜਕੱਲ੍ਹ ਦੀ ਨੌਜਵਾਨ ਪੀੜ੍ਹੀ ਆਪਣੇ ਵਿਆਹ ਕਰਵਾਉਣ ਨੂੰ ਵੀ ਤਰਜੀਹ ਨਹੀਂ ਦੇ ਰਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਆਖਣਾ ਹੈ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਪੜ੍ਹਾਈ ਤੋਂ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵੱਲੋਂ ਵਿਆਹ ਦੀ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਪਹਿਲਾਂ ਪੜ੍ਹਾਈ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਠੀਕ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵੱਲੋਂ ਆਪਣੇ ਪੈਰਾਂ ਤੇ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੀ ਅਪਣੀ ਘਰ ਗ੍ਰਹਿਸਤੀ ਨੂੰ ਚਲਾਉਣ ਲਈ ਜੀਵਨ ਸਾਥੀ ਦੀ ਚੋਣ ਕਰਨ ਨੂੰ ਇੱਕ ਚੰਗੀ ਗੱਲ ਮੰਨਿਆ

ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਵਾਲ ਇਹ ਵੀ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਵੱਡੀ ਗੱਲ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਕਿੰਨੇ ਸਾਰੇ ਨੌਜਵਾਨ ਸੁਹਿਰਦ ਹੋ ਕੇ ਇਸ ਪਾਸੇ ਵੱਲ ਸੋਚਦੇ ਹਨ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਗਲਤ ਰਸਤਿਆਂ ਵਿੱਚ ਪੈ ਕੇ ਆਪਣੇ ਸਹੀ ਜੀਵਨ ਸਾਥੀ ਦੀ ਚੋਣ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਪਾਉਂਦੇ ਇਹ ਵੀ ਮਸਲਾ ਇਕ ਵੱਡੇ ਤੌਰ ਤੇ ਵਿਚਾਰਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਅੰਦਰ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਵੱਡੀ ਪੱਧਰ ਤੇ ਹੋ ਰਹੇ ਤਲਾਕ ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਨੇ ਵੀ ਚਿੰਤਾ ਦਾ ਮਾਹੌਲ ਸਿਰਜ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਨੌਜਵਾਨ ਪੀੜ੍ਹੀ ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਸਾਥੀਆਂ ਤੋਂ ਦੂਰ ਜਾ ਕੇ ਆਪਣੀ ਵੱਖਰੀ ਹੀ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿੱਚ ਮਸਤ ਹੋਣ ਦਾ ਭਰਮ ਪਾਲਦੀ ਵਿਖਾਈ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਇਹ ਕਿੰਨੀ ਕੁ ਸਹੀ ਹੈ ਇਹ ਤਾਂ ਰੱਬ ਹੀ ਜਾਣੇ। ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਅਜਿਹੀਆਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਫ਼ਰਕ ਪਿਛਲੇ ਸਮੇਂ ਨਾਲੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਪੈ ਚੁੱਕਿਆ ਹੈ। ਖ਼ਾਸਕਰ ਨੌਜਵਾਨ ਪੀੜ੍ਹੀ ਅਤੇ ਅੱਜ ਦੇ ਬੱਚੇ ਵੀ ਲੰਘੇ ਸਮਿਆਂ ਨਾਲੋਂ ਵੱਖਰੇ ਪ੍ਰਤੀਕਰਮ ਸਿਰਜਦੇ ਵਿਖਾਈ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਠੀਕ ਐ ਸਾਇੰਸ ਦਾ ਯੁੱਗ ਹੈ ਅਸੀਂ ਤਰੱਕੀ ਵੀ ਬਹੁਤ ਕਰ ਲਈ ਹੈ ਪਰ ਕੁਝ ਗੱਲਾਂ ਅਜਿਹੀਆਂ ਹਨ ਜੋ ਸਾਨੂੰ ਵਿਨਾਸ਼ ਦੀ ਮੰਜ਼ਿਲ ਤਕ ਲੈ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਗੁਰੇਜ਼ ਹੀ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਸਮੇਂ ਦੇ ਬਦਲਦੇ ਰੰਗ ਵੇਖੋ। ਜੇਕਰ ਪਿਛਲੇ ਸਮੇਂ ਨਾਲੋਂ ਕੁੱਲ ਵਰਤਾਰੇ ਤੇ ਝਾਤੀ ਮਾਰੀਏ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਬਦਲਿਆ ਨਜ਼ਰੀਂ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਫਿਲਮਾਂ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਕਲਾਕਾਰੀ ਦੇ ਖੇਤਰ ਤਕ ਸਭ ਕੁਝ ਬਦਲ ਚੁੱਕਿਆ ਹੈ। ਮਸ਼ੀਨਰੀ ਨੇ ਵੀ ਆਪੋ ਆਪ ਦੀ ਜਗ੍ਹਾ ਬਦਲਣ ਨੂੰ ਦੇਰ ਨਹੀਂ ਲਾਈ ਜਹਾਜ਼ਾਂ ਨੇ ਦੁਨੀਆਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਪਿੰਡ ਦਾ ਰੂਪ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਕਹਿਣ ਤੋਂ ਭਾਵ ਕੁੱਲ ਕਾਇਨਾਤੀ ਤੇ ਭਾਵੇਂ ਸਾਇੰਸ ਨੇ ਲੱਖ ਤਰੱਕੀ ਕੀਤੀ ਹੋਵੇ ਪਰ ਪਰ ਸੱਚ ਕਰਕੇ ਜਾਣਿਓ ਮਨਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਂਤੀ ਕਿੱਥੇ ਨਸੀਬ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜੋ ਪਿਛਲੇ ਸਮਿਆਂ ਅੰਦਰ ਮਿਲਦੀ ਸੀ ਖੂਹਾਂ ਉੱਤੇ ਜੁੜਦੇ ਇਕੱਠ ਸਕੂਨ ਮਨ ਦੀ ਦਾਸਤਾਨ ਬਿਆਨ ਕਰਦੇ ਸਨ ਜੋ ਅੱਜ ਸਾਨੂੰ ਕਿਤੇ ਵੀ ਵਿਖਾਈ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਸੱਚਮੁਚ ਇਨਸਾਨ ਕਿੰਨਾ ਬਦਲ ਚੁੱਕਿਆ ਹੈ ਇਸ ਦੀ ਅਸਲ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਤੁਹਾਨੂੰ ਉਦੋਂ ਵਿਖਾਈ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਮੁੜ ? ਹਰਕੇ ਝਾਤ ਮਾਰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਕਿੱਥੇ ਕੁ ਖੜ੍ਹੇ ਹਾਂ। ਬਿਲਕੁਲ ਸੱਚ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਸਮੇਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਬਦਲ ਚੁੱਕੇ ਹਾਂ।

ਕੱਚੇ ਰਾਹਾਂ @ਤੇ ਤੁਰਨ ਦੀ ਥਕਾਵਟ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਦਿਲ ਨੂੰ ਕਦੇ ਵਿਲਾਸਤਾ ਦਾ ਟਿਕਾਣਾ ਨਹੀਂ ਬਣਨ ਦਿੱਤਾ, ਮੈਂ ਇਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਰਾਹਾਂ ਦਾ ਅਸਥਾਈ ਮੁਸਾਫ਼ਰ ਬਣਾਇਆ ਹੈ, ਪਰ ਰੱਬ ਸਾਥੀ ਹੈ, ਮੈਂ ਕਦੇ ਪਿਆਰ ਦਾ ਖਿਆਲ ਕੀਤਾ ਹੈ ਇੱਕ ਭਟਕਣ ਵਾਲੀ ਬਾਜ਼ਾਰੀ ਅੰਗੂਠ ਲਈ ਜੋ ਮਰਦਾਂ ਦੀ ਭੀੜ ਵਿੱਚ ਖੁਸ਼ ਹੈ, ਇੱਕ ਵੱਡੀ ਹੋਈ ਅੰਗੂਠ, ਇਸ ਬਾਰੇ ਸੋਚਣਾ ਵੀ ਪਿਆਰ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਮੇਰੇ ਜੀਵਨ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲੀ ਅੰਗੂਠ ਸੀ ਵਾਸਨਾ ਦੀ ਬਜਾਏ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਸੈਕਸ।

ਪਿਆਰ ਇੱਕ ਵਾਰ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਹਮੇਸ਼ਾ ਪਿਆਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਕਈ ਵਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਹਨਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਇੱਕ ਹੋਰ ਅਵਸਥਾ ਹੈ ਜਿਸਨੂੰ ਸਵੈ-ਇੱਛਾ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਪਿਆਰ ਅਤੇ ਪਿਆਰ ਲਈ, ਹੋਂਦ ਇੱਕ ਸ਼ਰਤ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਪਰ ਇੱਛਾ ਸਵੈ-ਹੋਂਦ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਸੁਪਨਾ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਮੈਂ ਇਸ ਇੱਛਾ ਨੂੰ ਸ਼ੈਤਾਨ ਵਾਂਗ ਹੀ ਨਫ਼ਰਤ ਕਰਦਾ ਹਾਂ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਨੇ ਪਿਆਰ ਵਰਗੇ ਪਵਿੱਤਰ ਜਨੂੰਨ ਦੇ ਨਾਮ ਦੀ ਦੁਰਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਇੱਛਾ ਹਮੇਸ਼ਾ ਆਪਣੇ ਆਪ ਦੇ ਨਾਲ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਵਾਂਗ ਅਤੇ ਇਹ ਇਨਾ ਬਲਵਾਨ ਹੈ ਕਿ ਭਾਵੇਂ ਸਰੀਰ ਦੀ ਤਾਕਤ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਵੇ, ਪਰ ਇੱਛਾ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨਾਲ ਖਤਮ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ।

ਮੁਹੱਬਤ ਦਾ ਟਿਕਾਣਾ ਮੁਹੱਬਤ ਦੀ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿੱਚ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਸਾਰੇ ਤਸੀਹੇ ਯਾਦ ਕਰ ਗਏ, ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਪਿਆਰ ਤੋਂ ਉਲਝਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਮੈਂ ਉਹ ਸਾਰੇ ਚਾਲ-ਚਲਣ ਅਜ਼ਮਾਏ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਹੌਸ ਗੁਆ ਦਿੱਤਾ। ਕਿ ਇਸ਼ਕ @ਤੇ

ਕੋਈ ਅਸਰ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ, ਵਿਛੋੜੇ ਦੀਆਂ ਹਵਾਵਾਂ ਦੂਰ ਹੋ

ਗਈਆਂ, ਤਾਰਿਆਂ ਭਰੇ ਅਸਮਾਨ @ਚ ਇਕੱਲੇ ਚੰਨ ਦਾ ਦਿਸਣਾ ਮੇਰੇ ਇਕਲੌਤੇ ਪਿਆਰੇ ਵਾਂਗ ਸੀ ਜਿਵੇਂ

ਸਭ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਪਰ ਮੈਂ ਉਸ ਲਈ ਠੋਕਰ ਖਾ ਗਈ ਜਾਨਲੇਵਾ ਖ਼ਤਰਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ, ਮੌਤ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿੱਚ

ਧੂੜ ਪਾ ਕੇ, ਮੇਰੇ ਸੀਨੇ ਨੂੰ ਖੰਜਰਾਂ ਉੱਤੇ ਰੱਖ ਦਿੱਤਾ, ਤਲਵਾਰਾਂ ਦੀ ਧਾਰ ਉੱਤੇ ਟਿੱਲੇ ਬਦਲੇ, ਇੰਤਜ਼ਾਰ ਦੀ

ਤਪਦੀ ਧੁੱਪ ਵਿੱਚ, ਦਿਸ਼ਟੀ ਵਿੱਚ ਇੱਛਾ, ਦਰਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਉੱਡਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ, ਉਹਦਾ ਰਾਹ ਲੰਘ ਗਿਆ।

ਪਲਕਾਂ ਦੇ ਪਰਛਾਵੇਂ ਮੈਂ ਇਸਨੂੰ ਰੱਖਦਾ ਹਾਂ।

ਜੇ ਉਹ ਕਦੇ ਉਸ ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ ਲਈ ਬੋਲਦੀ, ਤਾਂ ਉਹ ਉਸ ਦਾ ਧਿਆਨ ਖਿੱਚਣ ਵਾਲੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਚੁੱਕ ਕੇ ਉਸ ਦੀ ਜ਼ਬਾਨ @ਤੇ ਰੱਖ ਲੈਂਦਾ, ਤਾਂ ਕਈ ਸ਼ਬਦ

ਰਸਤੇ @ਚ ਹਾਫ਼ਿਜ਼ ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਖਿਸਕ ਜਾਂਦੇ ਸਨ ਕੀ ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਦੱਸਾਂਗਾ ਕਿ ਮੇਰਾ ਦਿਲ ਉਸ ਨੂੰ ਕਿੰਨੇ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਦੱਸ ਸਕਿਆ ਕਿ ਇਹ ਇੱਕ ਖੁਲਾਸੇ ਵਾਂਗ ਆਵੇ ਜਾਂ ਇਹ ਮੇਰੇ ਸੀਨੇ @ਤੇ ਡਿੱਗ ਜਾਵੇ ? ਪਿਆਰ ਦੇ ਬਰਛੇ @ਤੇ, ਓ, ਮੈਂ ਉਸ ਲਈ ਕੀ ਬਣ ਗਿਆ

ਹਾਂ, ਇਹ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਦੁਸ਼ਮਣੀ ਹੈ ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੇ ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਮਾਰਨ ਦਾ ਦਿਨ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਬੀਤਿਆ ਇਕ ਪਲ ਮੌਤ ਦਾ ਵੱਖਰਾ ਸੁਆਦ ਦੱਸਦਾ ਹੈ, ਮੇਰੀ ਪਿਆਸ ਦਾ ਕੇਂਦਰ ਉਹ ਝਰਨਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਪੀਣ ਨਾਲ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸਿਰ ਤੋਂ ਪੈਰਾਂ ਤੱਕ ਪਾਣੀ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ ਉਹ ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ ਇੰਨੀ ਵਸਦੀ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਉਸ ਦੇ ਬੁੱਲ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹਿੱਲਜੁਲ ਤੋਂ ਸਿਰਫ਼ ਆਪਣੀ ਜ਼ੁਬਾਨ ਨਾਲ ਹੀ ਉਸ ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹਾਂ, ਪਰ ਮੈਂ ਚੁੱਪ ਰਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿਉਂਕਿ ਜਦੋਂ ਉਹ ਬੋਲਦੀ ਹੈ, ਉਸ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਮੇਰੇ ਕੰਨਾਂ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਮਾਹੌਲ ਨੂੰ ਵਿਗਾੜ ਕੇ ਦੇਖਦਾ ਹਾਂ ਹਵਾ ਦਾ ਨੱਚਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਮੇਰੀ ਸੁਣਵਾਈ ਉਸਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਸਰਵਰ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਹੋਰ ਆਵਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਸੁਣ ਸਕਦੀ।

ਉਸ ਦੀ ਗੱਲ-ਬਾਤ ਦੀ ਮਿਠਾਸ ਤਾਂ ਕੀ ਹੋਵੇ, ਉਸ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਦੀ ਬੂੰਦ ਅਜੇ ਮੇਰੇ ਪਿਆਸੇ ਦਿਲ ਦੀ ਦਹਿਲੀਜ਼ @ਤੇ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚੀ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਮਜ਼ਬੂਰ ਹੋ ਕੇ ਪਿਆਰ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪਿਆ ਉਸ ਦੇ ਪੈਰਾਂ ਹੇਠ ਮੇਰੇ ਦਿਲ ਦਾ ਗਲੀਚਾ, ਅਤੇ ਅਕਲ ਚੀਕ ਰਹੀ ਸੀ ਅਤੇ ਚੀਕ ਰਹੀ ਸੀ, +ਓਏ, ਮੁਰਖ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਉਸਨੂੰ ਆਪਣੇ ਕੋਲ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਇਹ ਦਿਲ ਦੀ ਗੱਲ ਅਕਲ ਵਿੱਚ ਹਾਵੀ ਹੋ ਗਈ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ.+ ਮੇਰੇ ਦਿਲ ਨਾਲ ਉਸਦੇ ਪੱਖ ਵਿੱਚ ਉਹ ਮੋੜ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇੰਨੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਨਾਲ ਛੱਡਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਆਉਣ ਨਾਲੋਂ ਜਾਣ @ਤੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਧਿਆਨ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਤੂੰ ਮੇਰੀ ਮੰਜ਼ਿਲ ਹੈ ਤੇ ਮੈਂ ਤੇਰਾ ਰਾਹ ਬਣਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਜੋ ਤੈਨੂੰ ਮੇਰੇ ਤੱਕ ਲੈ ਕੇ ਆਵੇ, ਉਹ

ਮੁਸਕਰਾਉਂਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਤੋਂ ਗਾਇਬ ਹੋ ਗਈ ਪਰ ਉਹਦੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਕੋਸਣ ਲੱਗ ਪਿਆ ਇੱਕ ਵਾਰ, ਪਰ ਹਜ਼ਾਰ ਵਾਰ, ਮੇਰੇ ਵਾਕ ਕਰਕੇ, +ਹਾਂ, ਚਲੇ ਜਾਓ- ਉਸਨੂੰ ਆਪਣੇ ਕੋਲ ਰੱਖਣ ਦਾ ਬਹਾਨਾ ਬਣਾਓ, ਉਸਦੇ ਮਨਪਸੰਦ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨਾਲ ਉਸਦਾ ਮਨੋਰੰਜਨ ਕਰੋ, ਪਰ ਤੁਸੀਂ ਉਸਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਵੀ ਉਸਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਹੋ ਜਾਓ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਵੀ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਉੱਤੇ ਆਪਣੀ ਇੱਛਾ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਲਈ, ਅਕਲ ਦੀ ਸਲਾਹ ਨਾ ਮੰਨਣ ਦਾ ਗੁੱਸਾ ਆ, ਮੇਰੇ ਮਨ ਨੇ ਮੇਰੇ ਮੂੰਹ @ਤੇ ਚਪੇੜ ਮਾਰੀ, ਅਤੇ ਬਿਮਾਰ ਪਿਆਰ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਸਮਝ ਕੇ, ਮੇਰਾ ਮਨ ਮੁਸਕਰਾ ਕੇ ਮੇਰੇ ਮੂੰਹ ਨੂੰ ਚੁੰਮਿਆ। ਇਹ ਪਿਆਰ ਸਾਨੂੰ ਨਾ ਹੱਸਣ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਨਾ ਰੋਣ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਨਾ ਹਾਰਨ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਇਹ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਸਾਨੂੰ ਜੀਣ ਲਈ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਰੱਖਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਇਸਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਦੀ ਇੱਛਾ @ਤੇ ਛੱਡ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜੋ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਪਰ ਦੇਖੋ ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ ਪਿਆਰ ਜਵਾਬ ਨਹੀਂ ਆ ਰਿਹਾ, ਇਹ ਪਿਆਰ ਬਣ ਗਿਆ ਹੈ

ਲੇਖਕ: ਜ਼ਫਰ ਇਕਬਾਲ ਜ਼ਫਰ

2 ਨਵੰਬਰ ਜਨਮ ਦਿਨ ਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਲੇਖ ਪੰਜਾਬੀ ਗਾਇਕੀ ਦਾ ਸਿਰਨਾਵਾਂ ਕਰਮਜੀਤ ਧੂਰੀ

ਜਦ ਕਿਤੇ ਪੁਰਾਣੇ ਗਾਇਕਾ ਜਾ ਗਾਇਕਾਵਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਚਲਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਤਰਾਂ ਗੁਰਮੀਤ ਬਾਵਾ, ਸਰਦੂਲ ਸਕੰਦਰ, ਹਰਚਰਨ ਗਰੇਵਾਲ, ਰਮੇਸ਼ ਰੰਗੀਲਾ, ਰੰਗੀਲਾ ਜੱਟ, ਕਰਨੈਲ ਗਿੱਲ, ਅਮਰ ਸਿੰਘ ਸ਼ੇਰਪੁਰੀ, ਸਰਿੰਦਰ ਮੋਹਣੀ ਰਜਿੰਦਰ ਰਾਜਨ, ਸੁਰਿੰਦਰ ਕੌਰ, ਨਰਿੰਦਰ ਬੀਬਾ, ਸੰਦੇਸ਼ ਕਪੂਰ ਆਦਿ ਕਲਾਕਾਰਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰੀਏ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਹੀ ਇਕ ਨਾਮ ਜੁਬਾਨ ਤੇ ਆਖੜਦਾ ਹੈ ਉਹ ਨਾਮ ਹੈ ਕਰਮਜੀਤ ਧੂਰੀ ! ਜੋ ਸਰੋਤਿਆਂ ਦੀ ਜਿੰਦ ਜਾਨ ਸੀ।

ਸਮੇਂ ਦੇ ਨਾਲ ਹਰ ਇਕ ਚੀਜ਼ ਵਿਚ ਤਬਦੀਲੀ ਆਉਂਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ਕੋਈ ਸਮਾਂ ਸੀ ਜਦ ਤਵਿਆਂ ਦਾ ਯੁੱਗ ਸੀ। ਜਦ ਵਿਆਹਾਂ ਨੂੰ ਕੋਠਿਆਂ ਤੇ ਸਪੀਕਰ ਵਜਦੇ ਅਲੱਗ ਹੀ ਨਜ਼ਾਰਾ ਹੁੰਦਾ ਦੇਰ ਰਾਤ ਤੱਕ ਕਰਮਜੀਤ ਧੂਰੀ ਦੇ ਗੀਤ ਵੱਜਦੇ ਸਰੋਤਿਆਂ ਨੇ ਅਨੰਦ ਲੈਣਾ ਪਰ ਜਦ ਉਹ ਸਮਾਂ ਯਾਦ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਕਹਿ ਦੇਈਦਾ ਹੁਣ ਉਹ ਸਮਾਂ ਮੁੜ ਨਹੀਂ ਆਉਣਾ ਬੀਤੇ ਵੇਲੇ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਬਣ ਕੇ ਰਹਿ ਗਿਆ ਹੈ।

ਕਰਮਜੀਤ ਧੂਰੀ ਦਾ ਜਨਮ ਪਿਤਾ ਸ੍ਰ. ਸਾਧੂ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਮਾਤਾ ਹਰਨਾਮ ਕੌਰ ਦੀ ਕੁਖੋਂ 2 ਨਵੰਬਰ 1944 ਨੂੰ ਪਿੰਡ ਬਤਾਲਾ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਕਪੂਰਥਲਾ ਵਿਖੇ ਹੋਇਆ। ਕਰਮਜੀਤ ਦਾ ਪਿਤਾ ਬੀ ਡੀ ਪੀ ਉਜ ਦਫਤਰ ਧੂਰੀ (ਸੰਗਰੂਰ) ਵਿਖੇ ਸਰਕਾਰੀ ਨੌਕਰੀ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਕਰਮਜੀਤ ਪਰਿਵਾਰ ਨਾਲ 1957 ਵਿਚ ਧੂਰੀ ਆ ਗਿਆ। ਇੱਥੇ ਹੀ ਮਾਲਵਾ ਖਾਲਸਾ ਹਾਈ ਸਕੂਲ ਤੋਂ ਦਸਵੀਂ ਪਾਸ ਕੀਤੀ।

ਕਰਮਜੀਤ ਨੂੰ ਛੋਟੇ ਹੁੰਦਿਆ ਹੀ ਗਾਉਣ ਦਾ ਸੌਂਕ ਸੀ ਹਜੇ ਉਹ ਤੀਸਰੀ ਜਮਾਤ ਵਿਚ ਹੀ ਪੜ੍ਹਦਾ ਸੀ ਜਦ ਸੁਲਤਾਨ ਪੁਰ ਲੋਧੀ ਵਿਖੇ ਸਟੇਜ ਤੇ ਗਾ ਆਇਆ ਸੀ।

ਕਰਮਜੀਤ ਜਦ ਦਸਵੀਂ ਜਮਾਤ ਦੇ ਪੇਪਰ ਦੇ ਰਿਹਾ ਸੀ ਉਸ ਟਾਇਮ ਬਠਿੰਡੇ ਜਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਭੋਡੀਪੁਰ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਸਰਕਾਰੀ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਕਰ ਆਇਆ।

ਕਰਮਜੀਤ ਆਪਣੇ ਨਾਮ ਨਾਲ ਧੂਰੀ ਲਾ ਕੇ ਕਰਮਜੀਤ ਧੂਰੀ ਬਣ ਗਿਆ ਸੀ। ਧੂਰੀ ਅਜਿਹਾ ਪਿੰਡ ਤੇ ਸ਼ਹਿਰ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਬੁੱਕਲ ਵਿਚ ਹੋਰ ਕਈ ਕਲਾਕਾਰ ਬੈਠੇ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਲਵਲੀ ਨਿਰਮਾਣ, ਲਵਲੀ ਦਾ ਪਿਤਾ ਗੁਰਦਿਆਲ ਨਿਰਮਾਣ, ਫਿਲਮੀ ਕਲਾਕਾਰ ਬੀਨੂ ਢਿਲੋਂ, ਰਣਵੀਰ ਰਾਣਾ ਅਤੇ ਗੀਤਕਾਰ ਗੁਲਜ਼ਾਰ ਸਿੰਘ ਸ਼ੌਂਕੀ ਆਦਿ ਇਸ ਹੀ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਹਨ।

ਧੂਰੀ ਨਗਰ ਕੀਰਤਨਾਂ ਤੇ ਗਾਉਣ ਵਾਲੇ ਕਰਮਜੀਤ ਧੂਰੀ ਨੂੰ ਗਾਉਂਦਿਆਂ ਵੇਖ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤਕਾਰ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਸੰਤ ਸਿੰਘ ਸੇਖੋਂ ਦੀ ਪਾਰਖੂ ਅੱਖ ਉਸ ਨੂੰ ਮਾਤਾ ਗੁਜਰੀ ਕਾਲਜ ਫਤਿਹਗੜ੍ਹ

ਸਾਹਿਬ ਲੈ ਗਈ ਸੰਤ ਸਿੰਘ ਸੇਖੋਂ ਉੱਥੇ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਸਨ। ਇਸ ਕਾਲਜ ਵਿਚ ਕਰਮਜੀਤ ਨੇ ਮਿਊਜ਼ਿਕ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇ ਵਿਚ ਸੰਗੀਤ ਦੀ ਐਮ ਏ ਕੀਤੀ। ਕਰਮਜੀਤ ਧੂਰੀ ਦਾ ਕੋਈ ਉਸਤਾਦ ਨਹੀਂ ਸੀ।

1965 ਵਿਚ ਕਰਮਜੀਤ ਧੂਰੀ ਦਾ ਵਿਆਹ ਧੂਰੀ ਨੇੜੇ ਬਲਵਿੰਦਰ ਕੌਰ ਪਿੰਡ ਕੌਲਸੇੜੀ ਨਾਲ ਹੋਇਆ। ਇਸ ਦੇ ਘਰ ਦੋ ਬੇਟੀਆਂ ਅਤੇ ਇਕ ਬੇਟੇ ਮਿੱਟੂ ਧੂਰੀ ਨੇ ਜਨਮ ਲਿਆ। ਮਿੱਟੂ ਧੂਰੀ ਦਾ ਨਾਮ ਵੀ ਗਾਇਕੀ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਵਧੀਆ ਜਾਣਿਆਂ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। 1965 ਵਿਚ ਕਰਮਜੀਤ ਧੂਰੀ ਨੂੰ ਇੱਕ ਸਦਮਾ ਲੱਗਾ ਜਦ ਉਸ ਦਾ ਭਰਾ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਨਾਲ ਲੱਗੀ ਲੜਾਈ ਵਿੱਚ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋ ਗਿਆ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਲਾਸ਼ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੇ ਕੋਈ ਵਾਰ ਉਹ ਇਹ ਗੱਲ ਕਰ ਸੀ।

ਇਸ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਦੋ ਸੋਲੇ ਗੀਤਾਂ ਦੀ ਰਿਕਾਰਡਿੰਗ 1964 ਵਿਚ ਪੱਥਰ ਦੇ ਤਵੇ ਤੇ ਹੋਈ ਪੱਥਰ ਦੇ ਤਵੇ ਉੱਤੇ ਦੋਨੋਂ ਪਾਸੇ ਇੱਕ ਇੱਕ ਗੀਤ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਇਹ ਗੀਤ ਸਨ @ਚੁੰਨੀ ਲੈ ਕੇ ਸੂਹੇ ਰੰਗ ਦੀ ਗੋਰਾ ਕੂੜਾ ਨਾ ਕਰੀ ਮੁਟਿਆਰੇ ਨੀ ਰੁੜੀਆਂ ਨੂੰ ਅੱਗ ਲਗ ਜੂ ਸਾਰੇ ਪਿੰਡ ਦੇ ਨਾਂ ਫੁਕਦੀ ਗਰਾਹੇ ਦੂਸਰਾ ਗੀਤ @ਵੇਰਨੇ ਸ਼ਰਾਬ ਰੰਗਏ @ ਇਹ ਦੋਨੋਂ ਗੀਤ ਹਰਨੇਕ ਸਿੰਘ ਸੋਹੀ ਦੇ ਲਿਖੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਸੰਗੀਤ ਕੇਸਰ ਸਿੰਘ ਨਰੂਲਾ ਨੇ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਗੀਤ ਦੋਨੋਂ ਹੀ ਵਧੀਆ ਸਨ ਪਰ ਜਦ @ਚੁੰਨੀ ਲੈ ਕੇ ਸੂਹੇ ਰੰਗ ਦੀ@ ਗੀਤ ਖੁਸ਼ੀ ਟਾਇਮ ਬਨੇਰਿਆਂ ਤੇ ਗੂੰਜਿਆ ਤਾਂ ਇਸ ਨੇ ਕਰਮਜੀਤ ਧੂਰੀ ਦੀ ਵੱਖਰੀ ਪਛਾਣ ਬਣਾ ਦਿੱਤੀ। ਧੂਰੀ ਦੇ ਹੋਰ ਸੋਲੇ ਗੀਤ, ਗੱਡੀ ਵਿਚ ਬਹਿ ਗਈ ਬੰਤੋ ਚਿੱਟੀ ਕੁੜਤੀ ਗਰਾਰਾ ਕਾਲਾ, ਛੜਿਆਂ ਨੂੰ ਮੰਜ ਬੜੀ ਪੰਦ ਪਿਟਦੇ ਤੀਵੀਆਂ ਵਾਲੇ, ਹੁਕਮ ਤਹਿਸੀਲੇ ਆ ਗਿਆ ਘੁੰਡ ਕੱਢ ਕੇ ਫਿਰੇ ਨਾਂ ਕੋਈ, ਹੱਟੀ ਹੱਟੀ ਫਿਰੇ ਪੁੱਛਦੀ ਉਹਨੂੰ ਆਵੇ ਨਾ ਪਸੰਦ ਕਿਤੇ ਡੋਰੀ ਹੋਰ ਵੀ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਗੀਤ ਗਾਏ ਜੋ ਮਕਬੂਲ ਹੋਏ। ਇਸ ਨੇ ਗਾਇਕਾਂ ਦੀ ਮੰਡੀ ਵਜੋਂ ਜਾਣੇ ਜਾਂਦੇ ਸ਼ਹਿਰ ਲੁਧਿਆਣਾ ਵਿਖੇ ਕੋਈ ਵੀ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਦੀ ਬੁਕਿੰਗ ਵਾਸਤੇ ਦਫਤਰ ਨਹੀਂ ਖੋਲਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਦੀ ਗਾਇਕੀ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਇਸ ਦੇ ਘਰ ਧੂਰੀ ਪਹੁੰਚ ਜਾਂਦੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮਾਂ ਤੋਂ ਇਸ ਨੂੰ ਵਿਹਲ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ ਸੀ।

ਕਰਮਜੀਤ ਧੂਰੀ ਦਾ ਗੀਤ @ਮਿੱਤਰਾਂ ਦੀ ਲੂਣ ਦੀ ਡਲੀ ਨੀ ਤੂੰ ਖੰਡ ਮਿਸ਼ਰੀ ਬਰਾਬਰ ਜਾਣੀ@ ਇਹ ਸੋਲੇ ਗੀਤ ਗੁਰਦੇਵ ਮਾਨ ਦਾ ਲਿਖਿਆ ਜਦ ਮਾਰਕੀਟ ਵਿਚ ਆਇਆ ਤਾਂ ਇਸ ਗੀਤ ਨੇ ਕਰਮਜੀਤ ਧੂਰੀ ਦੀ ਗਾਇਕੀ ਤੇ ਮੋਹਰ ਲਾ ਦਿੱਤੀ। ਇਹ ਗੀਤ ਅੱਜ ਤੱਕ ਵੀ ਉਸ ਤਰਾਂ ਹੀ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਗੀਤ ਨੂੰ ਧੂਰੀ ਹਰ ਸਟੇਜ ਤੇ

ਗਾਉਂਦਾ ਸੀ।

ਛੋਟਾ ਨਾਮ ਕਾਕਾ ਨਾਲ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਕਰਮਜੀਤ ਧੂਰੀ ਜਵਾਨੀ ਵੇਲੇ ਇੱਕ ਸੋਹਣਾ ਸੁਨੱਖਾ ਮੁੰਡਾ ਸੀ। ਛੋਟੇ ਜਵਾਨ, ਰੰਗ ਗੋਰਾ ਨੈਣ ਨਕਸ਼ ਤਿੱਖੇ ਸਟੇਜ ਤੇ ਚੜ੍ਹਨ ਵੇਲੇ ਰੰਗਦਾਰ ਕੁੜਤਾ ਚਾਦਰਾ ਪਾਉਂਦਾ ਸਿਰ ਤੇ ਤੁਰਲੇ ਵਾਲੀ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਪੱਗ ਬੰਨਦਾ ਸੀ। ਆਵਾਜ਼ ਵਿਚ ਮਿਠਾਸ ਅਤੇ ਲੰਬੀ ਹੋਕ ਦਾ ਮਾਲਕ ਸੀ।

ਕਰਮਜੀਤ ਧੂਰੀ ਨੇ ਸੋਲੇ ਗੀਤਾਂ @ਚੋਂ ਚੰਗਾ ਨਾਮ ਖੱਟਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੋਗਾਣਾ ਗਾਇਕੀ ਵਿੱਚ ਧਾਂਕ ਜਮਾ ਦਿੱਤੀ ਉਸ ਦੇ ਗੀਤ ਭਾਬੀ ਸਾਗ ਨੇ ਨਾਂ ਜ਼ਾਬੀ ਦੇਗ ਪੇੜਾ ਰੋਉਗਾ, ਟਪੂਸੀਆਂ ਨਾ ਇਹ ਰੂਪ ਦੇ ਕਟੋਰੇ, ਗੁੱਗ ਟ ਗਏ ਗਿਧਾ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ, ਤੇਰਾ ਹਰ ਮੱਸਿਆ@ ਤੇ ਗੋੜਾ, ਸਾਲ ਹੋ ਗਿਆ ਪੂਰਾ ਮਾਪਿਆਂ ਦਾ ਮੂੰਹ ਵੇਖੋ ਨੂੰ, ਅੱਗੇ ਰਾਹੀ ਰਾਹ ਪੁੱਛਦੇ ਹੁਣ ਪੁੱਛਦੇ ਸ਼ਰਾਬ ਵਾਲੇ ਠੱਕੇ, ਨੀ ਜਿਵੇਂ ਫੌਜੀ ਬੈਂਡ ਵਜਦਾ ਚੀਕੇ ਚਰਖਾ ਗੋਰੀਏ ਤੇਰਾ, ਡੰਡੀਆਂ ਘੜਾਦੇ ਮਿੱਤਰਾ ਜਿੰਨਾਂ ਵਿੱਚ ਦੀ ਮਨੁੱਖ ਲੰਘ ਜਾਵੇ, ਛੜਾ ਕੋਠੇ ਤੇ ਸਪੀਕਰ ਲਾਈ ਰੱਖਦਾ, ਤੈਨੂੰ ਲੈਣ ਤੇਰੇ ਬਾਪੂ ਦਾ ਜਵਾਈ ਆ ਗਿਆ ਆਦਿ।

ਕਰਮਜੀਤ ਧੂਰੀ ਨੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਗਾਇਕਾਵਾਂ ਨਾਲ ਗੀਤ ਗਾਏ ਅਤੇ ਰਿਕਾਰਡਿੰਗ ਕਰਵਾਈ ਜਿਵੇ

ਸਵਰਨ ਲਤਾ, ਕੁਮਾਰੀ ਲਾਜ ਦਿੱਲੀ, ਨਰਿੰਦਰ ਬੀਬਾ, ਸਨੇਹ ਲਤਾ, ਮੋਹਣੀ ਨਰੂਲਾ, ਆਦਿ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਜੋੜੀ ਸਵਰਨ ਲਤਾ ਨਾਲ ਬਣੀ ਜਿਆਦਾ ਗੀਤਾਂ ਦੀ ਰਿਕਾਰਡਿੰਗ ਇਸ ਨਾਲ ਹੀ ਕੀਤੀ।

ਕਰਮਜੀਤ ਧੂਰੀ ਨੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਧਾਰਮਿਕ ਗੀਤ ਰਿਕਾਰਡ ਕਰਵਾਏ ਜਿਹੜੇ ਅੱਜ ਵੀ ਤਾਜੇ ਹੀ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਹੁੰਦੀਆਂ ਸ਼ਹੀਦ ਜੋੜੀਆਂ ਦਾਦੀ ਵੇਖਦੀ ਬਰਜ ਤੇ ਖੜ੍ਹ ਕੇ, ਰੱਬ ਨਾਲ ਠੱਗੀਆਂ ਕਮਾਵੇ ਬੰਦਿਆ ਦਿਨ ਰਾਤ ਪਾਪਾਂ @ਚੋਂ ਗੁਜ਼ਾਰੇ ਬੰਦਿਆ, ਨੀਹਾਂ @ਚੋਂ ਆਵਾਜ਼ਾ ਆਉਂਦੀਆਂ, ਵੱਡੇ ਵੀਰ ਨੂੰ ਛੋਟਾ ਸਮਝਾਵੇ ਆਦਿ ਗੀਤ ਗਾਏ।

ਜਦ ਤਵਿਆਂ ਦਾ ਯੁੱਗ ਖ਼ਤਮ ਹੋਇਆ ਕਰਮਜੀਤ ਧੂਰੀ ਦੀਆਂ ਦੋ ਧਾਰਮਿਕ ਕੈਸਿਟਾਂ @ਪੈਂਦੇ ਨੇ ਮੁੱਲ ਸਿਰਾਂ ਦੇ@ ਤੇ @ਬਹਾਦਰ ਸਿੰਗਣੀਆਂ@ ਮਾਰਕੀਟ ਵਿਚ ਆਈਆਂ।

ਆਪ ਨੇ ਦੇਵ ਬਰੀਕੇ ਵਾਲਾ, ਬਾਬੂ ਸਿੰਘ ਮਾਨ, ਚਤਰ ਸਿੰਘ ਪਰਵਨਾ, ਹਰਨੇਕ ਸਿੰਘ ਸੋਹੀ, ਗੁਰਦੇਵ ਸਿੰਘ ਮਾਨ, ਸੁਖਦੇਵ ਸਿੰਘ ਦੁੱਲਟ, ਹਰਦੇਵ ਖੁੰਡੀ ਕਲਾਂ, ਅਮਰੀਕ ਸਿੰਘ ਧਰੋੜ, ਗੁਲਜ਼ਾਰ ਸ਼ੌਂਕੀ, ਸੁਰਜੀਤ ਦੇਵਲ, ਕਰਮ ਜੋਗੀ, ਸਾਜਨ

ਰਾਏਕੋਟੀ, ਹਰਚੰਦ ਭੁੱਲਰ, ਦੀਪਕ ਜੈਤੋਈ ਆਦਿ ਗੀਤਕਾਰਾਂ ਦੇ ਗੀਤ ਗਾਏ। ਇਸ ਨੇ 200 ਤੋਂ ਵੱਧ ਗੀਤਾਂ ਦੀ ਰਿਕਾਰਡਿੰਗ ਕਰਵਾਈ। ਕਰਮਜੀਤ ਧੂਰੀ ਕਲਾਕਾਰ ਵੱਡਾ ਸੀ ਪਰ ਜੀਵਨ ਸਾਦਾ ਬਤੀਤ ਕਰਕੇ ਖੁਸ਼ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ। ਮਿੰਨੀ ਉਲਾਂਪਿਕ ਖੇਡਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਨਾਲ ਜਾਣੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਕਿਲ੍ਹਾ ਰਾਏਪੁਰ ਦੀਆਂ ਖੇਡਾਂ ਵਿਚ ਕਰਮਜੀਤ ਧੂਰੀ ਦੀ ਹਾਜ਼ਰੀ ਯਕੀਨੀ ਹੁੰਦੀ ਸੀ। ਸ਼ਾਮ ਵੇਲੇ ਲੋਕ ਕਰਮਜੀਤ ਧੂਰੀ ਨੂੰ ਸੁਣਨ ਲਈ ਉਤਾਵਲੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਸਨ। ਇਕ ਵਾਰ ਇਹ ਕਿਲ੍ਹਾ ਰਾਏਪੁਰ ਦੀਆਂ ਖੇਡਾਂ ਤੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਧੂਰੀ ਤੋਂ ਰੇਲ ਗੱਡੀ ਵਿਚ ਬੈਠ ਗਿਆ ਕਿਲ੍ਹਾ ਰਾਏਪੁਰ ਦੇ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਤੇ ਉੱਤਰ ਕੇ ਇੱਕ ਇੱਟਾ ਢੋਅਣ ਵਾਲਾ ਖਾਲੀ ਰੇਹੜਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ ਉਸ ਉਪਰ ਲੱਤਾ ਲਮਕਾ ਕੇ ਬੈਠ ਗਿਆ ਉੱਥੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਵਾਲੀ ਥਾਂ ਤੇ ਜਾ ਉੱਤਰਿਆ ਜਦ ਵੇਖਿਆ ਤਾਂ

ਬਹੁਤ ਜਿਆਦਾ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਸਰੋਤਿਆਂ ਦਾ ਇਕੱਠ ਇਸ ਦੀ ਉਡੀਕ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ ਇਹ ਸਟੇਜ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਪਾਸੇ ਤਿਆਰ ਹੋ ਕੇ ਕਰਮਜੀਤ ਧੂਰੀ ਬਣ ਸਟੇਜ ਉਪਰ ਜਾ ਚੜ੍ਹਿਆ। ਇਹ ਕਲਾਕਾਰ ਆਪਣੀ ਐਕਟਵਾ ਰਾਹੀਂ ਧੂਰੀ ਤੋਂ ਨਾਭਾ ਵੱਲ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ ਬਾਗੜੀਆਂ (ਅਮਰਗੜ੍ਹ) ਕੋਲ 18 ਮਾਰਚ 2018 ਨੂੰ ਐਕਸੀਡੈਂਟ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋ ਗਿਆ ਜੋ ਇਸ ਦੀ ਮੌਤ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣਿਆ 74 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿਚ ਪਰਿਵਾਰ ਅਤੇ ਚਾਹੁਣ ਵਾਲੇ ਸਰੋਤਿਆਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਸਾਡੇ ਕੋਲੋਂ ਸਦਾ ਲਈ ਚਲਿਆ ਗਿਆ। ਪਰ ਇਸ ਦੇ ਬੋਲ ਸਦਾ ਹੀ ਹਵਾ ਵਿਚ ਗੂੰਜਦੇ ਰਹਿਣਗੇ ਸਦਾ ਹੀ ਸਰੋਤੇ ਇਸ ਦੇ ਗੀਤਾਂ ਦਾ ਅਨੰਦ ਮਾਣਦੇ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਚੇਤੇ ਕਰਦੇ ਰਹਿਣਗੇ।

ਸੁਪਨਾ ਸਾਕਾਰ ਕਿਵੇਂ ਹੋਇਆ

ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਸਾਡੇ ਪੰਜਾਬੀ ਦੇ ਅਧਿਆਪਕ ਜੀ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ, ÷ਬੱਚਿਓ! ਤੁਸੀਂ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿੱਚ ਕੀ ਬਣਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ? ÷ ਸਾਡੀ ਗਿਆਰ੍ਹਵੀਂ ਜਮਾਤ ਦੇ ਕੱਲੇ-ਕੱਲੇ ਬੱਚੇ ਕਿਸੇ ਨੇ ਫੌਜੀ, ਕਿਸੇ ਨੇ ਮਾਸਟਰ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਨੇ ਜੱਜ ਕਿਹਾ। ਜਦੋਂ ਮੇਰੀ ਵਾਰੀ ਆਈ ਤਾਂ ਮੈਂ ਵੀ ਕਿਹਾ, ÷ ਮੈਂ ਫੌਜੀ ਬਣੁਗਾ ਜੀ। ÷ ਮੇਰਾ ਸੁਪਨਾ ਵੈਸੇ ਫੌਜੀ ਬਣਨਾ ਹੀ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਮੇਰੀ ਭੂਆ ਦੇ ਦੋਵੇਂ ਬੇਟੇ ਫੌਜ ਵਿੱਚ ਹਨ। ਛੋਟੇ ਹੁੰਦੇ ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਮੈਂ ਤੇ ਮੇਰੇ ਮਾਤਾ ਭੂਆ ਜੀ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਜਾਂਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸੀ ਤਾਂ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਕਾਨਸ @ਤੇ ਲੱਗੀਆਂ ਫੌਜੀ ਵਾਲੀਆਂ ਫੋਟੋਆਂ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਮੇਰੇ ਮਾਤਾ ਜੀ ਵੀ ਮੈਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸੀ, ÷ ਪੜ੍ਹਲੇ ਮੇਰਾ ਪੁੱਤ! ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਾਂਗ ਫੌਜੀ ਬਣਾਉਂਗੀ। ÷

ਬਾਰ੍ਹਵੀਂ ਦੇ ਪੱਕੇ ਪੇਪਰਾਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਛੁੱਟੀਆਂ ਵਿੱਚ ਮੈਂ ਮਿਸਤਰੀ ਨਾਲ ਦਿਹਾੜੀ ਤੇ ਲੱਗ ਗਿਆ ਕਿ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਬਾਰ੍ਹਵੀਂ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਬੀ. ਏ. ਦੀ ਦਾਖਲਾ ਫੀਸ ਜੋਗੇ ਪੈਸੇ ਇਕੱਠੇ ਕਰ ਲਵਾਂਗਾ। ਅਚਾਨਕ ਦਸ ਕੁ ਦਿਨਾਂ ਬਾਅਦ ਮੇਰੇ ਦਿਹਾੜੀ ਤੇ ਸੱਟ ਲੱਗ ਗਈ। ਜਿਸ ਨਾਲ ਮੇਰੀ ਰੀੜ੍ਹ ਦੀ ਹੱਡੀ ਦਾ ਇੱਕ ਮਣਕਾ ਨੁਕਸਾਨਿਆ ਗਿਆ। ਮੈਂ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਚਾਰ-ਪੰਜ ਮਹੀਨੇ ਮੰਜੇ @ਤੇ ਰਿਹਾ। ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਮੇਰਾ ਫੌਜੀ ਬਣਨ ਦਾ ਸੁਪਨਾ ਟੁੱਟ ਗਿਆ।

ਬੀ.ਏ. ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਮੈਂ ਨੌਕਰੀ ਲਈ ਕਈ ਪੇਪਰ ਦਿੱਤੇ ਪਰ ਅਸਫਲ ਰਿਹਾ। ਉਸਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮੈਂ ਮੇਰੇ ਦੋਸਤ ਸੁਖਵੀਰ ਸਿੰਘ ਨਾਲ ਪੰਜਾਬ ਪੁਲਿਸ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਵਿੱਚ ਜੁੱਟ ਗਿਆ।

ਅਸੀਂ ਦੋਵੇਂ ਪਟਿਆਲੇ ਪੁਲਿਸ ਲਾਈਨ ਵਿੱਚ ਫਿਜ਼ੀਕਲ ਟੈਸਟ ਦੇਣ ਲਈ ਗਏ। ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਮੈਂ ਅਸਫਲ ਰਿਹਾ ਤੇ ਮੇਰਾ ਦੋਸਤ ਸਫਲ ਹੋ ਗਿਆ। ਮੈਂ ਘਰ ਆ ਕੇ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਹੁਣ ਕੀ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਕੋਈ ਵੀ ਟੈਸਟ ਪਾਸ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੋ ਰਿਹਾ। ਮੈਂ ਬੀ.ਏ. ਦੂਜੇ ਦਰਜੇ ਵਿੱਚ ਪਾਸ ਕਰ ਲਈ ਸੀ। ਘਰੇ ਸਲਾਹ ਕਰਕੇ ਮੈਂ ਬੀ.ਐਫ. ਵਿੱਚ ਦਾਖਲਾ ਲੈ ਲਿਆ ਹੁਣ ਮੇਰਾ ਉਦੇਸ਼ ਮਾਸਟਰ ਬਣਨਾ ਸੀ। ਇੱਕ ਸਾਲ ਦੇ ਬੀ.ਐਫ. ਕੋਰਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮੈਂ ਪੰਜਾਬ ਟੈੱਟ ਅਤੇ ਸੀ.ਟੈੱਟ ਦੇ ਕਈ ਪੇਪਰ ਦਿੱਤੇ ਪਰ ਹਰ ਵਾਰ ਅਸਫਲ ਹੁੰਦਾ ਰਿਹਾ।

ਮੈਂ ਐਮ. ਏ. ਪੰਜਾਬੀ ਦੀ ਡਿਗਰੀ ਵੀ ਹਾਸਲ ਕਰ ਲਈ ਸੀ। ਹੁਣ ਮੈਂ ਯੂ. ਜੀ. ਸੀ. ਨੈੱਟ ਦਾ ਪੇਪਰ ਦੇਣਾ ਵੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਉਹਦੇ ਵਿੱਚ ਵੀ ਅਸਫਲ ਹੁੰਦਾ ਰਿਹਾ। ਕਈ ਵਾਰ ਅਸਫਲ ਰਹਿਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੀ ਮੈਂ ਕਿਸੇ ਪੇਪਰ ਦਾ ਪਿੱਛਾ ਨਹੀਂ ਛੱਡਿਆ, ਨਾ ਹੀ ਹਾਰ ਮੰਨੀ। ਅਖੀਰ ਦੋ ਹਜ਼ਾਰ ਪੰਦਰਾਂ ਵਿੱਚ ਮੇਰੇ ਸਾਰੇ ਪੇਪਰ ਪੰਜਾਬ ਟੈੱਟ, ਸੀ.ਟੈੱਟ, ਐਚ. ਟੈੱਟ ਅਤੇ ਜੇ. ਆਰ. ਐੱਫ. ਪੰਜਾਬੀ ਪਾਸ ਹੋ ਗਏ। ਜਿਸ ਨਾਲ ਮੇਰਾ ਮਾਸਟਰ ਬਣਨ ਦਾ ਤਕਰੀਬਨ ਅੱਧਾ ਸੁਪਨਾ ਸਾਕਾਰ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਸਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੋ ਹਜ਼ਾਰ ਸਤਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਮਾਸਟਰ ਕਾਡਰ ਦਾ ਪੇਪਰ ਦਿੱਤਾ। ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਮੈਂ ਇੱਕ ਸੌ ਪੰਜਾਹ ਅੰਕਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਸੌ ਤਰਤਾਲੀ ਅੰਕ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਕੇ ਮਾਂ ਬੋਲੀ ਪੰਜਾਬੀ ਦਾ ਅਧਿਆਪਕ ਬਣ ਗਿਆ ਤੇ ਮੇਰਾ ਸੁਪਨਾ ਸਾਕਾਰ ਹੋ ਗਿਆ।

ਮਾਸਟਰ ਹੰਸ ਕਲੇਰ

ਪਿੰਡ ਦੁਗਲਾ 9530570638

ਦਿਲ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ

ਆਪਣੇ ਦਿਲ ਤੇ ਹੱਥ ਰੱਖ ਕੇ ਦੱਸੋ ਕੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਅੱਧਾ ਬੋਝ ਤਾਂ ਸਿਰਫ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਹੈ ਲੋਕ ਕੀ ਕਹਿਣਗੇ। ਹਰ ਕੰਮ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸੋਚ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਸਾਡੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਸਮੱਸਿਆ ਹੀ ਲੋਕ ਵੱਲ ਸਾਡਾ ਧਿਆਨ ਹੈ। ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨੂੰ ਵੇਖੋ ਮਸਤ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰੱਤੀ ਪ੍ਰਵਾਹ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਕਿ ਕੋਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਕੀ ਸੋਚਦਾ ਹੈ। ਕੋਈ ਦਿਖਾਵਾ ਨਹੀਂ ਕੋਈ ਪ੍ਰਵਾਹ ਨਹੀਂ। ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿੱਚ ਲਾਪ੍ਰਵਾਹ ਕਦੀ ਨਾ ਹੋਵੇ ਪਰ ਬੇਪਰਵਾਹ ਜ਼ਰੂਰ ਬਣੇ। ਹਿੰਮਤੀ ਵਿਅਕਤੀ ਕਦੀ ਇਹ ਨਹੀਂ ਸੋਚਦਾ ਕਿ ਲੋਕ ਉਸ ਦੇ ਬਾਰੇ ਕੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਆਪਣੀ ਮੰਜ਼ਿਲ ਵੱਲ ਤੁਰਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਕੱਪੜੇ ਪਾਉਣ ਲੱਗੇ ਵੀ ਸੋਚਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿਸੇ ਫੰਕਸ਼ਨ ਵਿਚ ਪਾ ਕੇ ਗਏ ਸੀ ਲੋਕ ਪਛਾਣ ਲੈਣਗੇ। ਭੁਲਿਓ ਕੋਈ ਕਿਸੇ ਵੱਲ ਇੰਨਾ ਧਿਆਨ ਦਿੰਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਪੰਜਾਬੀ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਨੱਕ ਤੇ ਬਦਲਾ ਦੇ ਚੀਜ਼ਾਂ ਹੀ ਸਾਡੇ ਵਿਹਾਰ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਸਾਡੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਵਿਆਹ ਕਿਸੇ ਦਾ ਸੂਟ ਅਸੀਂ ਵੀਹ ਹਜ਼ਾਰ ਦਾ ਪਾ ਲੈਣਾ ਕਿਉਂਕਿ ਨੱਕ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ ਅਸੀਂ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦੇ ਕਿ ਨੱਕ ਰੱਖਦੇ ਰੱਖਦੇ ਸੀ ਦਿਮਾਗ ਤੇ ਕਿੰਨਾ ਬੋਝ ਪਾਉਂਦੇ ਹਾਂ। ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕ ਐਵੇਂ ਹੀ ਕਰਜ਼ਾਈ ਹੋਏ ਫਿਰਦੇ। ਇੱਕ ਘਰ ਲੈ ਕੇ ਫਿਰ ਉਸ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਕਾਰ ਦੀ ਲਲਕ ਉੱਠਦੀ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਕਿਸੇ ਗੁਆਂਢੀ ਕੋਲ ਵੱਡੀ ਕਾਰ ਹੈ ਜੋ ਸਾਨੂੰ ਜ਼ਰੂਰ ਛੁਪੀ ਕਰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਉਸ ਨਾਲ ਪੂਰੀ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਫਿਰ ਅਸੀਂ ਗੁਆਂਢੀ ਵੱਲ ਕਿਉਂ ਦੇਖੀਏ। ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਵੱਡੀ ਕਾਰ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੋਵੇ। ਇਸ ਦਿਖਾਵੇ ਨੇ ਸਾਡੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਸਕੂਨ ਦਾਅ ਤੇ ਲਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਦਲੀ ਦੀ

ਪ੍ਰਵਿਰਤੀ ਹੈ ਜੋ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨੂੰ ਬੋਝਲ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਨੇ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਚੰਗਾ ਕੀਤਾ ਜਾਂ ਮਾੜਾ, ਹੋ ਗਿਆ। ਅਸੀਂ ਉਸ ਸਦਮੇ ਵਿੱਚੋਂ ਨਿਕਲ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ। ਭੁੱਲ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਤਕਲੀਫ਼ਾਂ ਨੂੰ ਪਰ ਬਦਲਾ ਲੈਣ ਦੀ ਪ੍ਰਵਿਰਤੀ ਭੁੱਲਣ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੀ। ਤੁਸੀਂ ਆਪਣਾ ਕੰਮ ਕਰੀ ਜਾਓ ਦੂਜੇ ਦੀ ਗਲਤੀ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਰੱਖ ਉਹਨੂੰ ਜ਼ਰੂਰ ਦੇਵੋਗਾ। ਹਾਦਸਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਨਿਕਲ ਕੇ ਵਧੀਆ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਜੀਓ। ਬਦਲਾ ਲੈਣ ਬਾਰੇ ਸੋਚ ਕੇ ਜਾਂ ਗੁੱਸਾ ਮਨ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਜਿੰਦਗੀ ਨੂੰ ਅੱਖੀ ਨਾ ਕਰੋ। ਕਿਹਿੰਦੇ ਇੱਕ ਵਧੀਆ ਪਿਸਤੌਲ ਬਾਰੇ ਬੰਦੇ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਇਹ ਕਿੱਥੋਂ ਤਕ ਮਾਰ ਕਰਦੀ। ਜਵਾਬ ਮਿਲਿਆ ਸਾਹਮਣੇ ਇੱਕ ਖੇਤ ਪਿੱਛੇ ਨੂੰ ਦੱਸ ਖੇਤ ਪਿੱਛੇ ਨੂੰ ਦੱਸ ਖੇਤ ਸਮਝ ਨਾ ਆਇਆ ਤਾਂ ਬੰਦੇ ਨੇ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਗੋਲੀ ਚਲਾਉਣ ਵਾਲੇ ਤੇ ਮੁਕੱਦਮਿਆਂ ਵਿੱਚ ਖੱਜਲ ਖੁਆਰੀ ਤੇ ਦੱਸ ਖੇਤ ਵਿਚ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਸ਼ੂਬਾਈ ਗੁੱਸਾ ਮਨ ਨੂੰ ਨੁਕਸਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਨੁਕਸਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਭੁੱਲ ਜਾਓ ਤੇ ਅਗਾਂਹ ਵਧੋ। ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿੱਚ ਖੁਸ਼ ਰਹੋ। ਯਾਦ ਰੱਖੋ ਤੁਸੀਂ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਖੂਬਸੂਰਤ ਕਲਾਕ੍ਰਿਤੀ ਹੋ। ਆਪਣੇ ਮਨ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ ਰੱਖੋ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ ਵਿੱਚ ਰੱਖੋ। ਐਵੇਂ ਸਾਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਸਾਮਾਨ ਇਕੱਠਾ ਕਰਨ ਦੇ ਬੋਝ ਥੱਲੇ ਨਾ ਲੱਗੇ ਰਹੋ। ਤੁਹਾਡੀ ਤਿਜੌਰੀ ਵਿੱਚ ਕਿੰਨਾ ਪੈਸਾ ਹੈ, ਤੁਹਾਡੀ ਨੈਤਿਕ ਕਿੰਨੀ ਜਾਇਦਾਦ ਹੈ, ਤੁਹਾਡੇ ਲਾਕਰ ਵਿਚ ਕਿੰਨੇ ਗਹਿਣੇ ਹਨ ਇਸ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕੋਈ ਮਤਲਬ ਨਹੀਂ। ਤੁਸੀਂ ਖੁਸ਼ ਮਿਜ਼ਾਜ ਹੋ, ਸਲੀਕੇ ਨਾਲ ਕੱਪੜੇ ਪਾਉਂਦੇ ਹੋ, ਚਿਹਰੇ ਤੇ ਮੁਸਕੁਰਾਹਟ ਰੱਖਦੇ ਹੋ, ਖੁਸ਼ ਹੋ ਕੇ ਮਿਲਦੇ ਹੋ, ਸੜੀਆਂ ਤੇ ਜ਼ਹਿਰ ਭਿੱਜੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ, ਤਾਅਨੇ ਨਹੀਂ ਮਾਰਦੇ ਉਹ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਹਰੇਕ ਚੰਗੇ ਲੱਗਦੇ ਹੋ।

ਹਰਪ੍ਰੀਤ ਕੌਰ ਸੰਧੂ

ਸ਼ਾਹੀ ਗੁਲਾਮੀ ਤੋਂ ਨਿਜਾਕਤ ਪਾਉਣ ਲਈ ਅੱਜ ਫਿਰ ਲੋੜ ਹੈ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ

ਬੰਦੀ ਛੋੜ ਦਿਵਸ ਹਰ ਸਾਲ ਉਸੇ ਦਿਨ ਮਨਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਦੇਸ਼ ਭਰ ਵਿੱਚ ਦੀਵਾਲੀ ਵੀ ਮਨਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਦੀਆਂ ਕਈ ਘਟਨਾਵਾਂ ਦੀਵਾਲੀ ਨਾਲ ਜੁੜੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕਰਕੇ ਇਹ ਦਿਨ ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਲਈ ਖਾਸ ਅਹਿਮੀਅਤ ਰੱਖਦਾ ਹੈ। ਦੀਵਾਲੀ ਦਾ ਤਿਉਹਾਰ ਭਾਵੇਂ ਪੁਰਾਤਨ ਸਮਿਆਂ ਤੋਂ ਸਮੁੱਚੇ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਸਜ-ਧਜ ਨਾਲ ਮਨਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਸਿੱਖ ਧਰਮ 'ਚ ਇਸ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸਕ ਤੇ ਵਿਲੱਖਣ ਪਿਛੋਕੜ ਹੈ। ਮੁੱਖ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਨਾਲ ਇਸ ਤਿਉਹਾਰ ਦਾ ਸੰਬੰਧ ਉਸ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਜੁੜਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਮੀਰੀ-ਪੀਰੀ ਦੇ ਮਾਲਕ ਛੇਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਗਵਾਲੀਅਰ ਦੇ ਕਿਲ੍ਹੇ ਵਿਚੋਂ 52 ਰਾਜਿਆਂ ਸਮੇਤ ਰਿਹਾਅ ਹੋ ਕੇ ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਪਹੁੰਚੇ।

ਇਸ ਪਿਛੋਂ ਇਤਿਹਾਸ ਤੇ ਨਜ਼ਰ ਮਾਰੀਏ ਤਾਂ, ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਦੂਰ-ਦੂਰ ਤੱਕ ਸਾਮਰਾਜ ਨੂੰ ਫੈਲਾਉਣ ਅਤੇ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰਨ ਲਈ, ਮੁਗਲ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਜਹਾਂਗੀਰ ਨੇ ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਮੱਧ ਭਾਰਤ, ਸਗੋਂ ਹਿਮਾਲੀਅਨ ਖੇਤਰ ਦੇ ਵੀ ਕਈ ਹਿੰਦੂ ਛੋਟੇ ਸ਼ਾਸਕਾਂ ਨੂੰ ਬੰਦੀ ਬਣਾ ਲਿਆ ਅਤੇ ਗਵਾਲੀਅਰ ਦੇ ਕਿਲ੍ਹੇ ਵਿੱਚ ਉਮਰ ਕੈਦ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਦਿੱਤੀ। ਉਹ ਰੋ ਰਹੇ ਸਨ ਅਤੇ ਗੁਲਾਮੀ ਤੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰਿਹਾਈ ਲਈ ਸਰਬ ਸ਼ਕਤੀਮਾਨ ਪ੍ਰਭੂ ਅੱਗੇ ਉਸ ਦੀਆਂ ਅਸੀਸਾਂ ਲਈ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਅਰਦਾਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰਕੇ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਇਹਨਾਂ ਮਿੰਨੀ ਸ਼ਾਸਕਾਂ ਨੂੰ ਗਵਾਲੀਅਰ ਦੇ ਕਿਲ੍ਹੇ ਤੋਂ ਛੁਡਵਾਉਣ ਦੇ ਇਰਾਦੇ ਨਾਲ ਦਿੱਲੀ ਚਲੇ ਗਏ।

ਮੁਗਲ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਬਹਾਦਰੀ ਅਤੇ ਵਧਦੀ ਫੌਜੀ ਸ਼ਕਤੀ ਬਾਰੇ ਪਤਾ ਲੱਗਦਿਆਂ ਹੀ ਡਰ ਵਧ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਹ ਚਲਾਕ ਨਿਮਰਤਾ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗਵਾਲੀਅਰ ਦੇ ਕਿਲ੍ਹੇ ਦਾ ਦੌਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ। ਜਹਾਂਗੀਰ ਨੇ ਆਪਣੇ ਚਲਾਕ ਦਰਬਾਰੀਆਂ ਦੀ ਸਲਾਹ ਨਾਲ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਕਿਲ੍ਹੇ ਵਿੱਚ ਕੈਦ ਕਰ ਲਿਆ।

ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜਹਾਂਗੀਰ ਨੂੰ ਨੀਂਦ ਨਹੀਂ ਸੀ ਆ ਰਹੀ। ਉਹ ਗੰਭੀਰ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਬਿਮਾਰ ਹੋ ਗਿਆ। ਉਸ ਦੀ ਪਤਨੀ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਮਹਾਨ ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਮੁਸਲਮਾਨ ਸੰਤ ਮੀਆਂ ਮੀਰ ਨੂੰ ਸਾਰੀ ਕਹਾਣੀ ਸੁਣਾਈ। ਉਸ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਸ ਦੇ ਪਤੀ ਨੇ ਗਵਾਲੀਅਰ ਦੇ ਕਿਲ੍ਹੇ ਵਿੱਚ ਬ੍ਰਹਮ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕਰਕੇ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਪਾਪ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਜਹਾਂਗੀਰ ਦੀ ਜਾਨ ਬਚਾਉਣ ਦਾ ਇੱਕੋ ਇੱਕ ਤਰੀਕਾ ਸੀ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਸਤਿਕਾਰ ਸਹਿਤ ਰਿਹਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਜਹਾਂਗੀਰ ਨੇ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਤੁਰੰਤ ਰਿਹਾਈ ਦੇ ਹੁਕਮ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਬੇਨਤੀ ਠੁਕਰਾ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਸਾਰੇ ਕੈਦੀ ਰਾਜੇ ਰਿਹਾਅ ਨਹੀਂ ਹੋ ਜਾਂਦੇ, ਉਹ ਗਵਾਲੀਅਰ ਦਾ ਕਿਲਾ ਨਹੀਂ ਛੱਡਣਗੇ। ਜਹਾਂਗੀਰ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜਿੰਨੇ ਵੀ ਕੈਦੀ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਗਾਊਨ ਨੂੰ ਫੜ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰਿਹਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਫਿਰ ਆਪਣੇ ਸ਼ਰਧਾਲੂਆਂ ਨੂੰ ਬਵੰਜਾ ਲੜੀਆਂ ਵਾਲਾ ਇੱਕ ਵੱਡਾ ਚੋਲਾ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਹਾ। ਹਰ ਮੋਹਤਬਰ

ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸਿਰਜਨਾ ਕੀਤੀ, ਜਿਥੇ ਦੀਵਾਨ ਸਜਦੇ ਅਤੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਕੀਰਤਨ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਬੀਰ-ਰਸੀ ਵਾਰਾਂ ਵੀ ਗਾਈਆਂ ਜਾਣ ਲੱਗੀਆਂ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਸਿੱਖ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਲਈ ਆਉਂਦੇ ਸਮੇਂ ਚੰਗੀ ਨਸਲ ਦੇ ਘੋੜੇ ਅਤੇ ਸ਼ਸਤਰ ਲਿਆਉਣ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਅਤੇ ਅਣਖੀਲੇ ਗੱਭਰੂਆਂ ਦੀ ਫੌਜ ਤਿਆਰ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜੰਗੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦਿੱਤੀ ਜਾਣ ਲੱਗੀ।

ਸ਼ਾਸਕ ਨੇ ਚੋਲੇ ਦੀ ਇੱਕ- ਇਕ ਲੜੀ ਫੜੀ ਅਤੇ ਕਿਲ੍ਹੇ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲ ਆਏ।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਰੇ ਬੰਦੀਆਂ ਨੂੰ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿੱਚੋਂ ਰਿਹਾਅ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਏ ਗਏ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ 'ਦਾਤਾ ਬੰਦੀ ਛੋੜ' ਕਿਹਾ ਗਿਆ, ਜਿਸ ਨੇ ਸ਼ਾਹੀ ਗੁਲਾਮਾਂ ਦੀ ਰਿਹਾਈ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ। ਇਹ ਉਹ ਸਮਾਂ ਦੀਵਾਲੀ ਦਾ ਸਮਾਂ ਸੀ ਜਦ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਪਹੁੰਚੇ, ਜਦੋਂ ਸਾਰੇ ਸਿੱਖ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਬਾਅਦ ਆਪਣੇ ਰੱਬੀ ਮਾਲਕ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਆਤਮਿਕ ਅਨੰਦ ਵਿੱਚ, ਗਲੀਆਂ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਘਰਾਂ ਨੂੰ ਮਿੱਟੀ ਦੇ ਦੀਵਿਆਂ ਨਾਲ ਜਗਾਉਣ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਏ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਬੰਦੀ ਛੋੜ ਦਿਵਸ ਹਰ ਸਾਲ ਸਿੱਖ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੁਆਰਾ ਉਸੇ ਦਿਨ ਮਨਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਇਸ ਦਿਨ ਹੋਰਨਾਂ ਦੁਆਰਾ ਦੀਵਾਲੀ ਮਨਾਈ

ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਛੇਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ ਗਵਾਲੀਅਰ ਦੇ ਕਿਲ੍ਹੇ ਵਿੱਚ ਕੈਦ ਕੀਤਾ ਤੇ ਫਿਰ ਰਿਹਾਅ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ, ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਬਿਨਾਂ ਬੰਦੀ-ਛੋੜ ਦਿਵਸ ਦੀ ਅਹਿਮੀਅਤ ਨੂੰ ਸਮਝਣਾ ਔਖਾ ਹੈ। ਬਾਣੀ ਦੇ ਬੋਹਿਥ ਅਤੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸਿਰਜਣਹਾਰ ਪੰਜਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਬੇਮਿਸਾਲ ਤੇ ਸ਼ਾਂਤਮਈ ਸ਼ਹਾਦਤ ਨੇ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਕ੍ਰਾਂਤੀਕਾਰੀ ਮੋੜ ਲੈ ਆਂਦਾ। ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਅਦੁੱਤੀ ਸ਼ਹਾਦਤ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਹ ਗੱਲ ਸਪਸ਼ਟ ਹੋ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਜ਼ਾਲਮਾਂ ਦੇ ਜ਼ੁਲਮ ਨੂੰ ਠੱਲ ਪਾਉਣ ਲਈ ਹਥਿਆਰ ਚੁੱਕਣੇ ਹੀ ਪੈਣਗੇ। ਇਸ ਲਈ ਛੇਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰ-ਗੱਦੀ ਦੀ ਪਰੰਪਰਾਗਤ ਰਸਮ ਨੂੰ ਸਮੇਂ ਦੀ ਲੋੜ ਅਨੁਸਾਰ ਬਦਲਦਿਆਂ ਗੁਰਿਆਈ ਧਾਰਨ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਮੀਰੀ ਤੇ ਪੀਰੀ ਦੀਆਂ ਦੋ ਤਲਵਾਰਾਂ ਪਹਿਨੀਆਂ।

ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸਿਰਜਨਾ ਕੀਤੀ, ਜਿਥੇ ਦੀਵਾਨ ਸਜਦੇ ਅਤੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਕੀਰਤਨ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਬੀਰ-ਰਸੀ ਵਾਰਾਂ ਵੀ ਗਾਈਆਂ ਜਾਣ ਲੱਗੀਆਂ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਸਿੱਖ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਲਈ ਆਉਂਦੇ ਸਮੇਂ ਚੰਗੀ ਨਸਲ ਦੇ ਘੋੜੇ ਅਤੇ ਸ਼ਸਤਰ ਲਿਆਉਣ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਅਤੇ ਅਣਖੀਲੇ ਗੱਭਰੂਆਂ ਦੀ ਫੌਜ ਤਿਆਰ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜੰਗੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦਿੱਤੀ ਜਾਣ ਲੱਗੀ। ਗੁਰੂ-ਘਰ ਦੇ ਵਿਰੋਧੀਆਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਵਿਰੁੱਧ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਜਹਾਂਗੀਰ ਦੇ ਕੰਨ ਭਰਨੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੇ, ਜਿਸ ਦੇ ਫਲਸਰੂਪ ਛੇਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਬਗ਼ਾਵਤ ਦੇ ਝੂਠੇ ਦੋਸ਼ ਵਿੱਚ ਗਵਾਲੀਅਰ ਦੇ ਕਿਲ੍ਹੇ ਵਿੱਚ ਨਜ਼ਰਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਨਜ਼ਰਬੰਦੀ ਕੋਈ ਸਾਧਾਰਨ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਸਿੱਖ ਸੰਗਤਾਂ ਲਈ ਇਹ ਖਬਰ ਬੜੀ ਹਿਰਦੇ ਵੇਦਕ ਸੀ। ਪਰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਪਹੁੰਚਣ ਨਾਲ ਗਵਾਲੀਅਰ ਦੇ ਕਿਲ੍ਹੇ ਦਾ ਮਾਹੌਲ ਹੀ ਬਦਲ ਗਿਆ ਜਿਥੇ ਦੋਵੇਂ ਵੇਲੇ ਕੀਰਤਨ ਅਤੇ ਸਤਿਸੰਗ ਹੋਣ ਲੱਗਾ ਅਤੇ ਕਾਲ-ਕੋਠੜੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਪ੍ਰਭੂ-ਸਿਮਰਨ ਦੀਆਂ ਮਿੱਠੀਆਂ ਧੁਨਾਂ ਉੱਠਣ ਲੱਗੀਆਂ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸੰਗਤ ਅਤੇ ਉਪਦੇਸ਼ਾਂ ਨੇ ਸਭ ਬੰਦੀਆਂ ਨੂੰ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ

ਵਿੱਚ ਲੈ ਆਂਦਾ। ਦੂਸਰੇ ਪਾਸੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਨਜ਼ਰਬੰਦੀ ਲੰਬੀ ਹੋ ਜਾਣ ਕਾਰਨ ਸਿੱਖਾਂ ਵਿੱਚ ਬੇਚੈਨੀ ਵਧਣ ਲੱਗੀ।

ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਦੀ ਅਗਵਾਈ 'ਚ ਸਿੱਖ ਸੰਗਤਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਜਥਾ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਅਰਦਾਸ ਕਰਕੇ ਗਵਾਲੀਅਰ ਲਈ ਰਵਾਨਾ ਹੋਇਆ। ਜਿਥੋਂ-ਜਿਥੋਂ ਇਹ ਜਥਾ ਕੀਰਤਨ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ ਗੁਜ਼ਰਦਾ, ਸਿੱਖ ਸੰਗਤਾਂ ਇਸ ਦਾ ਭਾਰੀ ਸਵਾਗਤ ਕਰਦੀਆਂ। ਜਦੋਂ ਇਹ ਜਥਾ ਗਵਾਲੀਅਰ ਦੇ ਕਿਲ੍ਹੇ ਪਹੁੰਚਿਆ ਤਾਂ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨਾਲ ਮੁਲਾਕਾਤ ਜਾਂ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਦੀ ਇਜ਼ਾਜ਼ਤ ਨਾ ਮਿਲ ਸਕੀ। ਪਰ ਇਹ ਜਥਾ ਕੀਰਤਨ ਕਰਦਿਆਂ, ਗਵਾਲੀਅਰ ਦੇ ਕਿਲ੍ਹੇ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਕਰਮਾ ਕਰਕੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਸਤਿਕਾਰ ਭੇਂਟ ਕਰ ਵਾਪਸ ਮੁੜ ਆਇਆ। ਮੁਸਲਿਮ ਸੂਫੀ ਸੰਤ ਸਾਈਂ ਮੀਆਂ ਮੀਰ ਜੀ ਵੱਲੋਂ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਜਹਾਂਗੀਰ ਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਸਬੰਧੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ 'ਤੇ ਉਸ ਨੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਰਿਹਾਅ ਕਰਨ ਦਾ ਫ਼ਰਮਾਨ ਜਾਰੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

ਪ੍ਰੰਤੂ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇਕੱਲਿਆਂ ਕਿਲ੍ਹੇ ਵਿੱਚੋਂ ਰਿਹਾਅ ਹੋਣਾ ਸਵੀਕਾਰ ਨਾ ਕੀਤਾ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਰਹਿਮਤ ਸਦਕਾ ਕਿਲ੍ਹੇ ਵਿੱਚ ਨਜ਼ਰਬੰਦ 52 ਰਾਜਪੂਤ ਰਾਜਿਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਬੰਦੀਖਾਨੇ ਤੋਂ ਮੁਕਤੀ ਮਿਲੀ। ਇਸ ਦਿਨ ਤੋਂ ਛੇਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ 'ਬੰਦੀ-ਛੋੜ' ਦਾਤਾ ਦੇ ਨਾਮ ਨਾਲ ਵੀ ਜਾਣਿਆ ਜਾਣ ਲੱਗਾ। ਰਿਹਾਈ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਭਾਰੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਜਿਸ ਦਿਨ ਸਿੱਖ ਸੰਗਤਾਂ ਨਾਲ ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿਖੇ ਪੁੱਜੇ ਤਾਂ ਉਸ ਦਿਨ ਦੀਵਾਲੀ ਦਾ ਦਿਨ ਸੀ। ਸਿੱਖ ਸੰਗਤਾਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਸਾਹਿਬ ਪੁੱਜਣ 'ਤੇ ਘਰਾਂ ਵਿੱਚ ਦੇਸੀ ਘਿਉ ਦੇ ਦੀਵੇ ਜਗਾਏ ਅਤੇ ਅਥਾਹ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਮਨਾਈਆਂ। ਸ੍ਰੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਵੀ ਖੁਸ਼ੀ ਵਿੱਚ ਦੀਪਮਾਲਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਜੋ ਅੱਜ ਵੀ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਜਿਸ ਦੀ ਚਮਕ ਨੂੰ ਸੰਗਤਾਂ ਦੇਸਾਂ ਪ੍ਰਦੇਸਾਂ ਤੋਂ ਦੇਖਣ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਸਾਇਦ ਇਸੇ ਲਈ ਤੇ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਦਾਲ ਰੋਟੀ ਘਰ ਦੀ ਦੀਵਾਲੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੀ। ਇਸ ਦਿਨ ਤੋਂ ਸਿੱਖਾਂ ਵਾਸਤੇ ਦੀਵਾਲੀ ਇੱਕ ਪਵਿੱਤਰ ਦਿਹਾੜਾ ਬਣ ਗਿਆ ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਜਗਤ ਹਰ ਸਾਲ ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿਖੇ ਇਕੱਤਰ ਹੋ ਕੇ ਬੰਦੀ-ਛੋੜ ਦਿਹਾੜਾ ਮਨਾਉਣ ਲੱਗ ਪਏ। ਸ਼ਾਹੀ ਗੁਲਾਮੀ ਤੋਂ ਨਿਜਾਕਤ ਪਾਉਣ ਲਈ ਅੱਜ ਫਿਰ ਲੋੜ ਹੈ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ।

ਸੁਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਫਲੋਰਾ

ਬੱਘੀ ਵਿੱਚ ਹਵੇਲੀਆਂ ਖੜ੍ਹੀ ਰਹਿਣੀ...

ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦਾ ਕੱਚੇ ਘਰਾਂ ਤੋਂ ਕੰਕਰੀਟ ਦੇ ਜੰਗਲਾਂ ਤੱਕ ਦਾ ਸਫ਼ਰ...

ਕੋਠੀਆਂ ਤੇ ਹੈ । ਸਿਵਾਏ ਫਜ਼ੂਲ ਖਰਚੀ ਤੋਂ ਸਾਡੇ ਪੱਲੇ ਕੱਖ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੈ । ਅੱਜ ਕਲ ਪੰਜਾਬੀ ਆਮ ਕਹਿੰਦੇ ਸੁਣੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕੁੱਲੀ 'ਚ ਭਾਵੇਂ ਕੱਖ ਨਾ ਰਹੇ ? ਪਰ ਕੋਠੀਆਂ ਦੇ ਵੱਟ ਕੱਢ ਕੇ ਰੱਖ ਦਿਆਂਗੇ । ਕੋਠੀ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਮੌਕੇ ਅਸੀਂ ਗਵਾਢੀ ਦੇ ਨਾਲ ਮੁਕਾਬਲਾ ਬਣਾ ਲਿਆ ਹੈ । ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿਉਂ ਅਸੀਂ ਵੇਖੋ- ਵੇਖੀ, ਅੰਦਰੋਂ-ਅੰਦਰੀ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੁੜ ਕੇ ਸਭ ਕੁੱਝ ਨੂੰ ਵਿਸਾਰਦਿਆਂ ਕੇਵਲ ਕੋਠੀਆਂ ਤੇ ਕਰੋੜਾਂ ਰੁਪਇਆ ਖਰਚ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ । ਪੰਜਾਬ ਅੰਦਰ ਜਿੱਧਰ ਵੀ ਨਿਗਾਹ ਮਾਰੇ ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ ਕੋਠੀਆਂ ਦਾ ਆਲਮ ਹੈ ? । ਕੋਠੀਆਂ ਆਲੀਸ਼ਾਨ ਬਣਦੀਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਪਰ ਇਨਸਾਨ ਅੰਦਰੋਂ ਖੁਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤੇ ਕਰਜ਼ਈ ਹੋ ਕੇ ਕਰਜ਼ੇ ਦੀ ਦਲਦਲ ਵਿੱਚ ਧੱਸਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ।

ਇਕ ਇਸ ਕੌੜੇ ਸੱਚ ਤੋਂ ਵੀ ਮੁਨਕਰ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿ ਅੱਜ ਭਾਵੇਂ ਮਨੁੱਖ ਵੱਲੋਂ ਆਪਣੇ ਰਹਿਣ ਬਸੇਰੇ ਦੇ ਲਈ ਕਰੋੜਾਂ ਰੁਪਏ ਖਰਚ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ ਪਰ ਸੋਚਣ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਇਹ ਵੀ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਰੋੜਾਂ ਰੁਪਿਆ ਖਰਚ ਕੇ ਤਿਆਰ ਕੀਤੇ ਰਹਿਣ ਬਸੇਰਿਆਂ ਵਿੱਚ ਆਖਰ ਰਹਿੰਦਾ ਕੌਣ ਹੈ । ਜੇਕਰ ਦੁਆਬੇ ਦੀ ਧਰਤੀ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰੀਏ ਤਾਂ ਉਥੇ ਤਾਂ ਵਰਿਆਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦੇ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਪ੍ਰਵਾਸ ਨੇ ਇਸ ਗੱਲ ਤੇ ਮੋਹਰ ਲਗਾ ਦਿੱਤੀ ਸੀ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕੋਠੀਆਂ ਅੰਦਰ ਆਖਿਰ ਕਬੂਤਰਾਂ ਨੇ ਬੋਲਣਾ ਹੈ । ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਖਰਚਾ ਅਸੀਂ ਇੰਨਾ ਕੋਠੀਆਂ ਤੇ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ? ਉਸ ਦੇ ਨਾਲ ਇੱਕ ਨਸਲ ਦੀ ਦਸ਼ਾ ਬਦਲੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਸੀ । ਪਰ ਉਸ ਵੱਲ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਦਾ ਖਿਆਲ ਹੀ ਨਹੀਂ ਗਿਆ । ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਸਾਰਾ ਕੁਝ ਕੋਠੀਆਂ ਅਤੇ ਫਜ਼ੂਲ ਖਰਚਿਆਂ ਤੇ ਲਾ ਦਿੱਤਾ ? । ਫਜ਼ੂਲ ਖਰਚੀ ਤੇ ਸਮਾਜਕ ਰਹੁਰੀਤਾਂ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਣ ਦੇ ਲਈ ਚਿੰਤਕ ਲੋਕਾਂ ਵਲੋਂ ਸਾਨੂੰ ਹਲੂਣਾ ਦੇਣ ਦਾ ਯਤਨ ਜ਼ਰੂਰ ਕੀਤਾ ਸੀ ਪਰ ਉਸ ਤੋਂ ਪਿਆਨ ਦੇਣਾ ਕਿਸ ਸੱਜਣ ਨੇ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਚੰਗੇ ਕੰਮ ਦੀ ਗੱਲ ਤਾਂ ਸਾਡੇ ਕੰਨਾਂ ਵਿੱਚ ਪੈਂਦੀ ਹੀ ਨਹੀਂ । ਸਾਡਾ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਤਾਂ ਸਿਰਫ ਵੱਡੀ ਕੋਠੀ ਅਤੇ ਮਹਿੰਗੀ ਕਾਰ ਹੈ । ? ਅਸੀਂ ਸਿਰਫ ਇੱਥੇ ਤੱਕ ਸਿਮਟ ਕੇ ਰਹਿ ਚੁੱਕੇ ਹਾਂ ।

ਇੱਕ ਵਾਰ ਤਾਂ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਕਰਜ਼ੇ ਚੁੱਕ ਕੇ ਕੋਠੀਆਂ ਖੜ੍ਹੀਆਂ ਕਰ ਲਈਆਂ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ

ਕਰਜ਼ਿਆਂ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਕਿਸ ਨੇ ਮੋੜਨਾ ਹੈ ਸਾਨੂੰ ਤਾਂ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਵੀ ਭੋਰਾ ਭਰ ਵੀ ਇਲਮ ਨਹੀਂ । ਪਹਿਲਾਂ ਇਹ ਕਰਜ਼ਾ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਰੁਪਏ ਦੇ ਵਿੱਚ ਸੀ । ਫਿਰ ਲੱਖਾਂ ਵਿੱਚ ਹੋ ਗਿਆ ਤੇ ਹੁਣ ਗੱਲ ਕਰੋੜਾਂ ਰੁਪਏ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਚੁਕੀ ਹੈ । ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਪਰਿਵਾਰ

ਮਨਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸਰੋਦ
94634-63136

ਕੇਵਲ ਲੱਖਾਂ ਰੁਪਏ ਵਿਆਜ ਦਾ ਹੀ ਬੈਂਕ ਨੂੰ ਦੇ ਦਿੰਦੇ ਹਨ । ਸਾਡਾ ਸਰਮਾਇਆ ਅੱਜ ਫਜ਼ੂਲ ਖਰਚੀ ਤੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਖਰਚ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜਦ ਕਿ ਚੰਗੇ ਕੰਮਾਂ ਤੋਂ ਅਸੀਂ ਪਾਸਾ ਵੱਟ ਰਹੇ ਹਾਂ ਇਹ ਸਿਰਫ ਤੇ ਸਿਰਫ ਸਾਡੀ ਤਰਾਸਦੀ ਹੈ । ਸ਼ਾਹੂਕਾਰਾਂ ਵਲੋਂ ਆਪਣੇ ਘਰਾਂ ਨੂੰ ਕੱਚੇ ਰੱਖ ਕੇ ਤਿਜੋਰੀ ਦੇ ਮੂੰਹ ਨੱਕੋ- ਨੱਕ ਭਰ ਲਏ ਹਨ ਤੇ ਉਸਦੇ ਬਦਲੇ ਵਿੱਚ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਹੱਥੀਂ ਜੰਮਿਆਂ ਨੂੰ ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਪੱਕੇ ਕਰਨ ਦੇ ਨਾਂ ਤੇ ਆਪਣੇ ਤੋਂ ਦੂਰ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ । ਸ਼ਾਹੂਕਾਰਾਂ ਵੱਲੋਂ ਸਾਡੇ ਦਿੱਤੇ ਪੈਸਿਆਂ ਦੇ ਵਿਆਜ ਨਾਲ ਹੀ ਆਪਣੀ ਔਲਾਦ ਨੂੰ ਇੱਥੇ ਕਾਰੋਬਾਰ ਚਲਾ ਕੇ ਦਿੱਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ ਫਿਰ ਸਹੀ ਕੌਣ ਹੋਇਆ ਅਸੀਂ ਕਿ ਉਹ, ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਇੱਥੇ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਪਾ ਰਹੇ । ਸਾਨੂੰ ਤਾਂ ਸਿਰਫ ਤੇ ਸਿਰਫ ਆਲੀਸ਼ਾਨ ਕੋਠੀ ਅਤੇ ਫਜ਼ੂਲ ਖਰਚੀ ਦੇ ਨਾਂ ਤੇ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਵਿਆਹ ਅਤੇ ਮਰਗ ਦੇ ਭੋਗ ਹੀ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਕੀਤੇ ਨਾ ਕੀਤੇ ਸਾਡੇ ਪਤਨ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣ ਰਹੇ ਹਨ ।

ਹੱਥੀਂ ਕਰਜ਼ਾ ਚੁੱਕ ਕੇ ਲੈ, ਫਾਹਿਆਂ ਨੇ ਸਾਡੀ ਕਮਰ ਤੋੜ ਕੇ ਰੱਖ ਦਿੱਤੀ । ਅਸੀਂ ਭਾਈਚਾਰਕ ਸਾਂਝ ਤਾਂ ਗਵਾ ਹੀ ਦਿੱਤੀ ਤੇ ਅਸੀਂ ਕਿਸੇ ਦੇ ਵੀ ਸਕੇ ਨਾ ਬਣ ਸਕੇ । ਸਾਡੇ ਮਰਗ ਦੇ ਭੋਗਾਂ ਤੇ ਅੱਜਕਲ ਖਰਚਿਆਂ ਜਾ ਰਿਹਾ ਲੱਖਾਂ ਰੁਪਈਆ ਸਾਡੀ ਸੁਝ-ਬੁਝ ਦੇ ਨਿਕਲੇ ਦਿਵਾਲੇ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਅਸੀਂ ਕੋਠੀਆਂ ਤਾਂ ਵੱਡੀਆਂ ਪਾ ਲਈਆਂ ਤੇ ਆਪਣੀਆਂ ਧੀਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਕੋਠੇ ਜਿੰਡੀਆਂ ਜ਼ਰੂਰ ਕਰ ਲਿਆ । ਪਰ ਕੋਠੀ ਦੇ ਚਾਅ ਵਿੱਚ ਉਸ ਦਾ ਵਿਆਹ ਹੀ ਭੁੱਲ ਗਿਆ ਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਵੀ ਬੇਗਾਨੇ ਘਰ ਤੋਰਨਾ ਹੈ । ਕੋਠੀ ਛੋਟੀ ਨਾ ਰਹੇ ਪਰ ਧੀ ਦਾ ਕੋਈ ਫਾਇਦਾ ਨਹੀਂ । ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਪਰਿਵਾਰ ਕਰਜ਼ਈ ਹੋ ਕੇ ਤੇ ਡੰਗ ਦੀ ਰੋਟੀ ਤੋਂ ਵੀ ਮੁਹਤਾਜ ਹੋ ਗਏ । ਧੀਆਂ ਪੁੱਤਰਾਂ ਦੇ ਵਿਆਹਾਂ ਦਾ ਫਿਕਰ ਹੋ ਗਿਆ । ਘਰਾਂ ਦੇ ਵਿੱਚ ਸੱਥਰ ਵਿੱਛਣ ਲੱਗ ਪਏ, ਸਾਡੇ ਪੱਲੇ ਬਚਿਆ ਹੀ ਕੱਖ ਨਹੀਂ ਅਸੀਂ ਇੱਕ ਬੇਹੱਦ ਲੰਬੀ ਦੌੜ ਤੇ ਨਿਕਲ ਚੁਕੇ ਹਾਂ ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ 'ਦਿਖਾਵਾ' । ਬਿਨਾਂ ਸ਼ੱਕ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦੀ ਇਹ ਦੌੜ ਆਖਰ ਮੁੱਕੇਗੀ ਕਦ, ਕੁਝ ਵੀ ਕਿਹਾ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ । ਆਉਣ ਵਾਲਾ ਸਮਾਂ ਭਾਵੇਂ ਭਵਿੱਖ ਦੇ ਗਰਭ ਵਿੱਚ ਹੈ ਪਰ ਅੱਜ ਕੁਝ ਵੀ ਹੋਵੇ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦਾ ਕੱਚੇ ਘਰਾਂ ਤੋਂ ਆਲੀਸ਼ਾਨ ਕੋਠੀਆਂ ਤੱਕ ਦਾ ਸਫ਼ਰ ਬੇਹੱਦ ਡਰਾਵਣਾ ਬਣਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਰੱਬ ਮੈਰ ਕਰੇ ।

ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਮਹਿੰਗੇ ਪਕਵਾਨ ਕੂਕ-ਕੂਕ ਕੇ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਾਡੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਨੇ ਤਾਂ ਕਦੇ ਵੀ ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਰਸਤਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਵਿਖਾਇਆ ? ਜਿਸ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਅਖਤਿਆਰ ਕਰ ਚੁਕੇ ਹਾਂ । ਪੰਜਾਬੀਓਂ ਕਿਹੜੇ ਰਾਹ ਤੁਰ ਪਏ ਤੁਸੀਂ । ਸਾਡੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਨੇ ਤਾਂ ਹਮੇਸ਼ਾ ਹੀ ਸਾਨੂੰ ਸਾਦਗੀ ਦਾ ਲੜ ਫੜ ਕੇ ਰੱਖਣ ਲਈ ਆਖਿਆ ਸੀ ਪਰ ਅਸੀਂ ਉਸ ਲੜ ਨੂੰ ਤਾਂ ਵਿਸਾਰ ਹੀ ਦਿੱਤਾ ਸਗੋਂ ਉਸ ਅਲਾਮਤ ਰੂਪੀ ਰਾਹ ਦਾ ਲੜ ਫੜ ਲਿਆ ਜਿਸ ਦਾ ਸਿਰਾ ਬੇਹੱਦ ਖਤਰਨਾਕ ਰੂਪੀ ਦਿਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।

? ਜੇ ਆਖਿਰ ਵਿੱਚ ਇਸ ਸਭ ਕੁੱਝ ਦਾ ਸਿੱਟਾ ਕੱਢਣਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਕੋਠੀਆਂ ਤੇ ਫਜ਼ੂਲ ਖਰਚੀ ਦੇ ਕਾਰਨ ਜਿੱਥੇ ਕਰੋੜਾਂ ਰੁਪਏ ਦਾ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਇਆ ਹੈ ਉਥੇ ਹੀ ਇਸ ਚਕਾਚੌਧ ਭਰੇ ਵਰਤਾਰੇ ਨੇ ਇਨਸਾਨੀ ਮਨ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹਉਮੈ ਪੈਦਾ ਕੀਤੀ ਹੈ । ਭਾਈਚਾਰਕ ਸਾਂਝ ਨੂੰ ਖੋਰੂ-ਖੋਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ । ਕੋਠੀਆਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮਰਨੇ ਤੇ ਲੱਖਾਂ ਖਰਚ ਕੇ ਪੰਜਾਬੀ ਆਖਰ ਸਿਧ ਕੀ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਇਹ ਸਵਾਲ ਵੀ ਵੱਡਾ ਹੈ । ਲਿਮਟਾ ਚੁੱਕ ਚੁੱਕ ਕੇ ਬਣਾਈਆਂ ਕੋਠੀਆਂ ਤੇ ਕੀਤੇ ਮਰਨੇ, ਭੋਗ, ਵਿਆਹ ਸਾਡੇ ਸਮਾਜ ਨੂੰ ਇੱਕ ਉਸ ਅੰਨ੍ਹੇ ਖੂਹ ਵੱਲ ਧੱਕ ਕੇ ਲੈ ਗਏ ਜਿੱਥੋਂ ਹੁਣ ਵਾਪਸ ਪਰਤਣਾ ਬੇਹੱਦ ਔਖਾ ਹੈ । ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਵਿਆਹਾਂ ਨੂੰ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਦੀ ਬਜਾਏ ਕਰੋੜਾਂ ਵਿੱਚ ਪਹੁੰਚਦਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ । ਇਹ ਕਸੂਰ ਕਿਸਦਾ ਹੈ । ਮਸ਼ੀਨਰੀ ਉੱਤੇ ਲੱਖਾਂ ਰੁਪਏ ਖਰਚ ਕੇ ਆਖਰ ਅਸੀਂ ਸਿਵਾਏ ਦਿਖਾਵੇ ਤੋਂ ਹੋਰ ਕਰ ਵੀ ਕੀ ਰਹੇ ਹਾਂ । ਬਹੁਤ ਪਰਿਵਾਰ ਕਰਜ਼ਈ ਹੋ ਕੇ ਤੇ ਡੰਗ ਦੀ ਰੋਟੀ ਤੋਂ ਵੀ ਮੁਹਤਾਜ ਹੋ ਗਏ । ਧੀਆਂ ਪੁੱਤਰਾਂ ਦੇ ਵਿਆਹਾਂ ਦਾ ਫਿਕਰ ਹੋ ਗਿਆ । ਘਰਾਂ ਦੇ ਵਿੱਚ ਸੱਥਰ ਵਿੱਛਣ ਲੱਗ ਪਏ, ਸਾਡੇ ਪੱਲੇ ਬਚਿਆ ਹੀ ਕੱਖ ਨਹੀਂ ਅਸੀਂ ਇੱਕ ਬੇਹੱਦ ਲੰਬੀ ਦੌੜ ਤੇ ਨਿਕਲ ਚੁਕੇ ਹਾਂ ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ 'ਦਿਖਾਵਾ' । ਬਿਨਾਂ ਸ਼ੱਕ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦੀ ਇਹ ਦੌੜ ਆਖਰ ਮੁੱਕੇਗੀ ਕਦ, ਕੁਝ ਵੀ ਕਿਹਾ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ । ਆਉਣ ਵਾਲਾ ਸਮਾਂ ਭਾਵੇਂ ਭਵਿੱਖ ਦੇ ਗਰਭ ਵਿੱਚ ਹੈ ਪਰ ਅੱਜ ਕੁਝ ਵੀ ਹੋਵੇ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦਾ ਕੱਚੇ ਘਰਾਂ ਤੋਂ ਆਲੀਸ਼ਾਨ ਕੋਠੀਆਂ ਤੱਕ ਦਾ ਸਫ਼ਰ ਬੇਹੱਦ ਡਰਾਵਣਾ ਬਣਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਰੱਬ ਮੈਰ ਕਰੇ ।

- ਸਿਆਣੇ ਆਖਦੇ ਨੇ ਕਿ ਸਮਾਂ ਕਿਸੇ ਦਾ ਵੀ ਸਕਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ । ਇਹ ਆਪਣੀ ਚਾਲੇ ਚੱਲਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਫੈਸਲਾ ਮਨੁੱਖ ਨੇ ਕਰਨਾ ਹੁੰਦੇ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਸਮੇਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਅਨੁਸਾਰ ਢਾਲਣਾ ਕਿਵੇਂ ਹੈ । ਜੇਕਰ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਮੁੱਢ ਕਦੀਮ ਤੋਂ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰੀਏ ਤਾਂ ਸ਼ਾਇਦ ਲੰਮਾ ਸਮਾਂ ਲੱਗ ਜਾਵੇ । ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਪੰਨਿਆਂ ਨੂੰ ਖੰਗਾਲੀਏ ਤਾਂ ਪਤਾ ਲੱਗਦਾ ਕਿ ਇਨਸਾਨ ਜੰਗਲ ਵਿੱਚੋਂ ਦੀ ਹੋ ਕੇ ਕੰਕਰੀਟ ਦੀਆਂ ਸੜਕਾਂ ਤੋਂ ਦੀ ਹੁੰਦਾ ਹੋਇਆ ਆਖਰ ਆਲੀਸ਼ਾਨ ਕੋਠੀਆਂ ਦਾ ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਬਣ ਗਿਆ । ਇਹ ਸਫ਼ਰ ਉਸ ਨੇ ਮਹਿਜ ਕੁਝ ਵਰ੍ਹੇ ਆਂ ਵਿੱਚ ਤੈਅ ਕੀਤਾ ਹੈ । ਇਸ ਸਫ਼ਰ ਦੌਰਾਨ ਮਨੁੱਖ ਨੇ ਸੰਗਮਰਮਰ ਤੋਂ ਲੈਕੇ ਆਪਣੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਕੰਕਰੀਟ ਦਾ ਅਜਿਹਾ ਢਾਂਚਾ ਤਿਆਰ ਕਰ ਲਿਆ । ਜਿਸ ਵਿੱਚੋਂ ਨਿਕਲਣਾ ਸ਼ਾਇਦ ਹੁਣ ਇਨਸਾਨ ਦੇ ਵਸ ਦੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਰਹੀ । ਬੋੜਾ ਪਿੱਛੇ ਵੱਲ ਪਰਤੀਏ ਤਾਂ ਇਸ ਸਦੀਵੀ ਸੱਚ ਨੂੰ ਝੁਠਲਾਇਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਸਾਡੇ ਬਜ਼ੁਰਗ ਕੱਚੇ ਘਰਾਂ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਇਰਾਦੇ ਦ੍ਰਿੜ ਪੱਕੇ ਸਨ । ਜਦ ਕੱਚੇ ਘਰ ਦੀ ਚਾਰਦੀਵਾਰੀ ਅੰਦਰ ਸਾਰੇ ਪਰਿਵਾਰ ਨੇ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਕੇ ਬੈਠਣਾ ਤਾਂ ਕਿਵੇਂ ਅਜਬ ਨਜ਼ਾਰਾ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਤੇ ਰੂਹ ਸਕੂਨ ਨਾਲ ਤਰ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਸੀ । ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਦਾ ਬਥਾਕ ਸੀ । ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਦੇ ਮੋਢੇ ਉੱਤੇ ਸਿਰ ਰੱਖ ਕੇ, ਦੁੱਖ ਸੁੱਖ ਵਿੱਚ ਸਹਾਈ ਹੁੰਦੇ ਸਨ ।

ਪਰ ਸਮੇਂ ਦੀ ਮਾਰੀ ਪਲਟੀ ਨੇ ਚਕਾਚੌਂਦ ਤੇ ਗਲੈਮਰ ਦੀ ਦੁਨੀਆਂ ਨੂੰ ਸਾਡੇ ਚੇਤਿਆਂ ਉੱਤੇ ਇਸ ਕਦਰ ਹਾਵੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਅਸੀਂ ਪਿਛਲਾ ਸਭ ਕੁਝ ਸਾਦ ਮੁਰਾਦ ਭੁੱਲ ਕੇ 'ਨਵੇਂ ਨੂੰ ਹਾਸਲ' ਕਰਨ ਦੇ ਲਈ ਇੱਕ ਅਵੱਲੀ ਦੌੜ ਲਾ ਦਿੱਤੀ । ਜੋ

ਦੌਰ ਅਸੀਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਚੁੱਕੇ ਹਾਂ ਉਹ ਹੁਣ ਸ਼ਾਇਦ ਹੀ ਕਿਤੇ ਜਾ ਕੇ ਰੁਕੇ । ਹੁਣ ਇਹ ਦੌੜ ਕਾਰਾਂ ਕੋਠੀਆਂ ਤੋਂ ਅਗਾਂਹ ਜਾਕੇ ਸਾਹੀ ਮਰਨਿਆਂ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਚੁੱਕੀ ਹੈ । ਜੇ ਇੱਕ ਬੇਹੱਦ ਹੋਰਾਨੀਜਨਕ ਵਰਤਾਰਾ ਹੈ । ਕਿਸੇ ਸਮੇਂ ਜਦ ਘਰ ਅੰਦਰ ਕਿਸੇ ਬਜ਼ੁਰਗ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਸੀ ਤਾਂ ਸਾਰਾ ਪਿੰਡ ਢਕੋ-ਢਕੀ ਜੁੜ ਕੇ ਦਿਨ ਰਾਤ ਉਸ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਘਰ ਸੱਥਰ ਤੇ ਬੈਠ ਕੇ ਦੁੱਖ ਵੰਡਾਉਂਦਾ ਸੀ ਪਰ ਅਫਸੋਸ ਅਸੀਂ ਅੱਜ ਕਿੰਨੇ ਖੁਦਗਰਜ਼ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਹਾਂ ਕਿ ਕਿਸੇ ਦੇ ਜਵਾਨ ਪੁੱਤ ਦੀ ਮੌਤ ਦਾ ਦੁੱਖ ਵੰਡਾਉਣ ਤੋਂ ਵੀ ਇਨਕਾਰੀ ਹੋ ਪਹਿਲਾਂ ਸੌ ਵਾਰ ਸੋਚ ਕੇ ਉਸ ਦੇ ਘਰ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ । ਲੰਘੇ ਵੇਲੇ ਸਾਂਝੇ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਅੰਦਰ ਸਾਰਾ ਪਰਿਵਾਰ ਚਲ੍ਹੇ ਦੇ ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ ਬੈਠ ਕੇ ਸਿਦਕ ਤੇ ਮਿਹਨਤ ਦੀ ਸਕੂਨ ਭਰੀ ਰੋਟੀ ਖਾਂਦਾ ਸੀ ਪਰ ਅੱਜ ਆਪਾਂ ਨੂੰ ਆਪੋ- ਆਪਣੇ ਹਾਈ-ਫਾਈ ਤੇ ਕਮਰਿਆਂ ਅੰਦਰ ਵੀ ਸੁੱਖ ਤੇ ਚੈਨ ਨਸੀਬ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਹੋ ਰਿਹਾ ਇਹ ਸਵਾਲ ਵੱਡੇ ਹਨ । ਕਿੰਨੇ ਵਧੀਆ ਸਨ ਉਹ ਪੁਰਾਣੇ ਮਿੱਟੀ ਦੀ ਤਲੀ ਵਾਲੇ ਘਰ ਜਿੱਥੇ ਸਕੂਨ ਤਾਂ ਮਿਲਦਾ ਸੀ ।

ਲੰਘੇ ਸਮੇਂ ਇੱਕ ਕਹਾਵਤ ਆਮ ਸਾਡੇ ਘਰਾਂ ਵਿੱਚ ਬੋਲੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ ਕਿ ਘਰ ਉੱਤੇ ਖਰਚ ਕੀਤੇ ਪੈਸੇ ਦੀ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਆਮਦਨ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ । ਘਰ ਕੋਈ ਵੀ ਆਮਦਨ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ ਇਸ ਨੂੰ ਜਿੰਨਾ ਮਰਜ਼ੀ ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਦਿਓ ਜਾਂ ਮਹਿੰਗੇ ਮੁੱਲ ਦਾ ਬਣਾ ਲਓ ਕੋਈ ਫਰਕ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ ? ਅਤੇ ਇੱਕ ਵਾਰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਖਰਚਾ ਹੋ ਗਿਆ ਉਸ ਦੀ ਭਰਪਾਈ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਕਿਉਂਕਿ ਘਰ ਨੇ ਕਿਹੜਾ ਕੋਈ ਆਮਦਨ ਦੇਣੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ । ਪਰ ਅੱਜ ਕੱਲ ਹਾਲਾਤ ਉਸ ਦੇ ਬਿਲਕੁਲ ਉਲਟ ਬਣ ਚੁੱਕੇ ਹਨ । ਸਾਡਾ ਸਾਰਾ ਦਾਰੋ-ਮਦਾਰ ਕੇਵਲ ਤੇ ਕੇਵਲ ਕਾਰਾਂ ਅਤੇ

ਕਰਵਾ ਚੌਥ-ਦਿਖਾਵੇ ਨਹੀਂ ਸਮਰਪਣ ਦਾ ਤਿਉਹਾਰ ਹੈ

ਭਾਰਤੀ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਤਿਉਹਾਰਾਂ ਦੀ ਅਮੀਰ ਵਿਰਾਸਤ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ ਹੈ । ਹਰ ਤਿਉਹਾਰ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਕੋਈ ਨਾ ਕੋਈ ਸੰਦੇਸ਼, ਪਰੰਪਰਾ ਅਤੇ ਭਾਵਨਾਤਮਕ ਸਾਂਝ ਲੈ ਕੇ ਆਉਂਦਾ ਹੈ । ਕਰਵਾ ਚੌਥ ਵੀ ਅਜਿਹਾ ਹੀ ਇੱਕ ਤਿਉਹਾਰ ਹੈ, ਜੋ ਪਤੀ-ਪਤਨੀ ਦੇ ਰਿਸ਼ਤੇ ਵਿੱਚ ਪਿਆਰ, ਵਿਸ਼ਵਾਸ, ਸਮਰਪਣ ਅਤੇ ਲੰਬੀ ਉਮਰ ਦੀ ਕਾਮਨਾ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਇਹ ਤਿਉਹਾਰ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਵਿਆਹੁਤਾ ਅੰਗਤਾਂ ਵੱਲੋਂ ਬੜੇ ਉਤਸ਼ਾਹ ਅਤੇ ਸ਼ਰਧਾ ਨਾਲ ਮਨਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਸਮੇਂ ਦੇ ਬਦਲਾਅ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਇਸ ਤਿਉਹਾਰ ਦੀ ਚਮਕ ਅਤੇ ਇਸ ਨਾਲ ਜੁੜੀਆਂ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਅੱਜ ਵੀ ਬਰਕਰਾਰ ਹੈ । ਕਰਵਾ ਚੌਥ ਦਾ ਤਿਉਹਾਰ ਕੱਤਕ ਮਹੀਨੇ ਦੇ ਨੌਰ ਪੱਖ ਦੀ ਚੌਥ ਨੂੰ ਮਨਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਇਸ ਦਿਨ ਵਿਆਹੁਤਾ ਅੰਗਤਾਂ ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਦੀ ਲੰਬੀ ਉਮਰ ਅਤੇ ਚੰਗੀ ਸਿਹਤ ਦੀ ਕਾਮਨਾ ਕਰਦਿਆਂ ਵਰਤ ਰੱਖਦੀਆਂ ਹਨ । ਸਵੇਰ ਤੋਂ ਹੀ ਘਰਾਂ ਵਿੱਚ ਰੋਣਕਾਂ ਲੱਗ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ । ਅੰਗਤਾਂ ਨਵੇਂ ਕੱਪੜੇ ਪਹਿਨਦੀਆਂ ਹਨ, ਹੱਥਾਂ ਉੱਤੇ ਮਹਿੰਦੀ ਲਗਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਸੋਲ੍ਹਾਂ ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਪੂਜਾ ਦੀਆਂ ਤਿਆਰੀਆਂ ਵਿੱਚ ਰੁੱਝ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ । ਸ਼ਾਮ ਵੇਲੇ ਚੰਨ ਚੜ੍ਹਨ ਦੀ ਉਡੀਕ ਇਸ ਤਿਉਹਾਰ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਖਾਸ ਪਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ । ਚੰਦਰਮਾ ਦੇ ਚਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਅਤੇ ਪੂਜਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅੰਗਤਾਂ ਆਪਣਾ ਵਰਤ ਖੋਲ੍ਹਦੀਆਂ ਹਨ । ਇਸ ਸਮੇਂ ਪਤੀ-ਪਤਨੀ ਦੇ ਚਿਹਰਿਆਂ ਉੱਤੇ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਪਸੀ ਪਿਆਰ ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਭਰਦੀ ਹੈ । ਪੁਰਾਣੇ ਸਮਿਆਂ ਵਿੱਚ ਕਰਵਾ ਚੌਥ ਸਿਰਫ ਵਰਤ ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਸਗੋਂ ਇਹ ਅੰਗਤਾਂ ਦੇ ਆਪਸੀ ਮਿਲਵਰਤਣ ਅਤੇ ਸਾਂਝ ਦਾ ਵੀ ਪ੍ਰਤੀਕ ਸੀ । ਅੰਗਤਾਂ ਇਕੱਠੀਆਂ ਹੋ ਕੇ ਕਰਵਾ ਚੌਥ ਦੀ ਕਥਾ ਸੁਣਦੀਆਂ, ਗੀਤ ਗਾਉਂਦੀਆਂ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਸੁੱਖ-ਦੁੱਖ ਸਾਂਝੇ ਕਰਦੀਆਂ ਸਨ । ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਤਿਉਹਾਰ ਰਿਸ਼ਤਿਆਂ ਵਿੱਚ ਮਿਠਾਸ ਘੋਲਣ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਸਮਾਜਿਕ ਸਾਂਝ ਨੂੰ ਵੀ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰਦਾ ਸੀ ।

ਪਰ ਅੱਜ ਦੇ ਆਧੁਨਿਕ ਯੁੱਗ ਵਿੱਚ ਇਸ ਤਿਉਹਾਰ ਦਾ ਰੂਪ ਕਾਫ਼ੀ ਬਦਲ ਗਿਆ ਹੈ । ਬਾਜ਼ਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਮਹਿੰਗੇ ਕੱਪੜਿਆਂ, ਗਹਿਣਿਆਂ, ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਦੇ ਸਾਮਾਨ ਅਤੇ ਤੋਹਫ਼ੇ ਆਦਿ ਦੀ ਭਰਮਾਰ ਹੈ । ਸੋਸ਼ਲ ਮੀਡੀਆ ਉੱਤੇ ਤਸਵੀਰਾਂ ਪਾਉਣ ਅਤੇ ਦੂਜਿਆਂ ਨਾਲੋਂ ਵਧੇਰੇ ਸੋਹਣਾ ਦਿਖਣ ਦੀ ਦੌੜ ਨੇ ਕਈ ਵਾਰ ਤਿਉਹਾਰ ਦੀ ਅਸਲ ਭਾਵਨਾ ਨੂੰ ਪਿੱਛੇ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਹੈ । ਪਿਆਰ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਹੁਣ ਕਈ

ਥਾਵਾਂ ਉੱਤੇ ਮਹਿੰਗੇ ਤੋਹਫ਼ੇ ਆਦਿ ਦਿਖਾਵੇ ਨਾਲ ਜੋੜਿਆ ਜਾਣ ਲੱਗਾ ਹੈ । ਪਰ ਸੱਚ ਤਾਂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਰਿਸ਼ਤਿਆਂ ਦੀ ਮਜ਼ਬੂਤੀ ਮਹਿੰਗੇ ਤੋਹਫ਼ੇ ਆਦਿ ਨਾਲ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ

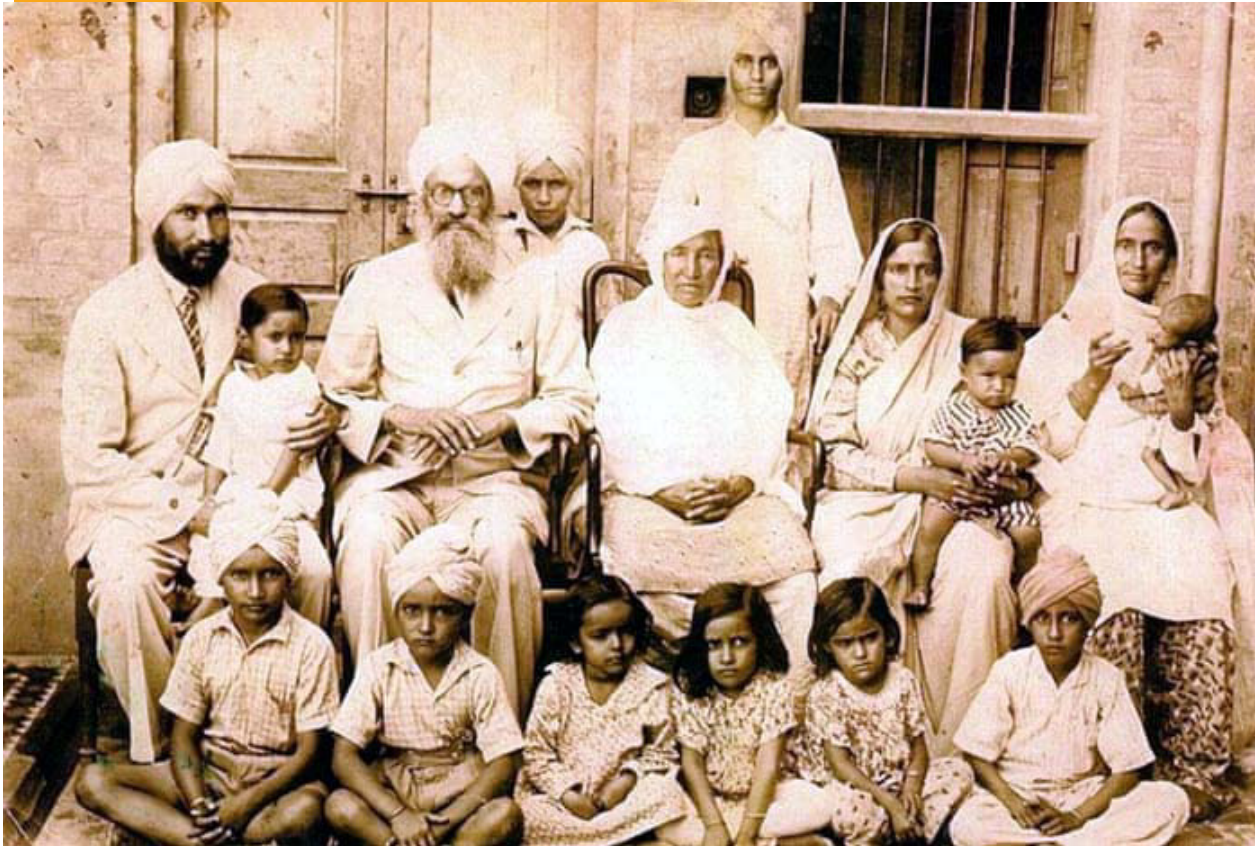
ਬਰਜਿੰਦਰ ਕੌਰ ਬਿਸਰਾਓ...
9988901324

ਕਾਰਨ ਘਰ ਵਿੱਚ ਤਣਾਅ ਪੈਦਾ ਹੋ ਜਾਵੇ, ਪਤੀ-ਪਤਨੀ ਵਿੱਚ ਮਨਮੁਟਾਅ ਵਧ ਜਾਵੇ ਜਾਂ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਨੂੰ ਅਣਗੌਲਿਆ ਕਰਨਾ ਪਵੇ, ਤਾਂ ਅਜਿਹੇ ਦਿਖਾਵੇ

ਦਾ ਕੀ ਫਾਇਦਾ ? ਆਪਣੀ ਚਾਦਰ ਦੇਖ ਕੇ ਪੈਰ ਪਸਾਰਨੇ ਹੀ ਸਿਆਣਪ ਹੈ । ਤਿਉਹਾਰ ਦੀ ਅਸਲ ਖੁਸ਼ੀ ਸਾਦਗੀ, ਪਿਆਰ ਅਤੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਇਕੱਠ ਵਿੱਚ ਹੈ । ਦੂਜਿਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਆਪਣੇ ਘਰ ਦੀਆਂ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਦਾਅ ਤੇ ਨਾ ਲਾਓ, ਕਿਉਂਕਿ ਰਿਸ਼ਤਿਆਂ ਦੀ ਅਮੀਰੀ ਬੈਂਕ ਦੇ ਖਾਤਿਆਂ ਜਾਂ ਮਹਿੰਗੇ ਤੋਹਫ਼ੇ ਆਦਿ ਨਾਲ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਦਿਲਾਂ ਦੇ ਪਿਆਰ ਅਤੇ ਘਰ ਦੇ ਸੁਖ-ਸਕੂਨ ਨਾਲ ਮਾਪੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ।

ਕਰਵਾ ਚੌਥ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਹੋਰ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਪਿਆਰ ਅਤੇ ਸਮਰਪਣ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਸਿਰਫ ਅੰਗਤਾਂ ਦੀ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ । ਜੇ ਪਤਨੀ ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਦੀ ਲੰਬੀ ਉਮਰ ਲਈ ਵਰਤ ਰੱਖਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਪਤੀ ਦਾ ਵੀ ਫਰਜ਼ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੀ ਪਤਨੀ ਦੀ ਸਿਹਤ, ਖੁਸ਼ੀ ਅਤੇ ਇੱਛਾਵਾਂ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਕਰੇ । ਪਤੀ-ਪਤਨੀ ਦਾ ਰਿਸ਼ਤਾ ਬਰਾਬਰੀ, ਆਪਸੀ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਅਤੇ ਸਹਿਯੋਗ ਉੱਤੇ ਟਿਕਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਅੱਜ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਪਤੀ ਵੀ ਆਪਣੀਆਂ ਪਤਨੀਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਵਰਤ ਰੱਖ ਕੇ ਇਸ ਰਿਸ਼ਤੇ ਵਿੱਚ ਸਾਂਝ ਅਤੇ ਬਰਾਬਰੀ ਦੀ ਸੁੰਦਰ ਮਿਸਾਲ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ । ਇਹ ਵੀ ਯਾਦ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਵਰਤ ਰੱਖਣਾ ਨਿੱਜੀ ਸ਼ਰਧਾ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਹੈ, ਕੋਈ ਮਜ਼ਬੂਰੀ ਨਹੀਂ । ਕਿਸੇ ਅੰਗਤ ਦੇ ਪਿਆਰ ਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਵਰਤ ਰੱਖਣ ਜਾਂ ਨਾ ਰੱਖਣ ਦੇ ਆਧਾਰ ਉੱਤੇ ਨਹੀਂ ਤੋਲਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ । ਪਿਆਰ ਦੀ ਅਸਲ ਪੁਛਾਣ ਅੱਖ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕ-ਦੂਜੇ ਦਾ ਸਾਥ ਨਿਭਾਉਣਾ, ਦੁੱਖ-ਸੁੱਖ ਵੰਡਾਉਣਾ ਅਤੇ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਸ਼ਰਤ ਦੇ ਇੱਕ-ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨਾ ਹੈ । ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਕਰਵਾ ਚੌਥ ਦਾ ਤਿਉਹਾਰ

ਸਾਨੂੰ ਰਿਸ਼ਤਿਆਂ ਦੀ ਅਹਿਮੀਅਤ ਸਮਝਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ । ਚੰਦਰਮਾ ਦੀ ਚਾਨਣੀ ਵਾਂਗ ਪਤੀ-ਪਤਨੀ ਦਾ ਪਿਆਰ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਰੁਸ਼ਨਾਉਂਦਾ ਰਹੇ, ਇਹੀ ਇਸ ਤਿਉਹਾਰ ਦੀ ਸੱਚੀ ਕਾਮਨਾ ਹੈ । ਤਿਉਹਾਰਾਂ ਦੀ ਖੂਬਸੂਰਤੀ ਮਹਿੰਗੇ ਕੱਪੜਿਆਂ, ਗਹਿਣਿਆਂ ਅਤੇ ਦਿਖਾਵੇ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਦਿਲਾਂ ਦੀ ਨੇੜਤਾ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦੀ ਹੈ । ਕਰਵਾ ਚੌਥ ਉੱਤੇ ਸਿਰਫ ਚੰਦਰਮਾ ਦੇ ਚੜ੍ਹਨ ਦੀ ਉਡੀਕ ਹੀ ਨਾ ਕਰੀਏ, ਸਗੋਂ ਆਪਣੇ ਰਿਸ਼ਤਿਆਂ ਵਿੱਚ ਪਿਆਰ, ਸਤਿਕਾਰ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦਾ ਚਾਨਣ ਵੀ ਭਰੀਏ । ਸੁਖੀ ਵਿਆਹੁਤਾ ਜੀਵਨ ਦੀ ਅਸਲ ਪੂੰਜੀ ਵਰਤ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਇੱਕ-ਦੂਜੇ ਲਈ ਧੜਕਦੇ ਦਿਲ ਅਤੇ ਹਰ ਹਾਲ ਵਿੱਚ ਨਾਲ ਨਿਭਾਉਣ ਦਾ ਵਾਅਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।

ਰਿਸ਼ਤੇ ਖੂਨ ਨਾਲ ਬਣਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਮੋਹ ਸੰਸਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਅਪਣਤ ਨਾਲ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਘਰ ਵਿੱਚ ਬੱਚੇ ਦੀ ਕਿਲਕਾਰੀ ਗੂੰਜਦੀ ਹੋਵੇ, ਵਿਹੜੇ ਵਿੱਚ ਦਾਦਾ-ਦਾਦੀ ਬੈਠੇ ਹੋਣ ਅਤੇ ਬੱਚਾ ਭੱਜ ਕੇ ਦਾਦੀ ਦੀ ਗੋਦ ਵਿੱਚ ਜਾ ਬੈਠੇ, ਦਾਦਾ ਜੀ ਦੀ ਉਂਗਲ ਫੜ ਕੇ ਤੁਰਨ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਜਾਂ ਰਾਤ ਨੂੰ ਕਹਾਣੀ ਸੁਣੇ ਬਿਨਾਂ ਸੌਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦੇਵੇ, ਤਾਂ ਉਹ ਘਰ ਸਿਰਫ ਇੱਕ ਤੋਂ ਸੀਮਿਤ ਨਾਲ ਬਣਿਆ ਮਕਾਨ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ, ਸਗੋਂ ਪਿਆਰ, ਅਪਣਤ ਅਤੇ ਸੰਸਕਾਰਾਂ ਦਾ ਸੋਹਣਾ ਸੰਸਾਰ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਅੱਜ ਦੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਘਰਾਂ ਵਿੱਚ ਇਹ ਤਸਵੀਰ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਧੁੰਦਲੀ ਪੈ ਰਹੀ ਹੈ। ਬੱਚੇ ਘਰ ਵਿੱਚ ਹੀ ਆਪਣੇ ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਤੋਂ ਦੂਰ ਹੁੰਦੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਇੱਕੋ ਛੱਤ ਹੇਠ ਰਹਿਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਨਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਦੂਰੀਆਂ ਵਧ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਸਵਾਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਬਜ਼ੁਰਗ ਸਾਡੀਆਂ ਪੀੜ੍ਹੀਆਂ ਦੀ ਨੀਂਹ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਮੋਹ ਦੀਆਂ ਤੰਦਾਂ ਕਮਜ਼ੋਰ ਕਿਉਂ ਪੈ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੁੜ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਿਵੇਂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ?

ਪੁਰਾਣੇ ਸਮਿਆਂ ਵਿੱਚ ਬੱਚਿਆਂ ਦਾ ਬਚਪਨ ਅੱਜ ਨਾਲੋਂ ਕਈ ਪੱਖਾਂ ਤੋਂ ਵੱਖਰਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਸਾਂਝੇ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਦਾਦਾ-ਦਾਦੀ, ਨਾਨਾ-ਨਾਨੀ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਜ਼ੁਰਗ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਦਾ ਅਨਿੱਖੜਵਾਂ ਅੰਗ ਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਪਾਲਣ-ਪੋਸ਼ਣ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਜੀਵਨ ਦੇ ਸੰਸਕਾਰ ਦੇਣ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਵੀ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਸਾਰੇ ਜੀਆਂ ਦੀ ਸਾਂਝੀ ਹੁੰਦੀ ਸੀ। ਦਾਦੀ ਦੀਆਂ ਬਾਤਾਂ, ਨਾਨੀ ਦੀਆਂ ਲੌਰੀਆਂ, ਦਾਦੇ ਦੀਆਂ ਜੀਵਨ ਨਾਲ ਜੁੜੀਆਂ ਸਿੱਖਿਆਦਾਇਕ ਗੱਲਾਂ ਅਤੇ ਨਾਨੇ ਦੀਆਂ ਪੁਰਾਣੇ ਸਮਿਆਂ ਦੀਆਂ ਯਾਦਾਂ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਮਨਾਂ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੀ ਅਮਿੱਟ ਛਾਪ ਬਣਾ ਲੈਂਦੀਆਂ ਸਨ ਜੋ ਉਮਰ ਭਰ ਲਈ ਮਿਟਦੀਆਂ ਨਹੀਂ ਸਨ। ਰਾਤ ਨੂੰ ਮੱਜਿਆਂ ਉੱਤੇ ਇਕੱਠੇ ਸੋਣਾ, ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਕੋਲ ਬੈਠ ਕੇ ਰੋਟੀ ਖਾਣੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਖੇਡਾਂ ਜਾਂ ਪਿੰਡ ਦੀਆਂ ਗਲ਼ੀਆਂ ਵਿੱਚ ਘੁੰਮਣਾ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗੋਦ ਵਿੱਚ ਸਿਰ ਰੱਖ ਕੇ ਦੁਨੀਆਂ ਭਰ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਸੁਣਨੀਆਂ, ਇਹ ਸਭ ਸਿਰਫ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਦੇ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਸਨ। ਇਹ ਮੋਹ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਦੇ ਕੁਦਰਤੀ ਢੰਗ ਸਨ। ਬੱਚਾ ਜਦੋਂ ਕਿਸੇ ਬਜ਼ੁਰਗ ਨਾਲ ਆਪਣਾ ਸਮਾਂ ਬਿਤਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਸੁਣਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਲਾਭ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਦੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਉਸ ਬਜ਼ੁਰਗ ਪ੍ਰਤੀ ਆਪਣੇਪਣ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਜਨਮ ਲੈਂਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਮੋਹ ਕਿਸੇ ਦੇ ਕਹਿਣ ਨਾਲ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਇਕੱਠੇ ਬਿਤਾਏ ਪਲਾਂ ਨਾਲ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਅਜੋਕੀ ਜੀਵਨ ਸ਼ੈਲੀ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰੀਏ ਤਾਂ ਅੱਜ ਜੀਵਨ ਦੀ ਰਫ਼ਤਾਰ ਬਹੁਤ ਤੇਜ਼ ਹੋ ਗਈ ਹੈ। ਮਾਪਿਆਂ ਦੀਆਂ ਨੌਕਰੀਆਂ, ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ, ਟਿਊਸ਼ਨਾਂ, ਮੋਬਾਈਲ ਫੋਨ, ਟੈਲੀਵਿਜ਼ਨ ਅਤੇ ਹੋਰ ਮਨਰੰਜਨ ਦੇ ਸਾਧਨਾਂ ਨੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਸਾਂਝੇ ਸਮੇਂ ਨੂੰ ਘਟਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਕਈ ਘਰਾਂ ਵਿੱਚ ਹਰ ਜੀਅ ਦਾ ਆਪਣਾ ਕਮਰਾ ਹੈ। ਬੱਚੇ ਆਪਣੇ ਆਪਣੇ ਕਮਰੇ ਵਿੱਚ ਮੋਬਾਈਲ ਜਾਂ ਕੰਪਿਊਟਰ ਨਾਲ ਰੁੱਝੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਬਜ਼ੁਰਗ ਆਪਣੇ ਕਮਰੇ ਵਿੱਚ ਇਕੱਲੇ ਸਮਾਂ ਬਿਤਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਰਾਤ ਨੂੰ ਵੀ ਹਰ ਕੋਈ ਆਪੋ-ਆਪਣੇ ਕਮਰੇ ਵਿੱਚ ਸੌ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਿਨ ਲੰਘਦੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਦਿਲਾਂ ਦੇ

ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਮਨਾਂ ਵਿੱਚ ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਲਈ ਮੋਹ ਕਿਵੇਂ ਜਗਾਈਏ ?

ਰਿਸ਼ਤਿਆਂ ਨੂੰ ਸਿੱਜਣ ਵਾਲੀਆਂ ਸਾਂਝਾਂ ਦੇ ਅੱਜ਼ਾਰਾਂ ਨੂੰ ਜੰਗ ਲੱਗਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਦੂਰੀਆਂ ਵਧਦੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਵੱਖਰੇ ਕਮਰੇ ਹੋਣਾ ਜਾਂ ਵੱਖਰੇ ਸੋਣਾ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਗ਼ਲਤ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਹੈ ਪਰ ਸਮੱਸਿਆ ਉਦੋਂ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਦੋਂ ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਮਾਹੌਲ ਕਾਰਨ ਆਪਸੀ ਗੱਲਬਾਤ, ਲਾਡ-ਪਿਆਰ ਅਤੇ ਇਕੱਠੇ ਸਮਾਂ ਬਿਤਾਉਣ ਦੀ ਆਦਤ ਹੀ ਖ਼ਤਮ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਬੱਚੇ ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖ ਤਾਂ ਰੋਜ਼ ਲੈਂਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ? ਦਿਲ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਤਾਂ ਪਤਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਦਾਦਾ ਜੀ ਘਰ ਵਿੱਚ ਹਨ, ਪਰ ਇਹ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਹੁੰਦਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਚਪਨ ਦੀਆਂ ਕਿਹੜੀਆਂ ਯਾਦਾਂ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿੱਚ ਕਿੰਨੇ ਸੰਘਰਸ਼ ਕੀਤੇ ਹਨ ਅਤੇ ਪਰਿਵਾਰ ਲਈ ਕਿੰਨੀਆਂ ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹਨ। ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕੋ ਛੱਤ ਹੇਠ ਰਹਿਣਾ ਸਰੀਰਾਂ ਨੂੰ ਨੇੜੇ ਰੱਖਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਇਕੱਠੇ ਸਮਾਂ ਬਿਤਾਉਣਾ ਦਿਲਾਂ ਨੂੰ ਨੇੜੇ ਲਿਆਉਂਦਾ ਹੈ।

ਅਕਸਰ ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਕਰਦਿਆਂ ਸੁਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅੱਜ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲਾਂ ਵਰਗਾ ਮੋਹ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ। ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਬੈਠਦੇ ਨਹੀਂ, ਨਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ? ਗੱਲ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਮਾਂ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਇਸ ਸਮੱਸਿਆ ਦਾ ਹੱਲ ਸਿਰਫ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਦੇਸ਼ ਦੇਣ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਵੀ ਸੋਚਣਾ ਪਵੇਗਾ ਕਿ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਦੇ ਨੇੜੇ ਆਉਣ ਦੇ ਕਿੰਨੇ ਮੌਕੇ ਮਿਲਦੇ ਹਨ। ਮਾਪਿਆਂ ਵੱਲੋਂ ਜੇ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਹਰ ਵੇਲੇ ? ਚੁੱਪ ਰਹਿਣ, ਦੂਰ ਬੈਠਣ ਜਾਂ ਆਪਣੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਨਾ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਹਾ ਜਾਵੇ, ਜੇ ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਨਾਲ ? ਬੈਠਦਿਆਂ ਉਸ ਨੂੰ ਸਿਰਫ਼ ਝਿੜਕਾਂ, ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਜਾਂ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਹੀ ਸੁਣਨ ਨੂੰ ਮਿਲਣ, ਤਾਂ ਉਸ ਦੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੇੜਤਾ ਕਿਵੇਂ ਪੈਦਾ ਹੋਵੇਗੀ ? ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਕੋਲ ਬਿਠਾਉਣਾ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਸੁਣਨਾ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਵਾਲਾਂ ਦੇ ਜਵਾਬ ਦੇਣਾ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਛੋਟੀਆਂ-ਛੋਟੀਆਂ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣਾ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਕਰਨਾ ਸਿਖਾਉਣਾ ਮਾਪਿਆਂ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਹੈ। ਪਰ ਸਤਿਕਾਰ ਦਾ ਅਰਥ ਸਿਰਫ਼ ਪੈਰੀਂ ਹੱਥ ਲਾਉਣਾ ਜਾਂ ਸਾਹਮਣੇ ਆਉਣ 'ਤੇ ਸਿਰ ਝੁਕਾ ਦੇਣਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਅਸਲੀ ਸਤਿਕਾਰ ਤਾਂ ਉਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਬੱਚਾ ਆਪਣੇ ਦਾਦਾ ਜੀ ਦੀ ਗੱਲ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਸੁਣੇ, ਦਾਦੀ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਦਾ ਗਲਾਸ ਫੜਾ ਦੇਵੇ, ਨਾਨੀ ਦੀ ਤਬੀਬਤ ਪੁੱਛੇ ਅਤੇ ਨਾਨੇ ਨਾਲ ਬੈਠ ਕੇ ਉਸ ਦੀਆਂ ਯਾਦਾਂ ਸਾਂਝੀਆਂ ਕਰੇ। ਰਸਮੀ ਸਤਿਕਾਰ ਕੁਝ ਪਲਾਂ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਦਿਲੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਮੋਹ ਉਮਰ ਭਰ ਨਿਭਦਾ ਹੈ।

ਪਹਿਲਾਂ ਦਾਦਾ-ਦਾਦੀ ਦੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਮਨਰੰਜਨ ਦਾ ਸਾਧਨ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਜੀਵਨ ਦੀ ਪਾਠਸ਼ਾਲਾ ਵੀ ਹੁੰਦੀਆਂ ਸਨ। ਪੰਛੀਆਂ, ਜਾਨਵਰਾਂ, ਰਾਜਿਆਂ, ਰਾਣੀਆਂ, ਸੂਰਬੀਰਾਂ ਅਤੇ ਲੋਕ-ਨਾਇਕਾਂ ਦੀਆਂ

ਕਹਾਣੀਆਂ ਰਾਹੀਂ ਬੱਚੇ ਸੱਚ ਬੋਲਣਾ, ਹਿੰਮਤ ਕਰਨੀ, ਦੂਜਿਆਂ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰਨੀ ਅਤੇ ਅੱਖ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਹੌਂਸਲਾ ਰੱਖਣਾ ਸਿੱਖਦੇ ਸਨ। ਕਹਾਣੀ ਸੁਣਾਉਂਦਿਆਂ ਦਾਦੀ ਬੱਚੇ ਦੇ ਸਿਰ 'ਤੇ ਹੱਥ ਫੇਰਦੀ, ਦਾਦਾ ਕਿਸੇ ਘਟਨਾ ਦੀ ਉਦਾਹਰਨ ਦਿੰਦਾ ਅਤੇ ਬੱਚਾ ਆਪਣੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਖ਼ਾਸ ਥਾਂ ਬਣਾ ਲੈਂਦਾ ਸੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੱਡਿਆਂ ਦੇ ਪਿਆਰ ਦੀਆਂ ਤਰੰਗਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਅੰਦਰ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਦੀਆਂ ਸਨ। ਅੱਜ ਕਈ ਬੱਚਿਆਂ ਦਾ ਖਾਲੀ ਸਮਾਂ ਸਕ੍ਰੀਨ ਦੇਖਦਿਆਂ ਬੀਤ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਮੋਬਾਈਲ 'ਤੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਮਿਲ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ, ਪਰ ਉਹ ਦਾਦੀ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਵਿੱਚ ਛੁਪਿਆ ਪਿਆਰ, ਦਾਦੇ ਦੀ ਗੱਲ ਵਿੱਚੋਂ ਮਿਲਣ ਵਾਲਾ ਅਨੁਭਵ ਅਤੇ ਨਾਨੀ ਦੀ ਗੋਦ ਦਾ ਨਿੱਘ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕਦੀਆਂ।

ਬਰਜਿੰਦਰ ਕੌਰ ਬਿਸਰਾਓ...
998 890 1324

ਤਕਨਾਲੋਜੀ ਨੂੰ ਦੁਸ਼ਮਣ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਇਸ ਨੂੰ ਰਿਸ਼ਤਿਆਂ ਦੀ ਥਾਂ ਵੀ ਨਹੀਂ ਲੈਣ ਦੇਣੀ ਚਾਹੀਦੀ।

ਮਾਪਿਆਂ ਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਕੁਝ ਸਮਾਂ ਅਜਿਹਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ, ਜਦੋਂ ਘਰ ਦੇ ਸਾਰੇ ਜੀਅ ਮੋਬਾਈਲ ਇਕ ਪਾਸੇ ਰੱਖ ਕੇ ਇਕੱਠੇ ਬੈਠਣ। ਦਾਦਾ-ਦਾਦੀ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਬਚਪਨ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਸੁਣਾਉਣ, ਪੁਰਾਣੀਆਂ ਤਸਵੀਰਾਂ ਦਿਖਾਉਣ ਅਤੇ ਪਰਿਵਾਰ ਨਾਲ ਜੁੜੀਆਂ ਯਾਦਾਂ ਸਾਂਝੀਆਂ ਕਰਨ। ਇਸ ਨਾਲ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਜੜ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਪਤਾ ਲੱਗੇਗਾ ਅਤੇ ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਭਾਵਨਾਤਮਕ ਸਾਂਝ ਵੀ ਡੂੰਘੀ ਹੋਵੇਗੀ। ਬੱਚਿਆਂ ਦਾ ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਨਾਲ ਮੋਹ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਰਿਵਾਰ ਦੀ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਜੇ ਦਾਦੀ ਖਾਣਾ ਬਣਾਉਂਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਬੱਚਾ ਉਸ ਕੋਲ ਬੈਠ ਕੇ ਕੋਈ ਛੋਟਾ ਕੰਮ ਸਿੱਖ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਦਾਦਾ ਜੀ ਬਾਗਬਾਨੀ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਬੱਚਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਬੂਟਿਆਂ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਦੇ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਨਾਨਾ ਜੀ ਤਾਂ ਪੁਰਾਣੇ ਗੀਤ ਜਾਂ ਲੋਕ-ਬੋਲੀਆਂ ਯਾਦ ਹਨ, ਤਾਂ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਉਹ ਸਿਖਾਏ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਜੇ ਨਾਨੀ ਨੂੰ ਸਿਲਾਈ, ਕਢਾਈ ਜਾਂ ਰਵਾਇਤੀ ਪਕਵਾਨ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਹੁਨਰ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਹ ਬੱਚਿਆਂ ਨਾਲ ਸਾਂਝਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਇਹ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਬਜ਼ੁਰਗ ਸਿਰਫ਼ ਘਰ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਵੱਡੇ ਉਮਰ ਦੇ ਜੀਅ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦੋਸਤ, ਅਧਿਆਪਕ ਅਤੇ ਅਨੁਭਵਾਂ ਦੇ ਖ਼ਜ਼ਾਨੇ ਹਨ। ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਜਨਮ ਦਿਨ, ਸਕੂਲ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ, ਖੇਡਾਂ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲਿਆਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਵਿੱਚ ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਦੀ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਵੀ ਬਹੁਤ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਗੱਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਦਾਦਾ-ਦਾਦੀ ਬੱਚੇ ਦੀ ਛੋਟੀ ਜਿਹੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ 'ਤੇ ਖੁਸ਼ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਹੌਂਸਲਾ-ਅਫ਼ਜ਼ਾਈ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਬੱਚੇ ਦੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ

ਆਪਣਾਪਣ ਵਧਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਦੇ ਜਨਮ ਦਿਨ, ਵਿਆਹ ਦੀ ਵਰ੍ਹੇਗੰਢ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਖ਼ਾਸ ਮੌਕੇ 'ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਕਾਰਡ ਬਣਾਉਣ, ਫੁੱਲ ਦੇਣ ਜਾਂ ਪਿਆਰ ਭਰੇ ਸ਼ਬਦ ਲਿਖਣ ਲਈ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਬੱਚੇ ਕਦੇ ਵੀ ਉਹ ਨਹੀਂ ਸਿੱਖਦੇ ਜੋ ਅਸੀਂ ਸਿਰਫ਼ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੱਸਦੇ ਹਾਂ, ਉਹ ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਉਸ ਤੋਂ ਸਿੱਖਦੇ ਹਨ ਜੋ ਸਾਨੂੰ ਕਰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਦੇਖਦੇ ਹਨ। ਜੇ ਮਾਪੇ ਆਪਣੇ ਮਾਤਾ-ਪਿਤਾ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਅਤੇ ਸਤਿਕਾਰ ਨਾਲ ਪੇਸ਼ ਆਉਂਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਸੁਣਦੇ ਹਨ, ਲੋੜ ਵੇਲੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਰਿਵਾਰ ਦਾ ਅਹਿਮ ਹਿੱਸਾ ਸਮਝਦੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਬੱਚੇ ਵੀ ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਵਿਹਾਰ ਸਿੱਖਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਜੇ ਬੱਚੇ ਆਪਣੇ ਮਾਪਿਆਂ ਨੂੰ ਦਾਦਾ-ਦਾਦੀ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਨੂੰ ਅਣਡਿੱਠਾ ਕਰਦਿਆਂ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਉੱਚੀ ਆਵਾਜ਼ ਵਿੱਚ ਗੱਲ ਕਰਦਿਆਂ ਜਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬੋਝ ਸਮਝਦਿਆਂ ਦੇਖਦੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਸਿਰਫ਼ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਲਈ ਸਤਿਕਾਰ ਪੈਦਾ ਕਰਨਾ ਅੱਖਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਮਾਪਿਆਂ ਨੂੰ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਦੀਆਂ ਚੰਗਿਆਈਆਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੱਸਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅੱਜ ਪਰਿਵਾਰ ਕੋਲ ਜੋ ਕੁਝ ਵੀ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਪਿਛਲੀ ਪੀੜ੍ਹੀ ਦੀ ਮਿਹਨਤ, ਤਿਆਗ ਅਤੇ

ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੋਣਾ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਵੀਡੀਓ ਕਾਲਾਂ, ਫੋਨ 'ਤੇ ਗੱਲਬਾਤ, ਇਕੱਠੇ ਮਨਾਏ ਜਾਂਦੇ ਤਿਉਹਾਰ ਅਤੇ ਸਮੇਂ-ਸਮੇਂ 'ਤੇ ਮਿਲਣ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਰਿਸ਼ਤਿਆਂ ਨੂੰ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਰੱਖ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ਯਾਦ ਕਰਵਾਉਣ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਵਧ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੁਭਾਅ, ਰੁਚੀਆਂ ਅਤੇ ਜੀਵਨ ਦੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਨਾਲ ਵੀ ਜਾਣ ਕਰਵਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਹਰ ਫੋਨ ਕਾਲ ਸਿਰਫ਼ ਪੜ੍ਹਾਈ ਦੇ ਅੰਕ ਪੁੱਛਣ ਜਾਂ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਕਰਨ ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਨਾ ਰਹੇ, ਸਗੋਂ ਹਾਸੇ-ਮਜ਼ਾਕ, ਪਿਆਰ ਅਤੇ ਸਾਂਝੀਆਂ ਯਾਦਾਂ ਨਾਲ ਭਰੀ ਹੋਵੇ, ਤਾਂ ਦੂਰੀਆਂ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਨੇੜਤਾ ਬਣੀ ਰਹਿ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਬਜ਼ੁਰਗ ਪਰਿਵਾਰ ਦਾ ਅਤੀਤ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ ਸਗੋਂ ਬੱਚਿਆਂ ਦਾ ਭਵਿੱਖ ਵੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਕੋਲ ਜੀਵਨ ਦਾ ਉਹ ਤਜ਼ਰਬਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਕਿਤਾਬਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਮਿਲ ਸਕਦਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਬਦਲਾਅ ਦੇਖੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਅੱਖੇ ਹਾਲਾਤਾਂ ਵਿੱਚ ਪਰਿਵਾਰ ਸੰਭਾਲਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਈ ਅਜਿਹੀਆਂ ਸਥਿਤੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਲੰਘੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਬੱਚੇ ਜੀਵਨ ਜਿਊਣ ਦੀ ਕਲਾ ਸਿੱਖ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਜਦੋਂ ਬੱਚੇ ਆਪਣੇ ਦਾਦਾ-ਦਾਦੀ ਜਾਂ ਨਾਨਾ-ਨਾਨੀ ਤੋਂ ਪਰਿਵਾਰ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ ਸੁਣਦੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਜੜ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪਰਿਵਾਰ ਕਿਹੜੇ

ਸੰਘਰਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਲੰਘਿਆ, ਕਿਹੜੀਆਂ ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਜੋੜ ਕੇ ਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਅੱਜ ਦੀਆਂ ਸਹੂਲਤਾਂ ਪਿੱਛੇ ਕਿੰਨੀ ਮਿਹਨਤ ਲੱਗੀ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ੁਕਰਗ੍ਰਾਜ਼ਰੀ, ਸਹਿਣਸ਼ੀਲਤਾ ਅਤੇ ਪਰਿਵਾਰਕ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਪੈਦਾ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਦਾ ਸਾਥ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਸਿਰਫ਼ ਪਿਆਰ ਹੀ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ, ਸਗੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਵੀ ਸਿਖਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹਰ ਉਮਰ ਦੇ ਮਨੁੱਖ ਦੀਆਂ ਆਪਣੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਅਤੇ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਹ ਸਮਝ ਭਵਿੱਖ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹੋਰ ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲ ਅਤੇ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਇਨਸਾਨ ਬਣਨ ਵਿੱਚ ਸਹਾਇਕ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਮਨਾਂ ਵਿੱਚ ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਲਈ ਮੋਹ ਪੈਦਾ ਕਰਨਾ ਕੋਈ ਇੱਕ ਦਿਨ ਦਾ ਕੰਮ ਨਹੀਂ। ਇਹ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਦੇ ਛੋਟੇ-ਛੋਟੇ ਯਤਨਾਂ ਨਾਲ ? ਸੰਭਵ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇੱਕ ਕਹਾਣੀ, ਇੱਕ ਪਿਆਰ ਭਰੀ ਗੱਲ, ਇਕੱਠੇ ਖਾਧੀ ਰੋਟੀ, ਸਿਰ ਉੱਤੇ ਰੱਖਿਆ ਹੱਥ, ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਾਪਤੀ 'ਤੇ ਮਿਲੀ ਥਾਪੀ ਅਤੇ ਅੱਖੇ ਵੇਲੇ ਦਿੱਤਾ ਸਾਥ, ਇਹ ਸਾਰੇ ਉਹ ਬੀਜ ਹਨ ਜੋ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਮਨਾਂ ਵਿੱਚ ਮੋਹ ਦੇ ਰੁੱਖ ਬਣ ਕੇ ਉੱਗਦੇ ਹਨ। ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਨਹੀਂ ਭੁੱਲਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਕਿ ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਨੂੰ ਬੱਚਿਆਂ ਤੋਂ ਸਿਰਫ਼ ਸਤਿਕਾਰ ਦੀ ਉਮੀਦ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਸਗੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇਪਣ, ਗੱਲਬਾਤ ਅਤੇ ਸਾਥ ਦੀ ਵੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਅਜਿਹੇ ਰਿਸ਼ਤਿਆਂ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਸ਼ਰਤ ਦੇ ਪਿਆਰ ਮਿਲੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਸੁਣੀਆਂ ਜਾਣ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਜੜ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਜੁੜਨ ਦਾ ਮੌਕਾ ਮਿਲੇ। ਉਹ ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਦੇ ਰਿਸ਼ਤੇ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਹੋਰ ਕੋਈ ਰਿਸ਼ਤਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਜੇ ਅਸੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਸਾਡੇ ਬੱਚੇ ਭਵਿੱਖ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਨੂੰ ਇਕੱਲਾ ਨਾ ਛੱਡਣ, ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਅੱਜ ਤੋਂ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਨਾਂ ਵਿੱਚ ਮੋਹ, ਸਤਿਕਾਰ ਅਤੇ ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲਤਾ ਦੇ ਬੀਜ ਬੀਜਣੇ ਪੈਣਗੇ। ਇਹ ਕੰਮ ਸਿਰਫ਼ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਨਸੀਹਤਾਂ ਦੇਣ ਨਾਲ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਹਰ ਜੀਅ ਵੱਲੋਂ ਪਿਆਰ ਭਰਿਆ ਮਾਹੌਲ ਸਿਰਜਣ ਨਾਲ ਹੀ ਸੰਭਵ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਨਾਲ ? ਮੋਹ ਵਿਰਾਸਤ ਵਿੱਚ ਮਿਲਣ ਵਾਲੀ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਸਾਂਝੇ ਪਲਾਂ ਵਿੱਚ ਪਲਣ ਵਾਲੀ ਇੱਕ ਭਾਵਨਾ ਹੈ। ਜਿਹੜੇ ਬੱਚੇ ਅੱਜ ਦਾਦਾ-ਦਾਦੀ ਦੀ ਗੋਦ ਵਿੱਚ ਪਿਆਰ ਲੈ ਕੇ ਵੱਡੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਕੱਲ੍ਹ ਕਿਸੇ ਦੇ ਬਜ਼ੁਰਗ ਹੋਣ 'ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਇਕੱਲੇਪਣ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਦੀ ਸੰਵੇਦਨਾ ਵੀ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਪੈਦਾ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਆਪਣੇ ਘਰਾਂ ਵਿੱਚ ਮੁੜ ਉਹ ਸਾਂਝਾਂ ਪੈਦਾ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਣ ਜਿੱਥੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਕੋਲ ਬੈਠਣ ਲਈ ਕਿਹਾ ਨਾ ਜਾਵੇ, ਸਗੋਂ ਉਹ ਆਪ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਜਾਣ ਲਈ ਉਤਾਵਲ ਹੋਣ। ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਘਰਾਂ ਵਿੱਚ ਹੀ ਪੀੜ੍ਹੀਆਂ ਵਿਚਕਾਰ ਮੋਹ ਦੀਆਂ ਤੰਦਾਂ ਮਜ਼ਬੂਤ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਪਰਿਵਾਰ ਸੱਚੇ ਅਰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਪਰਿਵਾਰ ਬਣਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਜਿਹੜੇ ਮਾਪੇ ਆਪਣੇ ਬੱਚਿਆਂ ਅਤੇ ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਨੂੰ ਜੋੜਨ ਦੀ ਕੜੀ ਬਣਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਆਪਣਾ ਬੁਢਾਪਾ ਵੀ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਅੱਰਤਾਂ ਉਪਰ ਅੱਤਿਆਚਾਰ ਅਤੇ ਨਿਆਂ ਦੀ ਦਸ਼ਾ

ਅੱਜ ਅੱਰਤਾ ਦੇ ਜ਼ੁਲਮ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਉਸ ਮੁਕਾਮ ਤੇ ਹੈ ਜਿਥੇ ਉਹਨਾ ਦਾ ਜਿਉਣਾ ਆਪਣੇ ਆਪ ਲਈ ਚਣੌਤੀਪੂਰਨ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ 21 ਵੀਂ ਸਦੀ ਵਿੱਚ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਆਪਣੀ ਮਾਨਸਿਕਤਾ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਬਦਲਿਆ ਦਿਖਾਵੇ ਲਈ ਜਰੂਰ ਸਭ ਅਗਾਹਵਧੂ ਸਮਾਜ ਦੇ ਬਸਿੰਦੇ ਹਾਂ ਪਰ ਅੱਰਤਾ ਦੀ ਅਜਾਦੀ ਪ੍ਰਤੀ ਸਾਡੀ ਮਾਨਸਿਕਤਾ ਦਾ ਘੇਰਾ ਵਿਸ਼ਾਲ ਨਾ ਹੋ ਸਕਿਆ ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਅਜੋਕੇ ਸਮੇਂ ਦੌਰਾਨ ਘਰੇਲੂ ਹਿੰਸਾ, ਤਲਾਕ, ਦਾਜ ਦਹੇਜ਼, ਛੇੜ-ਛਾੜ, ਐਸਿਡ ਅਟੈਕ, ਬਲਾਤਕਾਰ ਇਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਆਪਣੇ ਜ਼ੁਲਮਾਂ ਨੂੰ ਛਪਾਉਣ ਜਾਂ ਹਾਊਮੇ ਨੂੰ ਪੱਠੇ ਪਉਂਦਿਆਂ ਜਾਨ ਮਾਰਨ ਤੱਕ ਵੀ ਨਹੀਂ ਡਰਦੇ। @ਅੱਰਤਾਂ ਦੇ ਖਿਲਾਫ਼ ਅਪਰਾਧਾਂ ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਤੇਜ਼ ਨਿਆਂ ਅਤੇ ਅੱਰਤਾਂ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਬਾਰੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਵਲੋਂ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸੰਮੇਲਨ ਦੀ ਚੰਗੀ ਪਹਿਲ ਹੈ। ਕਾਨੂੰਨ ਵਿਚ ਸੋਧ ਕਰਕੇ ਫਾਂਸੀ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਤੈਅ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਪਰ ਘਟਨਾਵਾਂ ਰੁਕਣ ਦੀ ਵਜਾਏ ਹੋਰ ਵੀ ਵਧ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਕਲਕੱਤਾ ਦੀ ਲੇਡੀ ਟਰੇਨੀ ਡਾਕਟਰ ਨਾਲ ਜਬਰ ਜਨਾਹ ਪਿੱਛੇ ਹੱਤਿਆ, ਦੇਹਰਾਦੂਨ ਵਿੱਚ ਨਬਾਲਗ ਨਾਲ ਜਬਰ ਜਨਾਹ, ਜੋਧਪੁਰ ਵਿਚ ਤਿੰਨ ਸਾਲ ਦੀ ਬੱਚੀ ਤੇ ਬੈਂਗਲੁਰੂ ਵਿਚ ਵਿਦਿਆਰਥਣ ਨਾਲ ਜਬਰ ਜਨਾਹ ਦੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਸਾਹਮਣੇ ਆਈਆਂ ਹਨ। ਅਦਾਲਤੀ ਕੇਸਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਏਨੀ ਲੰਬੀ ਹੈ ਕਿ ਪੀੜਤ ਇਨਸਾਫ਼ ਤੋਂ ਹਾਰ ਕੇ ਬੈਠ ਜਾਂਦੇ ਅਤੇ ਦੋਸ਼ੀ ਧਿਰ ਸਬੂਤ ਨਸ਼ਟ ਕਰ ਜਾਂ ਗਵਾਹਾਂ ਨੂੰ ਮੁਕਰਾ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਹੋਣਾ ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਸਫਰ ਹਰ ਪੀੜਤ ਲਈ ਅਸਹਿ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਕਿ ਪੁਰਾਤਨ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਇਹ ਸ਼ੋਸ਼ਣ ਬਾਲ ਵਿਆਹ, ਰੁਪੇਲ, ਵਿਧਵਾ ਅੱਰਤਾ ਦੇ ਆਸਰਮ, ਬਹੁ-ਵਿਆਹ, ਦਾਸੀ ਤੇ ਸਤੀ ਪ੍ਰਥਾ ਵਰਗੀਆਂ ਰੂੜੀਵਾਦੀ ਰੀਤੀ ਕਾਰਨ ਹਫ਼ਾਉਦੀਆਂ ਸਨ ਭਾਵੇਂ ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਸਾਮਰਾਜ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਦੀ ਕਾਫੀ ਹੱਦ ਤੱਕ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਪਰ ਧਰਮ ਜਾਂ ਜਾਤੀ ਠੇਕੇਦਾਰਾਂ ਨੇ ਸਫਲ ਨਾ ਹੋਣ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਉਸੇ ਚਲੇ ਚਾਲ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਹੈ ਕਿ ਅੱਜ ਅੱਰਤਾਂ ਨੂੰ ਫਿਲਮਾਂ, ਮਸ਼ਹੂਰੀਆਂ, ਡਾਂਸਰਾਂ ਜਾਂ ਮਨੋਰੰਜਨ ਦੀ ਵਸਤੂ ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਤੇ ਦੂਸਰੇ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਨੇ ਮਹਿਲਾਵਾਂ ਨੂੰ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਲਿੰਗ ਅਧਾਰ ਤੇ ਬਰਾਬਰ ਕੰਮ, ਤਨਖਾਹ

ਸਮਾਜਿਕ ਰੁਤਬਾ ਤੇ ਅਜਾਦੀ ਲਈ ਲੋੜੀਂਦੇ ਨਿਯਮ ਦਿੱਤੇ ਹਨ। ਅੱਜ ਦੇ ਤਕਨੀਕੀ ਯੁੱਗ ਵਿੱਚ ਅੱਰਤਾ ਉਪਰ ਹਿੰਸਾ ਦਾ ਵਧਣਾ ਹੋਰ ਸਰਮਨਾਕ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਰ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਭਾਰਤੀ ਅੱਰਤਾ ਮਰਦਾਂ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਉਨਤੀ ਲਈ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ।

ਮਨੁੱਖੀ ਵਰਤਾਰੇ ਦੇ ਕਾਰਨ 33 ਕਰੋੜ ਦੇਵੀ- ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀ ਧਰਤੀ ਹਿੰਸਾ ਨਾਲ ਪਲੀਤ ਹੋਏ ਮਹੋਲ ਦੇ ਕਰਕੇ ਨਰਕ ਸਮਾਨ ਜਾਪਦੀ ਹੈ। ਆਏ ਦਿਨ ਇਨਸਾਨੀਅਤ ਨੂੰ ਸਰਮਸਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਨਾਲ ਮਹਿਲਾ ਸਰੀਰਕ ਸ਼ੋਸ਼ਣ ਦੀ 90.1 ਫੀਸਦੀ ਦਰ ਕਰਕੇ ਪੰਜਵੇਂ ਤੇ ਖਤਰਨਾਕ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਲਿਸਟ ਵਿੱਚ ਛੇਵੇਂ ਨੰਬਰ ਤੇ ਖੜਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਦੂਜੇ ਮੁਲਕ ਦੇ ਲੋਕ ਤਾਂ ਸਹਿਮੇ ਹੀ ਹੋਏ ਹਨ ਭਾਰਤ ਦੀ ਮਹਿਲਾਵਾਂ ਵੀ ਖੰਢੇ ਦੇ ਛਾਏ ਹੋਣ ਜਿਉ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਉਪਰੋਕਤ ਵਿਗਿਆਨਕ ਸੋਚ, ਖਾਪ ਪੰਚਾਇਤ, ਢੋਗੀ ਧਾਰਮਿਕ ਬਾਬਿਆਂ ਤੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਪਹੁੰਚ ਤੋਂ ਸੱਖਣੀ ਕਾਰਜ ਸੈਲੀ ਨੇ ਜ਼ੁਲਮਾਂ ਵਿੱਚ ਹੋਰ ਵਾਧਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਭਾਰਤੀ ਲੋਕਤੰਤਰ ਜਾਂ ਜਮਹੂਰੀਅਤ ਤਾਂ ਸਿਰਫ਼ ਨੇਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਗੱਦੀ

ਦਵਾਉਣ ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਰਿਹਾਈ। ਜੇਕਰ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਸੈਸਨ ਮਹਿਲਾਵਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਸਖਤ ਜਾਂ ਨਰਮ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦੀ ਬਹਿਸ ਵਿੱਚ ਸਮਾਂ ਤੇ ਪੈਸਾ ਬਰਬਾਦ ਕਰਨ ਨਾਲੋਂ ਸੁਰੱਖਿਆ ਵਿਵਸਥਾ ਤੇ ਨਿਆਂ ਪ੍ਰਾਣਾਲੀ ਨੂੰ ਸੁਚੱਜੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਵੀ ਹਿੰਸਕ ਹਨੇਰੀ ਨੂੰ ਠੱਲਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਅੰਜੂ ਕੌਸਲ ਧਾਲੀਵਾਲ,
99880 03419

ਅੱਰਤਾ ਨੂੰ ਕਮਜ਼ੋਰ ਜਾਂ ਦੂਜਿਆਂ ਆਸਰੇ ਉਨਤੀ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਵਰਗ ਹੀ ਸਮਝਿਆ ਗਿਆ। ਬਦਲੇ ਜਮਾਨੇ ਦੀ ਨਾਰੀ ਨੇ ਜਦੋਂ ਅਵਾਜ਼ ਉਠਾਉਣ ਦੀ ਜੁਰਅਤ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਹਾਊਮੇ ਭਰੇ ਸਮਾਜ ਨੇ ਦਬਾਉਣ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਉਮਰ ਤੇ ਸਥਾਨਕ ਮਰਿਆਦਾ ਦਾ ਫਰਕ ਵੀ ਅੱਖੋਂ ਉਹਲੇ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਅੱਜ ਛੋਟੀ ਬੱਚੀ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਬਜ਼ੁਰਗ ਅੱਰਤਾ ਵੀ ਦਿਨ ਦਿਹਾੜੇ ਇਸ ਵਹਿਸੀਪਣ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਮਾਨਸਿਕ ਨਿਵਾਣ ਦੇ ਕਾਰਨ ਘਰਾਂ ਵਿੱਚ ਵਾਪਰੀ

ਹਿੰਸਾ ਦਾ ਹੀ ਅਗਲਾ ਰੂਪ ਦਫਤਰ, ਪਬਲਿਕ ਟਰਾਂਸਪੋਰਟ, ਸਕੂਲ, ਕਾਲਜ, ਧਾਰਮਿਕ ਸਥਾਨ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਬੇਖੋਫ਼ ਵਾਪਰੇ ਨਿਰਭਇਆ ਮੁਰਬਲ, ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਕਿਰਨਜੀਤ ਕਾਂਡ ਤੇ ਤਾਜੇ ਵਾਪਰੇ ਆਂਧਰਾ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਲੇਡੀ ਡਾਕਟਰ ਨਾਲ ਘਿਨਾਉਣੇ ਕਾਂਡ ਤੇ ਬਾਅਦ ਅਗਨ ਭੇਟ ਕਰਨਾ ਹਿੰਸਾ ਦਾ ਸਿਖਰ ਹੈ ਵਿਡੰਵਨਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਹਰ ਅਜਿਹੀ ਘਟਨਾ ਪਿੱਛੇ ਲੋਕ ਏਕਤਾ ਦੀ ਲਹਿਰ ਦੋਸੀਆਂ ਨੂੰ ਜੋਲ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਵਿੱਚ ਸਫਲ ਹੋ ਜਾਂਦੇਗੀ ਪਰ ਕੀ ਅਸੀਂ ਇਸ ਨਾਲ ਅਜਿਹੇ ਦੁਸ਼ਟ ਕਰਮ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਰੋਕ ਸਕਾਂਗੇ ਜੋ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿੱਚ ਵੱਡਾ ਸਵਾਲ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਦੀ ਭੂਬਦੀ ਅਰਥ ਵਿਵਸਥਾ ਤੇ ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰੀ ਤੋਂ ਕਲਪ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਨੀਵੇਂ ਦਰਜੇ ਦੀ ਸਿਆਸੀ ਖੇਡ, ਨਸ਼ੇ ਦੀ ਚਾਟ ਤੇ ਲਗਾ ਅਪਰਾਧਕ ਦੁਨੀਆਂ ਨੂੰ ਅਪਨਾਉਣ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਕਰਦੀ ਹੈ।

ਦੇਸ਼ ਅੰਦਰ ਵੇਲੇ ਇਸ ਜ਼ੁਲਮ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਲਈ ਸਾਰਥਕ ਕਦਮ ਚੁਕਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਨੌਜਵਾਨ ਪੀੜੀ ਨੂੰ ਨਸ਼ੇ ਦੀ ਤਲਿਸਮੀ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਬਾਹਰ ਕੱਢਣ ਲਈ ਪੂਰਨ ਪਬੰਦੀ ਦੀ ਪਹਿਲ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਜਿਸ

ਕਾਰਨ ਘਟਨਾਵਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਦਿਨ-ਦਿਨ ਬ-ਦਿਨ ਵਧਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਸਿਆਸੀ ਨੇਤਾ ਅਜਿਹੇ ਘਟਨਾਵਾਂ ਦੀਆਂ ਲੋਕ ਲਹਿਰਾਂ ਨੂੰ ਹਾਈਜੈਕ ਕਰਨ ਨਾਲੋਂ ਸਮਾਜ ਪ੍ਰਤੀ ਜ਼ਮੇਵਾਰੀਆਂ ਵੱਲ ਧਿਆਨ ਦੇਣ ਜਿਸ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਚੁਣਿਆ ਤੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਪੈਸੇ ਨਾਲ ਸੱਤਾ ਦਾ ਅਨੰਦ ਮਾਣ ਰਹੇ ਹਨ। ਵਿਭਾਗਾਂ ਦੀਆਂ ਲਗਾਮਾਂ ਹੀ ਕਸ ਕੇ ਰੱਖਣ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿੰਨੀਆਂ ਹੀ ਅਜਿਹੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਰੋਕਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਦਿਖਾਵੇ ਦੀ ਬਰਖਾਸਤੀ ਘਟਨਾ ਲਈ ਮੱਲਮ ਦੇ ਤੁਲ ਵੀ ਨਹੀਂ। ਜਿਹੜੇ ਵੋਟਾਂ ਸਮੇਂ ਬੜੇ ਉਚ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨਾਲ ਅੱਰਤਾ ਦੀ ਰਾਖੀ, ਪੜਾਈ, ਰੋਜ਼ਗਾਰ ਦੇ ਢੱਢੇ ਕੁੱਟਦੇ ਹਨ ਚੋਣਾਵੀ ਦੰਗਲ ਮਗਰੋਂ ਗਿਰਝ ਦੀ ਅਸਮਾਨੀ ਉਡਾਰੀ ਵਾਗ ਗਾਇਬ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਅਜਾਦੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੀ ਅੱਰਤਾ ਦੀ ਦਸ਼ਾ ਬਦ ਤੇ ਬਦਤਰ ਹੁੰਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਭਾਰਤ ਦਾ ਅੱਰਤਾ ਸੁਰੱਖਿਆ ਪ੍ਰਤੀ ਟੀਚਾ ਬਹੁਤ ਨੀਵੇਂ ਦਰਜੇ ਤੇ ਖੜਾ ਹੈ। ਦੁਨੀਆਂ ਵਿੱਚ ਮਾਰੀਆ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਢੀਗਾਂ ਉਸ ਸਮੇਂ ਬੋਹਾ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਵਿਹ ਜਾਦੀਆਂ ਹਨ ਜਦੋਂ ਸਾਂਤੀਪੂਰਨ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਲੜੀ ਵਿੱਚ ਭਾਰਤ 141 ਨੰਬਰ ਤੇ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਆਪਣੇ ਹੀ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਖੰਫਨਾਕ ਮੰਜਰ (ਮਹੋਲ) ਤੇ ਜ਼ੁਲਮ ਦੀ ਇਸ ਇਤਹਾ ਵਾਲੀ ਹੱਦ ਨੂੰ ਤੋੜਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਜਿਸ ਲਈ ਕੁਲ ਭਾਰਤ ਦੀਆਂ ਸਮਾਜ ਸੇਵੀ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ, ਸੰਸਥਾਵਾਂ, ਖ਼ੁੱਧਸੀਵੀ ਤੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਪਾਰਟੀਆਂ ਨੂੰ ਸਿਆਸਤ ਤੇ ਉਪਰ ਉਠ ਮੋਮਬੱਤੀ ਮਾਰਚ, ਧਰਨੇ, ਮੁਜਾਹਰੇ ਤੇ ਅਗਲੇ ਕਦਮ ਵਿਭਾਗੀ ਮੁਸਤੈਦੀਆਂ ਤੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੀ ਨਿਰੰਤਰ ਰਫਤਾਰ ਵਿੱਚ ਤੇਜ਼ੀ ਲਿਆਉਣ ਲਈ ਹੰਝਲੇ ਮਾਰਨੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਦਰੁਸਤੀ ਨਾਲ ਨੱਪੀ ਜ਼ੜ ਜਾਲਮਾਨਾ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਨਜ਼ਰੀਆ ਬਦਲਣ ਵਿੱਚ ਸਹਾਈ ਹੋ ਸਕੇ ਤੇ ਫਿਰ ਤੇ ਭਾਰਤ ਸਾਂਤੀ ਤੇ ਸੁਰੱਖਿਆ ਵਾਲਾ ਦੇਸ਼ ਬਣੇ। ਅੱਰਤਾ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਹੱਕਾਂ ਲਈ ਸੈਮੀਨਰਾਂ ਦੁਵਾਰਾ, ਸਿੱਖਿਆ ਤੇ ਖ਼ੁਦ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਮਰਦਾਂ ਨੂੰ ਸਮਾਜਿਕ ਜਿਮੇਵਾਰੀਆਂ ਤੇ ਕਦਰਾਂ ਕੀਮਤਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਸੁਚੇਤ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਜੋ ਦੇਸ਼ ਦੀਆਂ ਬੇਟੀਆਂ ਚੰਗੀ ਤਲੀਮ ਹਾਸਿਲ ਕਰ ਆਪਣੇ ਭਵਿੱਖ ਨੂੰ ਅਜਾਦ ਤੇ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਮਹੋਲ ਵਿੱਚ ਸਨੁਹਿਰੀ ਬਣਾ ਸਕਣ।

ਸਰਬਸੰਮਤੀ, ਸਬਰਸੰਮਤੀ ਜਾਂ ਫਿਰ ਜ਼ਬਰਸੰਮਤੀ

ਲੋਕਤੰਤਰ ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਕਿ ਹਰ ਇੱਕ ਨਾਗਰਿਕ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਵੋਟ ਪਾਉਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ। ਵੋਟ ਵੀ ਪਰਦੇ ਵਿਚ ਪਾਉਣੀ ਕਿਸੇ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਨਹੀਂ। ਵੋਟਰ ਆਪਣੀ ਮਨ ਮਰਜ਼ੀ ਮੁਤਾਬਿਕ ਉਹ ਕਿਸੇ ਵੀ ਉਮੀਦਵਾਰ ਨੂੰ ਵੀ ਵੋਟ ਪਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਕੋਈ ਵੀ ਜਬਰਦਸਤੀ ਨਹੀਂ ਕਿ ਤੂੰ ਉਸ ਨੂੰ ਵੋਟ ਪਾ ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ

ਸੂਬੇਦਾਰ ਜਸਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਭੁਲੇਰੀਆ
ਮਮਦੇਟ 7589155501

ਲੋਕਤੰਤਰ ਦੀ ਤਾਂ ਵੋਟਰ ਤੋਂ ਵੋਟ ਦੇ ਸ਼ਰੇਆਮ ਅਧਿਕਾਰ ਖੋਹ ਲਏ ਗਏ ਹਨ। ਕਿੱਧਰੇ ਤਾਂ ਪੈਸੇ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਸਰਪੰਚੀ ਦੀ ਬੋਲੀ ਇੰਨੀ ਲਾ ਦਿਤੀ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ ਅਗੋਂ ਸੁਪਨੇ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਸੋਚ ਸਕਦਾ। ਕਿੱਧਰੇ ਸਤਾ ਧਾਰੀ ਸਤਾ ਦਾ ਰੋਹਬ ਜਮਾ ਕੇ ਆਪਣੀ ਸਰਪੰਚੀ ਪੱਕੀ ਕਰੀ ਬੈਠੇ ਹਨ। ਕਈ ਡਾਂਗ ਧਾਰੀ ਆਪਣੀ ਡਾਂਗ ਦੇ ਜ਼ੋਰ ਤੇ ਸਰਪੰਚੀ ਲੈਂਦੇ ਨਜ਼ਰ ਆ ਰਹੇ ਹਨ। ਬਸ ਥੋੜ੍ਹੇ ਹੀ ਪਿੰਡ ਹੋਣਗੇ ਜਿਹੜੇ ਇਹ ਸੋਚ ਕੇ ਬੈਠੇ ਹਨ ਕਿ ਭਾਈ ਜਿਹੜਾ ਆਪਣੇ ਗੁੱਧ ਨਾਲ ਵੋਟਾਂ ਜਿਆਦਾ ਆਪਣੇ ਡੱਬੇ ਵਿੱਚ ਪੁਆ ਲਵੇ। ਅਸੀਂ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਸਰਪੰਚ ਮੰਨ ਲਾਵਾਂਗੇ। ਪਰ ਬਹੁਤ ਥੋੜ੍ਹੇ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਤਾਂ ਲੜਾਈ ਦੇ ਆਸਾਰ ਬਣੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਬਹੁਤਿਆਂ ਉਮੀਦਵਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਨਾਮਜ਼ਦਗੀਆਂ ਕੌਸਲ ਹੋ ਜਾਣੀਆਂ ਹਨ। ਕਈਆਂ ਦੇ ਕਾਗਜ਼ ਪੂਰੇ ਨਹੀਂ ਨਿਕਲਣੇ। ਕਈਆਂ ਦਾ ਕੁਝ ਤੇ ਕਈਆਂ ਦਾ ਕੁੱਝ ਖਰਾਬ ਨਿਕਲਣਾ ਹੈ। ਅੱਧੀ ਤਸਵੀਰ ਪੰਜ ਤਰੀਕ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਸਾਫ਼ ਹੋ ਜਾਣੀ ਹੈ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਾਗਜ਼ ਰੱਦ ਹੋ ਗਏ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਸੜਕਾਂ ਤੇ ਆ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਕਈਆਂ ਨੇ ਲੜਾਈ ਲੜਨੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦੇਣੀ ਹੈ। ਬਹੁਤੀਆਂ ਨੇ ਸੱਤਾਧਾਰੀ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਕਾਗਜ਼ ਰੱਦ ਕਰਵਾਉਣ ਦਾ ਜ਼ਮੇਵਾਰ ਠਹਿਰਾਉਣਾ

ਹੈ। ਹੁਣ ਹਰ ਇੱਕ ਦੇ ਮੂੰਹ ਵਿੱਚ ਇਹੋ ਹੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਕਿਹੜਾ ਲੋਕ ਤੰਤਰ ਹੈ ਜਿਥੇ ਸਾਫ਼ ਸੁੱਧਰਾ ਇਲੈਕਸ਼ਨ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਜਿਥੇ ਚਾਹਵਾਨ ਉਮੀਦਵਾਰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਅਗੇ ਹੀ ਨਹੀਂ ਲਿਆ ਸਕਦੇ ਜਿਹੜੇ ਅੱਜ ਪੈਸੇ ਖਰਚ ਕੇ ਧੱਕਾ ਸ਼ਾਹੀ ਕਰਕੇ ਜਿੱਤਣਗੇ ਉਹ ਕੀ ਪਿੰਡ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਕਰਨਗੇ। ਪਿੰਡ ਨੂੰ ਕੀ ਚਾਹੀਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕੀ ਉਹ ਇੱਕਠੇ ਬੈਠ ਕੇ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਨਿਰਣਾ ਕਰਨ ਕਿ ਕਿਹੜਾ ਬੰਦਾ ਆਪਣੇ ਪਿੰਡ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਕਰਵਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਾਰ ਇਹਨਾਂ ਚੋਣਾਂ ਨੇ ਭਰਾ ਭਰਾ ਵਿੱਚ ਦੂਰੀਆਂ ਪਾ ਦਿਤੀਆਂ ਹਨ। ਗਲੀ ਮੁਹੱਲੇ ਸਭ ਨਿੱਖੜ ਚੁਕੇ ਹਨ। ਇੱਕੋ ਮਾਂ ਦੇ ਜਾਏ ਇੱਕੋ ਪਿੰਡ ਦੇ ਵਸਨੀਕ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਅੱਖਾਂ ਕੱਢ ਕੱਢ ਕੇ ਵੇਖਦੇ ਨਜ਼ਰ ਆ ਰਹੇ ਹਨ। ਜੋ ਕਿ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ। ਸਾਡੇ ਸਮੁੱਚੇ ਸਮਾਜ ਨੂੰ ਆਪ ਸਮਝਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੀ ਮਸਲਾ ਹੱਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੈਠ ਕੇ ਮਸਲਾ ਹੱਲ ਕਰ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਜਿੱਥੇ ਕੋਈ ਧਿਰ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦੀ ਉੱਥੇ ਵੋਟਾਂ ਪੁਆ ਲਉ ਜਿਥੇ ਸਾਰਾ ਪਿੰਡ ਸਹਿਮਤੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ਉੱਥੇ ਸਹਿਮਤੀ ਨਾਲ ਸਰਪੰਚ ਚੁਣ ਲਉ। ਪਰ ਕਿੱਧਰੇ ਵੀ ਜ਼ਬਰ ਸੰਮਤੀ, ਧੱਕਾ ਸੰਮਤੀ ਨਹੀਂ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ। ਆਪਣਾ ਪਿੰਡ ਆਪਣਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਆਪਣੇ ਆਪਣੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਕਿਸੇ ਦੀ ਉਂਗਲ ਪਿਛੇ ਲੱਗ ਕੇ ਆਪਣਾ ਸਹਿਚਾਰ ਆਪਣੀ ਭਰਪੋਈ ਨਹੀਂ ਤੋੜਨੀ ਚਾਹੀਦੀ। ਵੋਟਾਂ ਤਾਂ ਅੱਜ ਗਈਆਂ ਤੇ ਕੱਲ ਫਿਰ ਆਈਆਂ। ਗੰਦੀ ਸਿਆਸਤ ਤੋਂ ਉਪਰ ਉੱਠ ਕੇ ਆਪਣਾ ਸਹੀ ਉਮੀਦਵਾਰ ਚੁਣਨ ਦੀ ਹਿਮਤ ਰੱਖੀਏ। ਕੱਲ ਨੂੰ ਇਹ ਨਾ ਲੋਕ ਕਹਿਣ ਕੇ ਇਹ ਸਰਬਸੰਮਤੀ ਨਹੀਂ ਸਬਰਸੰਮਤੀ ਜਾਂ ਫਿਰ ਜ਼ਬਰਸੰਮਤੀ ਹੋਈ ਹੈ।

ਵਿਰਸਾ : ਅਲੋਪ ਹੋ ਗਈ ਰੱਸੀਆਂ ਵੱਟਣੀ ਕੁੰਡੀ

ਪੰਜਾਬ ‘ਚ ਜਦੋਂ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਦੇ ਧੰਦੇ ਦਾ ਮਸ਼ੀਨੀ ਕਰਨ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਖੇਤੀ ਦਾ ਸਾਰੇ ਦਾ ਸਾਰਾ ਧੰਦਾ ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਅਤੇ ਬਲਦਾਂ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਖੇਤੀ ਦਾ ਕੰਮ ਲਗਭਗ ਸਾਰਾ ਸਾਲ ਚੱਲਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ। ਹਾੜੀ ਦੇ ਸੀਜਨ ਵਿੱਚ ਜਦੋਂ ਕਣਕ ਵੱਢੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ ਤਾਂ ਵੱਢੀ ਕਣਕ ਦੀਆਂ ਭਰੀਆਂ ਬੰਨ੍ਹੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਸੀ। ਭਰੀਆਂ ਬੰਨ੍ਹਣ ਲਈ ਰੱਸੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ। ਇਹ ਰੱਸੀਆਂ ਸਣ ਤੋਂ ਬਣਦੀਆਂ ਸਨ। ਸਣ ਦੇ ਬੂਟਿਆਂ ਨੂੰ ਕੱਟਣ ਉਪਰੰਤ ਭਰੀਆਂ ਬਣਾ ਕੇ ਪਿੰਡ ਦੇ ਟੋਭੇ ਜਾਂ ਛੱਪੜ ਵਿੱਚ ਦੋ ਹਫ਼ਤਿਆਂ ਲਈ ਡੁਬੋ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਇਸ ਦੇ ਰੇਸ਼ੇ ਪੋਲੇ ਹੋ ਕੇ ਛਿੱਲਣ ਯੋਗ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਸਨ। ਜਿਮੀਦਾਰ ਆਪਣੇ ਵਿਹਲੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਰੇਸ਼ੇਦਾਰ ਬੂਟਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਰੇਸ਼ਾ ਛਿੱਲ ਕੇ ਜੁਦਾ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਸਨ। ਫਿਰ ਇਸ ਰੇਸ਼ੇ ਨੂੰ ਰੱਸੀਆਂ ਵੱਟਣੀ ਕੁੰਡੀ ਨਾਲ ਦੂਹਰਾ, ਤੀਹਰਾ ਜਾਂ ਚੌਹਰਾ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਇੱਕ ਜਣਾ ਰੱਸੀਆਂ ਵੱਟਣੀ ਕੁੰਡੀ ਨੂੰ ਹੱਥ ‘ਚ ਫੜ ਕੇ ਘੁੰਮਾਈ ਜਾਂਦਾ ਤੇ ਪਿਛਾਂਹ ਹਟਦਾ ਜਾਂਦਾ, ਦੂਜਾ ਜਣਾ ਰੇਸ਼ਿਆਂ ਨੂੰ ਰੇਸ਼ਿਆਂ ਨਾਲ ਜੋੜੀ ਜਾਂਦਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇੱਕ ਵੱਡੀ ਸਾਰੀ ਰੱਸੀ ਬਣਾ ਲਈ ਜਾਂਦੀ। ਫਿਰ ਉਸ ਵੱਡੀ ਰੱਸੀ ਨੂੰ ਕੱਟ ਕੇ ਛੋਟੀਆਂ ਰੱਸੀਆਂ ਬਣਾ ਲਈਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਤੇ ਫਿਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਛੋਟੀਆਂ ਰੱਸੀਆਂ ਨਾਲ ਭਰੀਆਂ ਬੰਨ੍ਹ ਲਈਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ। ਰੱਸੀਆਂ ਵੱਟਣੀ ਕੁੰਡੀ ਤਾਰ ਅਤੇ ਦੋ ਬਾਂਸ ਜਾਂ ਲੱਕੜ ਦੇ ਟੁਕੜਿਆਂ ਦੀ ਬਣਾਈ ਜਾਂਦੀ ਸੀ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤੁਸੀਂ ਤਸਵੀਰ ‘ਚ ਦੇਖ ਰਹੇ ਹੋ। ਦੇਖਣ ਨੂੰ ਇਹ ਸੰਦ ਬਹੁਤ ਛੋਟਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਪਰ ਕੰਮ ਇਹ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਕਰਦੀ ਸੀ। ਤਕਨੀਕ ਦੇ ਇਸ ਦੌਰ ਵਿੱਚ ਨਾ ਤਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵਰਗੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਰਹੀਆਂ ਨੇ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਵਾਲੇ। ਮਸ਼ੀਨੀ ਦੌਰ ਵਿੱਚ ਹੱਥੀ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਘਟ ਗਿਆ ਹੈ। ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਹੱਥ ਨਾਲ ਚੱਲਣ ਵਾਲੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਅਲੋਪ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਹੋਰਨਾ ਚੀਜ਼ਾਂ ਵਾਂਗ ਇਹ ਰੱਸੀਆਂ ਵੱਟਣੀ ਕੁੰਡੀ ਵੀ ਹੁਣ ਅਲੋਪ ਹੋ ਗਈ ਹੈ।

-ਤਸਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਬੜੈਚ

ਮੋਬ : 98763-22677

ਦਰਦ ਦੀ ਦਵਾ ਮਿੰਨੀ ਕਹਾਣੀ

ਗਰਮੀਆਂ ਦੇ ਦਿਨ ਸਨ। ਰਾਤ ਦੇ ਦਸ ਕੁ ਵੱਜਣ ਵਾਲੇ ਸਨ। ਪਿੰਡ ਨੂੰ ਆਉਂਦੀ ਲਿੰਕ ਰੋਡ ਤੇ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੋਣ ਲੱਗਿਆਂ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮੱਖਣ ਸਿੰਘ ਦਾ ਘਰ ਹੀ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਅਚਾਨਕ ਉਸ ਦੇ ਘਰ ਦਾ ਗੇਟ ਕਿਸੇ ਨੇ ਖੜਕਾਇਆ। ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਕਮਰੇ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਆ ਕੇ ਗੇਟ ਖੋਲ੍ਹਿਆ। ਇੱਕ 25 ਕੁ ਸਾਲ ਦਾ ਨੌਜਵਾਨ ਗੇਟ ਵਿੱਚ ਖੜ੍ਹਾ ਸੀ। ਸੜਕ ਤੇ ਖੜ੍ਹੀ ਕਾਰ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਅੱਰਤ ਦਰਦ ਨਾਲ ਕੁਰਲਾ ਰਹੀ ਸੀ। ਨੌਜਵਾਨ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਆਖਿਆ, :- ਇੱਥੇ ਡਾਕਟਰ ਰਵੀ ਦਾ ਘਰ ਕਿੱਥੇ ਕੁ ਆ ? ਉਸ ਨੇ ਸਾਡੇ ਪਿੰਡ ਕਲੀਨਿਕ ਖੋਲ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ। ਕਾਰ @ਚ ਬੈਠੀ ਮੇਰੀ ਛੋਟੀ ਭੈਣ ਦੇ ਦਿਲ ਤੇ ਬਹੁਤ ਦਰਦ ਹੋ ਰਿਹਾ। ਅਸੀਂ ਉਸ ਨੂੰ ਫੋਨ ਕਰਨ ਦਾ ਬਹੁਤ ਯਤਨ ਕੀਤਾ, ਪਰ ਉਸ ਦਾ ਫੋਨ ਬੰਦ ਆ ਰਿਹਾ। ਮੇਰੀ ਛੋਟੀ ਭੈਣ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਉਸ ਤੋਂ ਦਵਾਈ ਲੈਂਦੀ ਆ। ਉਸ ਦਾ ਘਰ ਪਿੰਡ @ਚ ਤੰਗ ਗਲੀ @ਚ ਆ। ਤੁਹਾਨੂੰ ਲੱਭਣ @ਚ ਅੱਖ ਆਵੇਗੀ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਲ ਚੱਲਦਾ, :- ਕੁੜੀ ਨੂੰ ਦਰਦ ਨਾਲ ਕੁਰਲਾਂਦੇ ਵੇਖ ਕੇ ਮੱਖਣ ਸਿੰਘ ਨੇ ਆਖਿਆ। ਨੌਜਵਾਨ ਨੇ ਮੱਖਣ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਕਾਰ ਵਿੱਚ ਬਿਠਾ ਕੇ ਕਾਰ ਸਟਾਰਟ ਕੀਤੀ। ਅੱਧਾ ਕੁ ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਜਾ ਕੇ ਮੱਖਣ ਸਿੰਘ ਨੇ ਨੌਜਵਾਨ ਨੂੰ ਕਾਰ ਰੋਕਣ ਲਈ ਕਿਹਾ। ਮੱਖਣ ਸਿੰਘ, ਨੌਜਵਾਨ ਤੇ ਉਸ ਦੀ ਛੋਟੀ ਭੈਣ ਕਾਰ ਚੋਂ ਉਤਰ ਕੇ ਡਾਕਟਰ ਰਵੀ ਦੇ ਘਰ ਵੱਲ ਨੂੰ ਤੁਰ ਪਏ। ਉਸ ਦੇ ਘਰ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਮੱਖਣ ਸਿੰਘ ਨੇ ਉਸ ਦੇ ਘਰ ਦਾ ਗੇਟ ਖੜਕਾਇਆ। ਉਸ ਦੇ ਡੈਡੀ ਨੇ ਗੇਟ ਖੋਲ੍ਹਿਆ ਤੇ ਉਹ ਕੁਰਸੀਆਂ ਤੇ ਬੈਠ ਕੇ ਉਸ ਦਾ ਇਤਜ਼ਾਰ ਕਰਨ ਲੱਗੇ। ਉਸ ਨੇ ਆਉਂਦੇ ਸਾਰ ਕੁੜੀ ਦਾ ਬਲੱਡ ਪ੍ਰੈਸ਼ਰ ਵੇਖਿਆ, ਜੋ ਕਿ ਨਾਰਮਲ ਤੋਂ ਕੁੱਝ ਵੱਧ ਸੀ। ਫੇਰ ਉਸ ਨੇ ਕੁੜੀ ਦੇ ਦਰਦ ਦਾ ਟੀਕਾ ਲਾਇਆ ਤੇ ਖਾਣ ਨੂੰ ਦੋ ਗੋਲੀਆਂ ਦਿੱਤੀਆਂ। ਦਸ ਕੁ ਮਿੰਟਾਂ ਵਿੱਚ ਉਸ ਨੂੰ ਦਰਦ ਤੋਂ ਕਾਫੀ ਰਾਹਤ ਮਿਲ ਗਈ। ਡਾਕਟਰ ਰਵੀ ਦਾ ਹਾਲੇ ਵਿਆਹ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੋਇਆ। ਉਹ ਵੇਖਣ ਨੂੰ ਬੜਾ ਸੋਹਣਾ ਲੱਗਦਾ ਸੀ। ਉਸ ਦੇ ਡੈਡੀ ਨੇ ਸੋਚਿਆ, ਕਿਤੇ ਉਸ ਦਾ ਮੁੰਡਾ ਇਸੇ ਕੁੜੀ ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਨਾ ਕਰਵਾ ਲਵੇ। ਆਣ ਵਾਲੇ ਖਤਰੇ ਨੂੰ ਭਾਂਪਦੇ ਹੋਏ ਉਸ ਨੇ ਕੁੜੀ ਦੇ ਵੱਡੇ ਭਰਾ ਨੂੰ ਆਖਿਆ, :- ਵੇਖ ਪੁੱਤ, ਮੇਰੀ ਗੱਲ ਦਾ ਗੁੱਸਾ ਨਾ ਕਰੀ। ਇਸ ਵੇਲੇ ਤੇਰੀ ਭੈਣ ਵਿਆਹੋ ਜਾਣ ਦੇ ਯੋਗ ਆ। ਇੰਦੂ ਲਈ ਚੰਗਾ ਜਿਹਾ ਮੁੰਡਾ ਲੱਭੋ। ਇਸ ਦੇ ਦਿਲ ਤੇ ਜਿਹੜਾ ਦਰਦ ਹੁੰਦਾ ਆ, ਇਹ ਟੋਪਰੀ ਆ। ਇਹ ਕੋਈ ਗੰਭੀਰ ਬੀਮਾਰੀ ਨਹੀਂ। ਇਸ ਦਾ ਵਿਆਹ ਹੋਣ ਨਾਲ ਸਭ ਕੁੱਝ ਠੀਕ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿ ਉਹ ਹੋਰ ਕੁੱਝ ਬੋਲਦਾ, ਉਹ ਡਾਕਟਰ ਰਵੀ ਦੇ ਘਰ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਆ ਗਏ।

ਮਹਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਮਾਨ
ਫੋਨ 9915803554

ਦਰਦਾਂ ਦਾ ਸਮੁੰਦਰ

ਅੱਜ ਚੁੱਲੇ ਮੂਹਰੇ ਬੈਠਿਆਂ ਬਲਜੀਤ ਅੱਗ ਦੇ ਸੇਕ ਤੋਂ ਜਿਆਦਾ ਜਿਵੇਂ ਖੁਦ ਤਪ ਰਹੀ ਹੋਵੇ। ਘੜੀ ਬਾਅਦ ਰੋਟੀ ਨੀ ਬਣੀ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਆਂਦੀ ਉੱਪਰੋਂ ਠੰਡੀ ਹੱਥ ਚੀਰਦੀ ਹਵਾ ਤੇ ਮੀਂਹ ਦਾ ਮੌਸਮ ਤੇ ਚੁੱਲੇ ਚ ਲੱਗਿਆ ਤੁੱਲਿਆ ਬਾਲਣ ਵੀ ਨਹੀਂ ਬਲ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਰੋਟੀਆਂ ਅਜੇ ਅੱਧੀਆਂ ਵੀ ਨਹੀਂ ਬਣੀਆਂ ਸੀ ਤੇ ਇਧਰੋਂ ਮੰਜੇ ਤੇ ਪਏ ਸਰਦਾਰੇ ਨੂੰ ਜਿਵੇਂ ਭੁੱਖ ਨਹੀਂ ਰੋਟੀ ਦਾ ਕਾਲ ਪਿਆ ਜਾਪਦਾ ਹੋਵੇ, ਉੱਚੀ ਗਾਲਾਂ ਕੱਢਣੀਆਂ ਰੋਟੀ ਨਹੀਂ ਬਣੀ ਤੇਰੇ ਤੋਂ ਅਜੇ, ਬਲਜੀਤ ਨੇ ਬਾਲਣ ਗਿੱਲਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਕਿਹਾ ਸਬਰ ਨੀ ਕਰ ਹੁੰਦਾ ਪਰ ਸਰਦਾਰੇ ਨੇ ਫਿਰ ਗਾਲਾਂ ਕੱਢਣੀਆਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ। ਬਲਜੀਤ ਜਦ ਨੂੰ ਪਰਾਂਤ ਚੁੱਕ ਅੰਦਰ ਆ ਗਈ ਤੇ 5,7 ਰੋਟੀਆਂ ਦੇ ਬਾਕੀ ਪਾਸੇ ਰੱਖ ਦਿੰਦੀ। ਹੁਣ ਬਚੀਆਂ ਬਲਜੀਤ ਤੇ ਉਹਦੀ ਸੱਸ ਦਿਆਲੋਂ ਨੇ ਖਾਦੀਆਂ ਤੇ ਸੋ ਗਏ। ਸ਼ਵੇਰ ਹੁੰਦਿਆਂ ਹੀ ਸਰਦਾਰਾ ਘਰੋਂ ਚਾਹ ਵੀ ਬਣੀ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਬੁੜ ਬੁੜ ਸਾਇਕਲ ਦਾ ਪੈਡਲ ਮਾਰ ਨਿਕਲ ਜਾਂਦਾ। ਘਰ ਦਾ ਸਾਰਾ ਧੰਦਾ ਕਰ ਫਿਰ ਦੋ ਪਲ ਬਲਜੀਤ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਗੱਲ ਨੇ ਝੰਝੜ ਦਿੱਤਾ ਵਿਆਹ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸਰਦਾਰੇ ਨੇ ਕਿੰਨੇ ਸੁਪਣੇ ਦਿਖਾਏ ਸੀ ਪਰ ਅੰਤ ਉਹੀ ਕੁਝ ਹੋਇਆ ਜੋ ਕਦੇ ਸੋਚਿਆ ਵੀ ਨਾਂ ਸੀ। ਬਲਜੀਤ ਬੈਠੀ ਆਪਣੀ ਪੁਰਾਣੀ ਜਿੰਦਗੀ ਦੇ ਉਹ ਪਲ ਯਾਦ ਕਰਦੀ ਜਿਹੜੇ ਹਰਜਿੰਦਰ ਦੇ ਨਾਲ ਬਿਤਾਏ ਸੀ। ਕਿਵੇਂ ਹਰਜਿੰਦਰ ਨੇ ਬਲਜੀਤ ਨਾਲ ਕੱਠਿਆਂ ਜੀਣ ਮਰਣ ਦੀਆਂ ਕਸਮਾਂ ਖਾਧੀਆਂ ਸਨ ਤੇ ਉਹ ਵੀ ਆਖਰ ਕਾਫਿਰਾਂ ਵਾਂਗ ਬਲਜੀਤ ਨੂੰ ਛੱਡ ਬੰਨੇ ਲੱਗ ਗਿਆ ਸੀ। ਅੱਜ ਹਰਜਿੰਦਰ ਨੂੰ ਵਿਦੇਸ਼ ਗਿਆ ਪੂਰੇ ਦੋ ਸਾਲ ਹੋ ਗਏ ਸਨ ਤੇ ਬਲਜੀਤ ਨੇ ਕਦੇ ਵੀ ਉਹਨੂੰ ਆਪਣੇ ਤੋਂ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਸਮਝਿਆ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਇੱਥੇ ਸੀ ਤਾਂ ਬਲਜੀਤ ਦਾ ਮਿੱਟ ਵਸਾਹ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਸੀ ਪਰ ਚੰਦਰੇ ਨੂੰ ਅਜਿਹੀ ਕਿਹੜੀ ਵਿਦੇਸ਼ ਦੀ ਹਵਾ ਨੇ ਉਹਨੂੰ ਮੋਹ ਲਿਆ। ਜਿਹੜਾ ਬਲਜੀਤ ਨੂੰ ਛੱਡ ਦੂਰ ਹੋ ਗਿਆ। ਕਿੰਨਾ ਕੁਝ ਬਲਜੀਤ ਨੇ ਹਰਜਿੰਦਰ ਲਈ ਕੀਤਾ ਸ਼ਾਇਦ ਕਿਸੀ ਹੋਰ ਨੇ ਕਦੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਸੀ। ਬਲਜੀਤ ਦੇ ਘਰ ਵੀ ਪਤਾ ਸੀ ਹਰਜਿੰਦਰ ਤੇ ਬਲਜੀਤ ਦੇ ਰਿਸ਼ਤੇ ਬਾਰੇ ਉਹ ਅਕਸਰ ਹੀ ਕਾਲਜ ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਦੌਰਾਨ ਬਲਜੀਤ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਉਹਨਾ ਦੇ ਘਰ ਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਕਿਉਂ ਕਿ ਬਲਜੀਤ ਦੇ ਗਵਾਂਢ ਦਾ ਮੁੰਡਾ ਉਸਦਾ ਦੋਸਤ ਸੀ ਤੇ ਬਲਜੀਤ ਨਾਲ ਉਹਾ ਦੀ ਆਣੀ ਜਾਣੀ ਜਿਆਦਾ ਸੀ। ਬਲਜੀਤ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਚ ਕੇਵਲ ਉਸਦੀ ਮਾਂ ਤੇ ਬਲਜੀਤ ਹੀ ਸਨ ਇੱਕ ਭੈਣ ਪਹਿਲਾ ਵਿਆਹੀ ਹੋਈ ਸੀ ਤੇ ਬਾਪੂ ਦੀ ਅਚਾਨਕ ਮੌਤ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜਿਵੇਂ ਮੁਸੀਬਤਾਂ ਦਾ ਪਹਾੜ ਟੁੱਟ ਗਿਆ ਹੋਵੇ। ਬਲਜੀਤ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਵੀ ਵਿੱਚ ਛੱਡਣੀ ਪਈ ਤੇ ਘਰ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਤੇ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਬਲਜੀਤ ਸਿਰ ਪੈ ਗਈ। ਇੱਕ ਕਿੱਲਾ ਜਮੀਨ ਤੇ ਡੰਗਰਾ ਦੇ ਦੁੱਖ ਤੇ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਕਰਨਾ ਇਹ ਬਲਜੀਤ ਨੂੰ ਹੀ ਪਤਾ

ਸੀ। ਹਰਜਿੰਦਰ ਦਾ ਕਈ ਵਾਰ ਆਪਣੇ ਦੋਸਤ ਨਾਲ ਆਣਾ ਤਾਂ ਬਲਜੀਤ ਨਾਲ ਵੀ ਉਹਦੀ ਜਾਣ ਪਛਾਣ ਹੋ ਗਈ ਸੀ। ਬਲਜੀਤ ਨੂੰ ਵੀ ਹਰਜਿੰਦਰ ਵਧੀਆ ਲੱਗਦਾ ਸੀ ਤੇ ਹਰਜਿੰਦਰ ਬਲਜੀਤ ਦਾ ਸਾਦਾਪਣ ਦੇਖ ਉਸਨੂੰ ਪਸੰਦ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਬਲਜੀਤ ਇਕ ਆਪਣੇ ਘਰ ਦੀ ਇੱਜਤ ਦਾ ਮਾਣ ਰੱਖਦੀ ਤੇ ਡਰਦੀ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਨਜ਼ਰਾਂ ਤੋਂ ਪਰ ਹਰਜਿੰਦਰ ਨੂੰ ਸਿਰਫ ਬਲਜੀਤ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਹੋਰ ਨਾ ਮਿਲਣ ਬਾਰੇ ਸੋਚਦਾ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਘਰ ਰਿਸ਼ਤਾ ਲੈ ਜਾਣ ਬਾਰੇ ਵੀ ਸੋਚਦਾ। ਪਰ ਇਕ ਦਿਨ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਉਹ ਆਪਣੇ ਦਿਲ ਦੀ ਗੱਲ ਬਲਜੀਤ ਨਾਲ ਕਰੇਗਾ। ਬਲਜੀਤ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕਰਨ ਤੇ ਬਲਜੀਤ ਨੇ ਆਪਣੇ ਘਰ ਗੱਲ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਹਾ ਅਗਰ ਸਹਿਮਤ ਹੋਣਗੇ ਤਾਂ ਹੀ ਗੱਲ ਅੱਗੇ ਕਰ ਸਕਦੇ ਪਰ ਹਰਜਿੰਦਰ ਨੇ ਆਪਣੇ ਘਰ ਦੀ ਕੋਈ ਵੀ ਸਮੱਸਿਆ ਨਾ ਹੋਣ ਬਾਰੇ ਕਿਹਾ। ਬਲਜੀਤ ਦੀ ਮਾਂ ਵੀ ਜਵਾਬੀ ਕੋਈ ਪੁੱਤਾ ਵਰਗਾ ਭਾਲਦੀ ਸੀ ਜੋ ਉਸਦਾ ਸਹਾਰਾ ਬਣ ਸਕੇ ਦੂਸਰੀ ਕੁੜੀ ਦੇ ਘਰ ਵਾਲਾ ਕਦੇ ਸਹੁਰੇ ਤਕ ਨੀ ਆਇਆ ਸੀ ਬਸ ਨਾ ਹੀ ਕਦੇ ਬਲਜੀਤ ਦੀ ਭੈਣ ਨੂੰ ਮਿਲਵਾਣ ਲੈਕੇ ਆਂਦਾ। ਗਮੀ ਸਦੀ ਮਜਬੂਰੀ ਕਦੇ ਆਂਦਾ ਤੇ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਚਲ ਜਾਂਦਾ ਜਿਵੇਂ ਉਸਨੂੰ ਇਹ ਘਰ ਨਹੀਂ ਜੇਲ ਲਗਦੀ ਹੋਵੇ। ਹਰਜਿੰਦਰ ਬਹੁਤਾ ਰਲੱਟਾ ਸੀ ਜੋ ਬਲਜੀਤ ਦੀ ਮਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਉਸਦਾ ਸਾਊਪਣ ਚੰਗਾ ਲਗਦਾ ਸੀ। ਪਰ ਇਕ ਦਿਨ ਉਸਨੇ ਸਿੱਧੀ ਗੱਲ ਬਲਜੀਤ ਦੀ ਮਾਂ ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਕਿ ਬਲਜੀਤ ਨੂੰ ਉਹ ਪਸੰਦ ਕਰਦਾ ਪਰ ਬਲਜੀਤ ਦੀ ਮਾਂ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਬੋਲਦੀ ਤਾਂ ਹਰਜਿੰਦਰ ਉੱਥੋਂ ਵਾਪਸ ਆ ਜਾਂਦਾ। ਬਲਜੀਤ ਦੇ ਪੁੱਛਣ ਤੇ ਬਲਜੀਤ ਵੀ ਦੱਸਦੀ ਕਿ ਉਹ ਵੀ ਉਸਨੂੰ ਪਸੰਦ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਰਾਤ ਪੈਂਦਿਆਂ ਬਲਜੀਤ ਹਰਜਿੰਦਰ ਚ ਖੂਬੀਆਂ ਦਸਦੀ ਹੈ ਤੇ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਵਾਲਾ ਤੇ ਕਿੰਨਾ ਫਿਕਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਮਾਂ ਦੀ ਸਾਰੀ ਰਾਤ ਸੋਚਦਿਆਂ ਲੰਘ ਜਾਂਦੀ। ਹੁਣ ਹਰਜਿੰਦਰ ਵੀ ਕਾਫੀ ਦਿਨਾਂ ਤੋਂ ਘਰ ਨਹੀਂ ਆਇਆ ਤਾਂ ਇਕ ਦਿਨ ਬਲਜੀਤ ਨੇ ਹਰਜਿੰਦਰ ਦੇ ਦੋਸਤ ਤੋਂ ਪੁੱਛਿਆ ਪਰ ਉਹ ਵੀ ਕੋਈ ਜਵਾਬ ਨਾ ਦੇ ਸਕਿਆ। ਬਲਜੀਤ ਨੂੰ ਫਿਕਰ ਸੀ ਸ਼ਾਇਦ ਉਹ ਕਦੇ ਵਾਪਸ ਨਹੀਂ ਆਏਗਾ। ਪਰ ਕੁਝ ਦਿਨਾਂ ਬਾਦ ਹਰਜਿੰਦਰ ਬਲਜੀਤ ਕੇ ਘਰ ਆਂਦਾ ਤੇ ਬਲਜੀਤ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦਾ ਜਦੋਂ ਤਕ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਪੈਰਾਂ ਤੇ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਮੈਂ ਕੋਈ ਵਾਅਦਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਵਿਆਹ ਦਾ ਇਹ ਸੁਣ ਬਲਜੀਤ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ੀ ਵੀ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਉਹਦੇ ਲਈ ਸਭ ਕਰੇਗਾ ਤੇ

ਜਰੂਰ ਇਕ ਦਿਨ ਉਸਨੂੰ ਵਿਆਹ ਕੇ ਲੈਕੇ ਜਾਏਗਾ। ਬਲਜੀਤ ਦੀ ਮਾਂ ਵੀ ਇਹ ਗੱਲ ਚ ਸਹਿਮਤ ਸੀ। ਕੁਝ ਮਹੀਨਿਆਂ ਬਾਅਦ ਹਰਜਿੰਦਰ ਨੇ ਬਲਜੀਤ ਨੂੰ ਵਿਦੇਸ਼ ਜਾਣ ਲਈ ਪਣੇ ਬਾਰੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿਉਂ ਕਿ ਉਹ ਵੀ ਚਾਂਹੁਦੀ ਸੀ ਜਲਦੀ ਕਿਸੇ ਪਾਸੇ ਸੈਟ ਹੋ ਜਾਣ ਤਾਂ ਸਾਡਾ ਵਿਆਹ ਹੋ ਜਾਵੇ। ਵਿਦੇਸ਼ ਜਾਣ ਲਈ ਹਰਜਿੰਦਰ ਨੇ ਆਪਣੇ ਕੋਲੋਂ ਪੈਸੇ ਘਟ ਜਾਣ ਬਾਰੇ ਦੱਸਿਆ ਤਾਂ ਬਲਜੀਤ ਨੇ ਆਪਣੀ ਮਾਂ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਜਾਂ ਤਾਂ ਉਹਨਾ ਕੋਲ ਗੁਜ਼ਾਰੇ ਜੋਗੀ ਜਮੀਨ ਦਾ ਕਿੱਲਾ ਸੀ ਜਾਂ ਬਲਜੀਤ ਲਈ ਬਣਾਏ ਵਿਆਹ ਦੇ ਗਹਿਣੇ ਸਨ। ਮਾਂ ਸੋਚੀ ਪੈ ਗਈ ਕੀ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਅੰਤ ਉਸਨੇ ਜੋ ਬਲਜੀਤ ਲਈ ਬਣਾਏ ਗਹਿਣੇ ਹਰਜਿੰਦਰ ਨੂੰ ਵਿਦੇਸ਼ ਭੇਜਣ ਲਈ ਸੁਨਿਆਰੇ ਕੋਲ ਇਹ ਕਹਿੰਦਿਆਂ ਵੇਚ ਦਿੱਤੇ ਜਦ ਲੋੜ ਹੋਈ ਫਿਰ ਬਣ ਜਾਣਗੇ ਪਰ ਉਹ ਇੱਕ ਲੱਖ ਦੇ ਗਹਿਣੇ ਤੇ ਬਲਜੀਤ ਨੇ ਕੁਝ ਆਪਣੇ ਕੋਲੋਂ ਪੈਸੇ ਕਰ 1.50 ਲੱਖ ਪੂਰਾ ਕਰਕੇ ਹਰਜਿੰਦਰ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ। ਹਰਜਿੰਦਰ ਨੂੰ ਕਿੰਨਾ ਚਾਅ ਸੀ ਤੇ ਬਲਜੀਤ ਨੂੰ ਵੀ ਆਪਣੇ ਕੋਲ ਜਲਦੀ ਬਲੈਣ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦਾ ਸੀ ਬਸ ਇਕ ਵਾਰ ਉਹ ਵਿਦੇਸ਼ ਸੈਟ ਹੋਗਿਆ ਤੇ ਉਹਨਾ ਨੂੰ ਵੀ ਜਲਦੀ ਬੁਲਾ ਲਵੇਗਾ। ਵਧੀਆ ਕੰਮ ਵੀ ਮਿਲ ਗਿਆ ਸੀ ਹਰਜਿੰਦਰ ਨੂੰ 6 ਮਹੀਨੇ ਤਕ ਬਲਜੀਤ ਨਾਲ ਰੋਜ ਗੱਲ ਹੁੰਦੀ ਕਿੰਨੇ ਸੁਪਣੇ ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਦੇਖਦੇ ਪਰ ਅਚਾਨਕ ਹਰਜਿੰਦਰ ਦਾ ਬਦਲ ਜਾਣਾ ਜਿਵੇਂ ਬਲਜੀਤ ਦੇ ਪੈਰਾ ਬੱਲੋਂ ਜਮੀਨ ਨਿਕਲ ਗਈ ਹੋਵੇ। ਕਿੰਨੀ ਕਾਰਨ ਤਾਂ ਦੱਸੋ ਬਲਜੀਤ ਦਾ ਵਾਰ ਵਾਰ ਇਹੀ ਕਹਿਣਾ ਸੀ ਪਰ ਹਰਜਿੰਦਰ ਨੇ ਬਸ ਆਪਣੀ ਕੋਈ ਮਜਬੂਰੀ ਕਰਕੇ ਛਡਣਾ ਪਰ ਕੀ ਇਹ ਨਹੀਂ ਦਸ ਰਿਹਾ ਉਹ ਸਾਰੇ ਸੁਪਣੇ ਚੁਰ ਚੁਰ ਹੋਗੇ ਜੋ ਕਦੇ ਉਹਦੇ ਨਾਲ ਦੇਖੇ ਸੀ। ਹੁਣ ਬਲਜੀਤ ਉਖੜੀ ਉਖੜੀ ਰਹਿੰਦੀ ਨਾ ਹੀ ਆਪਣੀ ਮਾਂ ਨੂੰ ਦੱਸਦੀ, ਦੱਸਦੀ ਵੀ ਕਿਵੇਂ ਪਤਾ ਨੀ ਕਿਹੜਾ ਸਦਮਾ ਲੱਗਣਾ ਉਹਨੂੰ ਪਰ ਰੋਜ ਆਪਣੀ ਹਿੰਮਤ ਨਾਲ ਦੁੱਖ ਨੂੰ ਲਕੋਂਦੀ ਮਾਂ ਦੇ ਪੁੱਛਣ ਤੇ ਕੁਝ ਦਸਦੀ ਨਹੀਂ ਪਰ ਇਕ ਦਿਨ ਹਰਜਿੰਦਰ ਬਾਰੇ ਪੁੱਛਦੀ ਮਾਂ ਕਿ ਫੋਨ ਨੀ ਆਇਆ ਉਹਦਾ ਕਦਈ ਦਿਨਾਂ ਦਾ ਤਾਂ ਬਲਜੀਤ ਬਹਾਨਾ ਲਗਾ ਦਿੰਦੀ ਕਿ ਬਾਹਰ ਕੰਮ ਕਰਨ ਗਿਆ ਵਿਹਲਾ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਜਦ ਵਾਪਸ ਆਉਣਗੇ ਫਿਰ ਕਰਨਗੇ ਪਰ ਹੁਣ ਹਫਤਾ ਹੋਗਿਆ ਸੀ ਬਲਜੀਤ ਨੂੰ ਉਮੀਦ ਸੀ ਉਹ ਜਰੂਰ ਵਾਪਸ

ਆਏਗਾ ਪਰ ਇਹ ਸਭ ਸਿਰਫ ਉਸਦੇ ਮਨ ਨੂੰ ਤਸੱਲੀ ਦੇਣਾ ਹੀ ਸੀ ਪਰ ਇਕ ਦਿਨ ਹਰਜਿੰਦਰ ਦਾ ਫੋਨ ਆਇਆ ਤਾਂ ਰਿੰਗ ਵਜਦੀ ਦੇਖ ਬਲਜੀਤ ਬਹੁਤ ਖੁਸ਼ ਸੀ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਸੀ ਉਹ ਵਾਪਸ ਆਏਗਾ। ਫੋਨ ਚੱਕਦਿਆਂ ਹੀ ਹਰਜਿੰਦਰ ਕਹਿੰਦਾ ਕਿ ਉਸਨੇ ਇਧਰ ਦੀ ਕੁੜੀ ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਕਰਵਾ ਲਿਆ ਕਿਉਂ ਕਿ ਮੇਰੀ ਮਜਬੂਰੀ ਸੀ ਮੈਨੂੰ ਪੱਕਾ ਹੋਣ ਲਈ ਇਹ ਸਭ ਕਰਨਾ ਜਰੂਰੀ ਸੀ ਤੂੰ ਵੀ ਆਪਣਾ ਵਿਆਹ ਕਰਵਾ ਲਵੀਂ ਮੈਨੂੰ ਮਾਫ ਕਰੀਂ ਅੱਗੋਂ ਕੁਝ ਬੋਲਦੀ ਹਰਜਿੰਦਰ ਫੋਨ ਕੱਟ ਦਿੰਦਾ, ਵਾਰ ਵਾਰ ਲਗਾਉਣ ਤੇ ਉਸਦਾ ਨੰਬਰ ਬੰਦ ਆਣ ਲਗਦਾ ਜੋ ਕਦੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਆਨ ਕੀਤਾ ਉਸਨੇ। ਬਲਜੀਤ ਦਾ ਜਿਵੇਂ ਹੁਣ ਘਰ ਹੀ ਉਜੜ ਗਿਆ ਹੋਵੇ ਅੱਖਾਂ ਚੋਂ ਹੰਝੂ ਰੁਕਣ ਦਾ ਨਾਮ ਨਹੀਂ ਲੈ ਰਹੇ ਸੀ। ਪਰ ਹੁਣ ਮਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਇਹ ਸਭ ਪਤਾ ਲੱਗ ਗਿਆ ਸੀ ਉਹਦੇ ਵੀ ਜਿਵੇਂ ਆਸਾਂ ਤੇ ਪਾਣੀ ਫਿਰ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿਸਦੇ ਕੋਲ ਗੱਲ ਕਰੂ ਉਹ ਕੀ ਕੀ ਸੋਚਿਆ ਤੇ ਇਕ ਮਿੰਟ ਚ ਸਭ ਖਤਮ। ਮਾਂ ਦਾ ਵੀ ਰੋ ਰੋ ਬੁਰਾ ਹਾਲ ਸੀ ਪਰ ਹੁਣ ਤਾਂ ਸਭ ਖਤਮ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਸੀ। ਦਿਨ ਲੰਗਦੇ ਗਏ ਦੋਨੋਂ ਮਾਂਵਾਂ ਧੀਆਂ ਦਿਨ ਗੁਜ਼ਾਰੇ ਕਰਦੀਆਂ ਪਰ ਬਲਜੀਤ ਨੂੰ ਇਹ ਸਭ ਸਹਿਣ ਕਰਨਾਂ ਬਹੁਤ ਔਂਟਾ ਸੀ। 6 ਮਹੀਨੇ ਬੀਤ ਗਏ ਹੁਣ ਬਲਜੀਤ ਦੀ ਮਾਂ ਬਲਜੀਤ ਦੇ ਵਿਆਹ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਕਰਦੀ ਤਾਂ ਬਲਜੀਤ ਮਨਾ ਕਰਦਿੰਦੀ ਕਿ ਨਹੀਂ ਅਗਰ ਉਹ ਐਦਾਂ ਸਭ ਕੁਝ ਜਾਣਦੇ ਹੋਏ ਸਾਨੂੰ ਦੁੱਖਾਂ ਦੀ ਭੱਠੀ ਵਿੱਚ ਝੋਕ ਗਿਆ ਤਾਂ ਜਿਸਨਾਲ ਹੁਣ ਕਰੂੰ ਉਹ ਕੀ ਪਤਾ ਕਿਵੇਂ ਦਾ ਹੋਵੇਗਾ ਪਰ ਮਾਂ ਦੇ ਕਹਿਣ ਤੇ ਬਲਜੀਤ ਨੂੰ ਵਿਆਹ ਲਈ ਹਾਂ ਕਰਨੀ ਪਈ ਸੀ। ਰਿਸ਼ਤਾ ਇਹ ਬਲਜੀਤ ਦੀ ਭੈਣ ਨੇ ਕਰਾਇਆ ਕਿ ਮੁੰਡੇ ਦੇ ਆਪਣੇ ਠੋਕੇ ਨੇ ਪਰ ਦਾਰੂ ਵਾਲੇ ਨਾਲ ਤਾਂ ਬਲਜੀਤ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਪਰ ਉਹ ਸ਼ਰਾਬ ਨਹੀਂ ਪੀਂਦਾ ਉਹਦਾ ਕੰਮ ਏ ਕਿੰਨੀ ਕਮਾਈ ਕਰਦਾ ਇਹ ਸਭ ਕਹਿ ਬਲਜੀਤ ਦੀ ਭੈਣ ਰਿਸ਼ਤਾ ਕਰਵਾ ਦਿੰਦੀ ਸਰਦਾਰੇ ਨਾਲ। ਕੁਝ ਗੱਲਾਂ ਦਾ ਸਰਦਾਰੇ ਨੂੰ ਪਤਾ ਸੀ ਤਾਂ ਅਣਬਣ ਪਹਿਲੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਹੁੰਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਪਰ ਪਰ ਗੱਲ ਗੱਲ ਤੇ ਬਲਜੀਤ ਨੂੰ ਉਹੀ ਗੱਲਾਂ ਦੇ ਤਾਹਨੇ ਸੁਣਨੇ ਪੈਂਦੇ ਪਰ ਚੁੱਪ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਹੋਰ ਕਰ ਵੀ ਕੀ

ਸਕਦੀ। ਸਰਦਾਰੇ ਦਾ ਵਿਆਹ ਬਾਦ ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਣ ਲੱਗ ਜਾਣਾ ਤੇ ਦਿਨੋਂ ਦਿਨ ਇਹ ਸਭ ਵਧਦਾ ਗਿਆ ਤੇ ਆਖੀਰ ਘਰ ਨੂੰ ਕੰਗਾਲ ਕਰ ਚੁੱਕਿਆ ਸੀ। ਬਲਜੀਤ ਦੀ ਮਾਂ ਵੀ ਬਹੁਤਾ ਸਮਾਂ ਇਹ ਧੀ ਦਾ ਦੁੱਖ ਨਾ ਦੇਖ ਸਕੀ ਤੇ ਇੱਕ ਦਿਨ ਉਸਦਾ ਪੂਰੀ ਹੋਈ ਦਾ ਸੁਨੇਹਾ ਆ ਗਿਆ। ਜਿਵੇਂ ਰੱਬ ਨੇ ਸਾਰੇ ਜਹਾਨ ਦੇ ਦੁੱਖ ਬਲਜੀਤ ਦੇ ਪੱਲੇ ਹੀ ਪਾਏ ਹੋਣ। ਬਲਜੀਤ ਟੁੱਟ ਚੁੱਕੀ ਸੀ ਪਰ ਹੁਣ ਕਰ ਵੀ ਕੀ ਸਕਦੀ ਸੀ ਇੱਕ ਜਾਲਣ ਕੋਲੋਂ ਧੋਖਾ ਖਾਦਾ ਦੂਸਰੇ ਨੇ ਸਮਝਣ ਦੀ ਜਗਾ ਉਸਨੂੰ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਜਲੀਲ ਕਰਨ ਲਈ ਰੱਖ ਲਿਆ। ਪਰ ਇਹ ਤੇ ਸਹਿਣਾ ਪੈਣਾ ਸੀ। ਸਭ ਕੁਝ ਘਰ ਦਾ ਤਬਾਹ ਕਰ ਸਰਦਾਰੇ ਕੋਲ ਬਸ ਦਿਹਾੜੀ ਦਾ ਚਾਰਾ ਹੀ ਬਚਿਆ ਸੀ ਉਹ ਵੀ ਸਿਰਫ ਆਪਣੀ ਦਾਰੂ ਦੇ ਲਈ ਹੀ ਕਰਦਾ ਘਰ ਬੁੱਢੀ ਮਾਂ ਦਾ ਫਿਕਰ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਕਿਰੋਨਾ ਕਰਕੇ ਜਿਵੇਂ ਹੀ ਬਲਜੀਤ ਨੂੰ ਪਿੰਡ ਦੇ ਹੀ ਲੋਕਾਂ ਵੱਲੋਂ ਰਾਸ਼ਣ ਨਾਲ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਹੁੰਦਾ ਬਲਜੀਤ ਲਈ ਜਿਵੇਂ ਇਹ ਕਰੋਨਾ ਨਹੀਂ ਉਹਦੇ ਲਈ ਇਹ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਦਿਨ ਹੋਰ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੇ ਸੀ ਕਿਉਂ ਕਿ ਘਰ ਦਾ ਰਾਸ਼ਣ ਕਦੇ ਸਰਦਾਰੇ ਨੇ ਲੈ ਕੇ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਖੁਦ ਆਂਡ ਗੁਆਂਡ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਦੀ ਤਾਂ ਘਰ ਦਾ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਆਪਣੀਆਂ ਸੋਚਾਂ ਸੋਚਦੀ ਕਾਸ਼ ਹਰਜਿੰਦਰ ਕਦੇ ਨਾਂ ਬਦਲਦਾ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਆਹ ਦਿਨ ਦੇਖਦੇ ਨਾਂ ਪੈਂਦੇ ਅਜੇਸਾਲ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਸੀ ਵਿਆਹ ਨੂੰ ਤਾਂ ਜਿਹੜੇ ਆ ਦਿਨ ਦੇਖਣੇ ਪੈ ਗਏ ਅਚਾਨਕ ਬਾਹਰੋਂ ਉੱਚੀ ਉੱਚੀ ਚੀਕਾਂ ਦੀਆਂ ਅਵਾਜ਼ਾਂ ਬਲਜੀਤ ਸੋਚਾਂ ਦੀ ਲੜੀ ਤੋੜ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਬਲਜੀਤ ਘਬਰਾਈ ਹੋਈ ਪੁੱਛਦੀ ਨਾਲ ਦੀ ਗਵਾਂਡਣ ਉਸਨੂੰ ਰੋਂਦਿਆ ਦੱਸਦੀ ਸਰਦਾਰਾ ਠੋਕੇ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਪੂਰਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਘਰ ਲਈ ਆਂਉਂਦੇ ਉਹਨੂੰ ਇਹ ਸੁਣ ਅੱਜ ਫਿਰ ਬਲਜੀਤ ਤੇ ਦੁੱਖਾਂ ਦਾ ਕਹਿਰ ਬਣ ਗਿਆ ਪਰ ਬਲਜੀਤ ਖਾਮੋਸ਼ ਹੋ ਗਈ। ਕੁਝ ਵੀ ਬੋਲ ਨਹੀਂ ਰਹੀ ਬਸ ਬਾਹਰ ਦੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਵੱਲ ਨਿਗਾ ਇੱਕ ਜਗਾ ਟਿਕੀ ਰਹੀ। ਆਂਡ ਗਵਾਂਡ ਸਭ ਇਕੱਠੇ ਹੋਣ ਲੱਗ ਗਏ ਤੇ ਸਰਦਾਰੇ ਦੀ ਦੇਹ ਦੇ ਆਸੇ ਪਾਸੇ ਬੈਠ ਲੋਕ ਤਰਾਂ ਤਰਾਂ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ ਪਰ ਬਲਜੀਤ ਜਿਵੇਂ ਗੁੰਮ ਸੁੰਮ ਹੋ ਗਈ ਸੀ ਵਾਰ ਵਾਰ ਪਾਣੀ ਪਿਲਾਉਣ ਤੇ ਵੀ ਪਾਣੀ ਦੀ ਬੂੰਦ ਅੰਦਰ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀ ਸੀ ਤੇ ਅਵਾਜ਼ਾਂ ਆ ਰਹੀਆਂ ਸਨ ਨੀ ਇਹ ਢਿੱਡ ਚ ਪਲਦੇ ਮਾਸੂਮ ਦਾ ਤਾਂ ਫਿਕਰ ਕਰ ਜਿਵੇਂ ਇਹ ਸਭ ਲਈ ਬਲਜੀਤ ਹੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਸੀ। ਜਿਸਨੂੰ ਆਪਣੀ ਰਹਿੰਦੀ ਜਿੰਦਗੀ ਇਹ ਢਿੱਡ ਚ ਪਲਦੇ ਬੱਚੇ ਦੇ ਸਹਾਰੇ ਕੱਟਣੀ ਸੀ।

ਰਵਨਜੋਤ ਕੌਰ ਸਿੱਧੂ ਰਾਵੀ

ਮਿੰਨੀ ਕਹਾਣੀ ਬੋਹੜ ਨਾਲ ਗੱਲਾਂ.....

ਰੂਹਾਨੀ ਮੁਹੱਬਤਾਂ (ਕਹਾਣੀ)

ਪੰਜਾਬ ਰਹਿੰਦੇ ਗਿੰਦੇ ਤੇ ਕੈਨੇਡੀਅਨ ਕੁੜੀ ਸਵੀਟੀ ਦੀ ਫੈਸਬੁੱਕ ‘ਤੇ ਹੋਈ ਦੋਸਤੀ ਕਦੋਂ ਮੈਸੇਂਜਰ ਚੈਟ ‘ਤੇ ਇਸਕ ਮਿਜਾਜੀ ਤੋਂ ਹੁੰਦੀ ਹੁੰਦੀ ਫੋਨ ਕਾਲ ‘ਤੇ ਘੰਟਿਆਂ ਬੱਧੀ ਗੱਲਾਂ ਕਰ ਕਰ ਰੂਹਾਨੀ ਮੁਹੱਬਤ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲ ਹੋ ਗਈ। ਉਹਨਾਂ ਦੋਨਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਪਤਾ ਨਾ ਚੱਲਿਆ। ਰੂਹਾਂ ਦੇ ਮੇਲ ਦਾ ਸਿਖਰ ਐਡਾ ਕਿ ਦੋਹਾਂ ਨੇ ਘਰਦਿਆਂ ਨਾਲ ਗੱਲ ਸਾਂਝੀ ਕਰਨ ਲੱਗਿਆਂ ਵੀ ਮਿੱਟ ਨਾ ਲਾਇਆ। ਫਿਰ ਜਿਵੇਂ ਆਮ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਲੱਗੀਆਂ ਦੇ ਅਜਿਹੇ ਢੋਲ ਵੱਜੇ ਕਿ ਡੱਗਿਆਂ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਆਂਢੋਂ-ਗਵਾਂਢੋਂ ਪਾਰ ਵੀ ਸੁਣੇ ਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਕੰਨੀ ਜਾ ਪਏ ਸਵੀਟੀ ਦੇ ਇੱਕ ਅਖੰਤੀ ਭੂੰਡ ਆਸਕ ਰਾਜੇ ਦੇ ਕੰਨੀ। ਰਾਜਾ ਬੇਸੱਕ ਬਹੁਤ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਅਗਾਂਹਵਧੂ ਕਹਾਉਂਦੇ ਮੁਲਕ ਕੈਨੇਡਾ ਪੱਕਾ ਨਾਗਰਿਕ ਪਰ ਸੀ ਕੱਟੜ ਸੁਰਮਾਲੂ ਕਿਸੇ ਪੀਰ ਦਾ। ਗਲ ਵਿੱਚ ਪਾਇਆ ਆਪਣੇ ਪੀਰ ਦੀ ਫੋਟੋ ਵਾਲਾ ਲਾਕੇਟ ਵਾਰ ਵਾਰ ਅੱਖਾਂ, ਮੱਥੇ ਜਾਂ ਛਾਤੀ ਨਾਲ ਛੁਹਾਈ ਜਾਣਾ ਉਹਦੀ ਨਿੱਤ ਦੀ ਰੂਟੀਨ ਸੀ। ਆਪਣੀ ਅਸਲ ਔਕਾਤ ਤੋਂ ਵਾਕਫ਼ ਰਾਜੇ ਦੀ ਵੈਸੇ ਤਾਂ ਕਦੇ ਹਿੰਮਤ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪਈ ਕਿ ਸਵੀਟੀ ਨੂੰ ਸਿੱਧਾ ਇਜਹਾਰ ਕਰ ਸਕੇ ਪਰ ਗਿੰਦੇ ਵਰਗੇ ਅਣਜਾਣ ਬੰਦੇ ਨਾਲ ਸਿਰਫ ਸੋਸਲ ਮੀਡੀਆ ‘ਤੇ ਮਿਲਣੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਸ ਹੱਦ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਣਾ ਉਸ ਲਈ ਬਰਦਾਸਤ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੋ ਗਿਆ। ਕੋਈ ਹੋਰ ਵਾਹ ਨਾ ਚੱਲਦੀ ਵੇਖ ਉਹ ਜਾ ਪਹੁੰਚਿਆ ਸਵੀਟੀ ਕੋਲ ਤੇ ਮੋਮੋਠਗਣਾ ਜਿਹਾ ਬਣ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ “ਸਵੀਟੀ

ਯਾਰ ਮੈਨੂੰ ਗਲਤ ਨਾ ਸਮਝੀਂ ਪਰ ਪੰਜਾਬ ਵਾਲੇ ਮੁੰਡੇ ਬਾਰੇ ਤੇਰੀ ਪਹੁੰਚ ਬਿਲਕੁੱਲ ਵੀ ਸਹੀ ਨਹੀਂ। ਇਮੀਗ੍ਰੇਸ਼ਨ ਦੀਆਂ ਪੰਗੋਬਾਜੀਆਂ ਤਾਂ ਵੇਖ ਕਿੰਨੀਆਂ ਵਧ ਗਈਆਂ ਹੁਣ। ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਦਸ ਬਾਰਾਂ ਸਾਲ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਮਿਲ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਕਣਾ ਪੱਕੇ ਤੌਰ ‘ਤੇ। ਬਾਕੀ ਜੋ ਕੋਈ ਵੱਡਾ ਆਬਜੈਕਸ਼ਨ ਲੱਗ ਗਿਆ ਤਾਂ ਸਾਇਦ ਕਦੇ ਮਿਲ ਹੀ ਨਾ ਸਕੇ...”। “ਹੈਲੋ..., ਸੈਕਿੰਡ ਪੁਆਇੰਟ....., ਦੂਜੀ ਗੱਲ..., ਕਦੇ ਵੀ ਨਾ ਮਿਲ ਸਕੀਏ ਸਾਇਦ ਵਾਲੀ..., ਇਹੀ ਮੰਨ ਕੇ ਚੱਲ ਰਹੇ ਆਂ ਅਸੀਂ।” ਸਵੀਟੀ ਵਿੱਚੋਂ ਗੱਲ ਕੱਟਦਿਆਂ ਹੀ ਬੋਲ ਪਈ। “ਹੋਅਅਅ... ਕੀ ਪਾਗਲਪੁਣਾ ਹੈ ਯਾਰ ਇਹ ਬੋਡਾ।” ਰਾਜੇ ਦੇ ਕੰਨਾਂ ਨੂੰ ਜਿਵੇਂ ਯਕੀਨ ਜਿਹਾ ਨਹੀਂ ਆਇਆ। ਉਹਦੇ ਗਲ ਵਿੱਚ ਲਮਕਦੀ ਫੋਟੋ ਵੱਲ ਇਸਾਰਾ ਕਰਦੀ ਸਵੀਟੀ ਬੋਲੀ “ਆਹ ਬਾਬਾ ਜੀ ਕਦੇ ਮਿਲੇ ਤੈਨੂੰ ਜਾਂ ਆਸ ਹੈ ਕਦੇ ਆਹਮਣੇ-ਸਾਹਮਣੇ ਮਿਲਣ ਦੀ ?” “ਨ..... ਹੀਂ.....” ਦੇ ਅੱਖਰਾਂ ਦਾ ਸਬਦ ਵੀ ਰਾਜਾ ਮਸਾਂ ਹੀ ਬੋਲ ਪਾਇਆ। “ਬੱਸ ਇਹੀ ਹਾਂ ਅਸੀਂ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਲਈ।” ਸਵੀਟੀ ਦਾ ਇਹ ਜਵਾਬ ਸੁਣਦਿਆਂ ਹੀ ਰਾਜੇ ਨੇ ਇਉਂ ਸਿਰ ਝਟਕਿਆ ਜਿਵੇਂ ਉਹਦੀ ਅਸਲ ਔਕਾਤ ਨੇ ਉਹਦੇ ਸੱਜੇ ਖੱਬੇ ਥੱਪੜ ਜੜ ਦਿੱਤੇ ਹੋਣ।

ਰੋਮੀ ਘੜਮੇਂ ਵਾਲਾ।
98552-81105

ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾਂ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਬਾਪੂ ਮਹਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਆਪਣੀ ਮੁੱਛ ਹਮੇਸ਼ਾ ਖੜੀ ਰੱਖਦਾ ਸੀ। ਪਿੰਡ ਰੱਖਾਂ ਕਲਾਂ ਦਾ ਕਹਿੰਦਾ ਕਹਾਉਂਦਾ ਸਰਦਾਰ ਸੀ। ਪਿੰਡ ਰੱਖਾਂ ਦੇ ਲੋਕ ਬਾਪੂ ਨੂੰ ਮਿੰਦਰ ਸਿਉਂ ਕਹਿ ਕੇ ਬਲਾਉਂਦੇ ਸੀ। ਮਿੰਦਰ ਸਿਉਂ ਦਾ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਇਹਨਾਂ ਸਤਿਕਾਰ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ ਸਮੇਂ ਦੀ ਅਦਾਲਤ ਸੀ ਉਸਦਾ ਫੈਸਲਾ ਅਟੱਲ ਤੇ ਅੰਤ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਹਾਉਂਦਾ ਸੀ। ਮਿੰਦਰ ਸਿਉਂ ਦੇ ਇੱਕੋ-ਇੱਕ ਮੁੰਡਾ ਸੀ ਮਿੰਦਰ ਦੀ ਧਰਮਪਤਨੀ ਕਰਤਾਰ ਕੌਰ ਦਾ ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਪਸ਼ੂ ਡੰਗਰਾਂ ਵਿੱਚ ਲੰਘ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਕਈ ਵਾਰ ਜਦੋਂ ਕਰਤਾਰ ਕੌਰ ਕੰਮ ਤੋਂ ਥੱਕ ਜਾਂਦੀ ਮਿੰਦਰ ਸਿਉਂ ਨੂੰ ਆਖਣ ਲੱਗਦੀ ਜੇ ਸਾਡੇ ਇੱਕ ਧੀ ਵੀ ਹੁੰਦੀ ਉਹ ਮੇਰਾ ਕੰਮ ਵਿੱਚ ਹੱਥ ਤਾਂ ਵਟਾਇਆ ਕਰਦੀ। ਮਿੰਦਰ ਸਿਉਂ ਹੱਸ ਕਿ ਆਖਦਾ ਲੈ ਹੁੰਦੀ ਗਾਹਾਂ ਇਹਦੇ ਧੀ ਤੈਨੂੰ ਕਿੰਨੇ ਵਾਰ ਕਿਹਾ ਕੋਈ ਕੰਮ ਵਾਲੀ ਰੱਖ ਲੈ ਅੱਗੋਂ ਕਰਤਾਰ ਕੌਰ ਗੁੱਸੇ ਨਾਲ ਬੋਲੀ ਮੈਨੂੰ ਨਹੀਂ ਜੈ ਖਾਣੀ ਦਾ ਕਿਸੇ ਦਾ ਕੀਤਾ ਕੰਮ ਚੰਗਾ ਲੱਗਦਾ। ਇਹਨੇ ਟਾਇਮ ਨੂੰ ਬਾਹਰੋਂ ਖੋਡਦਾ ਕਿਦਰੋਂ ਲਿਬੜਿਆ ਹੋਇਆਂ ਮਿੰਦਰ ਦਾ ਮੁੰਡਾ ਜੈਲਾ ਆ ਗਿਆ। ਕਰਤਾਰ ਕੌਰ ਜੈਲੇ ਨੂੰ ਬੋਲੀ ਇੱਕ ਇਹ ਆ ਗਿਆ ਮੇਰਾ ਪਤਿਔਂਗਾ ਮੇਰੇ ਕੰਮ ਵਧਾਉਣ ਨੂੰ ਕਰਤਾਰੇ ਨੇ ਜੈਲੇ ਨੂੰ ਕਮੀਜ ਤੋਂ ਫੜਿਆ ਤੇ ਖੁਰੇ ਚ ਨਵਾਉਣ ਲਈ ਲੈ ਗਈ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਕਾਫੀ ਸਾਲ ਹੱਸਦੇ ਹਸਾਉਂਦਿਆਂ ਲੰਘ ਗਏ ਜੈਲਾ ਹੁਣ ਮੁੱਛ ਛੁੱਟ ਗੱਭਰੂ ਬਣ ਚੁੱਕਾ ਸੀ। ਇੱਕ ਦਿਨ ਚੌਂਕੇ ਵਿੱਚ ਕਰਤਾਰੇ ਰੋਟੀਆਂ ਪਕਾ ਰਹੀ ਸੀ। ਮਿੰਦਰ ਰੋਟੀ ਖਾ ਕਿ ਥਾਲੀ ਧੋਣ ਵਾਲੇ ਭਾਂਡਿਆਂ ਕੋਲ ਰੱਖਣ ਲਈ ਚਲਾ ਗਿਆ ਜੈਲਾ ਚਵੱਚੇ ਕੋਲ ਡੰਗਰਾਂ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਤੇ ਲਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਅਚਨਚੇਤ ਕਰਤਾਰੇ ਨੇ ਛਾਤੀ ਵਿੱਚ ਦਰਦ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਚੀਕ ਮਾਰੀ ਜੈਲਾ ਤੇ ਮਿੰਦਰ ਭੱਜ ਕਿ ਆਏ। ਮਿੰਦਰ ਨੇ ਜੈਲੇ ਨੂੰ ਹਕੀਮ ਕੋਲ ਭੇਜਿਆ ਜੈਲਾ ਲਾਲੇ ਹਕੀਮ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਕਿ ਆਇਆ ਜਦ ਤੱਕ ਕਰਤਾਰ ਕੌਰ ਚੜ੍ਹਾਈ ਕਰ ਚੁੱਕੀ

ਸੀ। ਮਿੰਦਰ ਦੇ ਘਰ ਦੇ ਹਲਾਤ ਕਰਤਾਰੇ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਮਾੜੇ ਹੋ ਗਏ ਸਨ। ਘਰ ਵਿੱਚ ਜੋ ਵੀ ਬੰਦਾ ਅਫਸੋਸ ਕਰਨ ਆਉਂਦਾ ਉਹ ਕਹਿੰਦਾ ਮਿੰਦਰ ਸਿਆ ਜੋ ਭਾਣਾ ਵਰਤਣਾ ਸੀ ਵਰਤ ਚੁੱਕਿਆ ਹੁਣ ਤੂੰ ਸਿਆਣਾਂ ਬਣ ਤੇਰਾ ਪੁੱਤ ਗੱਬਰੂ ਆ ਤੂੰ ਹੁਣ ਇਹਨੂੰ ਵਿਆਹ ਲੈ ਔਰਤਾਂ ਬਿਨਾਂ ਘਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ। ਘਰ ਵਿੱਚ ਰੋਟੀ ਦਾ ਔਖਾਂ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਮਿੰਦਰ ਨੇ ਜੈਲੇ ਨੂੰ ਵਿਆਹ ਲਿਆ। ਬੋੜਾ ਸਮਾਂ ਬੀਤ ਗਿਆ ਮਿੰਦਰ ਨੂੰ ਵਧਦੀ ਉਮਰ ਨੇ ਢਾਉਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਮਿੰਦਰ ਨੂੰ ਕੰਨਾਂ ਤੋਂ ਵੀ ਉੱਚਾ ਸੁਣਨ ਲੱਗ ਗਿਆ। ਉਸਨੇ ਸੱਥ ਵਿੱਚ ਜਾਣਾ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਨੂੰਹ ਪੁੱਤ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਲੱਗੇ ਮਿੰਦਰ ਦੀ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਖਤਮ ਹੋ ਗਈ। ਉਹ ਇਕੱਲਾ ਪਿਆ ਬੀਤੇ ਸਮੇਂ ਬਾਰੇ ਸੋਚ ਕਿ ਝੁਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਕਿ ਉਹਦੀ ਕਿੰਨੀ ਠਾਠ ਸੀ ਪਿੰਡ

ਵਿੱਚ ਫਿਰ ਉਹ ਸੋਚਦਾ ਕਰਤਾਰੇ ਠੀਕ ਕਹਿੰਦੀ ਸੀ ਜੋ ਅੱਜ ਸਾਡੇ ਧੀ ਹੁੰਦੀ ਅੱਜ ਸਾਡਾ ਦੁੱਖ ਸੁਣਦੀ। ਸੋਚਦੇ ਸੋਚਦੇ ਮਿੰਦਰ ਸਿਉਂ ਨੂੰ ਨੀਂਦ ਆ ਗਈ ਮਿੰਦਰ ਸਿਉਂ ਕੱਪੜੇ ਹੌਲਾ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਸੀ। ਸਵੇਰੇ ਉੱਠ ਕਿ ਮਿੰਦਰ ਨੇ ਦਾਤਣ ਕੁਰਲੀ ਕੀਤੀ ਤੇ ਦਲਾਨ ਵਿੱਚ ਬੈਠ ਗਿਆ ਨੂੰਹ ਰੋਜ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰੋਟੀ ਰੱਖ ਗਈ। ਮਿੰਦਰ ਨੇ ਦੋ ਰੋਟੀਆਂ ਖਾ ਲਈਆਂ ਤੇ ਇੱਕ ਥਾਲੀ ਵਿੱਚ ਹੀ ਪਈ ਸੀ ਹਲੇ। ਨੂੰਹ ਨੇ ਚੌਂਕੇ ਵਿੱਚ ਉੱਚੀ ਹਾਕ ਮਾਰ ਕਿ ਪੁੱਛਿਆ ਬਾਪੂ ਰੋਟੀ ਲੈਣੀ ਆ ਇਹਨਾਂ ਕਹਿ ਕਿ ਨੂੰਹ ਬੋਲੀ ਇਹਨੂੰ ਬੋਲੇ ਨੂੰ ਕਿੱਥੇ ਸੁਣਨਾ। ਮਿੰਦਰ ਨੇ ਇੱਕ ਰੋਟੀ ਥਾਲੀ ਵਿੱਚ ਹੀ ਛੱਡ ਦਿੱਤੀ ਅੱਜ ਉਹਨੇ ਦੋ ਰੋਟੀਆਂ ਹੀ ਖਾਦੀਆ ਸੀ। ਥਾਲੀ ਮੰਜੇ ਤੇ ਹੀ ਪਈ ਛੱਡ ਕਿ ਬਾਹਰ ਬੋਹੜ ਵਾਲੀ ਸੱਥ ਵਿੱਚ ਚਲਾ ਗਿਆ। ਓਥੇ ਉਹ ਜਾ ਕਿ ਬੋਹੜ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਦੁੱਖ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪਿਆ।

ਪ੍ਰੀਤ ਘੱਲ ਕਲਾਂ
98144-89287

ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੇ ਦਵਾਈਆਂ ਦੀਆਂ ਕੀਮਤਾਂ ਅਤੇ ਹਸਪਤਾਲਾਂ ਦੇ ਮੁਨਾਫ਼ਾਖੋਰੀ ਸੰਬੰਧੀ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਸਖ਼ਤ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ। ਕੀ 16% ਮਾਰਜਿਨ ਨਵਾਂ ਰੋਮ ਚੇਂਜਰ ਬਣ ਜਾਵੇਗਾ ?

ਕੀ ਮਹਿੰਗੇ ਇਲਾਜ ਅਤੇ ਨਿੱਜੀ ਹਸਪਤਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਵਧ ਰਹੇ ਮੈਡੀਕਲ ਬਿੱਲਾਂ ਤੋਂ ਪੀੜਤ ਮਰੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਜਲਦੀ ਹੀ ਰਾਹਤ ਮਿਲ ਸਕਦੀ ਹੈ ? ਸਰਕਾਰ ਨਿੱਜੀ ਹਸਪਤਾਲਾਂ ਦੇ ਬਿੱਲਾਂ 'ਤੇ ਰੋਕ ਲਗਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਕੀ ਇਹ ਫਾਰਮਾਸਿਊਟੀਕਲ ਕੰਪਨੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਅਨੈਤਿਕ ਮਾਰਕੀਟਿੰਗ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਲਈ ਸਾਰੇ ਮੈਡੀਕਲ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਕਰਨ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ ? - ਵਕੀਲ ਕਿਸ਼ਨ ਸੰਮੁਖਦਾਸ ਭਵਨਾਨੀ, ਗੋਂਡੀਆ, ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਗੋਂਡੀਆ-ਵਿਸ਼ਵ ਪੱਧਰ 'ਤੇ, ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਡਾਕਟਰਾਂ ਨੂੰ ਕਦੇ ਭਗਵਾਨ ਦਾ ਰੂਪ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਮਰੀਜ਼ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ, ਆਪਣੀਆਂ ਉਮੀਦਾਂ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀ ਬੱਚਤ ਡਾਕਟਰ ਨੂੰ ਸੌਂਪਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਜਦੋਂ ਕਿਸੇ ਗੰਭੀਰ ਬਿਮਾਰੀ ਤੋਂ ਪੀੜਤ ਮਰੀਜ਼ ਨੂੰ ਅਸਹਿਣਯੋਗ ਹਸਪਤਾਲ ਦੇ ਬਿੱਲਾਂ, ਮਹਿੰਗੀਆਂ ਦਵਾਈਆਂ ਅਤੇ ਡਾਕਟਰੀ ਸਪਲਾਈ ਦੀਆਂ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਕੀਮਤਾਂ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਸਿਹਤ ਸੰਭਾਲ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦੀ ਜਵਾਬਦੇਹੀ 'ਤੇ ਸਵਾਲ ਉਠਾਉਣਾ ਸੁਭਾਵਿਕ ਹੈ। ਆਖ਼ਰਕਾਰ, ਕੀ ਮਰੀਜ਼ ਦੀ ਦੁਰਦਸ਼ਾ ਨੂੰ ਹਸਪਤਾਲ ਲਈ ਮੁਨਾਫ਼ੇ ਦੇ ਮੌਕੇ ਵਿੱਚ ਬਦਲਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ? ਕੀ ਇਹ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਜੀਵਨ ਰੱਖਿਅਕ ਦਵਾਈਆਂ ਦੀਆਂ ਕੀਮਤਾਂ 'ਤੇ ਪਾਰਦਰਸ਼ਤਾ ਅਤੇ ਸਹੀ ਨਿਯੰਤਰਣ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਏ ? ਨਿੱਜੀ ਹਸਪਤਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਦਵਾਈਆਂ ਅਤੇ ਡਾਕਟਰੀ ਸਪਲਾਈ ਦੀਆਂ ਕੀਮਤਾਂ ਅਤੇ ਫਾਰਮਾਸਿਊਟੀਕਲ ਕੰਪਨੀਆਂ ਦੇ ਕਥਿਤ ਅਨੈਤਿਕ ਮਾਰਕੀਟਿੰਗ ਅਭਿਆਸਾਂ ਬਾਰੇ ਇਹ ਗੰਭੀਰ ਸਵਾਲ ਹੁਣ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਹੈ। ਮੈਂ, ਐਡਵੋਕੇਟ ਕਿਸ਼ਨ ਸੰਮੁਖਦਾਸ ਭਵਨਾਨੀ, ਗੋਂਡੀਆ, ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਦੱਸਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਡਾ. ਸੰਜੇ ਕੁਲਸ਼ੇਸ਼ਨ ਦੁਆਰਾ ਦਾਇਰ ਜਨਹਿਤ ਪਟੀਸ਼ਨ ਅਤੇ ਕਿਸ਼ਨਚੰਦ ਜੈਨ ਦੁਆਰਾ ਦਾਇਰ ਪਟੀਸ਼ਨ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹਨ। 12 ਅਕਤੂਬਰ, 2026 ਦੇ ਅਦਾਲਤੀ ਰਿਕਾਰਡ ਵਿੱਚ, ਦੋਵਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਨੂੰ 27 ਅਕਤੂਬਰ, 2026 ਨੂੰ ਦੁਪਹਿਰ 2 ਵਜੇ ਸੁਣਵਾਈ ਲਈ ਸੂਚੀਬੱਧ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਅੱਜ 27 ਅਕਤੂਬਰ ਨੂੰ ਹੋਈ ਸੁਣਵਾਈ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੁਕਮ, 29 ਜਨਵਰੀ, 2027 ਨੂੰ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਸੁਣਵਾਈ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ, ਇਸ ਵਿਵਾਦ ਦੀ ਗੰਭੀਰਤਾ ਨੂੰ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਦੋਸਤੋ, ਜੇਕਰ ਅਸੀਂ ਦੋ ਪਟੀਸ਼ਨਾਂ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰੀਏ, ਤਾਂ ਇੱਕ ਮੁੱਖ ਸਵਾਲ: ਕੀ ਮਰੀਜ਼ ਲਈ ਇਲਾਜ ਹੈ ਜਾਂ ਮੁਨਾਫ਼ੇ ਲਈ ਕਾਰੋਬਾਰ ? ਇਸ ਵਿਵਾਦ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਮੁੱਖ ਮੁੱਦੇ ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨ (ਸਿਵਲ) ਨੰਬਰ 794/2023, ਕਿਸ਼ਨਚੰਦ ਜੈਨ ਬਨਾਮ ਨੈਤਿਕਤਾ ਅਤੇ ਮੈਡੀਕਲ ਰਜਿਸਟਰੇਸ਼ਨ ਬੋਰਡ ਅਤੇ ਹੋਰ, ਅਤੇ ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨ (ਸਿਵਲ) ਨੰਬਰ 717/2026, ਡਾ. ਸੰਜੇ ਕੁਲਸ਼ੇਸ਼ਨ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਹਨ। ਦੋਵਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ, ਦਵਾਈਆਂ ਦੀ ਕੀਮਤ, ਡਾਕਟਰੀ ਨੈਤਿਕਤਾ ਅਤੇ ਫਾਰਮਾਸਿਊਟੀਕਲ ਕੰਪਨੀਆਂ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਮੁੱਦੇ ਜਸਟਿਸ ਵਿਕਰਮ ਨਾਥ ਅਤੇ ਜਸਟਿਸ ਸੰਦੀਪ ਮਹਿਤਾ ਦੇ ਬੈਂਚ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਉੱਠੇ। 12 ਅਕਤੂਬਰ ਨੂੰ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੀ ਸੁਣਵਾਈ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਸੁਣਵਾਈ 27 ਅਕਤੂਬਰ ਨੂੰ ਤੈਅ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਕੇਂਦਰੀ ਸਵਾਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਹਸਪਤਾਲ ਦਵਾਈਆਂ ਅਤੇ ਡਾਕਟਰੀ ਸਪਲਾਈ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅਸਲ ਖਰੀਦ ਲਾਗਤ ਤੋਂ ਕਾਫ਼ੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਕੀਮਤਾਂ 'ਤੇ ਵੇਚ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਜੇਕਰ ਅਜਿਹਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਮਰੀਜ਼ਾਂ ਦੇ ਹਿੱਤਾਂ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਲਈ ਕਿਹੜੇ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਕਾਨੂੰਨੀ ਢੰਗ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਸਿਰਫ਼ ਨਿੱਜੀ ਹਸਪਤਾਲਾਂ ਦੇ ਵਪਾਰਕ ਮਾਡਲ ਦਾ ਸਵਾਲ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਸਗੋਂ ਸਿਹਤ, ਖਪਤਕਾਰ ਸੁਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਆਰਥਿਕ ਨਿਆਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਨਾਲ ਵੀ ਸਬੰਧਤ ਹੈ।

ਦੋਸਤੋ ਜੇਕਰ ਅਸੀਂ ਇਸ ਸਵਾਲ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰੀਏ, -ਕੀ ਦਵਾਈਆਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਸਰਿੰਜਾਂ, ਦਸਤਾਨੇ ਅਤੇ ਸਟੈਟਾਂ ਦੀਆਂ ਕੀਮਤਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ?- , ਤਾਂ ਅੰਤਿਮ ਹਸਪਤਾਲ ਬਿੱਲ ਸਿਰਫ਼ ਦਵਾਈਆਂ ਦਾ ਬਣਿਆ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਸਰਿੰਜਾਂ, ਦਸਤਾਨੇ, ਗਲੂਕੋਜ਼ ਡਿੱਪ, ਕੈਥੀਟਰ, ਸਟੈਟ, ਡਰੈਸਿੰਗ ਸਮੱਗਰੀ ਅਤੇ ਹੋਰ ਡਾਕਟਰੀ ਖਪਤਕਾਰਾਂ ਦੀ ਕੀਮਤ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਮਰੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਅਕਸਰ ਬ੍ਰਾਂਡਾਂ, ਅਸਲ ਖਰੀਦ ਲਾਗਤਾਂ ਅਤੇ ਬਾਜ਼ਾਰ ਵਿੱਚ ਉਪਲਬਧ ਸਸਤੇ ਵਿਕਲਪਾਂ ਬਾਰੇ ਗਿਆਨ ਦੀ ਘਾਟ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਹਸਪਤਾਲ ਵਿੱਚ ਭਰਤੀ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਮਰੀਜ਼ ਦੀ ਤੁਰੰਤ ਲੋੜ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਹਰੇਕ ਵਸਤੂ ਦੀਆਂ ਕੀਮਤਾਂ ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਰੋਕਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਉਹ ਥਾਂ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੀ ਅਸਮਾਨਤਾ ਅਤੇ ਮਰੀਜ਼ ਦੀ ਕਮਜ਼ੋਰ ਸੋਚੇਬਾਜ਼ੀ ਸਥਿਤੀ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਬਣ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਹਸਪਤਾਲ ਮਰੀਜ਼ਾਂ 'ਤੇ ਆਪਣੀ ਫਾਰਮੇਸੀ ਤੋਂ ਦਵਾਈਆਂ ਖਰੀਦਣ ਲਈ ਦਬਾਅ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਜਾਣਨ ਦਾ ਮੌਕਾ ਮਿਲਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਨਿਰਧਾਰਤ ਦਵਾਈ ਦਾ ਇੱਕ ਬਰਾਬਰ ਢੁਕਵਾਂ ਵਿਕਲਪ ਉਪਲਬਧ ਹੈ ਅਤੇ ਕੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਾਹਰੋਂ ਖਰੀਦਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ

**ਐਡਵੋਕੇਟ ਕਿਸ਼ਨ ਸੰਮੁਖਦਾਸ ਭਵਨਾਨੀ
ਗੋਂਡੀਆ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ 9226229318**

ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇਹ ਯਾਦ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹਰੇਕ ਹਸਪਤਾਲ-ਅਧਾਰਤ ਫਾਰਮੇਸੀ ਦੀ ਵਿਕਰੀ ਨੂੰ ਅਨੁਚਿਤ ਵਜੋਂ ਲੇਬਲ ਕਰਨਾ ਸਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਹਸਪਤਾਲਾਂ ਨੂੰ ਦਵਾਈਆਂ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਸਟੋਰੇਜ, ਸਪਲਾਈ, ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਉਪਲਬਧਤਾ ਅਤੇ ਗੁਣਵੱਤਾ ਨਿਯੰਤਰਣ ਲਈ ਵੀ ਖਰਚੇ ਪੈਂਦੇ ਹਨ। ਅਸਲ ਸਵਾਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਖਰਚਿਆਂ ਲਈ ਕਿਹੜਾ ਹਾਸ਼ੀਏ ਵਾਜਬ ਹੈ, ਕੀਮਤਾਂ ਕਿੰਨੀਆਂ ਪਾਰਦਰਸ਼ੀ ਹਨ, ਅਤੇ ਕੀ ਮਰੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਬੇਲੋੜੀਆਂ ਮਹਿੰਗੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਖਰੀਦਣ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਦੋਸਤੋ, ਜੇਕਰ ਅਸੀਂ ਫਾਰਮਾਸਿਊਟੀਕਲ ਕੰਪਨੀਆਂ ਅਤੇ ਡਾਕਟਰਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਕਥਿਤ ਗਠਜੋੜ 'ਤੇ ਵੀ ਵਿਚਾਰ ਕਰੀਏ, ਤਾਂ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਦਾ ਇੱਕ ਹੋਰ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਪਹਿਲੂ ਫਾਰਮਾਸਿਊਟੀਕਲ ਕੰਪਨੀਆਂ ਦੀਆਂ ਮਾਰਕੀਟਿੰਗ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਹਨ। ਇਹ ਦੋਸ਼ ਲਗਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੁਝ ਕੰਪਨੀਆਂ ਡਾਕਟਰਾਂ ਨੂੰ ਤੋਹਫ਼ੇ, ਯਾਤਰਾ, ਪਰਾਹੁਣਚਾਰੀ, ਕਾਨਫਰੰਸ ਸਪਾਂਸਰਸ਼ਿਪ, ਜਾਂ ਹੋਰ ਵਿੱਤੀ ਲਾਭ ਦੇ ਕੇ ਆਪਣੇ ਉਤਪਾਦਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਜੇਕਰ ਅਜਿਹੇ ਲਾਭ ਦਵਾਈ ਲਿਖਣ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਨੁਕਸਾਨ ਮਰੀਜ਼ ਨੂੰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸਨੂੰ ਵਧੇਰੇ ਮਹਿੰਗੀ ਦਵਾਈ ਖਰੀਦਣੀ ਪੈ ਸਕਦੀ ਹੈ। 8 ਅਕਤੂਬਰ, 2026 ਨੂੰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਇੱਕ ਰਿਪੋਰਟ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਜਸਟਿਸ ਵਿਕਰਮ ਨਾਥ ਅਤੇ ਸੰਦੀਪ ਮਹਿਤਾ ਦੇ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ ਬੈਂਚ ਨੇ ਫਾਰਮਾਸਿਊਟੀਕਲ ਕੰਪਨੀਆਂ ਦੀਆਂ ਮਾਰਕੀਟਿੰਗ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਨੂੰ ਨਿਯਮਤ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਕਾਨੂੰਨੀ ਢਾਂਚੇ ਦੀ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਗਠਨ ਦਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਵਿੱਚ ਡਾਕਟਰਾਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਤੋਹਫ਼ੇ ?ਆਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਲਾਭਾਂ 'ਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਨਿਯੰਤਰਣ ਅਤੇ ਕੰਪਨੀਆਂ ਦੀ ਜਵਾਬਦੇਹੀ ਵਰਗੇ ਮੁੱਦੇ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਇਸ ਮੁੱਦੇ 'ਤੇ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਪਾਲਣਾ ਹਲਫ਼ਨਾਮੇ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਰਿਪੋਰਟ 29 ਜਨਵਰੀ, 2027 ਲਈ ਤਹਿ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਦਵਾਈਆਂ ਦੀ ਕੀਮਤ ਨਿਯੰਤਰਣ ਅਤੇ ਅਨੈਤਿਕ ਮਾਰਕੀਟਿੰਗ ਵਿਰੁੱਧ ਕਾਰਵਾਈ ਨੂੰ ਦੋ ਵੱਖ-ਵੱਖ, ਪਰ ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਜੁੜੇ, ਸੁਧਾਰਾਂ ਵਜੋਂ ਦੇਖਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਦਵਾਈਆਂ ਦੀ ਕੀਮਤ ਨਿਯੰਤਰਣ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਵਿੱਚ ਹਿੱਤਾਂ ਦੇ ਟਕਰਾਅ ਬਣੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਸਿਰਫ਼ ਦਵਾਈਆਂ ਦੀਆਂ ਕੀਮਤਾਂ ਨੂੰ ਘਟਾਉਣਾ ਕਾਫ਼ੀ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਡਾਕਟਰਾਂ ਲਈ ਨੈਤਿਕ ਨਿਯਮ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨਾ ਕਾਫ਼ੀ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ ਜੇਕਰ ਮਰੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਦਵਾਈਆਂ ਦੀਆਂ ਕੀਮਤਾਂ ਅਤੇ ਉਪਲਬਧ ਵਿਕਲਪਾਂ ਬਾਰੇ ਸੂਚਿਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ।

ਦੋਸਤੋ, ਜੇਕਰ ਅਸੀਂ 16% ਦੇ ਹਾਸ਼ੀਏ 'ਤੇ ਬਹਿਸ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰੀਏ, ਤਾਂ ?2,700 ਦੀ ਦਵਾਈ ਦੀ MRP ?27,000 ਦੀ ਕੀਮਤ ਕਿਉਂ ਹੈ ? ਇਸ ਵਿਵਾਦ ਵਿੱਚ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਉਦਾਹਰਣ ਇੱਕ ਕੈਂਸਰ ਵਿਰੋਧੀ ਦਵਾਈ ਦੀ ਕਥਿਤ ਪ੍ਰਚੂਨ ਖਰੀਦ ਕੀਮਤ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਲਗਭਗ ?2,700 ਦੱਸੀ ਗਈ ਸੀ, ਅਤੇ ਛਾਪੀ ਗਈ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਪ੍ਰਚੂਨ ਕੀਮਤ ?27,000 ਸੀ। ਇਹ ਅੰਤਰ ਦਸ ਗੁਣਾ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇਹ ਮੰਨਣਾ ਗਲਤ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ MRP ਅਤੇ ਅਸਲ ਵਿਕਰੀ ਕੀਮਤ, ਹਸਪਤਾਲ ਦੀ ਖਰੀਦ ਲਾਗਤ ਅਤੇ ਅੰਤਮ ਲਾਭ ਇੱਕੋ ਜਿਹੇ

ਹਨ। ਫਿਰ ਵੀ, ਜੇਕਰ ਕਿਸੇ ਦਵਾਈ ਦੀ ਕੀਮਤ ਵਿੱਚ ਇੰਨੀ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਅਸਮਾਨਤਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਸਦੀ ਕੀਮਤ ਦੀ ਪਾਰਦਰਸ਼ਤਾ ਅਤੇ ਮਰੀਜ਼ਾਂ ਤੋਂ ਲਈ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਰਕਮ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। 29 ਸਤੰਬਰ ਦੀ ਸੁਣਵਾਈ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕਾਨੂੰਨੀ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਵਿੱਚ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੇ ਦਵਾਈਆਂ ਦੀ ਪ੍ਰਚੂਨ ਕੀਮਤ ਅਤੇ MRP ਵਿੱਚ ਅੰਤਰ 'ਤੇ ਸਵਾਲ ਉਠਾਏ ਅਤੇ ਸਾਰੀਆਂ ਦਵਾਈਆਂ ਲਈ ਇੱਕ ਸਮਾਨ 16 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਮਿਆਰ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ। ਇਹ ਅੰਕੜਾ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਉਠਾਇਆ ਗਿਆ ਇੱਕ ਸਵਾਲ ਸੀ; ਇਸਨੂੰ ਸਾਰੀਆਂ ਦਵਾਈਆਂ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਕਾਨੂੰਨੀ ਹੁਕਮ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਇਹ ਇਸ ਪੂਰੇ ਵਿਵਾਦ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਪਹਿਲੂ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਸਰਕਾਰ ਅਜਿਹਾ ਨਿਯਮ ਲਾਗੂ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਸਨੂੰ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ 16 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਦੇ ਅੰਕੜੇ ਦੀ ਗਣਨਾ ਕਿਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ, ਇਹ ਕਿਹੜੀਆਂ ਦਵਾਈਆਂ ਅਤੇ ਡਾਕਟਰੀ ਸਪਲਾਈਆਂ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੋਵੇਗੀ, ਅਤੇ ਨਿਰਮਾਤਾਵਾਂ, ਵਿਤਰਕਾਂ, ਪ੍ਰਚੂਨ ਵਿਕਰੇਤਾਵਾਂ ਅਤੇ ਹਸਪਤਾਲਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਕੀਮਤ ਕਿਵੇਂ ਨਿਯੰਤ੍ਰਿਤ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।

ਦੋਸਤੋ ਸਾਥੀ ਪਾਠਕੋ, ਜੇਕਰ ਅਸੀਂ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਹਲਫ਼ਨਾਮੇ ਅਤੇ ਕੈਂਸਰ ਦਵਾਈਆਂ ਦੇ ਨਿਯਮਨ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰੀਏ, ਤਾਂ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਦੀਆਂ ਚਿੰਤਾਵਾਂ ਦੇ ਜਵਾਬ ਵਿੱਚ, ਰਸਾਇਣ ਅਤੇ ਖਾਦ ਮੰਤਰਾਲੇ ਦੇ ਫਾਰਮਾਸਿਊਟੀਕਲ ਵਿਭਾਗ ਨੇ ਦਵਾਈਆਂ ਦੀਆਂ ਕੀਮਤਾਂ ਅਤੇ ਵਪਾਰਕ ਹਾਸ਼ੀਏ ਬਾਰੇ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਸਥਿਤੀ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ। ਤੁਹਾਡੀ ਉਪਲਬਧ ਖੋਜ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, 12 ਅਕਤੂਬਰ, 2026 ਨੂੰ, ਸਰਕਾਰ ਨੇ 551 ਪੰਨਿਆਂ ਦਾ ਇੱਕ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਹਲਫ਼ਨਾਮਾ ਦਾਇਰ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਕਥਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਿੱਜੀ ਹਸਪਤਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਦਵਾਈਆਂ ਅਤੇ ਡਾਕਟਰੀ ਖਪਤਕਾਰਾਂ 'ਤੇ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹਾਸ਼ੀਏ ਦੇ ਮੁੱਦੇ ਅਤੇ ਵਿਆਪਕ ਕੀਮਤ ਨਿਯੰਤਰਣ ਦੀਆਂ ਵਿਹਾਰਕ ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ 'ਤੇ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਹਲਫ਼ਨਾਮੇ ਦੇ ਹਰੇਕ ਪੰਨੇ ਅਤੇ ਇਸਦੀ ਪ੍ਰਮਾਣਿਤ ਕਾਪੀ ਦੀ ਸੁਤੰਤਰ ਤਸਦੀਕ ਦੀ ਘਾਟ ਕਾਰਨ, ਇਸ ਵਿੱਚ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਰ ਅੰਕੜੇ ਨੂੰ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਮਾਣਿਤ ਸਿੱਟਾ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਉਦਾਹਰਣਾਂ ਵਿੱਚ ਕੈਂਸਰ-ਰੋਧੀ ਦਵਾਈਆਂ 'ਤੇ 170 ਤੋਂ 700 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਜਾਂ ਇਸ ਤੋਂ ਵੱਧ ਦੇ ਮਾਰਜਿਨ ਅਤੇ ਕੁਝ ਡਾਕਟਰੀ ਸਪਲਾਈਆਂ 'ਤੇ 1,000 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਤੱਕ ਦੇ ਮਾਰਜਿਨ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ।

ਦੋਸਤੋ ਇਹ ਅੰਕੜੇ, ਜੇਕਰ ਸਵਾਲ ਵਿੱਚ ਉਤਪਾਦਾਂ ਦੀ ਅਸਲ ਖਰੀਦ ਅਤੇ ਵਿਕਰੀ ਕੀਮਤਾਂ ਦੁਆਰਾ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਕੀਮਤ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦੀ ਗੰਭੀਰ ਸਮੀਖਿਆ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨੂੰ ਉਜਾਗਰ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਵਪਾਰ ਮਾਰਜਿਨ ਤਰਕਸ਼ੀਲਤਾ ਦਾ ਵਿਚਾਰ, ਭਾਵ, ਵਪਾਰਕ ਮਾਰਜਿਨਾਂ ਦਾ ਸੂਝਵਾਨ ਨਿਯਮ, ਸਰਕਾਰੀ ਨੀਤੀ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਮੁੱਖ ਵਿਚਾਰ ਹੈ। ਦੋਸਤੋ, ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਜੈਨਰਿਕ ਦਵਾਈਆਂ, ਕਲੀਨਿਕਲ ਸਥਾਪਨਾ ਐਕਟ, ਅਤੇ ਮਰੀਜ਼ਾਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਦੇ ਹਾਂ, ਤਾਂ ਜੈਨਰਿਕ ਦਵਾਈਆਂ ਲਿਖਣ, ਜਨਤਕ ਹਸਪਤਾਲ ਦੀਆਂ ਦਰਾਂ, ਅਤੇ ਮਰੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਬਾਹਰੋਂ ਦਵਾਈਆਂ ਖਰੀਦਣ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੇਣ ਵਰਗੇ ਮੁੱਦੇ ਵੀ ਇਸ ਬਹਿਸ ਦੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹਿੱਸੇ ਹਨ।

ਕਲੀਨਿਕਲ ਸਥਾਪਨਾਵਾਂ (ਰਜਿਸਟਰੇਸ਼ਨ ਅਤੇ ਨਿਯਮਨ) ਐਕਟ, 2010, ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਸਿਹਤ ਸੰਭਾਲ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸੰਬੰਧਿਤ ਸ਼ਾਸਨ ਅਧੀਨ ਰਜਿਸਟਰ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਸਿਹਤ ਸੰਭਾਲ ਸੇਵਾਵਾਂ ਦੇ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਮਿਆਰਾਂ ਨੂੰ ਨਿਯੰਤ੍ਰਿਤ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇਸ ਐਕਟ ਦੀਆਂ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਅਤੇ ਨਿਯਮ ਰਾਜ ਅਨੁਸਾਰ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਜੈਨਰਿਕ ਦਵਾਈਆਂ ਦੀ ਪੇਸ਼ਕਸ਼ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ, ਸਿਰਫ਼ ਸਭ ਤੋਂ ਘੱਟ ਕੀਮਤ ਨੂੰ ਵੇਖਣਾ ਕਾਫ਼ੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਗੁਣਵੱਤਾ, ਇਲਾਜ ਸੰਬੰਧੀ ਅਨੁਕੂਲਤਾ, ਲੋੜੀਂਦੀ ਖੁਰਾਕ ਅਤੇ ਮਰੀਜ਼ ਦੀ ਖਾਸ ਸਥਿਤੀ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਡਾਕਟਰਾਂ ਨੂੰ ਕਿਰਿਆਸ਼ੀਲ ਤੌਰ, ਢੁਕਵੇਂ ਵਿਕਲਪਾਂ ਅਤੇ ਇਲਾਜ ਦੀਆਂ ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ ਬਾਰੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਜਾਣਕਾਰੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਮਰੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਬ੍ਰਾਂਡ, ਜੈਨਰਿਕ ਵਿਕਲਪਾਂ ਅਤੇ ਕੀਮਤ ਬਾਰੇ ਸਵਾਲ ਪੁੱਛਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸਰਕਾਰ ਲਈ ਚੁਣੌਤੀ ਇੱਕ ਸੰਤੁਲਿਤ ਰੈਗੂਲੇਟਰੀ ਢਾਂਚਾ ਵਿਕਸਤ ਕਰਨਾ ਹੈ ਜੋ ਮਰੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਬੇਲੋੜੇ ਵਿੱਤੀ ਬੋਝ ਤੋਂ ਬਚਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਨਾਲ ਹੀ ਦਵਾਈਆਂ ਦੀ ਉਪਲਬਧਤਾ, ਗੁਣਵੱਤਾ ਅਤੇ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸਪਲਾਈ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ।

ਦੋਸਤੋ, ਜੇਕਰ ਅਸੀਂ 27 ਅਕਤੂਬਰ ਦੀ ਸੁਣਵਾਈ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੀ ਅਗਲੀ ਤਾਰੀਖ਼ ਨੂੰ ਸਮਝਣਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਆਉ ਸਭ ਤੋਂ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸਵਾਲ ਵੱਲ ਵਾਪਸ ਚੱਲੀਏ। 12 ਅਕਤੂਬਰ, 2026 ਦੇ ਅਦਾਲਤੀ ਰਿਕਾਰਡ ਵਿੱਚ 27 ਅਕਤੂਬਰ ਨੂੰ ਦੁਪਹਿਰ 2 ਵਜੇ ਦੋਵਾਂ ਸਬੰਧਤ ਪਟੀਸ਼ਨਾਂ ਦੀ ਸੂਚੀ ਦਾ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜ਼ਿਕਰ ਹੈ। ਫਾਰਮਾਸਿਊਟੀਕਲ ਮਾਰਕੀਟਿੰਗ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ 'ਤੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਨਿਯੰਤਰਣ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ 29 ਜਨਵਰੀ, 2027 ਨੂੰ ਪਾਲਣਾ ਹਲਫ਼ਨਾਮੇ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਸੰਬੰਧੀ ਇੱਕ ਰਿਪੋਰਟ ਵੀ ਉਪਲਬਧ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਨਾਂ ਤੱਥਾਂ ਨੂੰ ਜੋੜਦੇ ਹੋਏ, ਇਹ ਨਿਸ਼ਚਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਹਿਣਾ ਉਚਿਤ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ 27 ਅਕਤੂਬਰ ਦੀ ਸੁਣਵਾਈ ਨੇ ਰਸਮੀ ਤੌਰ 'ਤੇ 29 ਜਨਵਰੀ, 2027 ਨੂੰ ਦੋਵਾਂ ਪਟੀਸ਼ਨਾਂ ਲਈ ਅਗਲੀ ਤਾਰੀਖ਼ ਵਜੋਂ ਤੈਅ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਅੱਜ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਦਾ ਪ੍ਰਮਾਣਿਤ ਆਦੇਸ਼ ਉਪਲਬਧ ਹੋਣ 'ਤੇ ਹੀ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਿਹੜੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤੇ, ਸਰਕਾਰ ਤੋਂ ਕਿਹੜੀਆਂ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਮੰਗੀਆਂ, ਅਤੇ ਅਗਲੀ ਸੁਣਵਾਈ ਕਦੋਂ ਤਹਿ ਕੀਤੀ ਗਈ।

ਇਸ ਲਈ, ਜੇਕਰ ਅਸੀਂ ਉਪਰੋਕਤ ਪੂਰੇ ਖਾਤੇ ਦਾ ਅਧਿਐਨ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕਰਦੇ ਹਾਂ, ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਪਾਵਾਂਗੇ ਕਿ ਇਹ ਮਾਮਲਾ ਭਾਰਤ ਦੀ ਸਿਹਤ ਸੰਭਾਲ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਲਈ ਇੱਕ ਨਿਰਣਾਇਕ ਮੌਕਾ ਬਣ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਦਵਾਈਆਂ ਅਤੇ ਡਾਕਟਰੀ ਸਪਲਾਈ ਦੀਆਂ ਕੀਮਤਾਂ ਵਿੱਚ ਪਾਰਦਰਸ਼ਤਾ, ਵਾਜਬ ਮਾਰਜਿਨ, ਡਾਕਟਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਸੁਤੰਤਰ ਕਲੀਨਿਕਲ ਫੈਸਲੇ ਲੈਣ ਅਤੇ ਫਾਰਮਾਸਿਊਟੀਕਲ ਕੰਪਨੀਆਂ ਲਈ ਜਵਾਬਦੇਹੀ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਇੱਕ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਢਾਂਚਾ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਮਰੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਰਾਹਤ ਮਿਲ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਕਿਸੇ ਵੀ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਜਾਂ ਮਰੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਰਾਹਤ ਵਜੋਂ ਪੇਸ਼ ਕਰਨਾ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੋਵੇਗਾ। ਅਸਲ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਇਹ ਹੋਵੇਗੀ ਕਿ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰੀ ਨੀਤੀਆਂ ਹਸਪਤਾਲ ਦੇ ਬਿੱਲਾਂ ਵਿੱਚ ਕਿਸ ਹੱਦ ਤੱਕ ਪ੍ਰਤੀਬਿੰਬਤ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ।

ਵਿਕਾਸ, ਬਾਜ਼ਾਰ ਅਤੇ ਸੱਤਾ ਦਾ ਨਵਾਂ ਚਿਹਰਾ: ਭਾਰਤ ਕਿਸ ਦਿਸ਼ਾ ਵੱਲ ?

ਕਿਸੇ ਵੀ ਰਾਸ਼ਟਰ ਦੇ ਭਵਿੱਖ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਲਈ ਉਥੋਂ ਦੇ ਰਾਜਨੀਤਕ ਢਾਂਚੇ, ਉੱਚੀਆਂ ਇਮਾਰਤਾਂ, ਤੇਜ਼ ਰਫ਼ਤਾਰ ਇੰਟਰਨੈੱਟ, ਵਧਦੇ ਡਿਜੀਟਲ ਭੂਗਤਾਨ, ਵਿਸ਼ਾਲ ਮਾਲਾਂ ਅਤੇ ਅਜੋਕੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਆਰਟੀਫਿਸ਼ੀਅਲ ਇੰਟੈਲੀਜੈਂਸ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਨੂੰ ਦੇਖਣਾ ਕਾਫ਼ੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਵਿਕਾਸ ਦੀ ਅਸਲ ਤਸਵੀਰ ਉਸ ਵੇਲੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਜਦੋਂ ਸਵਾਲ ਖੜ੍ਹੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਸ ਵਿਕਾਸ ਦੀ ਮਲਕੀਅਤ ਕਿਸ ਕੋਲ ਹੈ ? ਇਸ ਦਾ ਲਾਭ ਕਿਸ ਵਰਗ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਦਾ ਹੈ ?, ਇਸ ਦੀ ਕੀਮਤ ਕੌਣ ਅਦਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਪੂਰੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਵਿੱਚ ਆਮ ਨਾਗਰਿਕ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਕੀ ਹੈ ? ਅੱਜ ਭਾਰਤ ਇੱਕ ਡੂੰਘੀ ਸੰਰਚਨਾਤਮਕ ਤਬਦੀਲੀ ਵਿੱਚੋਂ ਲੰਘ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਖੇਤੀਬਾੜੀ-ਕੇਂਦਰਿਤ ਸਮਾਜ ਤੋਂ ਉਦਯੋਗਿਕ, ਸੇਵਾ ਅਤੇ ਡਿਜੀਟਲ ਅਰਥਵਿਵਸਥਾ ਵੱਲ ਤਬਦੀਲੀ ਤੇਜ਼ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਹਾਈਵੇ, ਐਕਸਪ੍ਰੈਸ, (ਭਾਰਤ ਮਾਲ ? ਵਰਗੇ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ) ਬਣ ਰਹੇ ਹਨ। ਡਿਜੀਟਲ ਭੂਗਤਾਨ ਆਮ ਜੀਵਨ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਬਣ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਵੱਡੀਆਂ ਰਿਟੇਲ ਚੇਨਾਂ ਅਤੇ ਈ-ਕਾਮਰਸ ਨੇ ਖ਼ਰੀਦਦਾਰੀ ਦਾ ਰੂਪ ਬਦਲ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਮੋਬਾਈਲ ਨੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੀ ਦੁਨੀਆਂ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਹਥੇਲੀ ਉੱਤੇ ਧਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਏ ਆਈ ਬੁੱਧੀ ਮਨੁੱਖੀ ਮਿਹਨਤ, ਸਿੱਖਿਆ, ਪੱਤਰਕਾਰੀ ਅਤੇ ਗਿਆਨ ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦੇ ਰਹੀ ਹੈ। ਪਰ ਇਸ ਚਮਕ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਕੁਝ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਵਾਲ ਖੜ੍ਹੇ ਹਨ।

ਕੀ ਵਿਕਾਸ ਨਾਲ ? ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਤਾਕਤ ਵੀ ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ ਜਾਂ ਕੁਝ ਸਾਮਰਾਜ ਕੇਂਦਰਾਂ ਵਿੱਚ ਇਕੱਠੀ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ ? ਕੀ ਨਵਾਂ ਭਾਰਤ ਸਿਰਫ਼ ਵੱਡੀ ਅਰਥਵਿਵਸਥਾ ਬਣ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜਾਂ ਇੱਕ ਅਜਿਹੀ ਕੇਂਦਰੀਕ੍ਰਿਤ ਅਰਥਵਿਵਸਥਾ ਵੀ ਬਣ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਜ਼ਮੀਨ, ਪੂੰਜੀ, ਬਾਜ਼ਾਰ, ਡਾਟਾ ਅਤੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਪ੍ਰਭਾਵ ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਜੁੜਦੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ ? ਇਹ ਸਵਾਲ ਕਿਸੇ ਇੱਕ ਸਰਕਾਰ, ਕਿਸੇ ਇੱਕ ਪਾਰਟੀ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਇੱਕ ਉਦਯੋਗਪਤੀ ਬਾਰੇ ਨਹੀਂ। ਇਹ ਸਾਡੇ ਸਮੇਂ ਦੀ ਪੂਰੀ ਆਰਥਿਕ-ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਸੰਰਚਨਾ ਬਾਰੇ ਹਨ।

ਪੰਜਾਬ ਇਸ ਚਰਚਾ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਗੰਭੀਰ ਕੇਂਦਰ ਬਣ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿਸਾਨੀ ਸੰਘਰਸ਼ ਵੇਲੇ ਬਣਿਆ। ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਮਿੱਟੀ ਨੇ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਅਨਾਜ ਦਿੱਤਾ। ਹਰੀ ਕ੍ਰਾਂਤੀ ਨੇ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਖ਼ੁਰਾਕੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਕੇਂਦਰੀ ਭੂਮਿਕਾ ਦਿੱਤੀ। ਪਰ ਇਸ ਮਾਡਲ ਨੇ ਧਰਤੀ ਹੇਠਲੇ ਪਾਣੀ, ਮਿੱਟੀ ਦੀ ਸਿਹਤ, ਫ਼ਸਲੀ ਵਿਭਿੰਨਤਾ ਅਤੇ ਕਿਸਾਨੀ ਦੀ ਆਰਥਿਕ ਸਥਿਰਤਾ ਨਾਲ ? ਜੁੜੀਆਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਵੀ ਪੈਦਾ ਕੀਤੀਆਂ।

ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਖੇਤੀ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਖੇਤੀ ਲਈ ਉਪਲਬਧ ਜ਼ਮੀਨ ਲਗਭਗ ਆਪਣੀ ਸੀਮਾ ਤੱਕ ਵਰਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ, ਜਦਕਿ ਪਿੰਡਾਂ ਅਤੇ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ? ਗੈਰ-ਖੇਤੀ ਵਰਤੋਂ ਦਾ ਦਬਾਅ ਵਧ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਆਰਥਿਕ ਸਰਵੇਖਣ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਦਰਸਾਇਆ ਸੀ ਕਿ ਰਾਜ ਦੀ ਲਗਭਗ 90 ਫ਼ੀਸਦੀ ਕਾਸ਼ਤਯੋਗ ਜ਼ਮੀਨ ਖੇਤੀ ਹੇਠ ਸੀ ਅਤੇ ਖੇਤੀ ਦੇ ਰਕਬੇ ਨੂੰ ਹੋਰ ਵਧਾਉਣ ਦੀ ਗੂੰਜਾਇਸ਼ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਰਹਿ ਗਈ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਜ਼ਮੀਨ ਦਾ ਹਰ ਟੁਕੜਾ ਸਿਰਫ਼ ਰੀਅਲ ਅਸਟੇਟ ਨਹੀਂ।

ਏਹ ਭੋਜਨ ਹੈ, ਇਹ ਪਾਣੀ ਹੈ, ਪਿੰਡ ਦੀ ਆਰਥਿਕਤਾ ਹੈ, ਖੇਤੀ ਮਜ਼ਦੂਰ ਦਾ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਹੈ। ਕਿਸਾਨ ਦੀ ਪਹਿਚਾਣ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕ-ਜੀਵਨ ਦੀ ਯਾਦ ਹੈ। ਇਹ ਸਦੀਆਂ ਦੀ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਵਿਰਾਸਤ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਜਦੋਂ ਖੇਤੀਯੋਗ ਜ਼ਮੀਨ ਸੜਕ, ਉਦਯੋਗ, ਗੋਦਾਮ, ਕਾਲੋਨੀ, ਵਪਾਰਕ ਕੇਂਦਰ ਜਾਂ ਹੋਰ ਗੈਰ-ਖੇਤੀ ਵਰਤੋਂ ਵੱਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਇਸ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਸਿਰਫ਼ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਮਾਰਕੀਟ ਕੀਮਤ ਨਾਲ ? ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ।

ਸਵਾਲ ਇਹ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਕਿ ਇੱਕ ਏਕੜ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਕੀਮਤ ਕਿੰਨੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਇੱਕ ਏਕੜ ਤੋਂ ਗੁਆਇਆ ਗਿਆ ਭਵਿੱਖ ਕਿੰਨਾ ਹੈ ?

ਭਾਰਤਮਾਲਾ ਵਰਗੇ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਸੜਕ-ਬੁਨਿਆਦੀ ਢਾਂਚਾ ਯੋਜਨਾਵਾਂ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਆਰਥਿਕ ਕੋਰੀਡੋਰਾਂ, ਬੰਦਰਗਾਹਾਂ, ਉਦਯੋਗਿਕ ਕੇਂਦਰਾਂ ਅਤੇ ਬਾਜ਼ਾਰਾਂ ਨੂੰ ਬਿਹਤਰ ਸੜਕੀ ਸੰਪਰਕ ਨਾਲ ? ਜੋੜਨਾ ਹੈ। ਅਜਿਹੀਆਂ ਯੋਜਨਾਵਾਂ ਆਵਾਜਾਈ ਦਾ ਸਮਾਂ ਘਟਾ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ, ਲਾਜਿਸਟਿਕਸ (ਮਾਲ ਦੀ ਢੋਆ ਢੁਨੂੰ ਸੁਧਾਰ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਆਰਥਿਕ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਨੂੰ ਤੇਜ਼ ਕਰ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ।

ਇਸ ਪੱਖ ਨੂੰ ਨਕਾਰਨਾ ਵਿਕਾਸ (ਡਿਵੈਲਪਮੈਂਟ) ਦੀ ਹਕੀਕਤ ਨੂੰ ਨਕਾਰਨਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਪਰ ਸੜਕ ਸਿਰਫ਼ ਸੜਕ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਇਹ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਨਵਾਂ ਬਾਜ਼ਾਰ ਵੀ ਲਿਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਸੜਕ ਦੇ ਨਾਲ ? ਨਵੇਂ ਵਪਾਰਕ ਕੇਂਦਰ ਬਣਦੇ ਹਨ। ਸੜਕ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਕੀਮਤ ਵਧਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਨੇੜੇ ਉਦਯੋਗਿਕ ਅਤੇ ਵਪਾਰਕ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਦਾ ਦਬਾਅ ਵਧਦਾ ਹੈ।

ਇਸ ਲਈ ਕਿਸੇ ਐਕਸਪ੍ਰੈਸ ਵੇਅ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਲਈ ਸਿਰਫ਼ ਇਹ ਦੇਖਣਾ ਕਾਫ਼ੀ ਨਹੀਂ ਕਿ ਉਹ ਕਿੰਨੇ ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਲੰਮਾ ਹੈ। ਇਹ ਵੀ ਦੇਖਣਾ ਪਵੇਗਾ ਕਿ ਉਸ ਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ? ਅਗਲੇ ਦਸ-

ਵੀਹ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਿਵੇਂ ਬਦਲੇਗੀ ਇੱਥੇ ਹੀ ਂਵਿਕਾਸ? ਅਤੇ ਂਵਿਕਾਸ ਦੇ ਭੂਗੋਲ? ਵਿੱਚ ਫ਼ਰਕ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਲ ? ਫ਼ਸਲ ਬਾਜ਼ਾਰ ਤੱਕ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਪਹੁੰਚ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਇਹ ਵਿਕਾਸ ਹੈ। ਪਰ ਉਸੇ ਸੜਕ ਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਖੇਤੀਯੋਗ ਜ਼ਮੀਨ ਲਗਾਤਾਰ ਵਪਾਰਕ ਵਰਤੋਂ ਵਿੱਚ ਜਾਂਦੀ ਰਹੇ, ਇਹ ਇੱਕ ਵੱਖਰਾ ਸਵਾਲ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆਵਾਂ ਨੂੰ ਇਕੱਠੇ ਦੇਖਣਾ ਪਵੇਗਾ। ਟੋਲ ਦੇ ਨਵੇਂ ਯੁੱਗ ਨੇ ਸੜਕ ਵੀ ਡਿਜੀਟਲ, ਭੂਗਤਾਨ ਵੀ ਡਿਜੀਟਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਟੋਲ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ? ਕੈਸ਼ਲੈੱਸ ਹੋਈ ਹੈ। FASTag ਨੇ ਟੋਲ ਪਲਾਜ਼ਿਆਂ ਉੱਤੇ ਰੁਕਣ ਦੀ ਲੋੜ ਘਟਾਈ ਹੈ ਅਤੇ NHAI ਹੁਣ ਬੈਰੀਅਰ-ਫਰੀ ਅਤੇ ਮਲਟੀ-ਲੇਨ ਵ ? ਗੈ-ਫਲੋ ਟੋਲਿੰਗ ਵੱਲ ਵੀ ਵਧ ਰਿਹਾ ਹੈ। 2025 ਵਿੱਚ ©819 ਨੇ FASTag, ਵਾਹਨ ਨੰਬਰ ਪਛਾਣ ਅਤੇ ਕੈਮਰਾ-ਆਧਾਰਿਤ ਪ੍ਰਣਾਲੀਆਂ ਰਾਹੀਂ ਬੈਰੀਅਰ-ਫਰੀ ਟੋਲਿੰਗ ਵੱਲ ਵਧਣ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਇਹ ਤਕਨੀਕੀ ਤਰੱਕੀ ਹੈ। ਪਰ ਇਸ ਤਰੱਕੀ ਨੂੰ ਲੋਕਤੰਤਰਿਕ ਤਰੱਕੀ ਸਮਝ ਲੈਣਾ ਗਲਤੀ ਹੋਵੇਗੀ।

ਡਿਜੀਟਲ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦਾ ਮੂਲ ਸਵਾਲ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿ ਉਹ ਤੇਜ਼ ਹੈ ਜਾਂ ਹੌਲੀ। ਸਵਾਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਕਿਸ ਦੇ ਕਬਜ਼ੇ ਵਿੱਚ ਹੈ ?, ਉਸ ਵਿੱਚ ਪਾਰਦਰਸ਼ਤਾ ਕਿੰਨੀ ਹੈ ?

ਅੱਜ ਟੋਲ, ਬੈਂਕਿੰਗ, ਖ਼ਰੀਦਦਾਰੀ, ਟੈਕਸ, ਸਬਸਿਡੀ, ਪਛਾਣ, ਸੰਚਾਰ, ਮਨੋਰੰਜਨ, ਆਦਿ ਸਭ ਡਿਜੀਟਲ ਹੈ। ਰਹੇ ਗੱਲ ਸਿੱਖਿਆ ਦੀ ਉਹ ਵੀ ਵੱਡੇ ਪੱਧਰ ਤੇ ਐਲਗੋਰਿਦਮਿਕ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਹ ਸਿਰਫ਼ ਤਕਨੀਕੀ ਬਦਲਾਅ ਨਹੀਂ, ਸਮਾਜਕ ਤਾਕਤ ਦੀ ਨਵੀਂ ਸੰਰਚਨਾ ਵੀ ਹੈ। ਨਕਦ ਤੋਂ ਕੈਸ਼ਲੈੱਸ ਅਰਥਵਿਵਸਥਾ ਨੇ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਭੂਗਤਾਨ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਤੇਜ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ। UPI ਵਰਗੀਆਂ ਪ੍ਰਣਾਲੀਆਂ ਨੇ ਛੋਟੇ ਤੋਂ ਛੋਟੇ ਲੈਣ-ਦੇਣ ਨੂੰ ਵੀ ਡਿਜੀਟਲ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਇਹ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਤਕਨੀਕੀ ਸਮਰੱਥਾ ਦੀ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੈ। ਪਰ ਇੱਥੇ ਇੱਕ ਚਿੰਤਨਸ਼ੀਲ ਆਰਥਿਕ ਸਵਾਲ ਵੀ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਪੈਸਾ ਡਿਜੀਟਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਆਮ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਹੱਕ ਉਸ ਤੋਂ ਚਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਪੈਸੇ ਦੀ ਛੋਟੀ ਹਰਕਤ ਵੀ ਡਾਟਾ ਬਣ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਫਿਰ ਸਵਾਲ ਕਿ ਮਨੁੱਖ ਕਿੱਥੇ ਗਿਆ ? ਕੀ ਖਰੀਦਿਆ ?

ਕਿੰਨੀ ਵਾਰ ਖਰੀਦਿਆ ? ਕਿਸ ਤੋਂ ਖਰੀਦਿਆ ? ਕਿਹੜੀ ਸੇਵਾ ਲਈ ? ਕਿੰਨਾ ਭੁਗਤਾਨ ਕੀਤਾ ? ਇਹ ਸਾਰੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਆਧੁਨਿਕ ਡਿਜੀਟਲ ਅਰਥਵਿਵਸਥਾ ਵਿੱਚ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨਾਲ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣਯੋਗ ਬਣ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਇਸ ਲਈ ਅਰਥਵਿਵਸਥਾ ਵਿੱਚ ਨਵਾਂ ਸਵਾਲ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ, ਡਾਟਾ ਕਿਸ ਦੀ ਜਾਇਦਾਦ ਹੈ ? ਇਹ ਸਵਾਲ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਦਹਾਕਿਆਂ ਵਿੱਚ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਮਲਕੀਅਤ ਜਿੰਨਾ ਹੀ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੋਵੇਗਾ। ਪਿੰਡ ਦੀ ਦੁਕਾਨ ਤੇ

ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਕਸਬਿਆਂ ਦਾ ਪੁਰਾਣਾ ਬਾਜ਼ਾਰ ਸਿਰਫ਼ ਵਪਾਰਕ ਥਾਂ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਉਹ ਸਮਾਜਕ ਸੰਸਥਾ ਸੀ। ਦੁਕਾਨਦਾਰ, ਗਾਹਕ, ਦਰਜੀ, ਹਲਵਾਈ, ਮੋਚੀ, ਲੁਹਾਰ, ਘੁਮਿਆਰ, ਤਰਖਾਣ ਅਤੇ ਹੋਰ ਕਾਰੀਗਰ ਸਥਾਨਕ ਅਰਥਵਿਵਸਥਾ ਦੀਆਂ ਜੀਵੰਤ ਇਕਾਈਆਂ ਸਨ।

ਅੱਜ ਮਾਲ, ਸੁਪਰਮਾਰਕੀਟ, ਈ-ਕਾਮਰਸ ਅਤੇ ਵੱਡੀਆਂ ਸਪਲਾਈ ਚੇਨਾਂ ਨੇ ਇਸ ਭਾਈਚਾਰਕ ਸਾਂਝ ਨੂੰ ਖ਼ਤਮ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਕਹਿਣਾ ਜਾਇਜ਼ ਹੈ ਕਿ ਵੱਡਾ ਰਿਟੇਲ ਹਰ ਛੋਟੇ ਵਪਾਰੀ ਨੂੰ ਖ਼ਤਮ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਪਰ ਭਾਰਤ ਦਾ ਛੋਟਾ ਵਪਾਰ ਅਜੇ ਵੀ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਖੇਤਰ ਸਾਂਝੀ ਬੈਠਾ ਹੈ। ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ? ਵਧ ਰਹੀ ਬਾਜ਼ਾਰੀ ਤਾਕਤ ਦੇ ਕੇਂਦਰੀਕਰਨ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਕਰਨਾ ਠੀਕ ਨਹੀਂ। ਜਦੋਂ ਖ਼ਰੀਦਦਾਰੀ ਵੱਡੇ ਪਲੇਟਫਾਰਮਾਂ ਉੱਤੇ ਕੇਂਦਰਿਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਸਪਲਾਈ, ਕੀਮਤ, ਡਾਟਾ, ਵਿਗਿਆਪਨ ਅਤੇ ਗਾਹਕ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਦਾ ਕਟਰੌਲ ਹੌਲੀ ?-ਹੌਲੀ ? ਵੱਡੇ ਢਾਂਚਿਆਂ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਜਾਣਾ ਸੁਭਾਵਿਕ ਹੈ।

ਸੋ ਭਵਿੱਖ ਇਹ ਨਹੀਂ ਪੁੱਛੇਗਾ ਕਿ ਕੌਣ ਕੀ ਵੇਚਦਾ ਹੈ ? ਸਵਾਲ ਇਹ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਕੌਣ ਤੈਅ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਕੀ ਵੇਚਿਆ ਜਾਵੇ ?

ਪੂੰਜੀਵਾਦੀ ਬਾਜ਼ਾਰ ਦਾ ਇੱਕ ਮੂਲ ਸਿਧਾਂਤ ਹੈ ਖਪਤ। ਲੋਕਤੰਤਰ ਦਾ ਮੂਲ ਸਿਧਾਂਤ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਹੈ। ਦੋਨਾਂ ਵਿੱਚਲ ਫ਼ਰਕ ਵੱਡਾ ਹੈ, ਖਪਤਕਾਰ ਪੁੱਛਦਾ ਹੈ, ਕੀ ਉਪਲਬਧ ਹੈ ? ਨਾਗਰਿਕ ਪੁੱਛਦਾ ਹੈ, ਸਮਾਜ ਲਈ ਕੀ ਠੀਕ ਹੈ ? ਖਪਤਕਾਰ ਕੀਮਤ ਦੇਖਦਾ ਹੈ। ਨਾਗਰਿਕ ਨਿਆਂ ਵੀ ਦੇਖਦਾ ਹੈ। ਖਪਤਕਾਰ ਸੁਵਿਧਾ, ਨਾਗਰਿਕ ਅਧਿਕਾਰ ਵੀ ਦੇਖਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਬਾਜ਼ਾਰ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਹਰ ਲੋੜ ਨੂੰ ਖ਼ਰੀਦ-ਵੇਚ ਵਿੱਚ ਬਦਲ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਖ਼ਤਰਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮਨੁੱਖ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਆਪਣੇ ਇਨਸਾਨੀ ਰੂਪ ਨੂੰ ਭੁੱਲ ਕੇ ਸਿਰਫ਼ ਖਪਤਕਾਰ ਹੀ ਨਾ ਬਣ ਜਾਵੇ। ਜਿਸ ਗਤੀ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ? ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਆ ਰਹੀਆਂ ਨੇ ਮਨੁੱਖ ਖਪਤਕਾਰ ਬਣਨ ਦੇ ਅਖੀਰਲੇ ਪੁਆਇੰਟ ਉੱਤੇ ਖੜ੍ਹਾ ਹੈ। ਬਾਜ਼ਾਰ ਦੀ ਵਧਦੀ ਗਲੈਮਰਸ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਫਰੀ ਵਾਲਾ ਸਿਸਟਮ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਖਪਤਕਾਰ ਬਣਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇੱਥੋਂ ਹੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਅੱਜ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆ ਹੈ। ਮੋਬਾਇਲ ਤੇ ਇੰਟਰਨੈੱਟ ਇਸ ਲਈ ਜਿਉਂਦੀ ਜਾਗਦੀ ਗਵਾਹੀ ਹੈ। ਇਹ ਟੈਕਨਾਲੋਜੀ ਸਾਮਰਾਜੀ ਕੰਪਨੀਆਂ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਹੈ। ਇੰਟਰਨੈੱਟ ਰਾਹੀਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਕੀ ਪਰੋਸਣਾ ਹੈ, ਇਹ ਕੰਪਨੀਆਂ ਤਹਿ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਸੋਸ਼ਲ ਮੀਡੀਆ ਨੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਨੂੰ ਲੋਕਤੰਤਰਿਕ ਕਰਨ ਦੇ ਨਾਲ ? ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੇ ਬਾਜ਼ਾਰ ਨੂੰ ਵੀ ਜਨਮ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਕੋਈ ਵੀ ਪਲੇਟਫਾਰਮ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਡਾਟਾ ਲੈਂਦਾ ਸਮੇਂ ਤੱਕ ਜੇ ਆਪਣੇ ਕੋਲ ? ਫੀਡ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਵਿਗਿਆਪਨ ਡਾਟਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦੇ ਬਾਜ਼ਾਰ ਵਿੱਚ ਵੱਡੀ ਤਾਕਤ ਹਾਸਿਲ ਕਰਦਾ ਹੈ। UNESCO ਅਨੁਸਾਰ 2023 ਵਿੱਚ 56 ਫ਼ੀਸਦੀ ਇੰਟਰਨੈੱਟ

ਵਰਤੋਂਕਾਰ ਖ਼ਬਰਾਂ ਅਤੇ ਮੌਜੂਦਾ ਘਟਨਾਵਾਂ ਲਈ ਸੋਸ਼ਲ ਮੀਡੀਆ ਨੂੰ ਅਕਸਰ ਵਰਤਿਆ, 2024 ਦੇ UNESCO ਅੰਕੜਿਆਂ ਮੁਤਾਬਕ ਲਗਭਗ ਦੋ-ਤਿਹਾਈ ਡਿਜੀਟਲ ਸਮੱਗਰੀ ਨਿਯਮਿਤ ਤੌਰ ਵਰਤੀ ਗਈ।

ਸੋ ਸਮੱਸਿਆ ਸਿਰਫ਼ ਂਸੋਸ਼ਲ ਮੀਡੀਆ ਮਾੜਾ ਹੈ? ਕਹਿਣ ਦੀ ਨਹੀਂ। ਸਮੱਸਿਆ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਨਾਗਰਿਕ ਕੋਲ ਜਾਣਕਾਰੀ ਨੂੰ ਪਰਖਣ ਦੀ ਕੋਈ ਸਮਰੱਥਾ ਹੈ ? UNESCO ਮੀਡੀਆ ਅਤੇ ਇਨਫਰਮੇਸ਼ਨ ਲਿਟਰੇਸੀ ਨੂੰ ਇਸੇ ਲਈ ਮਹੱਤਵ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਜੋ ਮਨੁੱਖ ਜਾਣਕਾਰੀ ਨੂੰ ਆਲੋਚਨਾਤਮਕ ਢੰਗ ਨਾਲ ? ਪੜ੍ਹ ਸਕੇ, ਗਲਤ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰ ਸਕੇ ਅਤੇ ਡਿਜੀਟਲ ਦੀ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿੱਚ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਨਾਲ ਹਿੱਸਾ ਲੈ ਸਕੇ। ਨਵੀਂ ਪੀੜ੍ਹੀ ਨੂੰ ਮੋਬਾਈਲ ਤੋਂ ਦੂਰ ਕਰਨ ਦੀ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਡਿਵਾਈਸ ਦੇ ਅੰਦਰਲੇ ਐਲਗੋਰਿਦਮ ਨੂੰ ਸਮਝਣਾ ਸਮੇਂ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਆਰਟੀਫਿਸ਼ੀਅਲ ਇੰਟੈਲੀਜੈਂਸੀ ਮਨੁੱਖੀ ਇਤਿਹਾਸ ਦੀ ਇੱਕ ਵੱਡੀ ਬੌਧਿਕ ਤਬਦੀਲੀ ਹੈ। ਜੀਵਨ ਦਾ ਕੋਈ ਵੀ ਪੱਖ ਇਸ ਦੇ ਘੇਰੇ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਉਹ ਚਾਹੇ ਸਿੱਖਿਆ, ਖੋਜ, ਵਪਾਰ, ਉਤਪਾਦਨ, ਉਪਭੋਗਤਾ ਆਦਿ ਜੋ ਵੀ ਹੋਵੇ। ਜਿਸ ਕੋਲ ਵੱਡਾ ਡਾਟਾ, ਕੰਪਿਊਟਿੰਗ ਸਮਰੱਥਾ, ਪੂੰਜੀ, ਗਿਆਨ ਦੀ ਨਵੀਂ ਸ਼ਕਤੀ ਉਸੇ ਕੋਲ ? ਕੇਂਦਰਿਤ ਹੋਵੇਗੀ। UNESCO ਦੀ 2026 India AI Readiness Assessment ਨੇ ਵੀ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਨੈਤਿਕ, ਮਨੁੱਖ-ਕੇਂਦਰਿਤ ਅਤੇ ਸਮਾਵੇਸ਼ੀ 19 ਲਈ ਤਿਆਰੀ ਦੀ ਲੋੜ ਉੱਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਮੁਲਾਂਕਣ ਵਿੱਚ ਸਰਕਾਰ, ਅਕਾਦਮਿਕ ਖੇਤਰ, ਸਟਾਰਟਅੱਪ ਅਤੇ ਸਿਵਲ ਸੋਸਾਇਟੀ ਸਮੇਤ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਹਿੱਸੇਦਾਰਾਂ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਨਾਲ ? ਸਲਾਹ-ਮਸ਼ਵਰਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਜਿਸ ਤੋਂ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ 19(ਆਰਟੀਫਿਸ਼ੀਅਲ ਇੰਟੈਲੀਜੈਂਸੀ) ਦਾ ਭਵਿੱਖ ਸਿਰਫ਼ ਤਕਨਾਲੋਜੀ ਦਾ ਸਵਾਲ ਨਹੀਂ, ਇਹ ਨਿਆਂ, ਸਿੱਖਿਆ, ਰੁਜ਼ਗਾਰ, ਉਦਯੋਗਿਕ ਖੇਤਰ, ਲੋਕਤੰਤਰ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦਾ ਵੀ ਸਵਾਲ ਹੈ। ਜੇ ਬੱਚਾ ਸਵਾਲਾਂ ਦੇ ਜਵਾਬ ਮਸ਼ੀਨ ਤੋਂ ਲੈਣ ਲੱਗੇ ਅਤੇ ਖੁਦ ਸੋਚਣਾ ਛੱਡ ਦੇਵੇ ਤਾਂ, ਸਿੱਖਿਆ ਦੀ ਦਿਸ਼ਾ ਨੂੰ ਸਮੇਂ ਦੇ ਹਾਣ ਦਾ ਬਣਾਉਣਾ ਪਵੇਗਾ। ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਆਲੋਚਨਾਤਮਕ ਸਮਰੱਥਾ ਦਾ ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੋਣਾ ਸੁਭਾਵਿਕ ਹੋਵੇਗਾ। ਪੁਰਾਣੇ ਸਾਮਰਾਜਵਾਦ ਵਿੱਚ ਜ਼ਮੀਨ ਅਤੇ ਕੁਦਰਤੀ ਸਰੋਤਾਂ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਸੀ। ਉਦਯੋਗਿਕ ਯੁੱਗ ਵਿੱਚ ਫੈਕਟਰੀ ਅਤੇ ਪੂੰਜੀ ਕੇਂਦਰ ਵਿੱਚ ਆ ਗਏ। ਡਿਜੀਟਲ ਯੁੱਗ ਵਿੱਚ ਡਾਟਾ ਤਾਕਤਵਰ ਹੈ। ਇਹੀ ਚਿੰਤਨ ਆਧੁਨਿਕ ਪੂੰਜੀਵਾਦ ਦੀ ਨਵੀਂ ਬਣਤਰ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਵਿੱਚੋਂ ਹੀ ਨਵੇਂ ਭਾਰਤ ਦਾ ਜਨਮ ਹੋਣਾ ਹੈ।

ਸ਼ਾਇਰ ਵੀ ਕਮਾਲ ਹੁੰਦੇ ਨੇ, ਕਿੰਨਾ ਸੋਹਣਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਂਜ਼ਿੰਦਗੀ ਮੇਂ ਸੰਕਟ ਕਾ ਹਰ ਦਰਿਆ ਪਾਰ ਭੀ ਹੋਗਾ, ਬੋੜੀ ਸੀ ਹਿਮਤ ਰੱਖੀਏ, ਦੇਖਨਾ ਏਕ ਦਿਨ ਚਮਤਕਾਰ ਭੀ ਹੋਗਾ। :-

ਹਵਾ ਵਿੱਚ ਜ਼ਹਿਰ, ਸਾਹਾਂ ਵਿੱਚ ਘੁਟਣ

ਤਿਉਹਾਰ ਮਨੁੱਖੀ ਜੀਵਨ ਵਿੱਚ ਖ਼ੁਸ਼ੀਆਂ, ਉਤਸ਼ਾਹ ਅਤੇ ਆਪਸੀ ਸਾਂਝ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਦੀਵਾਲੀ ਤੋਂ ਕੁਝ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਹਰ ਪਾਸੇ ਰੋਸ਼ਨੀਆਂ ਦੀ ਜਗਮਗਾਹਟ, ਮਨਿਆਈਆਂ ਦੀ ਮਹਿਕ ਅਤੇ ਖ਼ੁਸ਼ੀਆਂ ਦਾ ਮਾਹੌਲ ਛਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਲੋਕ ਆਪਣੇ ਘਰਾਂ ਨੂੰ ਦੀਵਿਆਂ ਨਾਲ ਸਜਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਇੱਕ-ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਮੁਬਾਰਕਾਂ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਖ਼ੁਸ਼ੀ ਦੇ ਇਜ਼ਹਾਰ ਲਈ ਪਟਾਕੇ ਚਲਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਕਦੇ ਅਸੀਂ ਸੋਚਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡੀਆਂ ਕੁਝ ਪਲਾਂ ਦੀਆਂ ਖ਼ੁਸ਼ੀਆਂ ਦੀ ਕੀਮਤ ਕੁਦਰਤ ਨੂੰ ਕਿੰਨੀ ਮਹਿੰਗੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ ? ਅਸਮਾਨ ਵਿੱਚ ਚਮਕਣ ਵਾਲੇ ਪਟਾਕੇ ਜਿੱਥੇ ਸਾਨੂੰ ਮਨੋਰੰਜਨ ਦਿੰਦੇ ਹਨ, ਉੱਥੇ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਧੂੰਆਂ, ਜ਼ਹਿਰੀਲੇ ਕਣ ਅਤੇ ਕੰਨ ਪਾੜਵੇਂ ਧਮਾਕੇ ਕੁਦਰਤੀ ਵਾਤਾਵਰਨ, ਪੰਛੀਆਂ ਅਤੇ ਜਾਨਵਰਾਂ ਲਈ ਕਿੰਨੀ ਵੱਡੀ ਮੁਸੀਬਤ ਬਣਦੇ ਹਨ। ਸਵਾਲ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਤਿਉਹਾਰ ਮਨਾਈਏ ਜਾਂ ਨਾ ਮਨਾਈਏ, ਸਵਾਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਸਾਡੀਆਂ ਖ਼ੁਸ਼ੀਆਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਦੀ ਤਕਲੀਫ਼ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣਨੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ।

ਪਟਾਕੇ ਚਲਾਉਣ ਨਾਲ ? ਵਾਤਾਵਰਨ ਵਿੱਚ ਬਾਰੀਕ ਧੂੜ ਦੇ ਕਣ, ਧੂੰਆਂ ਅਤੇ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਹਾਨੀਕਾਰਕ ਗੈਸਾਂ ਫੈਲਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੁਝ ਕਣ ਸਾਹ ਰਾਹੀਂ ਸਰੀਰ ਅੰਦਰ ਜਾ ਕੇ ਸਾਡੇ ਫੇਫੜਿਆਂ ਅਤੇ ਦਿਲ ਦੀ ਸਿਹਤ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਤਿਉਹਾਰਾਂ ਮੌਕੇ ਜਦੋਂ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਲੋਕ ਇਕੱਠੇ ਪਟਾਕੇ ਚਲਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਹਵਾ ਦੀ ਅਸ਼ੁੱਧਤਾ ਇੱਕਦਮ ਵਧ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਘਰਾਂ ਤੇ ਹਸਪਤਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਪਏ ਬੀਮਾਰ ਲੋਕਾਂ, ਖ਼ਾਸ ਕਰਕੇ ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਦਾ ਸਾਹ ਲੈਣਾ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕੰਨ ਪਾੜਵੀਆਂ ਅਵਾਜ਼ਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਅੰਦਰ ਘਬਰਾਹਟ ਪੈਦਾ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਦਾ ਅਸਰ ਸਿਰਫ਼ ਮਨੁੱਖਾਂ ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ, ਸਗੋਂ ਪਸ਼ੂ-ਪੰਛੀ ਵੀ ਇਸੇ ਹਵਾ ਵਿੱਚ ਸਾਹ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਜ਼ਰਾ ਸੋਚੋ, ਸੜਕਾਂ ਉੱਤੇ ਘੁੰਮਦੇ ਕੁੱਤੇ, ਗਲ ਨੀਆਂ ਵਿੱਚ ਬੈਠੇ ਪਸ਼ੂ ਅਤੇ ਦਰੱਖਤਾਂ ਉੱਤੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਪੰਛੀ ਕਿੱਥੇ ਜਾਣ ?

ਬਰਜਿੰਦਰ ਕੌਰ ਬਿਸਰਾਓ...

9988901324

ਪਟਾਕਿਆਂ ਦਾ ਧੂੰਆਂ ਅਤੇ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਾਹ ਲੈਣ ਦੇ ਕੁਦਰਤੀ ਮਾਹੌਲ ਨੂੰ ਵਿਗਾੜਦੇ ਹਨ। ਮਨੁੱਖ ਪਟਾਕੇ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਸੁਣ ਕੇ ਖ਼ੁਸ਼ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਪੰਛੀ ਉਸੇ ਆਵਾਜ਼ ਤੋਂ ਡਰ ਕੇ ਘਬਰਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਪੰਛੀਆਂ ਦੀ ਸੁਣਨ-ਸ਼ਕਤੀ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵਿਹਾਰ ਵੱਖਰਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਅਚਾਨਕ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਤੇਜ਼ ਧਮਾਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਡਰ ਅਤੇ ਤਣਾਅ ਪੈਦਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਕਿਸੇ ਦਰੱਖਤ ਉੱਤੇ ਬੈਠੇ ਕਬੂਤਰਾਂ ਜਾਂ ਚਿੜੀਆਂ ਦੇ ਝੁੰਡ ਦੇ ਨੇੜੇ ਜਦੋਂ ਅਚਾਨਕ ਉੱਚੀ ਆਵਾਜ਼ ਵਾਲਾ ਪਟਾਕਾ ਚੱਲਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਪੰਛੀ ਘਬਰਾ ਕੇ ਇਕੱਠੇ ਉਡਦੇ ਹਨ। ਕਈ ਪੰਛੀ ਬਿਜਲੀ ਦੀਆਂ ਤਾਰਾਂ, ਇਮਾਰਤਾਂ ਜਾਂ ਦਰੱਖਤਾਂ ਨਾਲ ਟਕਰਾਉਣ ਨਾਲ ? ਆਪਣੀ ਜਾਨ ਤੋਂ ਹੱਥ ਥੋਥੇ ਬਣਦੇ ਹਨ। ਘਰਾਂ ਵਿੱਚ ਪਾਲਤੂ ਜਾਨਵਰ ਜਿਵੇਂ ਕੁੱਤੇ, ਬਿੱਲੀਆਂ, ਗਾਵਾਂ, ਮੱਝਾਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਜਾਨਵਰਾਂ ਲਈ ਇਹ ਦਿਨ ਡਰ ਪੈਦਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਸੁਣਨ-ਸ਼ਕਤੀ ਮਨੁੱਖਾਂ ਨਾਲੋਂ ਕਈ ਗੁਣਾਂ ਵਧੇਰੇ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਅਚਾਨਕ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਧਮਾਕਿਆਂ ਕਾਰਨ ਉਹ ਕੰਬ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਲੁਕਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜਾਂ ਘਬਰਾਹਟ ਵਿੱਚ ਘਰੋਂ ਬਾਹਰ ਭੱਜ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਵੀ ਮੰਨਣ ਵਿੱਚ ਆਇਆ ਹੈ ਕਿ ਹਰੇਕ ਸਾਲ ਪਟਾਕਿਆਂ ਦੀ ਅਵਾਜ਼ ਨਾਲ ? ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਜਾਨਵਰਾਂ ਨੂੰ ਦਿਲ ਦਾ ਦੌਰਾ ਪੈਣ ਕਾਰਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਸਭ ਦਾ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਸਿਰਫ਼ ਮਨੁੱਖ ਹੈ ਜੋ ਆਪਣੀ ਖ਼ੁਸ਼ੀ ਲਈ ਅਣਜਾਣੇ ਵਿੱਚ ਕਿੰਨੇ ਜਾਨਵਰਾਂ ਦੀਆਂ ਜਾਨਾਂ ਲੈ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਪਟਾਕੇ ਚੱਲਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸੜਕਾਂ, ਗਲੀਆਂ ਅਤੇ ਪਾਰਕਾਂ ਵਿੱਚ ਕਾਗਜ਼, ਗੱਤੇ, ਪਲਾਸਟਿਕ ਅਤੇ ਹੋਰ ਰਹਿੰਦ-ਖੁੰਹਦ ਖਿੱਲਰੀ ਪਈ ਮਿਲ ?ਦੀ ਹੈ। ਕੁਝ ਪਟਾਕਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵਰਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਰਸਾਇਣਕ ਸਮੱਗਰੀਆਂ ਦੇ ਕਣ ਵੀ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਫੈਲਦੇ ਹਨ। ਜੇਕਰ ਇਹ ਕੁਝ ਠੀਕ ਢੰਗ ਨਾਲ ? ਨਾ ਚੁੱਕਿਆ ਜਾਵੇ, ਤਾਂ ਇਸ ਨਾਲ ਮਿੱਟੀ ਅਤੇ ਪਾਣੀ ਦਾ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਵੀ ਵਧਦਾ ਹੈ। ਪਟਾਕਿਆਂ ਦੇ ਨੁਕਸਾਨ ਨੂੰ ਸਿਰਫ਼ ਇੱਕ ਰਾਤ ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਕਰਕੇ ਨਹੀਂ ਵੇਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਦੀਵਾਲੀ ਦੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ ਜੇਕਰ

ਕਈ ਥਾਵਾਂ ਉੱਤੇ ਇਕੱਠੇ ਪਟਾਕੇ ਚਲਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਤੇ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਦੀ ਮਾਤਰਾ ਵਿੱਚ ਇੱਕਦਮ ਵਾਧਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਅਸਰ ਦਰੱਖਤਾਂ, ਪੌਦਿਆਂ ਅਤੇ ਸਮੁੱਚੇ ਜੀਵ-ਜਗਤ ਦੇ ਮਾਹੌਲ ਉੱਤੇ ਵੀ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਕੁਦਰਤ ਦਾ ਹਰ ਹਿੱਸਾ ਇੱਕ-ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਜੇ ਹਵਾ ਗੰਦੀ ਹੋਵੇਗੀ, ਪਾਣੀ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਿਤ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਰਹਿਣ ਦੀਆਂ ਥਾਵਾਂ ਅਸੁਰੱਖਿਅਤ ਹੋਣਗੀਆਂ, ਤਾਂ ਇਸ ਦਾ ਅਸਰ ਮਨੁੱਖੀ ਜੀਵਨ ਉੱਤੇ ਪੈਣਾ ਸੁਭਾਵਿਕ ਹੈ। ਕੁਦਰਤ ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਗਈ ਇਹ ਲਾਪਰਵਾਹੀ ਦਾ ਨੁਕਸਾਨ ਕਿਸੇ ਇੱਕ ਵਿਅਕਤੀ ਜਾਂ ਇੱਕ ਵਰਗ ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ ਸਗੋਂ ਪਟਾਕੇ ਚਲਾਉਣ ਵਾਲ ? ਆਂ ਦੇ ਉੱਪਰ ਵੀ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਪਟਾਕਿਆਂ ਚੋਂ ਨਿਕਲਣ ਵਾਲੀ ਤੇਜ਼ ਰੋਸ਼ਨੀ ਤੇ ਜ਼ਹਿਰੀਲੀ ਗੈਸ ਸਿੱਧਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਉੱਪਰ ਅਸਰ ਕਰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਅਵਾਜ਼ ਕੰਨਾਂ ਉੱਪਰ ਅਸਰ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਤਿਉਹਾਰਾਂ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਨੂੰ ਮਨੁੱਖ ਚਾਹੇ ਤਾਂ ਉਹ ਵਾਤਾਵਰਨ-ਪੱਖੀ ਵੀ ਬਣਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਉਸ ਨੂੰ ਸਿਰਫ਼ ਆਪਣੀਆਂ ਆਦਤਾਂ ਬਦਲਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਅਸਲ ਤਬਦੀਲੀ ਉਦੋਂ ਆ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਹਰ ਕੋਈ ਸਿਰਫ਼ ਆਪਣੇ ਘਰ ਦੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਦੀ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਆਪਣੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਦੇ ਜੀਵਨ ਦੀ ਵੀ ਚਿੰਤਾ ਕਰੇਗਾ।

ਸਾਡੇ ਤਿਉਹਾਰ ਸਾਨੂੰ ਪਿਆਰ, ਸਾਂਝ, ਖ਼ੁਸ਼ੀ ਅਤੇ ਨੇਕੀ ਦਾ ਸੁਨੇਹਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਦੀਵਾਲੀ ਤਾਂ ਹਨੇਰੇ ਉੱਤੇ ਰੋਸ਼ਨੀ ਦੀ ਜਿੱਤ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕ ਹੈ। ਫਿਰ ਇਸ ਪਵਿੱਤਰ ਤਿਉਹਾਰ ਨੂੰ ਅਜਿਹੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਮਨਾਉਣ ਦੀ ਕੀ ਲੋੜ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਹਵਾ ਧੂੰਏਂ ਨਾਲ ਭਰ ਜਾਵੇ, ਮਰੀਜ਼ ਸਾਹ ਨਾ ਲੈ ਸਕਣ, ਬਜ਼ੁਰਗ ਘਬਰਾਹਟ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਨ, ਪੰਛੀ ਆਪਣੇ ਆਲ੍ਹਣਿਆਂ ਵਿੱਚ ਘਬਰਾ ਜਾਣ ਅਤੇ ਬੇਜ਼ੁਬਾਨ ਜਾਨਵਰ ਡਰ ਨਾਲ ਕੰਬਣ। ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਨਹੀਂ ਭੁੱਲਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਕਿ ਧਰਤੀ ਸਿਰਫ਼ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੀ ਜਾਇਦਾਦ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਉੱਤੇ ਪੰਛੀਆਂ ਦਾ ਵੀ ਹੱਕ ਹੈ, ਜਾਨਵਰਾਂ ਦਾ ਵੀ ਅਤੇ ਹਰ ਉਸ ਜੀਵ ਦਾ ਵੀ, ਜੋ ਕੁਦਰਤ ਦੀ ਗੋਦ ਵਿੱਚ ਸਾਹ ਲੈ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਕੁਦਰਤ ਨੇ ਸੋਚਣ ਤੇ ਸਮਝਣ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਦਿੱਤੀ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਕੁਦਰਤ ਪ੍ਰਤੀ ਉਸ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਹੋਰ ਵੀ ਵੱਧ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀ ਆਮਦਨ ਦਾ ਕੱਚ-ਸੱਚ !

ਦੇਸ਼ ਦੀ ਵੱਡੀ ਆਬਾਦੀ ਦੀ ਰੋਜ਼ੀ-ਰੋਟੀ ਸਿੱਧੇ ਜਾਂ ਅਸਿੱਧੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਅਤੇ ਇਸ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਕਿੱਤਿਆਂ ਉੱਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਵਰਗੇ ਖੇਤੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸੂਬੇ ਵਿੱਚ ਤਾਂ ਕਿਸਾਨੀ ਸਿਰਫ਼ ਇੱਕ ਕਿੱਤਾ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਜੀਵਨ-ਜਾਚ, ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਪਛਾਣ ਦਾ ਵੀ ਅਹਿਮ ਹਿੱਸਾ ਹੈ। ਕਿਸਾਨ ਆਪਣੀ ਮਿਹਨਤ ਨਾਲ ਦੇਸ਼ ਲਈ ਅਨਾਜ ਪੈਦਾ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਅਫ਼ਸੋਸ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਅਨਾਜ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਇਹ ਵਰਗ ਖੁਦ ਆਰਥਿਕ ਅਸੁਰੱਖਿਆ, ਵਧਦੀਆਂ ਲਾਗਤਾਂ ਅਤੇ ਕਰਜ਼ੇ ਦੀਆਂ ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ ਨਾਲ ਜੂਝ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀ ਆਮਦਨ ਬਾਰੇ ਜਦੋਂ ਸਰਕਾਰੀ ਅੰਕੜਿਆਂ ਅਤੇ ਜ਼ਮੀਨੀ ਹਕੀਕਤ ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਕਈ ਸਵਾਲ ਸਾਹਮਣੇ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਨੂੰ ਆਧੁਨਿਕ ਬਣਾਉਣ, ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀ ਆਮਦਨ ਵਧਾਉਣ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਰਥਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰਨ ਦੇ ਦਾਅਵੇ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਜਦੋਂਕਿ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਛੋਟੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਪਰਿਵਾਰ ਦਾ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਚਲਾਉਣ, ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਦਾ ਖਰਚਾ ਚੁੱਕਣ ਅਤੇ ਖੇਤੀ ਲਈ ਲੋੜੀਂਦੀ ਪੂੰਜੀ ਜੁਟਾਉਣ ਵਿੱਚ ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ।

ਇਸ ਲਈ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀ ਆਰਥਿਕ ਹਾਲਤ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਵਾਸਤੇ ਸਿਰਫ਼ ਅੰਸ਼ਤ ਆਮਦਨ ਦੇ ਅੰਕੜਿਆਂ ਉੱਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਨਾ ਕਾਫ਼ੀ ਨਹੀਂ। ਇਹ ਵੀ ਦੇਖਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸਾਨ ਦੀ ਆਮਦਨ ਕਿੱਥੋਂ ਆਉਂਦੀ ਹੈ, ਖੇਤੀ ਉੱਤੇ ਕਿੰਨਾ ਖਰਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਕੋਲ ਕਿੰਨੀ ਜ਼ਮੀਨ ਹੈ ਅਤੇ ਸਾਲ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਉਸ ਦੇ ਹੱਥ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਕਿੰਨੀ ਰਕਮ ਬਚਦੀ ਹੈ।

ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀ ਆਮਦਨ ਬਾਰੇ ਚਰਚਾ ਕਰਦਿਆਂ ਨਾਬਾਰਡ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸਰਕਾਰੀ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦੇ ਸਰਵੇਖਣਾਂ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕੁਝ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਅਤੇ ਮੀਡੀਆ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਅੰਕੜਿਆਂ ਅਨੁਸਾਰ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਕਿਸਾਨ ਪਰਿਵਾਰ ਦੀ ਔਸਤ ਮਾਸਿਕ ਆਮਦਨ ਲਗਭਗ 31,433 ਰੁਪਏ ਦੱਸੀ ਗਈ ਹੈ। ਪਰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਅੰਕੜੇ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਲਈ ਇਹ ਜਾਣਨਾ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਕਿਹੜੇ ਸਾਲ ਦਾ ਹੈ, ਕਿਹੜੇ ਸਰਵੇਖਣ ਉੱਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਵਿੱਚ ਆਮਦਨ ਦੀ ਗਣਨਾ ਕਿਹੜੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ।

ਔਸਤ ਆਮਦਨ ਦਾ ਅਰਥ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿ, ਹਰ ਕਿਸਾਨ ਪਰਿਵਾਰ ਨੂੰ ਹਰ ਮਹੀਨੇ ਇੰਨੀ ਹੀ ਰਕਮ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਵੱਡੇ ਕਿਸਾਨ ਦੀ ਆਮਦਨ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਜਦੋਂਕਿ ਦੋ ਜਾਂ ਤਿੰਨ ਏਕੜ ਜ਼ਮੀਨ ਵਾਲੇ ਕਿਸਾਨ ਦੀ ਆਮਦਨ ਇਸ ਤੋਂ ਕਾਫ਼ੀ ਘੱਟ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਕਈ ਸਰਵੇਖਣਾਂ ਵਿੱਚ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਦੇ ਨਾਲ ਪਸ਼ੂ ਪਾਲਣ, ਮਜ਼ਦੂਰੀ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸਹਾਇਕ ਕਿੱਤਿਆਂ ਤੋਂ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਆਮਦਨ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਕੁੱਲ ਆਮਦਨ ਅਤੇ ਸਿਰਫ਼ ਖੇਤੀ ਤੋਂ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਆਮਦਨ ਵਿਚਲਾ ਅੰਤਰ ਸਮਝਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ।

ਕਿਸਾਨ ਦੀ ਅਸਲ ਆਰਥਿਕ ਸਥਿਤੀ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰਦਿਆਂ ਖਾਦਾਂ, ਬੀਜਾਂ, ਕੀਟਨਾਸ਼ਕਾਂ, ਡੀਜ਼ਲ, ਬਿਜਲੀ, ਸਿੰਚਾਈ, ਮਸ਼ੀਨਰੀ, ਮਜ਼ਦੂਰੀ ਅਤੇ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਉੱਤੇ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਖਰਚੇ ਵੀ ਗਿਣਨੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਫ਼ਸਲ ਵੇਚ ਕੇ ਮਿਲੀ ਸਾਰੀ ਰਕਮ ਕਿਸਾਨ ਦਾ ਮੁਨਾਫ਼ਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਪਹਿਲਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਖੇਤੀ ਉੱਤੇ ਲੱਗੀ ਪੂੰਜੀ ਅਤੇ ਹੋਰ ਖਰਚੇ ਪੂਰੇ ਕਰਨੇ ਪੈਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਬਚੀ ਰਕਮ ਵਿੱਚੋਂ ਪਰਿਵਾਰ ਦਾ ਗੁਜ਼ਾਰਾ, ਸਿਹਤ, ਸਿੱਖਿਆ ਅਤੇ ਕਰਜ਼ੇ ਦੀਆਂ ਕਿਸ਼ਤਾਂ ਦਾ ਭੁਗਤਾਨ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ।

ਇਹੀ ਕਾਰਨ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸਾਨ ਯੂਨੀਅਨਾਂ ਅਤੇ ਖੇਤੀ ਮਾਹਿਰ ਅਕਸਰ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀ ਆਮਦਨ ਦੇ ਅੰਕੜਿਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਖੇਤੀ ਲਾਗਤਾਂ, ਕਰਜ਼ੇ ਅਤੇ ਘਰੇਲੂ ਖਰਚਿਆਂ ਦੀ ਵੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨ

ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਅਸਲ ਸਵਾਲ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿ ਕਿਸਾਨ ਦੇ ਖਾਤੇ ਵਿੱਚ ਕਿੰਨੀ ਰਕਮ ਆਈ, ਸਗੋਂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰੇ ਖਰਚੇ ਕੱਢਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਸ ਕੋਲ ਕਿੰਨੀ ਰਕਮ ਬਚੀ ?

ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਖੇਤੀ ਵਿੱਚ ਵੱਡੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਛੋਟੇ ਅਤੇ ਸੀਮਾਂਤ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀ ਵੀ ਵੱਡੀ ਭੂਮਿਕਾ ਹੈ। ਥੋੜ੍ਹੀ ਜ਼ਮੀਨ ਵਾਲੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਲਈ ਖੇਤੀ ਤੋਂ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਆਮਦਨ ਨਾਲ ਪਰਿਵਾਰ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਕਰਨਾ ਅਕਸਰ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਖੇਤੀ ਦੇ ਨਾਲ ਮਜ਼ਦੂਰੀ ਜਾਂ ਹੋਰ ਛੋਟੇ-ਮੋਟੇ ਕੰਮ ਵੀ ਕਰਨੇ ਪੈਂਦੇ ਹਨ।

ਛੋਟੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀ ਮੁਸ਼ਕਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਖੇਤੀ ਦੀਆਂ ਕਈ ਲਾਗਤਾਂ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਆਕਾਰ ਦੇ ਅਨੁਪਾਤ ਵਿੱਚ ਘੱਟ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀਆਂ। ਟਰੈਕਟਰ, ਖੇਤੀ ਸੈਂਦ, ਬੀਜ, ਖਾਦ ਅਤੇ ਸਪਰੇਅ ਲਈ ਖਰਚਾ ਕਰਨਾ ਹੀ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਕਿਸਾਨ ਕੋਲ ਆਪਣੀ ਮਸ਼ੀਨਰੀ ਨਹੀਂ, ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਕਿਰਾਏ ਉੱਤੇ ਸੈਂਦ ਲੈਣੇ ਪੈਂਦੇ ਹਨ। ਜੇਕਰ ਫ਼ਸਲ ਨੂੰ ਬਿਮਾਰੀ ਲੱਗ ਜਾਵੇ ਜਾਂ ਮੌਸਮ ਖ਼ਰਾਬ ਹੋ ਜਾਵੇ, ਤਾਂ ਉਸ ਦੀ ਸਾਰੀ ਮਿਹਨਤ ਅਤੇ ਲਾਗਤ ਖ਼ਤਰੇ ਵਿੱਚ ਪੈ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਛੋਟੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਕੋਲ ਅਕਸਰ ਅਚਾਨਕ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਵਾਲੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਲਈ ਬਚਤ ਘੱਟ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਪਰਿਵਾਰ ਵਿੱਚ ਬਿਮਾਰੀ, ਵਿਆਹ, ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਉੱਚ ਸਿੱਖਿਆ ਜਾਂ ਘਰ ਦੀ ਮੁਰੰਮਤ ਵਰਗੇ ਖ਼ਰਚਿਆਂ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਰਜ਼ਾ ਲੈਣਾ ਪੈ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖੇਤੀ ਨਾਲ ਜੁੜੀਆਂ ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਪਰਿਵਾਰ ਦੀ ਸਮੁੱਚੀ ਆਰਥਿਕ ਸਥਿਤੀ ਉੱਤੇ ਅਸਰ ਪਾਉਣ ਲੱਗਦੀਆਂ ਹਨ।

ਪਿਛਲੇ ਸਾਲਾਂ ਦੌਰਾਨ ਖੇਤੀ ਲਈ ਵਰਤੀਆਂ ਜਾਣ ਵਾਲੀਆਂ ਕਈ ਵਸਤਾਂ ਦੀਆਂ ਕੀਮਤਾਂ ਵਿੱਚ ਵਾਧੇ ਨੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀ ਆਰਥਿਕਤਾ ਉੱਤੇ ਦਬਾਅ ਵਧਾਇਆ ਹੈ। ਡੀਜ਼ਲ, ਖਾਦਾਂ, ਬੀਜਾਂ, ਕੀਟਨਾਸ਼ਕਾਂ, ਖੇਤੀ ਮਸ਼ੀਨਰੀ ਦੇ ਪੁਰਜ਼ਿਆਂ ਅਤੇ ਮਜ਼ਦੂਰੀ ਦਾ ਖਰਚਾ ਕਿਸਾਨ ਦੀ ਲਾਗਤ ਦਾ ਵੱਡਾ ਹਿੱਸਾ ਬਣਦਾ ਹੈ।

ਇਸ ਦੇ ਉਲਟ, ਫ਼ਸਲਾਂ ਦੇ ਭਾਅ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਵਾਧਾ ਹਰ ਵਾਰ ਖੇਤੀ ਲਾਗਤਾਂ ਦੇ ਵਾਧੇ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਜੇਕਰ ਕਿਸਾਨ ਦੀ ਫ਼ਸਲ ਦੀ ਪੈਦਾਵਾਰ ਘੱਟ ਹੋ ਜਾਵੇ ਜਾਂ ਮੰਡੀ ਵਿੱਚ ਭਾਅ ਡਿੱਗ ਜਾਵੇ, ਤਾਂ ਉਸ ਦਾ ਮੁਨਾਫ਼ਾ ਹੋਰ ਘੱਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕਈ ਵਾਰ ਕਿਸਾਨ ਨੂੰ ਫ਼ਸਲ ਵੇਚਣ ਤੋਂ ਮਿਲੀ ਰਕਮ ਵਿੱਚੋਂ ਪੁਰਾਣੇ ਕਰਜ਼ੇ ਦੀ ਅਦਾਇਗੀ ਕਰਨੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਅਗਲੀ ਫ਼ਸਲ ਲਈ ਨਵੀਂ ਪੂੰਜੀ ਵੀ ਜੁਟਾਉਣੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਹ ਇੱਕ ਫ਼ਸਲ ਤੋਂ ਦੂਜੀ ਫ਼ਸਲ ਤੱਕ ਕਰਜ਼ੇ ਅਤੇ ਖ਼ਰਚਿਆਂ ਦੇ ਚੱਕਰ ਵਿੱਚ ਫਸਿਆ ਰਹਿ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਸਾਲ 2016 ਵਿੱਚ 2022 ਤੱਕ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀ ਆਮਦਨ ਦੁੱਗਣੀ ਕਰਨ ਦਾ ਟੀਚਾ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਹ ਐਲਾਨ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨਰਿੰਦਰ ਮੋਦੀ ਵੱਲੋਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਟੀਚੇ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰਦਿਆਂ ਸਿਰਫ਼ ਕੁੱਲ ਆਮਦਨ ਦੀ ਬਜਾਏ ਮਹਿੰਗਾਈ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖ ਕੇ ਅਸਲ ਆਮਦਨ, ਖੇਤੀ ਲਾਗਤਾਂ ਅਤੇ ਕਿਸਾਨ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਦੀ ਖ਼ਰੀਦ ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਅਧਿਐਨ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀ ਆਰਥਿਕ ਤਰੱਕੀ ਦਾ ਸਹੀ ਮਾਪਦੰਡ ਇਹ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰੇ ਖ਼ਰਚੇ ਕੱਢਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਮਦਨ ਵਿੱਚ ਕਿੰਨਾ ਵਾਧਾ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਰਸਾਇਣਕ ਖਾਦਾਂ ਅਤੇ ਕੀਟਨਾਸ਼ਕਾਂ ਦੀ ਅਸੰਤੁਲਿਤ ਵਰਤੋਂ ਮਿੱਟੀ ਦੀ ਸਿਹਤ, ਪਾਣੀ ਦੀ ਗੁਣਵੱਤਾ ਅਤੇ ਖੇਤੀ ਦੇ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਟਿਕਾਊਪਣ ਲਈ ਚੁਣੌਤੀ ਬਣ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਮਿੱਟੀ ਦੀ ਖ਼ਰਾਬੀ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਬਿਮਾਰੀ ਦਾ ਕਾਰਨ ਸਿਰਫ਼ ਇੱਕ ਖੇਤੀ

ਤਰੀਕੇ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ, ਪਰ ਵਿਗਿਆਨਕ ਸਿਫ਼ਾਰਸ਼ਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਖਾਦਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ, ਮਿੱਟੀ ਦੀ ਜਾਂਚ ਅਤੇ ਕੀਟ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਦੀਆਂ ਸੁਧਰੀਆਂ ਤਕਨੀਕਾਂ ਅਪਣਾਉਣਾ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਬੇਮੌਸਮੀ ਬਾਰਿਸ਼, ਗੜ੍ਹੇਮਾਰੀ, ਗਰਮੀ ਦੀਆਂ ਲਹਿਰਾਂ ਅਤੇ ਹੜ੍ਹ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀ ਫ਼ਸਲ ਨੂੰ ਨੁਕਸਾਨ ਪਹੁੰਚਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਖ਼ਾਸ ਕਰਕੇ ਜਦੋਂ ਫ਼ਸਲ ਪੱਕਣ ਦੇ ਨੇੜੇ ਹੋਵੇ, ਤਾਂ ਮੌਸਮ ਦੀ ਇੱਕ ਵੱਡੀ ਘਟਨਾ ਕਿਸਾਨ ਦੀ ਸਾਰੀ ਸਾਲਾਨਾ ਆਮਦਨ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਮੁਆਵਜ਼ਾ ਮਿਲਣ ਵਿੱਚ ਦੇਰੀ ਜਾਂ ਨੁਕਸਾਨ ਦਾ ਅਧੂਰਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਿਸਾਨ ਦੀ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੋਰ ਵਧਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਚੁਣੌਤੀਆਂ ਦਾ ਹੱਲ ਫ਼ਸਲੀ ਵਿਭਿੰਨਤਾ, ਪਾਣੀ ਦੀ ਬੱਚਤ, ਤੁਪਕਾ ਅਤੇ ਫੁਹਾਰਾ ਸਿੰਚਾਈ, ਮਿੱਟੀ ਦੀ ਸਿਹਤ ਦੀ ਸੰਭਾਲ, ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਫ਼ਸਲ ਬੀਮਾ ਅਤੇ ਕੁਦਰਤੀ ਆਫ਼ਤਾਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਮੁਆਵਜ਼ੇ ਵਿੱਚ ਲੁਕਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਰਾਜਾਂ ਵਿੱਚ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਦੀਆਂ ਸਥਿਤੀਆਂ ਇੱਕੋ ਜਿਹੀਆਂ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਪੰਜਾਬ ਅਤੇ ਹਰਿਆਣਾ ਵਿੱਚ ਕਣਕ ਅਤੇ ਝੋਨੇ ਦੀ ਸਰਕਾਰੀ ਖਰੀਦ ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ ਨੇ ਕਈ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਮੰਡੀ ਦੇ ਉਤਾਰ-ਚੜ੍ਹਾਅ ਤੋਂ ਕੁਝ ਹੱਦ ਤੱਕ ਸੁਰੱਖਿਆ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਇੱਥੇ ਸਿੰਚਾਈ, ਮਸ਼ੀਨਰੀ ਅਤੇ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਦੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਢਾਂਚੇ ਦੀ ਪਹੁੰਚ ਵੀ ਕਈ ਹੋਰ ਖੇਤਰਾਂ ਨਾਲੋਂ ਬਿਹਤਰ ਹੈ। ਫਿਰ ਵੀ ਵਧਦੀਆਂ ਲਾਗਤਾਂ, ਪਾਣੀ ਦੀ ਘਾਟ ਅਤੇ ਕਰਜ਼ੇ ਦੀ ਸਮੱਸਿਆ ਇੱਥੇ ਵੀ ਮੌਜੂਦ ਹੈ। ਬਿਹਾਰ, ਝਾਰਖੰਡ ਅਤੇ

ਓਡੀਸ਼ਾ ਦੇ ਕਈ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਛੋਟੀ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਮਾਲਕੀ, ਸਿੰਚਾਈ ਦੀਆਂ ਸੀਮਾਵਾਂ, ਬਾਜ਼ਾਰ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਅਤੇ ਸਟੋਰੇਜ ਸਹੂਲਤਾਂ ਦੀ ਘਾਟ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀ ਆਮਦਨ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਰਾਜਾਂ ਵਿੱਚ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਸਾਰੇ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕੋ ਜਿਹੀ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਕਈ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿੱਚ ਖੇਤੀ ਦੇ ਨਾਲ ਮਜ਼ਦੂਰੀ ਅਤੇ ਹੋਰ ਰੋਜ਼ਗਾਰ ਦੇ ਸਰੋਤਾਂ ਉੱਤੇ ਨਿਰਭਰਤਾ ਵਧੇਰੇ ਹੈ। ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਦੇ ਪੂਰਬੀ ਖੇਤਰ ਵਿਦਰਭ ਅਤੇ ਮਹਾਨਵਾੜਾ ਵਰਗੇ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਬੇਮੌਸਮੀ ਮੀਂਹ, ਪਾਣੀ ਦੀ ਕਮੀ ਅਤੇ ਕਪਾਹ ਵਰਗੀਆਂ ਫ਼ਸਲਾਂ ਦੀ ਆਮਦਨ ਵਿੱਚ ਉਤਾਰ-ਚੜ੍ਹਾਅ ਕਿਸਾਨਾਂ ਲਈ ਵੱਡੀ ਚੁਣੌਤੀ ਹਨ। ਉੱਤਰ-ਪੂਰਬੀ ਰਾਜਾਂ ਵਿੱਚ ਫਲਾਂ, ਮਸਾਲਿਆਂ ਅਤੇ ਬਾਗਬਾਨੀ ਦੀਆਂ ਫ਼ਸਲਾਂ ਦੇ ਮੌਕੇ ਹਨ, ਪਰ ਪਹਾੜੀ ਭੂਗੋਲ, ਆਵਾਜਾਈ ਦੇ ਖਰਚੇ ਅਤੇ ਬਾਜ਼ਾਰਾਂ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਦੀਆਂ ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੇ ਮੁਨਾਫ਼ੇ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਤੁਲਨਾ ਤੋਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸਾਨੀ ਸੰਕਟ ਦਾ ਇੱਕੋ ਜਿਹਾ ਹੱਲ ਸਾਰੇ ਰਾਜਾਂ ਲਈ ਢੁਕਵਾਂ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਹਰ ਖੇਤਰ ਦੀ ਮਿੱਟੀ, ਪਾਣੀ, ਮੌਸਮ, ਫ਼ਸਲਾਂ ਅਤੇ ਬਾਜ਼ਾਰਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖ ਕੇ ਨੀਤੀਆਂ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੇ ਨਿੱਜੀ ਕਰਜ਼ੇ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਸਰਕਾਰੀ ਕਰਜ਼ੇ ਨੂੰ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸਮਝਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਦੋਵੇਂ ਆਰਥਿਕ ਦਬਾਅ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਰੋਤ, ਭੁਗਤਾਨ ਦੀਆਂ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਅਤੇ ਅਸਰ ਵੱਖਰੇ ਹਨ। ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਉੱਤੇ ਕਰਜ਼ੇ ਦਾ ਵਧਦਾ ਬੋਝ ਸੂਬੇ ਦੇ ਬਜਟ ਲਈ ਚੁਣੌਤੀ ਬਣ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਕਰਜ਼ੇ ਦੇ ਵਿਆਜ ਅਤੇ ਮੁਲ ਰਕਮ ਦੀ ਅਦਾਇਗੀ ਲਈ ਵੱਡੇ ਸਰੋਤਾਂ ਦੀ ਲੋੜ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਉਪਲਬਧ ਵਿੱਤੀ ਅੰਕੜਿਆਂ ਬਾਰੇ ਚਰਚਾ ਕਰਦਿਆਂ ਇਹ ਦੇਖਣਾ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ ਕਿ ਕਰਜ਼ੇ ਦੀ ਰਕਮ ਕਿਸ ਮਿਤੀ ਤੱਕ ਦੀ ਹੈ, ਉਸ ਵਿੱਚ ਕਿਹੜੀਆਂ ਦੇਣਦਾਰੀਆਂ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ ਅਤੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਰਾਜਾਂ ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਕਿਹੜੇ ਮਾਪਦੰਡਾਂ ਉੱਤੇ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਸਿਰਫ਼ ਕੁੱਲ ਕਰਜ਼ੇ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਕਿਸੇ ਸੂਬੇ ਦੀ ਵਿੱਤੀ ਸਥਿਤੀ ਦਾ ਪੂਰਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਸੂਬੇ ਦੀ ਆਮਦਨ, ਕੁੱਲ ਘਰੇਲੂ ਉਤਪਾਦ, ਵਿਆਜ ਦੀ ਅਦਾਇਗੀ ਅਤੇ ਵਿਕਾਸ ਕਾਰਜਾਂ

ਲਈ ਬਚਦੇ ਸਰੋਤਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਸਰਕਾਰੀ ਕਰਜ਼ੇ ਦਾ ਵੱਡਾ ਹਿੱਸਾ ਵਿਆਜ ਅਤੇ ਪੁਰਾਣੀਆਂ ਦੇਣਦਾਰੀਆਂ ਦੀ ਅਦਾਇਗੀ ਵਿੱਚ ਲੱਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਸਿੱਖਿਆ, ਸਿਹਤ, ਸਿੰਚਾਈ, ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਖੋਜ ਅਤੇ ਪੇਂਡੂ ਬੁਨਿਆਦੀ ਢਾਂਚੇ ਲਈ ਵਿੱਤੀ ਗੁੰਜਾਇਸ਼ ਘੱਟ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਵਿੱਤੀ ਅਨੁਸ਼ਾਸਨ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਅਜਿਹੇ ਨਿਵੇਸ਼ ਵੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹਨ ਜੋ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਉਤਪਾਦਨ, ਰੋਜ਼ਗਾਰ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰੀ ਆਮਦਨ ਵਧਾ ਸਕਣ।

ਖ਼ੈਰ, ਇਸ ਸਭ ਦੇ ਵਿਚਾਲੇ ਸਵਾਲ ਇਹ ਉੱਠਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀ ਆਮਦਨ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਕੀ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ? ਕਿਸਾਨੀ ਸੰਕਟ ਦੇ ਹੱਲ ਲਈ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਫ਼ਸਲਾਂ ਦੇ ਲਾਭਕਾਰੀ ਭਾਅ ਅਤੇ ਮੰਡੀ ਤੱਕ ਭਰੋਸੇਯੋਗ ਪਹੁੰਚ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਸਮਰਥਨ ਮੁੱਲ (ਐੱਮ.ਐੱਸ.ਪੀ.) ਦਾ ਲਾਭ ਕਿਹੜੀਆਂ ਫ਼ਸਲਾਂ ਅਤੇ ਕਿਹੜੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਤੱਕ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਪਹੁੰਚਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਦਾ ਨਿਰਪੱਖ ਮੁਲਾਂਕਣ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਜਿੱਥੇ ਸਰਕਾਰੀ ਖਰੀਦ ਸੀਮਤ ਹੈ, ਉੱਥੇ ਬਿਹਤਰ ਮੰਡੀ ਪ੍ਰਬੰਧ, ਸਟੋਰੇਜ, ਪ੍ਰੋਸੈਸਿੰਗ ਅਤੇ ਕਿਸਾਨ ਉਤਪਾਦਕ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਰਾਹੀਂ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਵਧੇਰੇ ਵਿਕਲਪ ਦਿੱਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਦੂਜਾ, ਫ਼ਸਲੀ ਵਿਭਿੰਨਤਾ ਨੂੰ ਸਿਰਫ਼ ਨਾਅਰੇ ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਨਹੀਂ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਜੇਕਰ ਕਿਸਾਨ ਕਣਕ ਅਤੇ ਝੋਨੇ ਦੀ ਥਾਂ ਦਾਲਾਂ, ਤੇਲ ਬੀਜਾਂ, ਸਬਜ਼ੀਆਂ ਜਾਂ ਹੋਰ ਫ਼ਸਲਾਂ ਵੱਲ ਜਾਣ, ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਖਰੀਦ, ਭੰਡਾਰਨ, ਪ੍ਰੋਸੈਸਿੰਗ ਅਤੇ ਬਾਜ਼ਾਰ ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ ਵੀ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਕਿਸਾਨ ਨਵੀਂ ਫ਼ਸਲ ਬੀਜਣ ਦਾ ਜੋਸ਼ ਚੁੱਕਣ ਤੋਂ ਹਿਚਕਚਾਉਣਗੇ। ਤੀਜਾ, ਛੋਟੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਲਈ ਸਸਤਾ ਸੰਸਥਾਗਤ ਕਰਜ਼ਾ, ਫ਼ਸਲ ਬੀਮਾ, ਖੇਤੀ ਸੈਂਦਾਂ ਦੀ ਸਾਂਝੀ ਵਰਤੋਂ ਅਤੇ ਤਕਨੀਕੀ ਸਲਾਹ ਦੀ ਪਹੁੰਚ ਵਧਾਈ ਜਾਵੇ। ਪਸ਼ੂ ਪਾਲਣ, ਦੁੱਧ ਉਤਪਾਦਨ, ਮਧੂ-ਮੱਖੀ ਪਾਲਣ ਅਤੇ ਖੇਤੀ ਉਤਪਾਦਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰੋਸੈਸਿੰਗ ਵਰਗੇ ਸਹਾਇਕ ਕਿੱਤੇ ਕਿਸਾਨ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਦੀ ਆਮਦਨ ਨੂੰ ਹੋਰ ਸਥਿਰ ਬਣਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਪੇਂਡੂ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਰੋਜ਼ਗਾਰ ਦੇ ਹੋਰ ਮੌਕੇ ਪੈਦਾ ਕਰਨੇ ਵੀ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹਨ, ਤਾਂ ਜੋ ਕਿਸਾਨ ਪਰਿਵਾਰ ਦੀ ਆਮਦਨ ਸਿਰਫ਼ ਇੱਕ ਜਾਂ ਦੋ ਫ਼ਸਲਾਂ ਉੱਤੇ ਨਿਰਭਰ ਨਾ ਰਹੇ। ਖੇਤੀ ਖੋਜ, ਪਾਣੀ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਅਤੇ ਮੌਸਮੀ ਤਬਦੀਲੀ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਖੇਤੀ ਤਕਨੀਕਾਂ ਵਿੱਚ ਨਿਵੇਸ਼ ਭਵਿੱਖ ਦੀ ਕਿਸਾਨੀ ਲਈ ਬਹੁਤ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ। ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀ ਆਮਦਨ ਬਾਰੇ ਸਰਕਾਰੀ ਅੰਕੜੇ, ਨੀਤੀਗਤ ਦਾਅਵੇ ਅਤੇ ਜ਼ਮੀਨੀ ਹਕੀਕਤ ਨੂੰ ਇਕੱਠੇ ਰੱਖ ਕੇ ਦੇਖਣਾ ਸਮੇਂ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਔਸਤ ਆਮਦਨ ਦਾ ਅੰਕੜਾ ਕਿਸਾਨੀ ਦੀ ਪੂਰੀ ਤਸਵੀਰ ਨਹੀਂ ਦਿਖਾਉਂਦਾ। ਖੇਤੀ ਦੀ ਲਾਗਤ, ਕਰਜ਼ੇ ਦਾ ਬੋਝ, ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਮਾਲਕੀ, ਮੌਸਮੀ ਜੋਸ਼ ਅਤੇ ਪਰਿਵਾਰਕ ਖ਼ਰਚਿਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਇਸ ਮੁਲਾਂਕਣ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਬਣਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਆਰਥਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰਨ ਲਈ ਅਜਿਹੀਆਂ ਨੀਤੀਆਂ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅਸਲ ਆਮਦਨ ਵਧਾਉਣ, ਖੇਤੀ ਦੇ ਜੋਸ਼ ਘਟਾਉਣ ਅਤੇ ਕੁਦਰਤੀ ਸਰੋਤਾਂ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਕਰਨ। ਫ਼ਸਲਾਂ ਦੇ ਵਾਜਬ ਭਾਅ, ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਮੁਆਵਜ਼ਾ, ਸਸਤਾ ਕਰਜ਼ਾ, ਫ਼ਸਲੀ ਵਿਭਿੰਨਤਾ ਅਤੇ ਪੇਂਡੂ ਰੋਜ਼ਗਾਰ ਦੇ ਮੌਕੇ ਇਸ ਦਿਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਅਹਿਮ ਕਦਮ ਹਨ। ਕਿਸਾਨ ਦੀ ਤਰੱਕੀ ਦਾ ਅਸਲ ਮਾਪਦੰਡ ਸਿਰਫ਼ ਵਧੇਰੇ ਪੈਦਾਵਾਰ ਜਾਂ ਵਧੀ ਹੋਈ ਵਿਕਰੀ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰੇ ਖਰਚੇ ਕੱਢਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਸ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦੀ ਆਮਦਨ ਕਿੰਨੀ ਵਧੀ, ਕਰਜ਼ਾ ਕਿੰਨਾ ਘਟਿਆ ਅਤੇ ਜੀਵਨ ਕਿੰਨਾ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਹੋਇਆ। ਜਦੋਂ ਕਿਸਾਨ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਮਿਹਨਤ ਦਾ ਉਚਿਤ ਮੁੱਲ ਮਿਲੇਗਾ ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਭਵਿੱਖ ਆਰਥਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਹੋਵੇਗਾ, ਤਦ ਹੀ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਦੀ ਤਰੱਕੀ ਦੇ ਦਾਅਵੇ ਅਸਲ ਅਰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਸਫ਼ਲ ਮੰਨੇ ਜਾ ਸਕਣਗੇ।

ਗੁਰਪ੍ਰੀਤ 'ਲਾਹੌਰੀ'
95698-20314

ਪ੍ਰੀਤਨਾਮਾ
ਖਰਾ ਸੱਚ

+1 201-312-4180

30 OCT TO 05 NOV., 2026

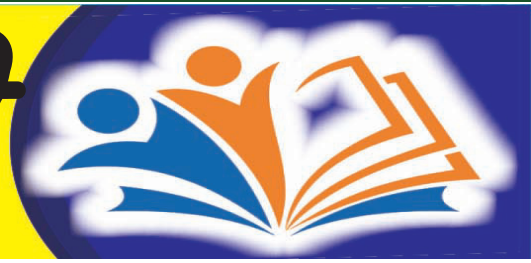

Maharashtra

 Phone: 201-312-4180

ਪ੍ਰੀਤ ਫੁਲਵਾੜੀ

ਅਕਾਲ ਦਾ ਤਖ਼ਤ

ਬਿਆਨਬਾਜ਼ੀਆਂ, ਤਖ਼ਤ ਨੂੰ ਢਾਹ ਲੱਗਦੀ,
ਕਰੋ ਮਸਲੇ ਬੈਠ ਕੇ ਹੱਲ ਸਿੱਧੇ।
ਤਖ਼ਤ ਅਕਾਲ ਦਾ ਸਿੱਖੀ ਸਿਧਾਂਤ ਦੱਸੇ,
ਮੀਰੀ ਪੀਰੀ ਦਾ ਦੱਸੇ ਵੱਲ ਸਿੱਧੇ।
ਪੰਜ ਸਿੰਘਾਂ ਵਿੱਚ ਅਕਾਲ ਦਾ ਵਾਸ ਹੋਵੇ,
ਹੁਕਮਨਾਮਾ ਹੋਵੇ ਅਟੱਲ ਸਿੱਧੇ।
ਸਦੀਆਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਪਰਾ ਇਹ ਤੁਰੀ ਆਉਂਦੀ,
ਕਿਉਂ ਮਤਲਬੀ ਮਾਰੀਏ ਝੱਲ ਸਿੱਧੇ।
ਜੇ ਅਸੀਂ ਨਾ ਮੰਨੀਏ ਤਾਂ ਹੋਰ ਕੌਣ ਮੰਨੂੰ,
ਫਿਰ ਦੂਜਿਆਂ ਪਾਈਏ ਕਿਉਂ ਬਲ ਸਿੱਧੇ।
ਵੱਡੇ ਵੱਡਿਆਂ ਦੇ ਸਿਰ ਇੱਥੇ ਆ ਝੁਕਦੇ,
ਨਾਲ ਸ਼ਰਧਾ ਜੋ ਆਏ ਚੱਲ ਸਿੱਧੇ।
ਇੱਕ ਹੁਕਮ, ਤਖ਼ਤ, ਕੌਮੀ ਨਿਸ਼ਾਨ ਇੱਕੋ,
ਜੁੜ ਬੈਠੀਏ ਬਹੁਹਾਂ ਮੱਲ ਸਿੱਧੇ।
ਕੋਈ ਹੋਰ ਤਖ਼ਤ ਨਾ ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਜੇਹਾ,
ਬਣਾਈ ਰੱਖੀਏ ਇਸ ਦੀ ਭੱਲ ਸਿੱਧੇ।
ਗੁਰੂ ਹਰਗੋਬਿੰਦ, ਜੀ ਸਿਰਜਣਾ ਆਪ ਕੀਤੀ,
ਬਣੀ ਸਿੱਖ ਏਕਤਾ ਦੀ, ਪੱਤੋ, ਠੱਲ ਸਿੱਧੇ।
ਹਰਪ੍ਰੀਤ ਪੱਤੋ
ਪਿੰਡ ਪੱਤੋ ਗੀਰਾ ਸਿੰਘ ਮੋਗਾ ਫੋਨ ਨੰਬਰ
94658-21417

ਗਜ਼ਲ

ਸਮਝਾਇਆਂ ਜਿਹੜੇ ਸਮਝੇ ਉਹ ਪਾਰ ਗਏ।
ਬਾਕੀ ਸਾਰੇ ਪਾਣੀ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਗਏ।
ਨੇਰੀ ਨਾਲ ਯਾਰਾਨੇ ਪਾ ਕੇ ਵੇਖ ਲਿਆ,
ਤਿਣਕਾ-ਤਿਣਕਾ ਕਰਕੇ ਸਭ ਗੁਲਜ਼ਾਰ ਗਏ।
ਲੱਖਾਂ ਸੱਪ ਸਪੋਲੀਏ ਉਭਰ ਆਏ ਨੇ,
ਤਿਉੜੀ ਵਾਲੀ ਵਰਮੀ ਵਿਚ ਇਕਰਾਰ ਗਏ।
ਦੁੱਖ ਦਾ ਤੂਫ਼ਾ ਅੰਬਰ ਤਕ ਨੂੰ ਛੂਹ ਚੁੱਕਾ,
ਪਹਿਲਾਂ ਦੁਸ਼ਮਣ, ਸੱਜਣ ਫਿਰ ਦਿਲਦਾਰ ਗਏ।
ਪਤਝੜ ਜੋਬਨ ਉਤੇ ਆ ਕੇ ਮੁਸਕਾਈ,
ਫੁੱਲ ਤੇ ਪੱਤੋ ਸੁੱਕੇ ਫਿਰ ਕਚਨਾਰ ਗਏ।
ਸ਼ਿਖਰ ਦੁਪਹਿਰਾਂ ਏਦਾਂ ਡੋਲੀ ਲੁੱਟੀ ਹੈ,
ਤੜਕ ਸਵੇਰੇ ਦੇ ਘੁੰਬ 'ਚੋਂ ਦੀਦਾਰ ਗਏ।
ਪੈਰੀਪੈਣਾਂ, ਸਿਰ ਤੋਂ ਚੁੰਨੀ ਸ਼ਰਮ ਹਯਾ,
ਵਿਦਿਆ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਿਚ ਸਤਿਕਾਰ ਗਏ।
ਰਾਤ ਗਈ ਤਾਂ ਦਿਨ ਦੇ ਸੋਹਣੇ ਆਂਚਲ ਵਿਚ,
ਖਾਬਾਂ ਵਾਲੇ ਸਭ ਸੁੰਦਰ ਸੰਸਾਰ ਗਏ।
ਭੂੰ ਮੰਡਲੀਕਰਣ 'ਚ ਕੀ ਦੱਸਾ ਨਾ ਦੱਸਾਂ,
ਸ਼ਿਸ਼ਟਾਚਾਰ, ਚਰਿੱਤਰ, ਸਭਿਆਚਾਰ ਗਏ।
ਸ਼ਾਦੀ ਦਾ ਤਿਉਹਾਰ ਮਨਾਇਆ ਜਸ਼ਨਾਂ ਨਾਲ,
ਮਾਪਿਆਂ ਕੋਲੋਂ ਬੱਚਿਆਂ ਵਾਲੇ ਪਿਆਰ ਗਏ।
ਬਾਲਮ ਮਾਇਆ ਜਾਲ 'ਚ ਗਿੜਤੇ ਟੁਟ ਰਹੇ,
ਬੰਦੇ ਵਿੱਚੋਂ ਬੰਦੇ ਦੇ ਕਿਰਦਾਰ ਗਏ।
ਬਲਵਿੰਦਰ ਬਾਲਮ ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ
ਉੱਕਾਰ ਨਗਰ ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ ਪੰਜਾਬ
ਮੋ. - 98156-25409

ਰੁੱਖ ਬਚਾਈਏ

ਬੱਚਿਓ ਰੁੱਖ ਨੇ ਬੜੇ ਪਿਆਰੇ,
ਸਾਨੂੰ ਇਹੋ ਦੇਣ ਸਹਾਰੇ।
ਮੀਂਹ ਕਣੀ ਤੋਂ ਸਾਨੂੰ ਬਚਾਉਣ,
ਪੰਛੀ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਰੱਖ ਬਣਾਉਣ।
ਧਰਤੀ ਖੁਰਣ ਨਾ ਦਿੰਦੇ ਇਹ,
ਰੁੱਖਾਂ ਬਿਨਾਂ ਸਭ ਹੋਵੇ ਥੇਹ।
ਮਿੱਠੇ ਫਲ ਤੇ ਛਾਂ ਵੀ ਦੇਣ,
ਪੱਲਿਓ ਕੁਝ ਨਾ ਸਾਡੇ ਲੈਣ।
ਜੇ ਕੱਟੇ, ਨਾ ਬੁਰਾ ਮੰਨਾਉਂਦੇ,
ਬਣ ਬੋੜੀ ਨੇ ਪਾਰ ਲੰਘਾਉਂਦੇ।
ਬੱਚਿਓ ਸਾਡੀ ਸਾਂਝ ਪੁਰਾਣੀ,
ਇਹ ਗੱਲ ਕਦੇ ਭੁੱਲ ਨਾ ਜਾਣੀ।
ਪੱਤੋ, ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਕਰੋ ਸੰਭਾਲ,
ਰੁੱਖ ਲਗਾਈਏ ਨਾਲ ਦੀ ਨਾਲ।
ਹਰਪ੍ਰੀਤ ਪੱਤੋ ਪਿੰਡ ਪੱਤੋ ਗੀਰਾ ਸਿੰਘ ਮੋਗਾ
ਫੋਨ ਨੰਬਰ
94658-21417

ਚਾਰ ਅੱਖਰ

ਉੱਤੇ ਚਿੱਟੇ ਕੋਰੇ ਕਾਗਜ਼
ਬਸ ਅੱਧੇ ਕੁ ਸਭ ਤੋ
ਲਿਖੇ ਹੋਏ ਮੈਂ ਚਾਰ ਕ ਅੱਖਰ
ਪਿੰਡ ਨੂੰ ਜਾਂਦੇ ਕੱਚੇ ਪਹੇ ਤੇ
ਲਿਖੇ ਹੋਏ ਮੈਂ ਚਾਰ ਕ ਅੱਖਰ
ਕੀ-ਕੀ ਕਰਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸ਼ਹਿਰ ਨੂੰ ਜਾਂਦੇ
ਆਕੇ ਆਥਣੇ ਲਾਉਂਦੇ ਰੇਸ਼ਾਂ
ਨਾਲ-ਨਾਲ ਨਹਿਰ ਨੂੰ ਜਾਂਦੇ
ਯਾਦ ਕੱਲੇ ਕੱਲੇ ਸਾਜ
ਜਿਵੇਂ ਹੁੰਦੇ ਸਾਜੀ ਦੇ
ਲਿਖੇ ਹੋਏ ਮੈਂ ਚਾਰ ਕ ਅੱਖਰ
ਬਿੰਦਰ, ਕਿੰਦੇ ਅਤੇ ਰਾਜੀ ਤੇ
ਗਲੀਆਂ ਚ ਪੱਟੀ ਕੱਲੀ-ਕੱਲੀ ਡਿੱਘ ਦੀ
ਚੇਤੇ ਮੈਨੂੰ ਟੀਮ ਲੱਪੇ ਵਾਲੀ ਫਿਡ ਦੀ
ਪੀਚੋ, ਰੋੜੇ, ਦਾਈਆਂ ਨਾਲੇ ਅੰਨ੍ਹੇ ਝੋਟੇ ਤੇ
ਲਿਖੇ ਹੋਏ ਮੈਂ ਚਾਰ ਕ ਅੱਖਰ
ਝੱਲੀਆਂ ਵਾਲੇ ਬਰੋਟੇ ਤੇ
ਲਿਖੇ ਹੋਏ ਮੈਂ ਚਾਰ ਕੁ ਅੱਖਰ
ਪੀਘ ਵਾਲੀ ਫੱਟੀ ਤੇ
ਟੋਭੇ, ਖੂਹ, ਫਿਰਨੀ
ਦਾਦੇ ਆਲੀ ਹੱਟੀ ਤੇ
ਚੇਤਨ ਬਿਰਧਨੋ
9417558971

ਜੋੜੇ ਮੇਰੇ

ਸੀਨੇ ਦੇ ਵਿੱਚ ਫੋੜੇ ਮੇਰੇ
ਟੁੱਟੇ ਹੱਥ ਦੇਵੇ ਜੋੜੇ ਮੇਰੇ
ਨੈਣ ਮੇਰੇ ਤਰਸਮਈ ਨੇ
ਜਿਵੇਂ ਬਾਲ ਵਿਛੋੜੇ ਮੇਰੇ
ਸੂਰਜ ਨੂੰ ਬੱਦਲ ਢੱਕਣ
ਦਿਨ ਜਾਪਦੇ ਥੋੜੇ ਮੇਰੇ
ਰਾਹਾਂ ਚ ਕੰਡੇ ਵਸਦੇ ਨੇ
ਪੈਰੋ ਥੋਹ ਲਦੇ ਜੋੜੇ ਮੇਰੇ
ਮਾਹੀ ਮੇਰਾ ਖਚਰਾ ਹੱਸੇ
ਤਿੜਕੇ ਗੁੱਟ ਮਰੋੜੇ ਮੇਰੇ
ਤੇਰੇ ਚੰਦਨ ਕਾਜ ਸੁੱਚੜੇ
ਮੇਰਾ ਦਰਦ ਹਥੜੇ ਮੇਰੇ
ਚੰਦਨ ਰਾਜੀਪਰੀਆ

pchauhan5572@gmail.com

ਦੇਣਾ ਪੈਣਾ ਹੈ ਜਵਾਬ

ਵਾਤਾਵਰਨ ਨੂੰ ਕਿਉਂ ਕਹੀ ਜਾਵੇਂ ਤੂੰ ਖਰਾਬ
ਬੰਦਿਆ! ਰੱਬ ਨੂੰ ਵੀ ਦੇਣਾ ਪੈਣਾ ਹੈ ਜਵਾਬ
ਵਧ ਗਿਆ ਤਾਪਮਾਨ ਹੈ ਤੇ ਸੁੱਕੇ ਫੁੱਲ ਬੂਟੇ
ਅੱਗ ਪਈ ਵਰ੍ਹੀ ਜਾਵੇ ਅਸਮਾਨੋਂ ਬੇਹਿਸਾਬ
ਜੋ ਬੀਜੇਗਾ ਸੋ ਉੱਗ ਉੱਗ ਵਧੀਓ ਹੀ ਜਾਣਾ
ਹਰੀ ਭਰੀ ਧਰਤੀ ਦੇ ਲੈਣੇ ਪੈਣੇ ਨੇ ਖਵਾਬ
ਬੀਜ ਲੈ ਤੂੰ ਸੋਹਣੇ ਸੋਹਣੇ ਛਾਵਾਂ ਵਾਲੇ ਬੂਟੇ
ਗੰਦ ਮੰਦ ਸੁੱਟ ਨਹੀਂ ਤੂੰ ਬਣ ਜਾਣਾ ਨਵਾਬ
ਕਿਤੇ ਲਾਰੀਆਂ ਦੇ ਧੂਏਂ ਕਿਤੇ ਵਾਵਾਂ ਤੱਤੀਆਂ
ਓਜੇਨ ਹੁੰਦੀ ਜਾਏ ਲੀਰੇ ਲੀਰੇ ਬੇਹਿਸਾਬ
ਜਿੱਥੇ ਦਿਲ ਕਰੇ ਵੱਢ ਵੱਢ ਰੁੱਖ ਸੁੱਟੀ ਜਾਏਂ
ਬਣਾਈ ਜਾਏਂ ਉੱਥੇ ਮੌਲ ਮਹਿਲ ਲਾਜਵਾਬ
ਭੀੜਾਂ ਦੇ ਪਸਾਰੇ ਵਧਾ ਕੇ ਘਟਾਈ ਜਾਏਂ ਰੁੱਖ
ਕੱਲਾ ਹੀ ਤੂੰ ਸੁੱਖ ਭਾਲੋਂ ਕਿਉਂ ਬਣਦਾ ਨਵਾਬ
ਪਾਣੀ ਬਣਾ ਦਿੱਤੇ ਤੂੰ ਕਾਲੇ, ਖਾਰੇ ਤੇ ਤੇਜਾਬੀ
ਕਿੱਥੋਂ ਭਾਲੋਂ ਤੰਦਰੁਸਤੀ ਦੇ ਰਾਜ ਤੂੰ ਪਨਾਢ
ਹਜੇ ਤਾਂ ਮੌਸਮਾਂ ਨੇ ਹੀ ਬਦਲੇ ਨੇ ਮਿਜਾਜ
ਕਿੰਨਾ ਕੁਝ ਬਦਲੂ ਤੇਨੂੰ ਰੱਤਾ ਵੀ ਨਾ ਹਿਸਾਬ
ਪਾਲ ਲਵੇ ਪੰਜ ਰੁੱਖ ਵਾਂਗ ਪੁੱਤਾਂ ਨਾਲ ਨਾਲ
ਧਰਤੀ ਵੀ ਖੁਸ਼ ਨਾਲੇ ਵਾਤਾਵਰਨ ਬੇਹਿਸਾਬ
ਬਣ ਜਾਵੇ ਸਾਰੇ ਮਾਂ ਕੁਦਰਤ ਦੇ ਵਾਰਿਸੀ ਪੁੱਤ
ਜਿਹੜੀ ਪਾਲਦੀ ਰਹੀ ਦੇ ਕੇ ਬਾਣਾ ਪੰਜ ਨਾਦ
ਵਾਤਾਵਰਨ ਨੂੰ ਕਿਉਂ ਤੂੰ ਕਹੀ ਜਾਵੇਂ ਖਰਾਬ
ਬੰਦਿਆ! ਰੱਬ ਨੂੰ ਵੀ ਦੇਣਾ ਪੈਣਾ ਹੈ ਜਵਾਬ।
ਬਰਜਿੰਦਰ ਕੌਰ ਬਿਸਰਾਓ...
9988901324

ਜਦ ਸੰਵਿਧਾਨ ਹੋਂਦ ਵਿੱਚ ਆਇਆ

'ਕਾਂਗਰਸ' ਦੀ ਹੋ ਗਈ ਬੱਲੇ ਬੱਲੇ !
ਜਦ ਸੀ ਦੇਸ਼ ਅਜ਼ਾਦ ਕਰਵਾਇਆ।
ਕਾਂਗਰਸ ਜੋ ਚਾਹੁੰਦੀ ਸੀ ਓਹੀ ਹੁੰਦਾ,
ਜਦ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸੀ ਹੋਂਦ ਵਿੱਚ ਆਇਆ।
ਲੋਕਾਂ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਚੋਣਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ,
ਕਾਂਗਰਸ ਨੂੰ ਭਾਰੀ ਬਹੁਮਤ ਨਾਲ ਜਿਤਾਇਆ।
299 ਮੈਂਬਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੁਝ ਨੂੰ ਛੱਡਕੇ,
ਸਭ ਨੇ ਕਾਂਗਰਸ ਦਾ ਹੁਕਮ ਵਜਾਇਆ।
299 ਮੈਂਬਰਾਂ 'ਚ 93 ਸੀ ਰਿਆਸਤੀ ਰਾਜੇ,
ਇਹਨਾਂ ਵੀ ਆਪਣਾ ਰੋਲ ਨਿਭਾਇਆ।
'ਸੰਵਿਧਾਨ' ਦੇ ਵਿੱਚ ਫਿਰ ਓਹੀ ਹੋਇਆ,
'ਮੇਜਰ' ਜੋ 'ਕਾਂਗਰਸ' ਨੇ ਸੀ ਚਾਹਿਆ।
ਮੇਜਰ ਸਿੰਘ ਬੁਢਲਾਡਾ
94176 42327

ਲਾਲਚ ਬੁਰੀ ਬਲਾ

ਸੀ ਮਾਸ ਦਾ ਟੁਕੜਾ ਲੱਭਾ ਇੱਕ
ਕੁੱਤੇ ਦੇ ਤਾਂਈ,
ਮੂੰਹ ਵਿੱਚ ਲੈ ਕੇ ਭੋਂਦਾ ਫਿਰਦਾ
ਬੜੇ ਈ ਚਾਈ ਚਾਈ।
ਖਾਣ ਨੂੰ ਉਸ ਨੂੰ ਜਗ ? ਹਾ ਨਾ ਲੱਭੇ
ਕਿਹੜੇ ਪਾਸੇ ਜਾਵੇ,
ਕਿੰਨੇ ਚਿਰ ਤੋਂ ਭੁੱਖ ਸਤਾਉਂਦੀ
ਕੱਲਾ ਬਹਿ ਕੇ ਖਾਵੇ।
ਸੋਚਿਆ ਨਦੀ ਪਾਰ ਮੈਂ ਜਾ ਕੇ
ਲੱਗੀ ਭੁੱਖ ਮਿਟਾਵਾਂ,
ਵੇਖ ਪ੍ਰਛਾਈਂ ਭੌਂਕਣ ਲੱਗਿਆ,
ਇੱਕ ਤੋਂ ਦੋ ਬਣਾਵਾਂ।
ਮੂੰਹ ਵਿਚਲਾ ਵੀ ਵਿੱਚ ਡਿੱਗਿਆ
ਹੱਥ ਕੁਝ ਨਾ ਆਇਆ,
ਹੋਰ ਖਾਣ ਦੇ ਲਾਲਚ ਪਿੱਛੇ ਉਸ
ਆਪਣਾ ਵੀ ਗਵਾਇਆ।
ਲਾਲਚ ਬੁਰੀ ਬਲਾ ਹੈ ਬੱਚਿਓ
ਸਬਰ ਸ਼ੁਕਰ ਵਿੱਚ ਰਹੀਏ,
ਪੱਤੋ, ਵੇਖ ਚੀਜ਼ ਕਦੇ ਦੂਜੇ ਦੀ ਨਾ
ਲਾਲਚ ਵਿੱਚ ਪਈਏ।
ਹਰਪ੍ਰੀਤ ਪੱਤੋ ਪਿੰਡ ਪੱਤੋ
ਗੀਰਾ ਸਿੰਘ ਮੋਗਾ ਫੋਨ ਨੰਬਰ
94658-21417

ਰੁੱਖ

ਰੁੱਖ ਤਾਂ ਮਾਂਵਾਂ ਵਰਗੇ ਨੇ ,
ਕਿਸੇ ਠੰਢੀ ਭਖਦੀ ਰੁੱਤੇ ਆਉਂਦੇ ਜਾਂਦੇ ਸਾਹਾਂ
ਵਰਗੇ ਨੇ,
ਬੁੱਕਲ ਦਾ ਨਿੱਘ ਦਿੰਦੇ
ਗਰਮ ਰਾਹਵਾਂ ਨੂੰ ਸੁਖਾਵਾਂ ਬਣਾ ਦਿੰਦੇ
ਠੰਢੀਆਂ ਮਿੱਠੀਆਂ ਛਾਵਾਂ ਵਰਗੇ ਨੇ ,
ਸਾਨੂੰ ਠੰਢੀ ਛਾ ਦੇ ਆਪ ਧੁੱਪ ਵਿੱਚ ਨੇ ਖੜਦੇ
ਹਨੇਰੀ ਤੁਫਾਨ ਮੀਂਹ ਝੱਖੜ ਝੱਲਦੇ
ਰੁੱਖ ਤਾਂ ਗੀਤ ਹਨ
ਮਿੱਠਾ ਜਿਹਾ ਸੰਗੀਤ ਹਨ
ਇਹ ਕੁੜੀਆਂ ਤੇ ਚਿੜੀਆਂ ਦੇ ਗੀਤ
ਕਦੇ ਖੁਸ਼ੀ ਕਦੇ ਗਮੀ ਦੇ ਗੀਤ
ਹਰ ਰੁੱਖ ਤਾਂ ਬਾਬਲ ਵਰਗਾ ਏ
ਜੋ ਹਰ ਖੁਸ਼ੀ ਦਿੰਦਾ ਏ
ਦੁੱਖਾਂ ਨੂੰ ਸਹਿੰਦਾ ਏ
ਪਰ ਮੂੰਹੋਂ ਕੁੱਝ ਨਹੀਂ ਬੋਲ ਕੇ ਕਹਿੰਦਾ ਏ
ਗਗਨ ਦੇ ਦਿਲ ਨੂੰ ਜੋ ਸਕੂਣ ਦੇਣ
ਬਹਾਰਾਂ ਵਰਗੇ ਨੇ
ਰੁੱਖ ਤਾਂ ਮਾਂਵਾਂ ਵਰਗੇ ਨੇ
ਠੰਢੀਆਂ ਮਿੱਠੀਆਂ ਛਾਵਾਂ ਵਰਗੇ ਨੇ।
ਗਗਨਦੀਪ ਧਾਲੀਵਾਲ ਝਲੂਰ।
ਬਰਨਾਲਾ।

ਦਾਦੇ ਦੀ ਹੱਟੀ

ਵਾਰੀ-ਵਾਰੀ ਸੀ ਗੋੜੇ ਲਾਉਂਦੇ
ਇੱਕ ਵਾਰ ਨਾ ਚੀਜ਼ ਲਿਆਉਂਦੇ
ਰੂਘੇ ਲਈ ਤਰਤੀਬ ਬਣਾਉਂਦੇ
ਰਿਸ਼ਤੇ ਰੂਹਾਂ ਦੇ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਪੁੱਝੇ ਗਏ
ਹੁਣ ਨਾ ਹੱਟੀਆਂ ਨਾ ਰੂਘੇ ਰਹੇ
ਕਾਹਦੀ ਤਰੱਕੀ ਕੰਮ ਕਿਹੜੇ ਕਰਤੇ
ਹੁੰਦੇ ਕਿੰਨੇ ਨੇੜੇ ਗਰਕ ਬੋੜੇ ਕਰਤੇ
ਅੱਖਿ ਵੇਲੇ ਲੈ ਲੈਂਦੇ ਹੱਥ ਉਧਰ
ਗੱਲ ਦੋਹਾਂ ਵਿੱਚ ਨਾ ਜਾਂਦੀ ਬਾਹਰ
ਨਾਲੇ ਸੌਦਾ ਵੇਚਦੇ ਬੈਠ ਭੁੰਜੇ ਰਹੇ
ਹੁਣ ਨਾ ਹੱਟੀਆਂ ਨਾ ਰੂਘੇ ਰਹੇ
ਹੁੰਦੀਆਂ ਬਰਕਤਾਂ ਨਾ ਵੱਡੀ ਕਾਰ ਲੈਂਦੇ
ਨਾ ਮਿਲਦਾ ਕੁੱਝ ਪਿੰਡਾਂ ਦੱਬ ਘੱਟ ਸਾਰ ਲੈਂਦੇ
ਅਗਲੀ ਵਾਰ ਪੁੱਤ ਪੱਕਾ ਮਿੱਠੀ ਲੈ ਕਹਿ ਲੈਂਦੇ
ਅੱਜ ਚੀਜ਼ਾਂ ਪਈਆਂ ਚਿਣਿਆਂ ਮੱਲੇ ਮੱਲੀ ਲੈ ਲੈਂਦੇ
ਨਾ ਭੱਠੀਆਂ ਮੱਕੀਆਂ, ਮੁਫਲੀ, ਮੁੰਡੇ ਰਹੇ
ਹੁਣ ਨਾ ਹੱਟੀਆਂ ਨਾ ਰੂਘੇ ਰਹੇ
ਚੇਤੇ ਕਰ ਕਰ ਰੋਂਦੇ ਹੱਸਦੇ
ਮੋਹ ਕਿੰਨਾ ਗੱਲ ਦਿਲ ਦੀ ਦੱਸਦੇ
ਸ਼ੋਅ ਰੂਮ ਗਵਾਚੀ ਪਰਚੀ ਹੁਣ ਹੱਟ ਤੋਂ
ਕੋਈ ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਕਹਾਵੇ ਨਾ ਘੱਟ ਤੋਂ
ਮੱਤ ਨੂੰ ਖਾਗੇ ਖੋਤੇ ਫੱਟ ਤੋਂ
ਨਾ ਪਿਆਰ ਚੰਦਰੇ ਉਹ ਡੁੰਘੇ ਰਹੇ
ਹੁਣ ਨਾ ਹੱਟੀਆਂ ਨਾ ਰੂਘੇ ਰਹੇ
ਚੇਤਨ ਬਿਰਧਨੋ 09417558971

ਬੇਬੇ ਦਾ ਸੰਦੂਕ

ਬੜਾ ਪੁਰਾਣਾ ਸੰਦੂਕ ਬੇਬੇ ਦਾ,
ਵਿੱਚ ਸਵਾਤ ਟਿਕਾਇਆ।
ਕਾਲਾ ਰੰਗ ਸੁਨਿਹਰੀ ਮੇਖਾਂ,
ਦਿਓ ਦਾ ਕੱਦ ਬਣਾਇਆ।
ਛੋਟੀ ਜਿਹੀ ਉਸ ਬਾਰੀ ਲਾਈ,
ਪੱਲੇ ਦੇ ਲਗਾ ਕੇ,
ਖੇਸ ਚਾਦਰਾਂ ਦੋੜੇ ਰੱਖੇ,
ਬੇਬੇ ਵਿੱਚ ਟਿਕਾ ਕੇ।
ਪੈਸੇ ਪੈਲੇ ਵੀ ਸੀ ਰੱਖਦੀ,
ਗੱਲਾਂ ਵਿੱਚ ਲਾਇਆ।
ਨਾਲ, ਨਾਲੇ ਦੇ ਚਾਬੀ ਟੰਗਦੀ,
ਜੋ ਵਿੱਚ ਘੱਗਰੀ ਦੇ ਪਾਇਆ।
ਹੱਥ ਲਾਉਣ ਨਾ ਦਿੰਦੀ ਕਿਸੇ ਨੂੰ,
ਨੇੜੇ ਨਾ ਕੋਈ ਹੋਵੇ,
ਸੰਦੂਕ ਮੈਨੂੰ ਮੇਰੇ ਬਾਪੂ ਦਿੱਤਾ,
ਪਰਾਂ ਨੂੰ ਹੋ ਖੜੋ ਵੇ।
ਇੱਕ ਦਿਨ ਬੇਬੇ ਘੱਗਰਾ ਛੱਡ ਕਿ,
ਪਾਇਆ ਸੂਟ ਪੰਜਾਬੀ।
ਹੌਲੀ ਦੇਣੇ ਘੱਗਰੇ ਨਾਲੋਂ ਖੁੱਲ,
ਲਈ ਮੈਂ ਚਾਬੀ।
ਪੋਲੇ ਪੈਰੀਂ ਸਵਾਤੀ ਵੜਿਆ,
ਹੱਥ ਚ ਚਾਬੀ ਫੜਕੇ।
ਖੁੱਲ ਬਾਰੀ ਮੈਂ ਗੱਲਾਂ ਭੰਨਿਆ,
ਵਿੱਚ ਸੰਦੂਕ ਦੇ ਵੜ ਕੇ।
ਕੱਢ ਲਈਆ ਦਸੀਆਂ ਪੰਜੀਆ,
ਜਾਂ ਹੱਟੀ ਵਿੱਚ ਵੜਿਆ,
ਬੇਬੇ ਨੂੰ ਵੀ ਪਤਾ ਲੱਗ ਗਿਆ,
ਪਿਛਾ ਮੇਰਾ ਕਰਿਆ।
ਮੈਂ ਬੋਟੇ, ਇਮਲੀ, ਗੋਲੀਆਂ ਲੈ ਕਿ,
ਲਾਈ ਬੋਠਾ ਸੀ ਢੇਰੀ।
ਉੱਤੇ ਆ ਕਿ ਬੇਬੇ ਮੇਰੀ ਨੇ,
ਮੇਰੇ ਚੰਗੀ ਚੱਪਲੀ ਫੇਰੀ।
ਨਾਲੇ ਕੀਤੀ ਮਿੰਨਤ ਬੇਬੇ ਦੀ,
ਨਾਲੇ ਮੁਆਫੀ ਮੰਗੀ,
ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਨਾ ਚੁੱਕਣੀ ਮੁੜ ਕਿ,
ਨਸੀਅਤ ਮਿਲੀ ਚੰਗੀ।
ਇਹ ਅਭੁੱਲ ਨੇ ਯਾਦਾਂ ਯਾਰੇ,
ਅੱਜ ਵੀ ਚੇਤੇ ਮੇਰੇ,
ਬੜੇ ਚੰਗੇ ਸਮੇਂ ਉਹ ਸੀ,
ਇੱਕੋ ਘਰ ਤੇ ਵਿਹੜੇ।
ਹੁਣ ਸੰਦੂਕ ਰਿਹਾ ਨਾ ਬੇਬੇ ਮੇਰੀ,
ਦੋਵੇਂ ਕਿਧਰੇ ਖੋਹਗੇ,
ਹਰਪ੍ਰੀਤ ਪੱਤੋ ਯਾਦ ਆਪਣੀ,
ਮੇਰੇ ਦਿਲ ਦੇ ਵਿੱਚ ਪਰੇਗੇ।
ਹਰਪ੍ਰੀਤ ਪੱਤੋ ਪਿੰਡ
94658-21417

ਕਵਿਤਾ

ਧੂਏਂ ਦਾ ਪਹਾੜ

ਵਾਤਾਵਰਨ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਿਤ ਕਰਦੀ,
ਰਹਿੰਦ ਖੁਹੰਦ ਮਚਾਦੀ ਨਾ।
ਇਸ ਤੋਂ ਤੁਸੀਂ ਪਰਹੇਜ਼ ਕਰੋ,
ਰੋਗਾਂ ਤਾਈ ਬੁਲਾਓ ਨਾ।

ਧਰਤੀ ਦੀ ਪੱਤ ਸੜ ਜਾਂਦੀ,
ਉਪਜਾਊ ਸ਼ਕਤੀ ਘੱਟਦੀ ਹੈ।
ਤਾਪਮਾਨ ਜਦ ਵੱਧ ਜਾਂਦਾ ਹੈ,
ਓਜੇਨ ਪਰਤ ਵੀ ਫੱਟਦੀ ਹੈ।

ਗਲੇਸ਼ੀਅਰ ਜੇ ਖੁਰਦੇ ਨੇ ?,
ਇਹ ਵੀ ਕਾਰਨ ਇਸਦਾ ਹੈ।
ਕਿੰਨਾਂ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ,
ਉਹ ਵੀ ਸਾਨੂੰ ਦਿਸਦਾ ਹੈ।

ਗਾਹੀ, ਪਾਧੀ, ਤੇ ਪਸ਼ੂ, ਪੰਛੀ,
ਇਹ ਮਾਸੂਮ ਵੀ ਸੜ ਜਾਂਦੇ ਨੇ।
ਬੇਦੋਸ਼ਾਂ ਦਾ ਦੇਸ਼ ਕੋਈ ਨਾ ?,
ਵਾਂਗ ਦਾਇਆ ਰੜ ਜਾਂਦੇ ਨੇ।

ਅੱਜ ਮਸ਼ੀਨਰੀ ਮਾਹਿਰਾਂ ਨੇ,
ਤਕਨੀਕ ਨਵੀਂ ਲੜਾਈ ਹੈ।
ਜੋ ਪਰਾਲੀ ਖੇਤਾਂ ਦੀ, ਉਹ,
ਮਿੱਟੀ ਵਿੱਚ ਮਿਲਾਈ ਹੈ।

ਪਰਾਲੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਜੇ ਕਰੀਏ,
ਕਿੰਨੇ ਕੰਮ ਸਵਾਰ ਦਿੰਦੀ।
ਨਾ ਲਾਈਏ ਅੱਗ ਪਰਾਲੀ ਨੂੰ,
ਮੁਆਵਜਾ ਤਾਂ ਸਰਕਾਰ ਦਿੰਦੀ।

ਇਸ 'ਤੇ ਤੁਸੀਂ ਗੌਰ ਕਰੋ,
ਪਵੇ ਫੇਰ ਪਛਤਾਉਣਾ ਨਾ।
ਪੰਜਾਬ ਪਹਾੜ ਧੂਏਂ ਦਾ 'ਪੱਤੋ',
ਆਪਾਂ ਇਹ ਬਣਾਉਣਾ ਨਾ।
ਹਰਪ੍ਰੀਤ ਪੱਤੋ ਪਿੰਡ ਪੱਤੋ ਗੀਰਾ ਸਿੰਘ ਮੋਗਾ ਫੋਨ
ਨੰਬਰ 94658-21417

ਚੌਦਵੀਂ ਦੇ ਚੰਨ ਨੂੰ

ਕਹੀਂ ਤੂੰ ਚੌਦਵੀਂ ਦੇ ਚੰਨ ਨੂੰ, ਨਾ ਇਉਂ
ਰੁਸਨਾਇਆ ਕਰੋ
ਦੁਪੱਟਾ ਲੈ ਸਿਤਾਰਿਆਂ ਵਾਲਾ, ਖੁਆਬੀਂ ਨਾ
ਆਇਆ ਕਰੋ
ਕਹੀਂ ਤੂੰ ਚੌਦਵੀਂ ਦੇ ਚੰਨ ਨੂੰ-----
ਮਸਤਕ ਤੇ ਲਕੀਰਾਂ, ਫੱਬਦੀਆਂ ਦਿਲ ਨੂੰ ਬੜਾ
ਇਹੋ
ਟੋਏ ਗੱਲਾਂ ਤੇ ਜੋ ਪੈਂਦੇ, ਰਹੇ ਚੰਨ ਨੂੰ ਤਾ ਚਿੜਾ
ਇਹੋ
ਗੁਲਾਬੀ ਰੰਗ, ਬੁੱਲੀਆਂ ਸੂਰੀ, ਦੁਪੱਟੇ 'ਚ
ਛੁਪਾਇਆ ਕਰੋ
ਕਹੀਂ ਤੂੰ ਚੌਦਵੀਂ ਦੇ ਚੰਨ ਨੂੰ-----
ਸੁਕਾਵੇ ਕੇਸ ਜਦ ਕਾਲੇ, ਪਏ ਨਾਗਾਂ ਨੂੰ ਗਸ
ਸੁਕਣ
ਹਵਾਵਾਂ ਦੇ ਬੁੱਲੇ ਖਹਿੰਦੇ, ਚਿਲਾ ਕੇ ਮੋਰ ਵੀ
ਕੂਕਣ
ਉਡਾ ਜੁਲਫਾਂ ਪਹਿੰਦੇ ਜਿਉਂ, ਨਾ ਸਕਿਰੇ
ਸਤਾਇਆ ਕਰੋ
ਕਹੀਂ ਤੂੰ ਚੌਦਵੀਂ ਦੇ ਚੰਨ ਨੂੰ-----
ਪਰੀਆਂ ਤੋਂ ਸੁਨੱਖੀ ਸੀਰਤ, ਪਿਆਰੀ ਹੈ ਹੱਦ ਤੋਂ
ਵਧਕੇ
ਕਿਤੇ ਆਵੇ ਨਾ ਅੱਗੇ, ਕਹੀਂ ਹੋਰਾਂ ਦੇ ਓਹ
ਸਜਕੇ
ਨਹੀਂ ਉਸ ਨੂੰ ਪਤਾ ਕੀ ਹੈ ਉਹ, ਰੂਪ ਲਿਸਕਾਇਆ
ਨਾ ਕਰੋ
ਕਹੀਂ ਚੌਦਵੀਂ ਦੇ ਚੰਨ ਨੂੰ-----
ਲਿਖਾਏ ਗੀਤ "ਬਾਲੀ "ਤੋਂ, ਇਹੋ ਇਕ
ਅਹਿਸਾਨ ਹੈ ਉਸਦਾ
ਇਹ ਮਰਦਾ ਯਸ ਕਰੇਗਾ, "ਰੇਤਗੜ੍ਹ "ਕਦਰਦਾਨ
ਉਸਦਾ
ਕਦੇ ਝਾਂਜਰ ਪਾ ਮਲਕੇ- ਮਲਕੇ, ਦਰ ਵੀ
ਖੜਕਾਇਆ ਕਰੋ
ਕਹੀਂ ਚੌਦਵੀਂ ਦੇ ਚੰਨ ਨੂੰ-----,
ਬਲਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ " ਬਾਲੀ ਰੇਤਗੜ੍ਹ " 0091 9465129168

Preetnama

ਪ੍ਰੀਤਨਾਮਾ
ਖਰਾ ਸੱਚ

On our English language New Website
WWW.PREETNEWS.COM

Khara Sach

Chief Editor
Pritpal Kaur

+1 201-312-4180

Vol 4, Issue 377

Website: www.preetnama.com Email preetnamausa@gmail.com

30 OCT TO 05 NOV., 2026

No body have time to watch TV Advertisement
No body have time to read Physical newspapers

It's social time.

Online News, Advertisement, Promotion Anytime anywhere.

Doesn't matter where are you.

Advertisement with Preetnama.

Promote your business with TalkShow

We gave social stage to show yourself and your Business.

Business Persons, Doctor,
Advocates, VISA, Tour Travel, Actor, Singers,
writers come Join or TalkShow
and Advertisement with us on national
& International based.

**Search Just
Preetnama
Youtube
Facebook
Twitter
Instagram
LinkedIn
Tiktok**

No ned to go anywhere, Just leave message on
WhatsApp or email us. We will call you back.

Contact immediately

+1 201-312-4180, +1 917-328-8436

www.preetnama.com, www.preetnews.com

Email- preetnamausa@gmail.com

